

**T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

HİSAR ŞİİRİNDE ÇOCUK

DOKTORA TEZİ

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. Halim SERARSLAN**

**HAZIRLAYAN
Dilek CERAN**

KONYA 2007

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	4
-------------	---

GİRİŞ

ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK ŞİİRİ.....	6
1. Çocuk Edebiyatı.....	7
1.1. Tanımı ve Kapsamı	7
1.2. Hedefleri	10
1.3. Tarihî Gelişimi	14
2. Çocuk Şiiri.....	19

I. BÖLÜM

HİSAR EDEBÎ TOPLULUĞU	22
1. Edebî Topluluklar ve Dergiler	23
2. Hisar Dergisi.....	31
2.1. Hisar Dergisinin Kuruluşu	31
2.2. Yayın Hayatı	36
2.2. a. I. Yayın Dönemi	36
2.2. b. Yayına Ara Verilen Dönem.....	37
2.2. c. II. Yayın Dönemi	38
2.3. Hisar Dergisinin Türk Edebiyatındaki Yeri.....	41
2.4. Hisar Şairleri	43
3. Sanat Anlayışları.....	44

II. BÖLÜM

HİSAR ŞİİRİ VE ÇOCUK.....	50
1. Hisar Şiirinin Çocuk Edebiyatına Katkısı	51
2. Hisar Şairlerinin Çocuğa Bakışı.....	54
3. Hisar Şiirinde Çocuk Temaları	63
3.1. Atatürk	63
3.2. Cumhuriyet	77
3.3. Vatan Sevgisi	81
3.4. Millet Sevgisi	91
3.5. Bayrak.....	95
3.6. Resmî Bayramlar.....	100
3.7. Tarih	104
3.8. Barış.....	107
3.9. Dünya.....	109
3.10. Köy ve Şehir Hayatı	114
3.11. Sokak	119
3.12. Yoksulluk.....	122
3.13. Çocukluk Yıllarına Özlem	125
3.14. Aile	137
3.14.1. Anne Sevgisi.....	141
3.14.2. Baba Sevgisi.....	155

3.14.3. Evlat Sevgisi.....	158
3.14.4. Torun Sevgisi	163
3.15. Gelecek	170
3.16. Uyku	171
3.17. Masal.....	176
3.18. Oyun ve Oyuncak.....	183
3.19. Okul - Öğretmen.....	191
3.20. Büyüme.....	200
3.21. Mutluluk.....	205
3.22. Yaşama Sevinci	208
3.23. Sağlık	211
3.24. Sevgi	214
3.25. Hayvan Sevgisi.....	217
3.26. Tabiat Sevgisi.....	224
3.27. Ağaç Sevgisi	233
3.28. Mevsimler	239
3.29. Öğüt	246
3.30. Zaman	252
3.31. Ölüm	253
SONUÇ	256
KAYNAKÇA.....	266
DİZİN	279

ÖN SÖZ

Çocukların fizikî ve ruhî bakımdan gelişmelerine; duygu, düşünce ve hayallerine, eğlenirken öğrenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen Türk çocuk edebiyatının yaklaşık yüz elli yıllık mazisi vardır. Tanzimat ile birlikte başlayan modern anlamdaki çocuk edebiyatı, başlangıçtan günümüze edebî değer, estetik ve biçim yönünden gelişerek devam etmektedir. Bu süreç içerisinde çocuk şiirinin ayrı bir yeri vardır. Bilindiği üzere modern anlamdaki Türk çocuk edebiyatı, önce manzum tercüme ürünlerle başlamış, ardından aynı tarzda verilen telif eserlerle gelişimine devam etmiştir.

Tanzimat'tan bu yana çocuk şiiri, şairlerin ferdî çabalarıyla özel bir alan hâline gelmiştir. Bu sebeple çocuk şiirine yönelen şairler, araştırmacılar tarafından incelenmiş ve değerlendirmeye tâbi tutulmuştur. Ancak şairleri her zaman tek başlarına ele alıp değerlendirmek yeterli olmayabilir. Özellikle II. Meşrutiyet'ten sonra dergiler etrafında oluşan toplulukları ortak sanat anlayışları çerçevesinde bir bütün olarak düşünüp incelemek de gerekir. Bu çalışma, söz konusu anlayıştan yola çıkarak Türk edebiyatının yaklaşık çeyrek asra damgasını vuran ve bir şiir topluluğu olarak karşımıza çıkan Hisar topluluğunun çocuk şiiri kapsamına girecek eserlerini incelemeye yöneliktir. Çalışmanın maksadı, Hisar dergisinin sayfalarında ya da şairlerin kitaplarında dağınık hâlde bulunan çocuk şiiri örneklerini bir araya getirip tematik bakımdan değerlendirmek suretiyle Hisar şiirinin çocuk edebiyatına katkılarını tespit etmektir.

Bu çalışma giriş, iki bölüm, sonuç, bibliyografya ve dizinden oluşmaktadır.

Girişte, çocuk edebiyatının tanımı, kapsamı, hedefleri ve tarihî gelişimi hakkında genel bilgiler yer almaktadır. Bunun yanı sıra tezin ana konusunu teşkil eden Hisar'daki çocuk şiirlerine zemin oluşturması bakımından çocuk şiirine ve bu alanda yapılan tartışmalara da kısaca değinilmiştir.

Birinci bölümde öncelikle edebî topluluklardan ve etrafında toplandıkları dergilerden bahsedilmiştir. Türk edebiyatında uzun ya da kısa süreli pek çok dergi yayınlanmıştır. Ancak bu başlık altında sadece, Türk edebiyatında bir edebî topluluğu etrafında toplamayı başarmış, dönemindeki edebî tartışmalara hız ve yön vermiş olanlara değinilmiştir. Bu dergiler içerisinde çalışmaya ana kaynak olan Hisar dergisinin kuruluşu, yayın hayatı, etrafında oluşan edebî toplulukta yer alan isimler ve sanat anlayışları üzerine yapılan tespitler yine bu bölümde dikkatlere sunulmaya çalışılmıştır.

Türk edebiyatının oldukça uzun soluklu dergilerinden biri olan Hisar, iki ayrı yayın döneminde toplam 23 yıl 11 ay çıkarılmış bir dergidir. Bu sürede dergide pek çok şaire ve onların şiirlerine yer verilmiştir. Ancak Hisar'da şiiri yayınlanan her şairi Hisar edebî topluluğuna dahil etmek mümkün değildir. Dolayısıyla Hisar şairleri başlığı altında yer alan isimler bir seçime tâbi tutulmuştur. Burada, sadece Hisar'ın sanat anlayışını benimsemiş ve dergide düzenli olarak şiiri yayınlanmış şahsiyetlere yer verilmiştir. Ayrıca kimi şairler iki yayın dönemi hâlinde çıkarılan derginin birinci yayın döneminde aktif ve düzenli olarak yer alırken ikinci döneminde dergiden ve sanat anlayışından uzaklaşmıştır. Bu durumda şairlerin birinci yayın dönemindeki eserleri göz önüne alınmıştır.

İkinci bölümde, Hisar şiirinin çocuk edebiyatına katkısı tespit edilmeye çalışılmış, bu doğrultuda Hisar şairlerinin çocuğa bakışı şiir örnekleriyle desteklenerek açıklanmıştır. Hisar şairlerinin giriş bölümünde belirtilen hususlardan hareketle çocuk edebiyatı kapsamına giren şiirleri tematik açıdan incelenmiştir. Şiirlerin fişlenmesi sırasında şairlerin zaman zaman şiirlerdeki bazı kelimeleri değiştirdikleri dikkati çekmiştir. Bu durumlarda şiirin son yayınlanan şekli esas alınmıştır. Ayrıca inceleme bölümünde metin içerisinde şiirlerin adını her zaman zikretmek mümkün olmamıştır. Bu sebeple şiir adları dipnotta gösterilmiştir.

Sonuç kısmında çalışmanın ana metninde ayrıntıları ile anlatıp açıklamaya çalışılan hususlar, derli toplu bir şekilde özetlenerek ulaşılan sonuçlar sıralanmıştır.

Çalışmaya şekil ve yön verirken birinci elden kaynaklar esas alınmıştır. Bu bakımdan temel kaynaklar, Hisar dergileri ve Hisar şairlerinin şiir kitaplarıdır. Ancak Hisar dergisinde yayınlanan ve çocuk edebiyatı kapsamına dahil edilen şiirler aynı zamanda şairlerin kitaplarında da yer almıştır. Bu durumda dipnot olarak şiir kitaplarındaki yerleri tercih edilmiştir. Bibliyografyada çalışmanın araştırma safhasında görülen her eseri göstermek yerine ana kaynak olan Hisar şairlerinin şiir kitapları ve dipnotlarda faydalanılan eserler yazmakla yetinilmiştir.

Çalışmadan faydalanmayı kolaylaştırmak amacıyla eser, şahıs ve yer adlarından müteşekkil bir dizin hazırlanmıştır.

Çalışmalarım sırasında fikir ve görüşleriyle bana daima yol gösteren saygıdeğer Hocam Doç.Dr. Halim SERARSLAN'a teşekkür ederim.

Dilek CERAN

Konya, 2007

GİRİŞ

ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK ŞİİRİ

1. Çocuk Edebiyatı

1.1. Tanımı ve Kapsamı

Çocuk edebiyatının tanımını yapabilmek ve kapsamını tespit edebilmek için öncelikle “çocuk” ve “edebiyat” kavramlarını ayrı ayrı değerlendirmek, ardından da “çocuk-edebiyat ilişkisi nasıl olmalıdır” sorusuna bir cevap bulmak gerekir.

Çeşitli sözlüklerde, ansiklopedilerde, eğitim psikolojisi ile ilgili kitaplarda çocuğun tanımı özetle “iki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek”¹ şeklinde yapılmıştır. O halde, bebeklik ve ergenlik arasında kalan 2-14 yaş arasındaki dönemi “çocukluk çağı” olarak nitelemek mümkündür.

Edebiyat ise, “Herhangi bir dilde fikir, duygu ve hayâllerin söz veya yazı ile, bedîî zevk verecek şekilde ifade edilmesi sanatıdır.”² şeklinde tanımlanabilir.

Bu durumda çocuk edebiyatı en genel ifadesi ile 2-14 yaş arasındaki çocukların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir edebiyattır. Ancak çocuk edebiyatı üzerine yapılan tartışmaların ışığında bu tanım son derece yetersizdir. Çocuk edebiyatının varlığı ve gerekliliği herkes tarafından kabul edilmektedir. Ancak söz konusu edebiyata verilen isim, bu edebiyatın sınırları ve kapsamı konusunda tam bir görüş birliği sağlanmış değildir.

Enver Naci Gökşen, çocuklar için edebiyatın önemini ve gerekliliğini “... edebiyatı sadece ‘sanatlı yazı’ karşılığında almayıp da ‘Litterature’ yani ‘eserler topluluğu’ anlamında alsak bile -çocuklar için yazılmış ya da yazılacak kitapları kastetmek üzere- bir ‘çocuk edebiyatı’nın varlığını ve gerekliliğini kabul etmek zorundayız..... Sözün kısası; edebiyatı hangi anlamıyla alırsanız alın bir ‘çocuk edebiyatı’ vardır ve var olacaktır.”³ sözleri ile ifade etmektedir. Bu görüş çocuk edebiyatı ile ilgilenen herkes tarafından benimsenmektedir. İtirazlar ise öncelikle çocuk edebiyatı ifadesinin terim olarak kullanılması ile ilgilidir.

18. yüzyıldan itibaren çocuk ve eğitim psikolojisi alanındaki gelişmeler, çocuk edebiyatı kavramını ortaya çıkarmıştır. Çocuklarla ilgili felsefî ve pedagojik görüşler zamanla edebiyat dünyasına da yansımış ve bu kavram edebiyatçıların tartıştıkları

¹ Ruşen ALAYLIOĞLU, Ferhan OĞUZKAN, **Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü**, İstanbul, 1968, s. 58.

² **Örnekleriyle Türkçe Sözlük**, 2. bs., C. 1, İstanbul, 2000, s. 779.

³ Enver Naci GÖKŞEN, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, 1. bs., İstanbul, 1966, s. 5.

hususlardan biri olmuştur. Kimi edebiyatçılar, muhteva ve şekil itibarıyla pek çok türe ayrılan edebiyatı bir de “gençlik edebiyatı, erkek ya da kadın edebiyatı, yaşlı edebiyatı gibi”⁴ sınıflamalara tâbi tutmanın yanlış olduğundan hareketle çocuk edebiyatı ifadesine karşı çıkmaktadırlar. Onun yerine çocuklar için edebiyat ya da çocuklara göre yazılmış edebiyat demeyi daha uygun bulurlar.

Mustafa Ruhi Şirin bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmektedir: “Çocuk edebiyatını nasıl tanımlarsak tanımlayalım, tanımlardan yola çıkarak varacağımız bir yer yok. Çocuklar için yapılan edebiyat ve yayını ifade eden çocuk edebiyatı kavramını açmak gerekir. Edebiyatı bölümlere ayırarak, çocuk için, genç için, ihtiyar için bir ayırıma gitmek çok yersiz ve anlamsız bir iş gibi geliyor bana. Bu yaklaşımla edebiyattan uzaklaşırız, edebiyatın altına düşeriz ancak. ‘Çocuk edebiyatı’ yerine ‘çocuklar için edebiyat’ demeyi uygun buluyorum bu yüzden. Edebiyatı nasıl algılıyorsak, çocuklar için edebiyatı da öyle kabul ediyorum. Eğer çocukların okuyacağı eserler yazıyorsa bir yazar, onun okuru yalnızca çocuklar değildir. Çocuklar için yazmayı bir yazarlık biçimi olarak düşünürsek, bu yazarlık biçiminin okurunun her yaştan okur olduğunu açıkça görürüz. Çocuk klasiklerinde durum böyledir.”⁵

Şirin, okur olarak öncelikle çocukların düşünüldüğü edebiyata “çocuklar için edebiyat” ifadesini kullanmayı uygun bulur. Ancak bütün dünyada çocuk edebiyatı kavramının çocuk yayınlarını da içine alacak kadar geniş bir manayı anlatmakta kullanıldığını kabul eder.⁶

Yukarıdaki görüşlerden hareketle çocuklar için yapılan edebiyatın öncelikle edebiyat olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Bir edebî eserin meydana gelmesi için gerekli bütün ilkeler çocuk edebiyatı için de gereklidir. Bu sebeple çocuk edebiyatını basit hikâyeler, şiirler ve masallardan ibaret görmek doğru değildir. Çocuk edebiyatı, çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, kelime bilgisine, algılama seviyesine uygun ve aynı zamanda edebî kıymete sahip eserlerden oluşmalıdır. Kısacası çocuklar için yapılan edebiyat, edebiyatın kendi içindeki bir yönelişi ve yenilikçi bakış açısını ifade etmelidir. Yoksa “çocuk edebiyatı ile edebiyatı, edebiyat estetiği bakımından birbirine karşı iki edebiyatmış gibi göstermek doğru olmaz. Çocuklar için yapılan edebiyat, edebiyat niteliği

⁴ Atilla ÖZKIRIMLI, “Çocuk Edebiyatı”, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 2, İstanbul, 1990, s. 325.

⁵ Nevzat YÜKSEL, “Çocuk Edebiyatı Üzerine Mustafa Ruhi Şirin’le”, **İslami Edebiyat dergisi**, S.3., İstanbul, 1985, s. 11-12.

⁶ Çocuk Edebiyatı (haz. Mustafa Ruhi ŞİRİN), 3. bs., İstanbul, 2000, s. 18.

taşıyorsa yetişkinlerce de okunabilir.... Çocuk için yazılmamış kitabı da çocuk okuyabilir.”⁷

Şirin’in son cümlesi çocuk edebiyatının sadece çocukluğu ya da çocukları anlatan bir edebiyat olmadığını gösterir. Zira böyle bir yaklaşım çocuk edebiyatının kapsamını daralttığı gibi terimin anlamını da tam olarak yansıtamaz. Çocuk sadece doğrudan doğruya kendini hedef alan eserleri okumakla yetinmez. Yetişkinler için yazılmış kitapları da okuyabilir. Çocuk edebiyatı bu bakımdan oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır.

Aynı zamanda çocuk edebiyatını yalnız çocukluğu ya da çocukları anlatan eserler olarak görmek, bu edebiyatı hafife almak demektir. Çünkü zaman zaman çocuklara yönelik eserler vermek, basit herkesin yapabileceği bir iş gibi algılanmıştır. Oysa olgun bir yaşta, bir fikri, hayali ya da duyguyu çocuğun ruhuna göre ayarlayabilme çok kolay bir iş değildir. Yazarak ya da çizerek çocuğa bilhassa yetişkinlerin dünyasını tanıtmak, insanî yada içtimaî ilişkileri kavratmak, hayatı acı tatlı yönleriyle yansıtmak ve bunu sanatkârane bir üslupla çocuklara ifade edebilmek, yetişkinler için eser yazmaktan çok daha zor bir iştir.

Yukarıdaki görüşleri savunan edebiyatçılar çocuklar için ayrı bir edebiyata ihtiyaç olduğunu savunurken, çocuk edebiyatı diye bir edebiyatın olmadığını ileri sürenler de vardır. Onlara göre çocuk, edebiyatın her alanındaki ürünlerden kendilerine faydalı ve uygun olanı seçebilmeli ve böylelikle yetişkinlerin dünyasına girmeyi kendi kendine başarabilmelidir. Burada göz ardı edilemeyecek olan şudur ki çocuklar kendileri için yazılmış eserlerin dışında yetişkin dünyasından ruhî, fikrî ve edebî açıdan kendilerine uygun bulduklarını zaten seçip okumaktadırlar. *Robenson Crosoe*, *Güliiverin Seyahatleri*, *Define Adası* gibi eserler bunlardan bazılarıdır. Ancak bu eserler nicelik bakımından çocuk-edebiyat münasebetini en üst seviyeye getirecek kadar çok değildir. Bu sebeple kanaatimizce edebî değeri olan eserlerden çocuğun dünyasına girebilenleri ve doğrudan doğruya okur kitlesi olarak çocukları hedef alan eserleri çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirmek yerinde olacaktır.

Bunlara ek olarak, büyükler için yazılmalarına rağmen sonradan sadeleştirilip basitleştirilerek farklı yaş gruplarına uyarlanan edebî eserleri de çocuk edebiyatı sınırlarına dahil etmek gerekir. Bu tür eserlerin çocuk edebiyatı kapsamına girmesindeki başlıca unsur dilinin, edebî ifadelerinin çocukların seviyesine uygun hâle getirilmesidir. Bununla birlikte

⁷ a.g.e., s. 11-12.

düzenleme, resimleme ve canlandırma da bu tip eserlerin çocuklara ulaşabilmesine destek sağlamaktadır. Zira çocuk edebiyatı ürünleri yukarıda sayılan unsurlarla bütünleştiği ölçüde çocuklara daha çok hitap etme özelliği kazanır.

Çocuk edebiyatı etrafında tartışılan bir başka husus, bu edebiyatın çocukların yarattığı bir edebiyat olup olmadığıdır. Buna, söz konusu edebiyatın edebî nitelik taşıma vasfını göz önünde bulundurarak bir cevap vermek gerekir. Çocukların kaleminden çıkmış yazılar, genel itibarıyla çocuğun edebî dünyasına girebiliyorsa, çocuk edebiyatı kapsamında değerlendirmek mümkündür. Ama doğru ve geçerli olan çocukların dünyasını hissedip aksettirebilen edebiyatçıların yazdığı eserleri bu kapsamda değerlendirmektir. Çünkü çocuk edebiyatı bir terim olarak çocukların ürettiği bir edebiyatı değil, çocuklar için, çocuğa göre yazılmış bir edebiyatı ifade etmektedir.

Bütün bu fikir farklılıklarından ve tartışmalardan çıkarılan ortak sonuç edebiyatın kapsamının tespitinde çocukların esas olduğudur. Çocuklar, kendi tercihlerini kullanarak okudukları eserler aracılığı ile kendi edebiyatlarının sınırlarını çizerler. Bu durumda hedef kitlesi çocuk olan her eser çocuk edebiyatı ürünü sayılabilir.

Yukarıda ifade edilen bilgiler ışığında çocuk edebiyatını, çocukların duygu, düşünce, hayal ve duyarlıklarına, zevklerine hitap ederek, onların ruh ve dil gelişimlerine katkıda bulunan, kavrama ve algılama düzeylerini geliştiren, onları eğlendiren, eğiten ve edebî değere sahip eserlerdir şeklinde tanımlamak mümkündür.

1.2. Hedefleri

Hızlı bir gelişim ve değişim evresinde olan çocuğun her açıdan sağlıklı bir fert olabilmesi için, hem fizikî hem de ruhî ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. İncelememize esas olan çocuk edebiyatı ürünleri, tanımında da belirtildiği üzere çocukların ruhî ihtiyaçlarını karşılamak gayesini taşır. Zira çocuğun algılama gücündeki ve ruh dünyasındaki gelişim, çocuğun gelecekteki başarısını önemli ölçüde etkilemektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmanın yanı sıra, onları nitelikli eserlere yöneltmeyi başarabilmelidir. Daha farklı bir söyleyişle çocukların okuduğu eserler, çocuk-edebiyat münasebetini kuvvetlendirecek nitelikte olmalıdır. Bu sebeple çocuk edebiyatı herkesin yazıp söyleyebileceği basit, edebî kalitesi düşük masal, hikâye, şiir... vb. ürünlerden müteşekkil değildir. Çocuk edebiyatı sahasına dahil edilecek ürünlerin üstün nitelikli olması ve bazı hedefleri yerine getirebilmesi gerekmektedir. Bir

eserin çocuk edebiyatı ürünü sayılabilmesi için madde başlarını Mübeccel Gönen'in tespitlerinden hareketle müteakip sayfalarda sıraladığımız hedeflere sahip olması gerekir:⁸

1. Çocuk edebiyatı, çocukların ruhsal ihtiyaçlarını karşılamalıdır.

Çocuğun mutlu olabilmesi için ruhî ihtiyaçlarının mutlaka karşılanması gerekir. Çocuk edebiyatı ürünleri çocuğun kendine olan güvenini perçinlemelidir. Çocuğa başarının hazzını tattırmalıdır. Çocuğa ruhen kendini rahat hissetmesini sağlayacak sevgi, saygı, dostluk, arkadaşlık, hoşgörü, gibi kavramların önemini öğretmelidir. Ayrıca çocuğun sosyalleşebilmesi bir gruba katılma, grup içinde rol alma gibi davranışları göstermesini sağlamalıdır.

2. Çocuk edebiyatı çocukların yaş ve seviyelerine göre ilgi duydukları konuları göz önünde bulundurmalıdır.

Çocukluk devresi 2-14 yaş arasındaki dönemi kapsamaktadır. Ancak bu çok genel bir ifadedir. Uzmanlar çocukluğu da ilk çocukluk(2-6), ikinci çocukluk (6-10) ve son çocukluk (10-14) olmak üzere üçe ayırmaktadırlar. Çünkü çocukların bu çağlardaki ilgi, ihtiyaç ve kabiliyetleri birbirinden farklılık gösterir. Çocuk edebiyatı ürünler, çocukluk dönemindeki zihnî ve fizikî farklılıkları göz önünde bulundurarak yazılmalıdır. Örneğin okul çağından önceki bir çocuğa hitap edecek eserle okul çağındaki çocuğun ilgisine göre hazırlanacak eserler arasındaki farklılık iyi tespit edilmelidir.

3. Çocuk edebiyatı, çocuğun dil gelişimine özen göstermelidir.

Çocuk edebiyatının temel hedeflerinden biri de çocuğun dil becerisini ve buna bağlı olarak okuma, anlama, yazma ve dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik olmalıdır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğun dil seviyesine uygun olarak kelime hazinesini zenginleştirmeye çalışmalıdır. Ayrıca çocuğun dili doğru ve düzgün kullanmasına yardımcı olmalıdır.

4. Çocuk edebiyatı, çocuğun algı gücünü kuvvetlendirmelidir.

Çocukların soyut ve somut kavramları algılama dönemleri birbirinden farklıdır. Bu sebeple çocuk edebiyatı ürünlerinde çocukların zihinlerinde canlandırabilecekleri, algılayabilecekleri kavramlara ağırlık vermek daha uygun olacaktır. Bununla birlikte eserler, kademeli olarak çocukların somut düşünceden soyut düşünceye geçişini sağlayacak şekilde kaleme alınmalıdır.

⁸ Mübeccel GÖNEN, **Çocuk Edebiyatı** (haz.: Mustafa Ruhi ŞİRİN), 3. bs., İstanbul, 2000, s. 43.

5. Çocuk edebiyatı çocukların sosyal-duygusal gelişimini göz önünde bulundurmalıdır.

Çocuk gelişimindeki en önemli süreçlerden biri sosyalleşmedir. Çocuk edebiyatı ürünleri ait olduğu toplumun kültürel ve sosyal değerlerini yansıtmak suretiyle çocuğun sosyalleşmesine katkıda bulunmalıdır. Ayrıca eserler toplumlarda kabul gören, daha çok benimsenen ya da kabul görmeyen, karşı çıkılan tutum ve davranışlardan bahisle çocukların topluma kendilerini kabul ettirmelerinde yönlendirici olmalıdır.

6. Çocuk edebiyatı çocuğun zihinsel gelişimini desteklemelidir.

Çocukluk dönemi insan zihninin en hızlı geliştiği ve çalıştığı dönemlerden biridir. Bu dönemde çocuk etrafında olup biten her şeyi sorgulamaya çalışır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğun düşünmesine, merak ettikleri ile ilgili doğru sorular sormasına ve bunlara doğru cevaplar vermesine katkıda bulunmalıdır.

7. Çocuk edebiyatı, çocuğa ilk kitap sevgisini aşlamayı, edebî ve estetik değerleri kazandırmayı amaçlamalıdır.

Çocuk edebiyatının en temel işlevlerinin başında çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak yer alır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuklara nitelikli metinleri seçebilmeyi ve zamanla okuma kültürü kazandırabilmeyi hedeflemelidir. Böylelikle çocukta edebî ve estetik bir zevk oluşmalıdır.

8. Çocuk edebiyatı, çocukların seviyesine uygun edebî türleri iyi örneklerle çocuğa tanıtmalıdır.

İnsan, edebî eserlerin ilk örnekleriyle henüz çocukken karşılaşır. Bu dönemde edebiyatın çocuklar üzerinde etkili ve yönlendirici bir rol üstlenebilmesi için türünün özelliklerini iyi yansıtan ve çocukların seviyesine uygun metinler seçilmelidir. Bu sebeple çocuk edebiyatında, roman, hikâye, şiir, fabl, masal vb. edebî türlerin seçkin örneklerine yer verilmelidir.

9. Çocuk edebiyatı, çocukların kişilik gelişimine ortam hazırlamalıdır.

Kişilik, bir oluşum sürecidir. Çocukluk ise bu sürecin en önemli dönemidir. Çocuk kendini birey olarak hissetmeye başladığı andan itibaren kimliğini bulmaya, kişiliğini oluşturmaya uğraşır. Çocukların, kendilerine has kişiliklerinin oluşmasına çocuk edebiyatı ürünleri katkıda bulunmalıdır. “Kişilik gelişmesi, her insanın kendi eğilimlerine, yeteneklerine göre gelişmesi, hayatta karşılaştığı yeni şartlara göre izleyeceği yolu

kendisinin seçmesi demektir. Böyle bir hayat ve eğitim anlayışı, insanda çok çeşitli bir duyma, düşünme ve hareket etme bilincinin bulunmasını gerektirir. İşte edebiyat bu bilinci uyandırmaya yarayan araçların başında gelir.”⁹

10. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları günlük hayatın gerçekleri konusunda bilgilendirmelidir.

Çocuk edebiyatı ürünleri, mutlaka gerçek dünya ile bağlantılı olmalıdır. Esere çocuksu bir hava vermek gayesi ile aşırı derecede hayalî unsurlara yer vermek onu içinde bulunduğu dünyadan koparır. Onun yerine, çocuğa kendi yaşantısından yola çıkılarak yazılmış eserler okutmak gerekir.

11. Çocukların yaratıcı hayal güçlerini uyandırmalıdır.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin özelliklerinden biri de çocukların yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmektir. Bu tür düşünme ile çocuk problemlere ve olaylara farklı bakış açılarından yaklaşmayı öğrenir.

12. Çocuk edebiyatı, çocukta dinleme yeteneğini geliştirmelidir.

Çocuk edebiyatı dilin dört temel becerisi olan okuma, dinleme, konuşma ve yazma yeteneklerini geliştirmeye yönelik olmalıdır. Çünkü bu beceriler çocukluk döneminde alışkanlık hâline dönüştürülür. Özellikle bu çağda dinlemenin öğrenme üzerindeki etkisi diğer becerilere göre daha kuvvetlidir. Henüz okuma yazma bilmeyen çocukların öğrenmeleri büyük ölçüde dinleme ile gerçekleşir. Çocuk edebiyatı ürünleri çocukların dinleyerek öğrenebilecekleri tarzda işlenmelidir.

13. Çocuk edebiyatı çocukların fizikî ve ruhî bakımdan iyi örneklerle tanışmalarına katkı sağlamalıdır.

Çocuk edebî eserler sayesinde pek çok kahramanla tanışma fırsatı bulur ve çok defa bu kahramanları kendisine model alır. Aslında birer hayal ürünü olan bu kahramanları gereğinden fazla önemseyerek onlar gibi olmaya çalışır. Bu sebeple çocuk edebiyatı ürünlerinde yer alan kahramanlar çocuğa örneklik edebilecek vasıflara sahip olmalıdır.

⁹ Cahit KAVCAR, **Edebiyat ve Eğitim**, 3. bs., Ankara, 1999, s. 4.

1.3. Tarihî Gelişimi

17. yüzyıldan önce doğrudan doğruya çocuklar için yazılmış edebî nitelikli eserlerden söz etmek mümkün değildir. Bu yüzyıla gelinceye kadar çocuk edebiyatının işlevini daha ziyade sözlü edebiyat ürünleri görmekteydi. Ait oldukları milletin gelenek, görenek, inanç ve düşüncelerini yansıtan sözlü edebiyat ürünleri daha sonra bir araya getirilerek yazılı çocuk edebiyatının ana malzemelerini oluşturmuştur.

Dünya genelinde çocuk edebiyatının temelleri eğitim psikolojisi, çocuk eğitimi alanında yapılan çalışmalar ve matbaanın icadı ile atılmıştır. 17. yüzyıldan itibaren çocuk eğitimi üzerine yapılan araştırmalar matbaanın desteğiyle basılmış ve çok sayıda okura ulaşmıştır. Felsefî, psikolojik ve pedagojik alandaki bu bulgular edebiyatçıların da ilgisini çekmiş ve çocuk edebiyatının temellerinin atılmasına sebep olmuştur. Bu bilgiler ışığında “yazılı çocuk edebiyatının başlangıcı, 1697’de Fransa’da Charles Perrault’nun ilk kez çocuklar için 8 masal derleyip yayınlamasına kadar gider.”¹⁰ Bu tarihten itibaren çeşitli ülkelerde çocuklar için pek çok eser meydana getirilmiştir. Ancak bu tür eserlerde daha ziyade ahlakî ve didaktik konulara ağırlık verilmiştir.

Çocuklar için bir edebiyatın varlığı ve gerekliliği düşüncesi ise oldukça yenidir. 19. yüzyılın sonlarına kadar çocuk edebiyatı denilince çocuklara faydalı eserler akla gelmekteydi. Oysa bugün çocuk edebiyatı eğlendiren ve eğiten eserlerden müteşekkil bir edebiyattır.

Sınırlarını çizip hedeflerini belirlediğimiz manada çocuk edebiyatı ürünleri ancak 20. yüzyılın başlarından itibaren görülmektedir. Pedagojik çalışmalar sayesinde çocukların fizikî ihtiyaçlarının yanı sıra ruhî ihtiyaç ve ilgilerinin önemi fark edilmiş; çocukluk döneminin insanın fizikî, ruhî ve zihnî gelişmesindeki yeri anlaşılmıştır. Bunun bir neticesi olarak 20. yüzyıldan itibaren masal, hikâye, roman, şiir, fabl yanında fen kitapları, biyografiler, resimli kitaplar, çizgi romanlar gibi farklı türde eserler ortaya çıkmış; gerek resimleme, gerek muhteva gerekse fizikî özellikleri itibarıyla çeşitli eserler çocukların hizmetine sunulmuştur.

Türkiye’deki çocuk edebiyatının gelişimi ise dünyadaki çocuk edebiyatının gelişimini takip eder niteliktedir. Öncelikle yazılı çocuk edebiyatının varlığına kadar çocukların ihtiyacını tıpkı dünyada olduğu gibi sözlü edebiyat ürünleri karşılamaktaydı.

¹⁰ Nilüfer TUNCER, **99 Soruda Çocuk Edebiyatı** (haz.: M. Ruhi ŞİRİN), İstanbul, 1994, s. 40

Çocuklar tarafından ilgi gören tekerlemeler, ninniler, masallar, efsaneler, halk hikâyeleri daha sonra yazılı çocuk edebiyatına kaynaklık teşkil etmiştir.

Yazılı Türk çocuk edebiyatının ne zaman başladığına dair kesin bir hüküm vermek ve eser ismi söylemek oldukça zordur. Mustafa Ruhi Şirin, söz konusu edebiyatın tarihi seyri için “yaklaşık yüz yıllık bir geçmişi vardır.”¹¹ ifadesini kullanır. Geniş Türk edebiyatı yelpazesi içinde çocuk edebiyatının geçmişinin çok kısa olmasının bazı sebepleri vardır. Bunların en önemlisi, 20. yüzyıla gelinceye kadar hem edebiyatçılar hem de eğitimle uğraşanların çocuk psikolojisi, çocuk pedagojisi, çocuk sosyolojisi, çocuk felsefesi gibi kavramlardan habersiz olmalarıdır. Ayrıca Osmanlılar döneminde çocuk kendine has dünyası olan, ruhî bakımdan yetişkinlerden farklılık arz eden bir birey olarak görülmeyip, yetişkinlerin küçük modeli kabul edilmiştir. Bu durumda çocuklar yetişkinlerin tâbi olduğu kurallara uymak, onların okuduklarını okumak mecburiyetinde bırakılmıştır.

Bu doğrultuda kaleme alınan eserler arasında pendnameleri saymak mümkündür. Ayrıca Nabi'nin Hayriyye, Sümbülzade Vehbî'nin Lütfiyye adlı mesnevisi Divan şiirinde çocuklara öğüt vermek maksadıyla yazılan eserlerdir.

Son iki eserin çocuk edebiyatının ilk nüveleri olarak kabul edilip edilemeyeceği hususunda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Enver Naci Gökşen bu konudaki düşüncelerini “Dil ve psikoloji bakımlarından çocukları hiç ilgilendirmeyen bu eserlerde çocuk, sadece kendisine söz söylenen bir figüran durumundadır. Bu sebeple, bu iki kitabı, çocuk edebiyatımızın ilk ve basit belirtileri olarak bile kabul edemeyiz.”¹² şeklinde ifade eder. Mustafa Ruhi ise bu hususta “Sözlü gelenekte olduğu gibi yazılı edebiyatta da erken yaşta olgunlaşmış çocuk tiplerinin anlatıldığı mesneviler ve divan şiirindeki örnekler üzerinde durulabilir. Nabî'nin *Hayriyye*'si, Sümbülzade Vehbî'nin *Lütfiyye*'si gibi çocuklar üzerine yazılmış kitaplar hatırlanabilir.”¹³ demektedir.

Türk edebiyatında çocukların yetişkinlerden farklı özelliklere sahip olduğu ve dolayısıyla ilgi, istidat, kabiliyet ve ruhî gelişimlerine göre eserlerin hazırlanması gerekliliği ancak Tanzimat edebiyatı döneminde gerçekleşmiştir. Bu alandaki ilk eserler Batı'dan yapılan fabl türündeki manzum çevirilerdir. Kayserili Doktor Rüştü tarafından 1859'da yazılan *Nuhbetü'l-Etfal* adlı kitapta bazı kısa hikâyeler ile fabl tercümeleri yer

¹¹ **Çocuk Edebiyatı Yılığ** (haz. Mustafa Ruhi ŞİRİN), İstanbul, 1987, s. VIII.

¹² Enver Naci GÖKŞEN, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, 1. bs., İstanbul, 1966, s. 9.

¹³ Çocuk Edebiyatı (haz. Mustafa Ruhi ŞİRİN), 3. bs., İstanbul, 2000, s. 81.

almaktadır. Bu açıdan eseri Batılı manadaki çocuk edebiyatının ilk ürünü kabul etmek mümkündür.

Tercümeleri ile çocuk edebiyatına hız ve yön veren isimlerin başında Şinasi'yi saymak gerekir. Şinasi, La Fontaine'den *Kurt ile Kuzu* hikâyesini çevirmiş, ayrıca kendisi de *Eşek ile Tilki*, *Kara Kuş Yavrusu ile Karga*, *Arı ile Sivrisinek* gibi fabl türünde eserler yazmıştır.

Ahmet Mithat Efendi'nin *Kıssadan Hisse* adını taşıyan ve 1869'da gittiği Bağdat'taki sanat okulu öğrencileri için hazırladığı eserinde Ezop, La Fontaine ve Fenelon'dan çocuklar için yaptığı çevirilerle kendi yazdığı manzumeler vardır.

Recaizade Mahmut Ekrem de La Fontaine'den çeşitli fabllar tercüme etmiştir. *Horoz ile İnci*, *Kurbağa ile Öküz*, *Karga ile Tilki*, *Meşe ile Saz*, *Ağustos Böceği ile Karınca* bunlardan bazılarıdır.

Tercüme örnekler yaygınlaştıkça onlara eş değerde telif eserler de vücuda getirilmeye başlanır. Muallim Naci'nin *Kuzu*, *Kırlangıç*, *Avcı*, *Oduncu* ile Azrail manzumeleri; Nâbizâde Nazım'ın *Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk* manzumesi bunlara örnektir.

Tanzimat döneminde Batıdan çevrilen eserler arasında bugün dünya çocuk klâsikleri arasında ismi zikredilen eserler de vardır. Vakanüvis Lütfü *Tercüme-i Hikâye-i Robinson*(1864)'u; Mahmut Nedim, *Güliverin Seyahatnamesi*(1872)'ini; Mehmet Emin *80 Günde Devriale*(1880)'i, *Merkez-i Arza Seyahat*(1883)'i ve *Beş Haftada Balonla Seyahat*(1887)'i tercüme etmiştir. Tanzimat ile başlayan tercüme çocuk edebiyatı, Türk çocuk edebiyatına pek çok eserin kazandırılmasına vesile olmuştur. Ayrıca bu eserler, çocuk edebiyatımızın çağdaş düzeye gelip gelişmesini sağlamıştır.

“Tanzimat yazarlarından bazıları, muhtelif vesilelerle kendi çocuklukları üzerine eğilmişler ve hayatlarının bu yıllarını oldukça zevkli bir şekilde ve sade bir dille yazmağa muvaffak”¹⁴ olmuşlardır. Bunlara örnek olarak Ziya Paşa'nın *Emil* tercümesinin önsözü, Recaizade Mahmut Ekrem'in *Tefekkür* adlı eserinde çocukluk yıllarını anlattığı bölüm sayılabilir.

¹⁴ Kemal DEMİRAY, *Türkçe Çocuk Edebiyatı*, 12. bs., İstanbul, 1969, s. 89.

II. Meşrutiyet'in ilanının ardından yeni rejimi idame ettirebilecek genç nesli yetiştirmek endişesi çocuk eğitime, öğretime ve psikolojisine farklı bir açıdan yaklaşma zarureti doğurmuştur. Bu bakımdan dönemin tanınmış eğitimcilerinden İstanbul Darü'l-Muallimîn Müdürü Satı Bey, İstanbul'da 1910 yılında çıkmaya başlayan *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*'nın birinci sayısında çocukların kendileri için yazılmış şiirlerden ve şarkılardan yoksun olduklarına dikkat çeker. Bu sebeple çocukların ihtiyaçlarına cevap vermek üzere devrin şair ve bestecilerini göreve davet eder.

Devrin önemli edebiyatçılarından bazıları Satı Bey'in bu davetine cevap verirler. Bunların ilki İbrahim Alaattin Gövsa'dır. Gövsa, 1911 yılında içinde kendi yazdığı şiirlerin yanı sıra La Fontaine'den çevirilerin de yer aldığı, 24 şiirden oluşan *Çocuk Şiirleri* isimli eserini yayımlar.

Ali Ulvi Elöve, İstanbul Darü'l-Muallim'in-i Tatbikat mektebinde öğretmen iken 1912 yılında yetmiş aşkın şiiri *Çocuklarımıza Neşideler* adı altında bir araya getirir. Bu şiirler arasında La Fontaine, Victor Hugo ve Lamartine'den yaptığı tercüme ve kendisinin bunlara benzeterek yazdığı şiirler yer almaktadır.

Yine aynı dönemde yazılan eserlerden biri de Tevfik Fikret'in çocuklar için yazdığı 31 şiirden oluşan *Şermin* (1914) isimli eserdir. Fikret'e göre çocuk şiiri eğlendirmekten çok eğitmelidir. Onun için *Şermin*, işlediği konular ve sade Türkçesi kadar eğitici yönüyle de çocuklara hitap etmektedir.

II. Meşrutiyet döneminde dikkati çeken bu üç kitap sade ve tabî bir Türkçeyle yazılmış, aynı zamanda çocuklara anne, baba, kardeş sevgisi, tabiat sevgisi ile iyilik, güzellik, doğruluk gibi ahlâkî değerleri ve davranışları kazandırmayı amaç edinmiştir.

Millî edebiyat döneminde de çocuklar için yazma çabası devam etmiştir. Bu dönemin önemli isimlerinden Mehmet Emin Yurdakul, şiirlerini *Türkçe Şiirler*(1900), *Türk Sazı*(1914) ve *Tan Sesleri* (1915) adı altında üç kitap olarak yayınlamıştır. Şairin bu şiirleri doğrudan doğruya çocuklara yönelik olmamakla birlikte o dönem çocuklar tarafından çok okunmuş ve bazıları ders kitaplarında yer almıştır.

Yine aynı yıllarda sosyolog şair Ziya Gökalp, çocuklar için bir edebiyatın varlığına inanmış, ileri sürdüğü fikir ve eserleri ile çocuk edebiyatının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Gökalp, çocuklara içtimaî ve ahlâkî kuralları, Türklük düşüncesini ve evrensel değerleri telkine çalışır. Bu maksatla edebiyatı bir araç olarak kullanır. *Kızıl Elma*

(1915), *Yeni Hayat* (1918) ve *Altın Işık* (1923) bu anlayışla yazdığı şiirleri ve masalları ihtiva eder.

Millî edebiyat dönemindeki çocuk edebiyatından bahsederken Siracettin Hasırcıoğlu'nun *Çocuk Şiirleri* (1917), Ali Ekrem Bolayır'ın *Çocuk Şiirleri* (1917) ve *Şiir Demeti* (1923), Fuat Köprülü'nün *Mektep Şiirleri* (1918) adlı eserlerini de zikretmek yerinde olacaktır. Bununla beraber çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanan şiirleriyle çocukların beğenerek okudukları Aka Gündüz, Kazım Nami Duru, Yahya Kemal Beyatlı, Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Halit Fahri Ozansoy gibi isimleri de çocuk edebiyatı sahasında anmak gerekir.

Görüldüğü gibi Türkiye'de çocuk edebiyatının seyri ve gelişimi daha ziyade şiirle olmuştur. 1911'de başlayan dilde sadeleşme hareketinin tabii bir neticesi olarak şiirin yanı başında bilhassa nesirde de etkisini göstermiştir. Bu dönemde çocuklar bazı yazarları zevkle okur hale gelmişlerdir. Çocuklar yetişkinler için yazılmış eserler arasından kendi yaş ve seviyelerine uygun olanları seçip okumuşlardır. Ömer Seyfettin, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Hüseyin Rahmi Gürpınar çocukların en çok okudukları nesir yazarları olmuştur.

Cumhuriyet'in ilanından sonraki ilk yıllarda çocuk edebiyatında önemli bir gelişme olduğu söylenemez. Bu dönemde çocuklar yine yetişkinler için yazılmış eserlerden faydalanmaya devam etmişlerdir. Çocuklar şiir sahasında Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Halit Fahri Ozansoy gibi isimlerin şiirlerini severek okurlar. Nesir sahasında ise Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Falih Rıfkı Atay ve Reşat Nuri Güntekin gibi yazarların anı, roman, hikâye, gezi yazısı türündeki eserleri beğenilerek okunmuştur.

Aynı yıllarda ülkenin içinde bulunduğu durumu da vesile kılarak doğrudan doğruya çocuklara hitap eden, onların merak ve ilgisini artıracak eserler ortaya koyan önemli bir isim de Abdullah Ziya Kozanoğlu'dur. Kozanoğlu, çocuklarda tarih bilinci ve millet sevgisi uyandırmak gayesiyle tarihî romanlar kaleme almıştır. Önce Arap asıllı Türk alfabesi ardından da yeni Türk harfleriyle basılan *Kızıltuğ* (1923), *Atlı Han* (1924), *Türk Korsanları* (1926) ve *Gültekin* (1928) gibi romanları uzun yıllar çocuklar tarafından sevilerek okunmuştur.

Yeni Türk harflerinin kabulü, okuma yazmanın ve baskı işlerinin kolaylaşması, ilkokula giden öğrenci sayısının giderek artması, geleceğin güvencesi çocuklara daha çok

ehemmiyet verilmeye başlanması, eğitim ve öğretimde Batı usulü modern yöntemlerin benimsenmesi çocuk edebiyatına ilginin artmasına vesile olmuştur. 1928'ten sonra telif ya da tercüme pek çok türde pek çok eser yayınlanmaya başlanır. Şükrü Enis Regü, Mustafa Necati Öngay, Fazıl Hüsnü Dağlarca Türk çocuk şiirine yeni bir söyleyiş kazandırarak çocukların duygu ve düşünce dünyasına hitap ederler. Yine aynı yıllarda çocuk romanına karşı özel bir ilgi gösteren yazarlar eserleriyle çocukların ufkunu geliştirmeye çalışmışlardır. Rakım Çalapala, Huriye Öniz, İskender Fahrettin Sertelli, ödüllü romanı *Türk İkizleri* (1937) ile Cahit Uçuk'u çocuk romanı yazarların başında sayılabilir.

Çocuk edebiyatı açısından değerlendirildiğinde 1940'lı ve 1950'li yılları Cumhuriyet döneminin en verimli yılları olarak kabul etmek mümkündür. Temelleri Tanzimat'tan bu yana atılan çocuk edebiyatı bu dönemden itibaren nitelik bakımından geliştiği gibi nicelik bakımından da hızla artmıştır. Çocuk edebiyatına eğilim her geçen gün biraz daha artarak günümüze kadar hızla gelmiştir.

Bütün bu bilgilere ek olarak Tanzimat ile birlikte çocuk edebiyatı adına atılan önemli adımlardan biri de çocuk dergileridir. Türk çocuk edebiyatı tarihinin ilk çocuk dergisi *Mümeyyiz*'dir. 1869 yılında, aynı ismi taşıyan gazetenin haftalık eki olarak çıkarılır. Mahalle mekteplerinde okuyan çocukları da göz önünde bulundurarak son derece sade bir dille yazılmıştır. *Mümeyyiz* dergisini günümüze kadar pek çok çocuk dergisi takip etmiştir.

2. Çocuk Şiiri

Çocuk edebiyatı içerisinde çocuk şiiri önemli bir yere sahiptir. Şiirin çocukların dünyasına bebekliklerinden itibaren girdiği söylenebilir. Çocuk, ninniler, tekerlemeler, bilmeceler gibi ahengi olan söyleyişlerle şiire karşı bir yakınlık hisseder. Çocukların diğer edebî türlere nazaran şiirden daha fazla hazzetmelerinin sebeplerini Nilüfer Tuncer şöyle sıralamaktadır: “Değişik sözcük oyunları, iç ve dış uyaklar, ses tekrarları ritim duygularını besler. Ayrıca çocukların hayal dünyasının benzerini de şiirde bulmak mümkündür. Bilindiği gibi çocuklar hayal dünyasının zenginliği sayesinde, en basit şeylerde bile bir güzellik, yenilik, zevk ve heyecan duyulacak bir yön bulurlar.... Aynı özellik şairlerde de vardır. Bundan başka hem şairler hem de çocuklar doğaya her zaman büyük ilgi duyarlar.

Şiirin sözcükleri zengin anlamlı, kuvvetli, ahenkli olmalı, hayal gücüne, duygulara seslenebilmelidir. Kalıp haline gelmiş ifadeler, benzetmeler bulunmamalıdır. Uzun tasvirler çocuğu sıkar.

Şiir bir konu ya da fikir üzerine kurulduğunda zihne de seslenir. Şiir, günlük olayları, yaşama biçimlerini yeni bir görüşle ele alabilmeli, çocuğun yaşayışına yeni bir renk katmalıdır. İyi yazılmış şiirler, yetişkinlerin de beğenisini kazanır.”¹⁵

Bu hususta, yine araştırmacılar arasında görülen fikir ayrılıklarına değinmek gerekmektedir. Bazı araştırmacılar şiiri çocuk için, büyük için diye ayırmanın yanlış olduğu kanaatindedir. Ancak çocuk edebiyatının sınırlarını çizerken tespit ettiğimiz kriterler ve çocuk kavramının niteliği “çocuk şiiri” ya da “çocuklar için şiir” ifadesini mecburî kılmaktadır. Şunu söylemek gerekir ki çocuklar kendileri için yazılmış şiirler dışında büyükler için yazılmış birçok şiiri de anlamakta ve onları okumaktan zevk almaktadırlar. Özellikle Cumhuriyet döneminde aslında yetişkinlerin okuması gayesiyle yazılan şiirlerden bazıları, ders ya da çocuk kitaplarında yer almıştır. Bu, şiirin teması, konusu, dili ve ahenk unsurları ile ilgili bir durumdur. Dolayısıyla çocukların isteyerek, zevk alarak okudukları şiirleri çocuk şiiri kapsamında değerlendirmek gerekmektedir.

Genel kabul böyle olmakla birlikte çocuklara okutulacak şiirlerin belli niteliklere sahip olması da şarttır. Öncelikle şiirde ahengi sağlayan ritim çocuk şiirlerinin de en önemli unsurlarından biridir. Çocuklar için yazılacak şiirlerde vezin ve kafiye olmalıdır. Zira bu tarzda yazılmış eserlerin hatırd tutulması daha kolaydır. Ancak çocuklar ilköğretim müfredatına da uygun olarak birinci kademenin 4. sınıfından itibaren serbest yazılmış şiirlerle karşı karşıya getirilmelidir.

Şiir çocukların duygu, düşünce ya da hayal dünyasına hitap edebilir. Şiirin teması bunlardan hangisine yönelik olursa olsun aşırıya kaçmamalı, çocuğun muhayyile veya düşünce dünyasını zorlamamalıdır.

Çocuk şiirinde biçim de önemli bir unsurdur. Şiirler her zaman belli bir nazım şekli ile birebir örtüşmek zorunda değildir. Ancak en azından mısralar çocukları yormayacak kadar kısa, ifadeler anlaşılır olmalıdır.

Şiirde söz sanatlarına, gereğince yer verilmelidir. Burada hangi yaş gruplarındaki çocukların hedeflendiğini göz önünde tutmak uygun olacaktır. Çocukluğun ilk dönemlerinde daha açık, yalın, sanatlı söyleyişten uzak, ifadeler tercih edilmelidir. Gençliğe yakın çocukluk döneminde ise aşırıya kaçmadan benzetmelere, mecazlı söyleyişlere hatta sembolik ifadelere yer verilebilir.

¹⁵ Nilüfer TUNCER, **99 Soruda Çocuk Edebiyatı** (haz. M. Ruhi ŞİRİN), 3. bs., İstanbul, 2000, s. 107-108.

Yaş ve seviyesine uygun şiirlerle yetişen bir çocuk her şeyden önce ana dili bilincine, zevkine ve sevgisine kavuşacaktır. Dilin inceliklerini fark ettikçe okumaya karşı ilgisi artacaktır.

Küçük yaşta şiirle karşılaşmış çocukların edebî ve estetik zevklerinde bir gelişme olacağı muhakkaktır. Şiir okuyan çocuklar zamanla sanat eserlerine ve edebî ürünlere yönelirler. Buna bağlı olarak ufukları, hayata bakış açıları genişleyecek, hayal güçleri kuvvetlenecektir.

Bununla birlikte çocuk çok beğendiği bir şiiri isteyerek ezberleyebilir. Bu da çocuğun hafızasının kuvvetlenmesine yardımcı olur. Ezberlediği şiiri herhangi bir topluluk önünde okuyan çocuğun kendine güveni artar. Böylece rahat konuşmaya alışarak sosyal kişiliğini kuvvetlendirir.

Sonuç olarak çocuk edebiyatı türleri içerisinde, çocukların ana dili bilincine varmalarına, edebî ve estetik zevke sahip olmalarına en çok destek veren türlerin başında çocuk şiiri gelmektedir.

Çalışmamıza esas teşkil eden Hisar şiiri, 1950'den 1980'li yıllara kadar devam eden ve çocuk şiirinin yukarıda saydığımız hususiyetlerini yansıtan seçkin örnekleri ile Türk çocuk şiirinin bir dönemini oluşturmaktadır.

I. BÖLÜM

HİSAR EDEBÎ TOPLULUĞU

1. Edebî Topluluklar ve Dergiler

18. yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu, her alanda görülen duraklama ve gerilemenin önüne geçebilmek için “yenileşme hareketi” adıyla anılan bazı tedbirler almaya başlar. Sosyal, siyasî ve kültürel alanda yapılan yenilikler ve değişiklikler, Batı’yı örnek alarak gerçekleştirilir. Ancak söz konusu yeniliklerin yerleşip kökleşmesi öncelikle halk tarafından benimsenmesine bağlıdır. Memleketteki yeniliklerin ve değişikliklerin kabul görmesinde, 19. yüzyılda filizlenen gazeteciliğin ve dergiciliğin etkisi büyüktür. Ahmet Hamdi Tanpınar, gazetenin ve gazeteciliğin Tanzimat dönemindeki önemini vurgularken “Yeniliğin memleket içinde yerleşmesinde ve gelişmesinde âmil olan şeyler arasında yeni yeni filiz süren gazeteciliği de saymak lâzım gelir”¹⁶ demektedir.

Başta gazete olmak üzere bütün süreli yayınlar, yeni Türk edebiyatının ve yeni edebî türlerin halka ulaşmasında önemli rol üstlenmişlerdir. Böylelikle okuyucu sosyal, siyasî, edebî, hukukî alanlarda meydana gelen değişikliklerden ve yeniliklerden haberdar olmaya başlamıştır. 1860’da ilk özel Türk gazetesi hüviyetiyle çıkarılan *Tercüman-ı Ahval* ve takip eden yıllarda çıkan *Tasvir-i Efkâr*(1862), *Muhbir*(1866), *Basiret*(1869), *İbret*(1871) ve *Tercüman-ı Hakikat*(1878) gibi gazeteler, bu konuda öncülük görevini üstlenmişlerdir. “Tercüme veya telif roman ve tiyatro örneklerini gazetelerdeki tefrika yoluyla tanıyan okuyucu, makale, fıkra, deneme gibi türlerde yazılmış ilk örnekleri de yine süreli yayın sayfalarında görür. Eski hikâye geleneğiyle bağlantı kurularak yazılan roman örnekleriyle (Ahmet Mithat Efendi) okumaya alıştırılmak istenen okuyucu, makalelerle; siyasî, sosyal ve kültürel olaylar hakkında bilgilendirilirken, eleştiri ve deneme yazılarıyla da düşünce ve edebiyat ortamına çekilir. Böylece, okuyucu, bir nevi “mektep eğitimi”nden geçer. Bu durum okuyucunun ilgi alanının genişlemesine, düşünce dünyasının zenginleşmesine katkı yapar.”¹⁷

Tercüman-ı Ahval ile başlayan gazeteciliğin Türk edebiyat, sanat ve fikir hayatında oynadığı rolü Tanpınar şöyle ifade eder: “Hiçbir yerde gazete bizdeki role benzer bir rol oynamamıştır. Başka yerlerde o, düşüncenin daha geniş surette topluma yayılması için seçtiği hareket sahalarından biridir. Arkasında bütün cemiyet müesseseleri ve devam halinde olan, hayatla daima münasebetdâr bir düşünce dünyası vardır. Bizde ise bütün

¹⁶ Ahmet Hamdi TANPINAR, **19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, 7. bs., İstanbul, 1988, s. 146.

¹⁷ Öztürk EMİROĞLU, **Türkiye’de Edebiyat Toplulukları**, 2. bs., Ankara, 2003, s. 29.

işaretler oradan gelir. Kalabalık onun etrafında kurulur. Okumayı o yapar. Mekteplerin uzak gelecek için hazırladığı ocağı o tutuşturur.”¹⁸

Türk edebiyatının gelişmesine yön veren süreli yayınlardan biri de gazetelerle hemen hemen aynı yıllarda çıkmaya başlayan dergilerdir.

İlk dergiler daha çok tıbbî, fennî ve askerî konularla sınırlı kalmıştır. 1849 yılında yarı Fransızca yarı Türkçe olarak çıkarılan ve daha çok tıbbî meselelere yer verilen *Vakayi-i Tıbbiye* bir kenara bırakılırsa, ilk Türkçe dergi *Mecmua-ı Fünun*(1862)’dur. *Mecmua-ı Fünun*, Tanpınar’a göre “tam bir mektep”tir ve bir ansiklopedi vazifesi görür. Dergi sadece muhtelif bilgiler vermekle kalmaz, “onların muhassalası olan muasır ve müsbet görüş ve ayrıca ilim ve felsefe dili, onun vasıtasıyla münakaşa sahasına girer.”¹⁹

Yukarıda bahsi geçen süreli yayınlar aşağı yukarı aynı tarihlerde Türk edebiyat, sanat ve düşünce hayatına girmiştir. Ancak bu süreli yayınlar karşılaştırıldığında gazetelerin dergilerden daha önde geldiği söylenebilir. Bunun sebebi gazetelerin günlük yayınlanması ve gündemi meşgul eden, toplumun her kesimini ilgilendiren konulara yer vermesidir. Dolayısıyla daha geniş bir okuyucu kitlesine hitap eder. Mesela Tanzimat’ın I. ve II. nesli eserlerini daha ziyade gazetelerde yayınlarlar. Çünkü amaçları doğrudan halka ulaşmaktır. Bununla beraber zaten o dönemin dergileri muhtevaları itibarıyla edebiyat ve sanat yazılarını yayınlamak için çok uygun değildir.

Buna rağmen I. Meşrutiyetten sonra dergilerin sayısında hızlı bir artış görülür. “Tanzimat Devri’nde daha çok gazete sütunlarında toplanmış olan edebî çalışmalar, 1880’den sonra edebiyat dergilerinin çoğalmağa başlaması üzerine, Edebiyat-ı Cedide Devri’nde dergilere kaymış; Batı’da olduğu gibi, Türkiye’de de değişik edebî eğilimlerin organlığını yapan dergiler kurulmuş bulunuyordu. Bu devirde de, Batı edebiyatı ve Divân edebiyatı taraftarlığı olarak başlıca iki eğilim bulunduğu için, dergilerin de bu iki eğilim etrafında toplandığı görülür.”²⁰

Türk edebiyatında bir edebî topluluğa kucak açan ilk dergi 1891 yılında yayın hayatına başlayan *Servet-i Fünun*’dur. Öyle ki dergi başlangıçta fen konularına ağırlık vermesine rağmen, edebiyata verdiği destek sebebiyle zamanla yeni Türk edebiyatının bir döneminin ismi olmuştur: Servet-i Fünun Edebiyatı.

¹⁸ Ahmet Hamdi TANPINAR, **19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, 7. bs., İstanbul, 1988, s. 250.

¹⁹ a. g. e., s. 181.

²⁰ Kenan AKYÜZ, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, 5. bs., İstanbul, 1990, s. 88.

Tanzimat döneminin önde gelen şairlerinden Recaizade Mahmut Ekrem ve Muallim Naci arasında yaşanan tartışmalar, dergiler etrafındaki gruplaşmanın başlangıç noktası olmuştur. Recaizade Mahmut Ekrem ve onun peşinden gidenler *Servet-i Fünun* mecmuası etrafında toplanırken, eski edebiyat anlayışını benimseyen Muallim Naci taraftarlarına *Musavver Malumat*(1893) mecmuası kucak açar.

İki dergi etrafında gerçekleşen tartışmalar, devrin edebiyat ortamına bir canlılık getirir. Ayrıca bu dergilerdeki yazılar edebiyat tarihçilerine kaynaklık edecek niteliktedir.

Musavver Malumat mecmuasının başlattığı kafiye tartışması edebî çevrelerde büyük yankı uyandırır. Eski edebiyat taraftarları, özellikle Recaizade Mahmut Ekrem'in "kafiye kulak içindir." anlayışına karşı çıkarlar ve bu görüşü mecmualarında tenkit ederler. Bunun üzerine Recaizade Mahmut Ekrem, "yeni edebiyata daha geniş bir hayat vermek; eski ile, yeni eserler vermek yoluyla karşılaşmak ve edebiyatta yeniliği perçinlemek gibi gâyelerle, genç neslin ileri gelenlerini *Servet-i Fünun* Mecmuası'nda toplayarak, onlara zengin bir faaliyet sahası hazırlamayı düşündü."²¹

1895 yılında talebelerinden Tevfik Fikret'i *Servet-i Fünun*'a başmuharrir yaparak "Servet-i Fünun Edebiyatı"nın temellerini atar. Ardından devrin kudretli kalemlerinin de mecmuaya katılmasıyla, *Servet-i Fünun* memleketin en önemli sanat ve edebiyat dergisi hâline gelir. Böylelikle mecmua, güçlü kadrosu ile, kuvvetli bir edebî hareket meydana getirir ve *Servet-i Fünun*'dan itibaren gruplaşmalar ve edebî tartışmalar dergiler etrafında şekillenmeye başlar.

Servet-i Fünun mecmuası 1901'de çeşitli sebeplerle edebî faaliyetini durdurur. Bu tarihten itibaren II. Meşrutiyet inkılâbına kadar geçen zaman zarfında Türk edebiyatında toplu bir edebî faaliyet görülmez. Ancak 1908 inkılâbının getirdiği hürriyet havası içinde çoğu 1880-1890 yılları arasında doğmuş, Edebiyat-ı Cedide mensubu olmayan fakat Tevfik Fikret'in, Cenap Şehabeddin'in, Halit Ziya'nın tesiri altında yetişmiş, ekserisi Galatasaray Sultanîsinden mezun bazı gençler, *Servet-i Fünuncuların* yapamadıklarını gerçekleştirecek yeni bir edebî topluluk vücuda getirmek iddiasıyla harekete geçerler.

Kendilerine Fecr-i Âti adını veren ve yayınladıkları beyannamenin altında imzaları ve isimleri bulunan bu gençler, sanat anlayışlarını "Sanat şahsî ve muhteremdir." diye formüle ederler. Ayrıca edebî anlayışlarının yayın organı olarak bir dergi çıkarmayı da plânlarlar. Ancak *Servet-i Fünun* dergisi kendilerine kucak açtığı için vazgeçerler.

²¹ Nihat Sami BANARLI, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C. 2, İstanbul, 1971, s. 1016.

Öte yandan Fecr-i Âti topluluğu ile aynı dönemlerde dilde sadeleşme fikrini benimseyen Ziya Gökalp, Ali Canip Yöntem ve Ömer Seyfeddin gibi isimler de bir yayın organı etrafında toplanma ihtiyacını hissederler. 1911’de yukarıda adı geçen isimlerin önderliğinde dilde ve edebiyatta millî benliğe dönmeyi hedefleyen ve bu tarzdaki eserlere yer veren *Genç Kalemler* dergisi çıkmaya başlar. Bu dergiyi, Millî edebiyat döneminin yayın organı olarak değerlendirmek gerekir. Hatta dergi etrafında toplanan edebî topluluk da dergiyle aynı ismi taşıyan “Genç Kalemler Hareketi” adıyla anılır.

Genç Kalemler dergisinin çıkışını ve söz konusu hareketin oluşumunu hazırlayan etkenler arasında yine iki dergi vardır: “*Çocuk Bahçesi*” (1905) ve “*Hüsün ve Şiir*” (1909).

Genç Kalemler’in ortaya çıkmasına zemin hazırlayan *Çocuk Bahçesi* dergisi 1905’te Selanik’te çıkarılır. *Çocuk Bahçesi*, önceleri bir okul dergisi görünümünde olmakla beraber, devrin önemli isimlerinin eserlerine yer vermek suretiyle hem bir edebî hüviyet kazanır hem de “Türkçe yazıp söyleme” anlayışına hizmet eder. Özellikle Mehmet Emin’in “*Türkçe Şiirler*”inin burada yayınlanması , dergiye olan ilgiyi daha da artırır.

Genç Kalemler dergisi, 1909 yılında yayınlanan “*Hüsün ve Şiir*” dergisinin bir devamı mahiyetindedir. Çünkü dergi 8 sayı çıktıktan sonra, Ali Canip derginin adını beğenmez ve “*Genç Kalemler*” olarak değiştirir. Dergi, dilde, edebiyatta, sanatta, sosyal hayatta görülen milliyetçilik anlayışının bir tezahürü olarak ortaya çıkan Millî Edebiyat devrinin en önemli yayın organı hâline gelir.

Genç Kalemler’in kendinden önceki ve zamanındaki dergiler içinde edebiyata en çok ağırlık veren dergi olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca güçlü edebî kadrosu ile de 1911’den sonraki Türk edebiyatına yön vermiştir.

1911 yılında çıkan bir başka dergi *Türk Yurdu*’dur. Milliyetçilik anlayışını benimseyen bu dergi, edebiyat alanındaki gelişmelere destek vermekle beraber, daha ziyade Türk düşünce dünyasına yönelik yazılara yer vermiştir. Takip eden yıllarda çıkan *Halka Doğru*(1913), *Millî Tettebular*(1915), *Edebiyat-ı Umumiye*(1916), *Yeni Mecmua* (1917) dergileri de *Genç Kalemler* ve *Türk Yurdu* ile aynı görüşü ve anlayışı paylaşmışlardır.

II. Meşrutiyetin ilânından sonra çıkan bu dergilere bakıldığında, devrin siyasî ve sosyal ortamına bağlı olarak, duyguların ve düşüncelerin daha serbestçe ifade edildiği görülür. Ayrıca Osmanlılık fikri, ülkenin içinde bulunduğu durum sebebiyle giderek

zayıflamış, milliyetçilik ağır basmaya başlamıştır. 1911'den sonra çıkan dergilerin ağırlıklı olarak milliyetçilik anlayışı etrafında toplanması bunun en iyi göstergelerinden biridir.

Cumhuriyet devri Türk edebiyatının ilk yılları da, Millî Mücadelenin tesiriyle milliyetçiliğin ve Millî Edebiyatın etkisi altındadır. Hatta genel hatları ile onun bir devamı gibi düşünülebilir.

Bu dönemde Millî Mücadeleyi desteklemek, Anadolu insanına en azından manevî olarak katkıda bulunmak ve millî duyguları ön plâna çıkarmak gayesiyle pek çok gazete ve dergi yayınlanır.

Bu dergiler arasında *Dergâh*(1921)'in ayrı bir yeri vardır. *Dergâh*, 1921 yılında 15 günde bir yayınlanmaya başlayan fikir, sanat ve edebiyat dergisidir. Devrin ünlü şairlerinin ve yazarlarının etrafında toplandığı dergi, yazı ve şiirleri ile Millî Mücadeleyi sonuna kadar desteklemiştir.

Derginin çıkmasında en önemli hisse Yahya Kemâl'indir. Genel olarak edebiyat dergilerinin oluşumu, edebî toplulukların bir yayın organına ihtiyaç duymalarından kaynaklanır. *Dergâh* dergisinin çıkışında ise tam tersi bir durum söz konusudur. Zira dergi bir araya gelmiş bir grubun ihtiyacına cevap vermek için çıkmamıştır. Yahya Kemâl'in bu dergiyi çıkarmaktaki amacı Millî Mücadeleyi desteklemek olduğu kadar, aynı zamanda "Edebiyat Fakültesindeki kabiliyetli öğrencileri etrafında toplamaktı."²²

Dolayısıyla *Dergâh* fikir, sanat ve edebiyat alanında gönül birliği edenler tarafından çıkarılmış bir dergi değildir. Hatta derginin önde gelen üç ismi Yahya Kemâl, Ahmet Haşim ve Yakup Kadri arasında bile fikrî ayrılıklar mevcuttur.²³ Derginin çok geniş bir yazar ve şair kadrosuna sahip olması da aynı anlayış etrafında toplanmalarının zorluğunu gösterir.

Dergâh'ın mensupları Millî Mücadeleye verdikleri desteğin yanı sıra, Türk edebiyatına da çok şey kazandırır. Dergi, öncelikle bazı istisnalar olmak kaydıyla, şiirde dilin ve veznin millîleştirilmesi hususunu büyük ölçüde gerçekleştirmiştir.²⁴ Cumhuriyet dönemi Türk şiir estetiğinin oluşmasında, *Dergâh*'taki edebiyat çalışmalarının özellikle de Yahya Kemâl, Ahmet Haşim ve Faruk Nafiz'in tesiri büyüktür. Yahya Kemâl ve Ahmet Haşim aruz veznini, Faruk Nafiz ise hem aruz hem de hece veznini kullanmıştır. Aslında

²² Ziya BAKIRCIOĞLU, "Dergâh", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. 2, İstanbul, 1977, s. 244.

²³ A. Hamdi TANPINAR, **Yahya Kemal**, 2. bs., İstanbul, 1982, s. 40-41.

²⁴ Kenan AKYÜZ, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, 5. bs., İstanbul, 1990, s. 270.

vezin meselesi Millî Edebiyat döneminden beri ele alınan problemlerden biridir. Ziya Gökalp,

“Aruz sizin olsun

Hece bizimdir.”

diyerek, aruza karşı tavır alır ve hece veznini “millî vezin” olarak adlandırır. 1911 yılında *Genç Kalemler* dergisiyle hız kazanan vezin meselesi 1914’ten sonra bazı şairler tarafından daha da ön plâna çıkarılır.

Orhan Seyfi Orhon, Enis Behiç Koryürek, Halit Fahri Ozansoy, Yusuf Ziya Ortaç ve Faruk Nafiz Çamlıbel, Millî Mücadele döneminde hece veznini kullanarak yazdıkları şiirlerle dikkati çekerler. Bu şairler heceye verdikleri önemden dolayı, sonraları edebiyat çevreleri tarafından “Beş Hececiler” ya da “Hecenin Beş Şairi” olarak adlandırılırlar. Beş Hececiler millî vezin ve muhtevayı kullanarak, halk şiiri nazım şekilleri ile her şeyden önce sade ve samimî yazmaya özen gösterirler.

Beş Hececiler sanat anlayışları doğrultusunda verdikleri eserlerini *Yeni Mecmua* (1917) adlı dergide yayınlarlar. Yine aynı tarzdaki şiirlerini “*Büyük Mecmua*”(1919)da ve onun kapatılmasının ardından da “*Yarın*”(1921) dergisinde neşrederler. Zamanla hecenin beş şairi arasında ayrılıklar belirir. Ayrıca modern Türk şiirinin serbest vezne doğru yönelmesi, hecenin ve hece şairlerinin popülaritesini olumsuz yönde etkiler.

1923-1928 yılları arasında “*Millî Mecmua*”da yazanlar, Beş Hececilerin edebiyat sahasındaki çalışmalarını devam ettirirler. Bu isimler arasında Halide Nusret Zorlutuna, Necmettin Halil Onan, Ömer Bedrettin, Ahmet Kutsi Tecer, Necip Fazıl Kısakürek gibi isimler sayılabilir.

1928 yılına gelindiğinde Cumhuriyet ilân edilmiş ve savaş dönemi geride kalmıştır. Rejimin de verdiği rahatlıkla Cumhuriyet dönemi Türk şiiri, pek çok gruplaşmaya sahne olur. Bu gruplardan ilki Yedi Meşale’dir. Esat Sabri Siyavuşgil, Muammer Lütfi Bahşı, Yaşar Nabi Nayır, Vasfi Mahir Kocatürk, Cevdet Kudret Solok, Ziya Osman Saba ve Kenan Hulusi Koray adlı yedi gençten oluşan ve “Sanat sanat içindir.” görüşünü benimseyen topluluk *Meşale* (1928) adlı bir dergi çıkarır.

Aslında bu şairlerin ilk buluşmaları ve tanışmaları *Servet-i Fünun* dergisinde olur. Ancak daha sonra şiirlerini bir kitapta toplamayı ve kendi yayın organları olarak da bir dergi çıkarmayı uygun bulurlar.

Öncelikle sanat anlayışlarını yansıtan şiirlerini “*Yedi Meşale*” adlı bir kitapta toplarlar. Kitabın gördüğü ilgi üzerine “*Meşale*” dergisini neşretmeye başlarlar. Ancak dergi sadece 9 sayı çıkabilir. Yeni harflerin kabulünden sonra kapanır. Bunun üzerine topluluk üyeleri yeniden bir araya gelemez ve herkes imkân bulduğu yerde yazar. Bir kısmı da edebiyatla ilgilenmekten vazgeçer.

Cumhuriyetin ilânından 1940’a kadar geçen zaman zarfında bir yandan Millî Edebiyatın ortaya koyduğu prensipler doğrultusunda eserler verilirken, öte yandan “Sanat sanat içindir.” görüşünü benimseyenlerin eserleri yer alır.

Türk edebiyatında asıl değişiklik ve yenilik, 1940 yılında Garip hareketi ile gerçekleşir. Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rıfat Horozcu, daha önce değişik dergilerde yayınlanan şiirlerine yenilerini de ekleyerek “*Garip*” adlı ortak bir kitap neşrederler. Bu kitabın başındaki önsözde de sanata ve edebiyata bakışlarını ortaya koyarlar.

Garip hareketi Türk şiirinin kırılma noktalarından biridir. Zira hareketin asıl amacı Türk şiirini temelinden değiştirmektir. Bu sebeple “redd-i miras” ederler ve geleneklerin dışına çıkarlar. Vezne, kafiye, edebî sanatlarla, şairane söyleyişe ve sanatlar arasındaki tebedüle karşı tavır alırlar. *Garip* kitabının önsözünde bu görüşler, ayrıntıları ile anlatılmaktadır. Dolayısıyla onu bir reaksiyon poetikası olarak değerlendirmek mümkündür. Garipçiler (I. Yeniciler)in söyledikleri başlangıçta çok ses getirmekle beraber, daha sonraki yıllarda etkisi giderek azalır. Öyle ki Garip’in en önemli isimlerinden Melih Cevdet ve Oktay Rıfat bile zamanla ileri sürdükleri fikirlerden uzaklaşırlar.

Garipçilerin etrafında toplandıkları belli bir yayın organı olmamıştır. Ancak temsilcilerinin ilk şiirleri *Varlık*(1933) dergisinde yayınlanır. Garip manifestosu da yine aynı dergide yayınlanan dört makalenin bir araya getirilmesi ile oluşur. Dolayısıyla Garip hareketinin temellerinin *Varlık*’ta atıldığı söylenebilir.

Garip hareketi çok uzun ömürlü olmasa bile, edebiyat çevrelerini hayli etkilemiş, olumlu olumsuz pek çok tepkiyle karşılaşmıştır. Garip’in Türk şiirini yıprattığını ve yozlaştırdığını düşünüp tepki gösterenler zaman içinde bir araya gelerek yeni topluluklar oluştururlar.

Çoğu 1950-1960 arasında varlığını hissettiren bu toplulukların başında Hisarcılar, Maviciler(Mavi Hareketi) ve II. Yeniler gelir. Her üç toplulukta görünüş itibarıyla birer şiir topluluğudur.

Bu topluluklardan ilki, adını temsilcilerinin etrafında toplandığı *Hisar* dergisinden alır. *Hisar* açıkça bir reaksiyon poetikası olarak ortaya çıkmasa bile, edebiyat anlayışlarından hareketle onların Garip akımına bir tepki olduğu söylenebilir. *Hisar* topluluğuna ve *Hisar* dergisine diğer bölümlerde ayrıntıları ile değinilecektir.

Mavi Hareketi de adını yayın organından alan topluluklardan biridir. *Mavi*, 1952 yılında Ankara’da çıkarılan aylık fikir ve sanat dergisidir. Dergide Teoman Civelek, Ümrân Kıratlı, Bekir Çiftçi, Ahmet Oktay, Yılmaz Gruda, Attila İlhan, Oğuz Arıkanlı, Fikret Hakan, Hilmi Yavuz, Özdemir Nutku vb. isimlerin yazı ve şiirleri yer alır.

Mavi dergisinde yazarların ortak yönü devrin fikir akımlarından Kemalizm’i benimsemiş olmalarıdır. Genç nesli bu dergiye çeken hususiyetlerden biri de Attila İlhan ve onun yazılarıdır.

Garip akımına tepki olarak ortaya çıkan bir diğer topluluk da II. Yeniler’dir. En önemli temsilcileri arasında Cemal Süreya, İlhan Berk, Edip Cansever, Turgut Uyar, Sezai Karakoç, Ece Ayhan, Ülkü Tamer, Kemal Özer gibi isimleri sayabileceğimiz bu topluluğun kuramcısı Muzaffer Erdost’tur.

II. Yeni, “ortak nitelikleriyle beliren bir akım değildir. Yeniyi deneyen, dünya görüşü, yetiştirilme şekilleri ve beslenme kaynakları bakımından birbirinden çok farklı olan şairlerin eserlerinde sonradan tespit edilen benzerliklere dayanılarak bu ad verilmiştir. 1955-1956 yılında *Yeditepe* dergisinde bir önceki hareketten farklılığını hissettiren bu şiir anlayışında İlhan Berk, Turgut Uyar, Cemal Süreya öncüler olarak görülür.”²⁵

II. Yenilerin adlarına çıkardıkları bir yayın organı olmamakla birlikte, kendilerine destek veren *Yeditepe*(1950) ve *Pazar Postası*(1951) dergilerinde yazarlar. Bunlardan *Yeditepe*, yayın hayatı boyunca toplumcu sanatın temsilcilerinden biri olarak kabul edilebilir.

Pazar Postası’nın II. Yenilere destek vermesinin sebebi ise, 1956’da derginin yazı işleri müdürlüğüne Muzaffer Erdost’un getirilmesidir. Erdost, II. Yeni’nin şiir anlayışını teorik olarak açıklarken, topluluğun temsilcilerinin ilk şiirleri de burada yayınlanır.

Türk edebiyatındaki dergiler elbette ki bunlarla sınırlı değildir. Uzun ya da kısa süreli pek çok dergi yayınlanmıştır. Ancak içlerinden sadece bir kısmı bir edebî topluluğu etrafında toplamayı başarmış, edebî tartışmalara hız ve yön vermiştir.

²⁵ İnci ENGİNÜN, “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri”, *Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı IV*, S. 481-482, Ankara, 1992, s. 608.

2. Hisar Dergisi

2.1. Hisar Dergisinin Kuruluşu

Bir edebî topluluğun oluşumuna zemin hazırlayan bazı faktörler vardır. Devrin siyasî ve sosyal olayları, ekonomik yapısı, kültür ve sanat faaliyetleri bunlar arasında sayılabilir. Söz konusu faktörler, Hisar edebî topluluğunun oluşması ve *Hisar* dergisinin yayın hayatına başlaması ile de doğrudan ilgilidir.

Hisar'ın yayın hayatına başlamasından önceki yıllara bakıldığında hem dünyada hem de Türkiye'de yaşananlar, bütün sosyal hayatı etkileyecek niteliktedir. Bunlar ister istemez sanat ve edebiyat hareketlerine de yansır.

Arka arkaya yaşanan iki dünya savaşı, herkes üzerinde bir bıkkınlığa ve huzursuzluğa sebep olmuştur. Özellikle II. Dünya Savaşı (1939-1945)'nin ardından, savaşa katılan katılmayan bütün ülkelerde bir bedbinlik, rahatsızlık, ümitsizlik vardır. Nitekim Türkiye'de II. Dünya Savaşı'na doğrudan katılmamakla beraber savaşın getirdiği sosyal ve ekonomik buhrandan etkilenmiştir.

Bu dönemde, bilhassa Batı'da insanların manevî değerlere, dine, ahlâka, tarihe bakışları değişir ve bütün bunlar sanat, kültür ve edebiyat faaliyetlerinde kendini hissettirir. Batılı aydınlar, mukaddes değerlerin ve ahlâk kurallarının insanlık üzerinde hiçbir yaptırım gücü olmadığını ileri sürerler. Dolayısıyla geçmişi tamamen reddederek, tuhaf söyleyişlere, varoluşçuluğa, inançsızlığa, millî değerleri inkârâ yönelirler. Batı'da görülen bu durum kısa zamanda Türk aydınına ve edebiyatına da yansır. Orhan Veli'nin

“Düşünme

Arzu et sade

Bak, böcekler de öyle yapıyor.”

mısraları bu yansımanın en çarpıcı örneklerinden biridir.

Dünyadaki bu gelişmeler edebiyatı böylesine etkilerken, Türkiye'de rejim de artık oturmaya başlamıştır. 1946 yılında Cumhuriyet idaresinin bir gereği olarak ikinci kez tek partili döneme geçilir. Böylece birbirinden farklı düşünen insanlar, değişik partiler etrafında toplanarak demokratik bir ortam oluştururlar. Siyasî alanda görülen demokratik gruplaşma edebiyat sahasında da görülür. Farklı sanat anlayışına mensup çevreler, kendi sanat, edebiyat ve fikir anlayışlarını yansıtan topluluklar meydana getirirler.

Yeni filizlenen edebî toplulukların hepsinin ortak özelliği hem kendilerinden önceki hem de devirlerindeki edebiyat hareketlerine tepkili olmalarıdır. Hatta bazıları çatışma hâlinindedir. “Çok partili demokratik düzene geçişle aynı zamana rastlayan bu hareketlenme, bir bakıma edebiyatımızın gelişmesi ve renklenmesi bakımından da faydalı olmuştur.”²⁶

Ancak edebiyata yenilik getirmek gayesiyle oluşan bu topluluklardan bazılarının taklitten öteye gidemeyişi, yeniliği yanlış anlamaları ya da kendi anlayışları doğrultusunda saptırmaları sebebiyle, edebiyatta ve dilde bir yozlaşma yaşandığı muhakkaktır. Bazı gruplar şiiri yalın söyleyişin ötesinde basitlik olarak algılarken, bazı gruplar da kendi ideolojilerini kabul ettirmek için edebiyatı araç olarak kullanırlar.

Böyle bir edebî ortam içinde geleneklere bağlı kalmak kaydıyla, sanatı sanat için yapmayı amaçlayan gençler bir araya gelerek Hisar denilen bir edebî topluluk oluştururlar. Görüşlerini ortaya koyup savunabilmek için de bir dergi çıkarmaya karar verirler.

Hisar dergisinin yayın hayatına geçmeden önce, Hisar topluluğunu oluşturanların nasıl bir araya geldiğine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

Hisar topluluğunun oluşmasındaki temel faktör, temsilcilerinin sanat ve edebiyat alanında aynı görüşü paylaşmalarıdır. Hisarcılar, tamamen yeni bir anlayış oluşturmak yerine geleneklere bağlı kalarak Türk şiirine yeni bir bakış tarzı getirmeyi düşünürler.

Hisar’ı bir edebî topluluk hâline getirenlerin başında Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer, Mehmet Çınarlı, Nüzhet Erman, Gültekin Sâmânoglu, Mustafa Necati Karaer, Bekir Sıtkı Erdoğan gibi isimler yer alır. Bu isimleri buluşturan mekân Ankara bilhassa İstanbul Pastahanesi’dir.

Hisar’ın en yaşlı üyesi olan Munis Faik Ozansoy, Ankara’ya diğerlerinden daha önce gelmiştir. Ozansoy, Ticaret Bakanlığında Teftiş Kurulu Başkanı sıfatı ile görevlidir. Aynı zamanda şiirle de ilgilenmektedir. Ancak aruzla yazdığı ve gelenekçi olduğu için, dönemin edebiyat çevrelerinde yer edinememiştir. Bu sebeple Hisar topluluğu oluşana kadar edebiyat çalışmalarını ikinci plâna atmıştır.

Topluluğun oluşmasında etkili olan bir diğer isim İlhan Geçer’dir. Geçer, Bursa’daki yedek subaylık görevinden sonra 1946’da Basın Yayın Genel Müdürlüğündeki görevi münasebetiyle Ankara’ya gelir.

²⁶ Alemdar YALÇIN, “Garipçiler ve Hisarcılar”, *Türk Edebiyatı dergisi*, S. 121, Ankara, Kasım, 1983, s. 37.

Hisar'ın en önemli isimlerinden biri olan Mehmet Çınarlı'nın Ankara'ya gelişi ise, 1943 yılında Mülkiye'de öğrenim görmeye başlaması sebebiyledir.

Nüzhet Erman, Çınarlı'nın Mülkiye'den arkadaşıdır. Bekir Sıtkı Erdoğan, Gültekin Sâmanoğlu, Mustafa Necati Karaer Konya Askerî Lisesi'nden arkadaşlıklar ve Ankara'daki Harp Okulunda bu arkadaşlıkları dostluğa dönüştür.

Hisar'ı oluşturan gençler 1943-1949 yılları arasında Ankara'da çeşitli vesilelerle birbirlerini tanıma fırsatı bulurlar. Ama bunlar içinde Çınarlı ile Ozansoy'un tanışmaları üzerinde özellikle durmak gerekir. Zira bu tanışma , Hisar topluluğunun oluşumundaki ilk adım olarak düşünülebilir.

Ankara, başkent olması ve dönemin önemli şairlerinin burada bulunması sebebiyle, canlı, hareketli bir edebiyat ortamına sahiptir. Edebî sohbetler, şiir geceleri sıkça tertiplenen faaliyetlerdendir. Ankara Halkevi'nde Ahmet Kutsi Tecer'in başkanlığında her cumartesi düzenlenen “Şairler Toplantısı” da bunlardan biridir. Mehmet Çınarlı, Ankara'daki edebiyat ortamına ilk defa bu toplantılarla katılır. Çınarlı, Şairler Toplantısı sayesinde hem dönemin önemli şairleri ile tanışma fırsatı bulur hem de yavaş yavaş edebiyat çevresinde tanınmaya başlar.

1947 yılında arkadaşları ile bir şiir gecesi düzenler. Bu geceye Beş Hececilerden Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç ve Enis Behiç Koryürek de davet edilir. Enis Behiç, geceye Munis Faik Ozansoy ile beraber gelir. Bu ve benzeri geceler, genç şairlerin tanınmaları, devrin önemli isimlerine kendilerini göstermeleri bakımından önemlidir. Munis Faik'in Çınarlı'yı fark etmesi, Çınarlı'nın o gece okuduğu “*Sonbahar Duyguları*” adlı şiiriyle olmuştur. Ozansoy, hâlâ kendisi gibi aruzu yaşatanların olmasından ve üstelik genç bir şairin aruzla yazmasından hayli etkilenmiştir.

1947 yılındaki bu tanışma Çınarlı ile Ozansoy arasında ömür boyu devam edecek bir dostluğa dönüşür. Üstelik iki şairin ortak yönü, sanata yaklaşımları ve tarzlarıdır. Onların sanat anlayışlarındaki benzerlik, zamanla aralarına yeni isimlerin de katılmasıyla bir edebî topluluğa dönüşür. Bu topluluk 1950'de çıkardığı dergi ile de Türk edebiyat, kültür ve sanat hayatına ,arada kesintiye uğradığı dönem bir kenara bırakılırsa, 25 yıl destek verir.

Mehmet Çınarlı'ya göre “*Hisar* dergisi, 1948-1949 yıllarında Ankara Halkevinde düzenlenen şiir günlerinden ve İstanbul Pastahanesi'nde yapılan sanat sohbetlerinden doğmuştur.”²⁷

Hisar edebî topluluğunun yayın organı olarak bir dergi çıkarma ve topluluğun üyelerini bir derginin bünyesinde birleştirme fikri ilk olarak Çınarlı tarafından ortaya atılır. Ankara Halkevi'nde yapılan bir şiir gününde, Mehmet Çınarlı bu fikrini arkadaşlarıyla paylaşır. Çınarlı'ya göre, “bu düşünce, dergi sahibi olup çokça satmak, şöhret kazanmak arzusundan değil, gerçek bir ihtiyaçtan doğuyordu. O tarihlerde, bizim doğru bildiğimiz sanat anlayışını benimseyen bir tek edebiyat dergisi yoktu. Sık sık yapılan şiir günlerinde, sanatseverlerin karşısına çıkıp eserlerini okuyan ve takdirle karşılanan genç şairlerin bir dergi çevresinde toplanarak, şiirlerini okuyucuya sunmaları, görüşlerini savunmaları gerekiyordu.”²⁸

Anlaşıldığı üzere Çınarlı'nın dergi çıkarma isteğinin iki sebebi vardır: Birincisi sanat anlayışlarına uygun olarak verdikleri eserlerin okuyucuya ulaşmasıdır. İkincisi ise sanat anlayışları ile ilgili görüşlerini savunmak, itirazlara cevap verebilmektir. İstanbul Pastahanesi'ndeki sohbetlerde bir neşir organından mahrum olunduğu sık sık dile getirilir.

Dergiyi çıkarmayı plânlayan şairlerin maddî durumuna bakıldığında –Munis Faik Ozansoy hariç- hepsi dar gelirli olarak kabul edilebilir. Zira ailelerinden maddî anlamda hiçbir destek görmedikleri gibi üç beş kuruş maaşla geçinmeye çalışırlar. Buna rağmen maddî olarak kendilerine hiçbir katkıda bulunmayacak bir edebiyat dergisi çıkarma düşüncesini fikren herkes kabul etmiştir. Ancak bu zor bir iş olduğu için itiraz edenler olur.

İtiraz edenlerin başında Munis Faik gelir. Ozansoy'un itirazının sebebi, dergi etrafında toplanmayı düşünen şairlerin “bir değil, olsa olsa iki veya üç edebî dergi çevresinde toplanabilecek”²⁹ olmalarıdır. Zira, toplantıda bulunan şairlerin sanat anlayışlarında bazı farklılıklar vardır.

İkinci itiraz Suphi Aytimur'dan gelir ve daha serttir. O, bu genç şairler topluluğunu bir edebiyat dergisi çıkarmaya muktedir görmez. Çünkü hepsi şiir yazmaktadır. Oysa sadece şiirden müteşekkil bir dergi düşünülemez. Denemeciye, eleştirmene, hikâyeciye de ihtiyaç vardır. Bütün itirazlara rağmen Çınarlı, bir dergi çıkarma düşüncesinde ısrarcı olur ve kendine destek verecek, dergiyi çıkarmasına yardım edecek isimleri tespit eder.

²⁷ Mehmet ÇINARLI, “Çeyrek Asır Geçti”, *Hisar dergisi*, S. 210, Ankara, Mart 1975, s. 3-4.

²⁸ Mehmet ÇINARLI, *Sanatçı Dostlarım*, 1. bs., İstanbul, 1979, s.43.

²⁹ a.g.e., s.44.

Çınarlı anılarında derginin kurucularını nasıl seçtiklerini anlatır ve isimlerini listeler: Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer, Mehmet Çınarlı, Halil Soyuer, Bekir Sıtkı Erdoğan, Gültekin Sâmanoğlu, Mustafa Necati Karaer, Fikret Sezgin, Yahya Benekay, Hasan İzzet Arolat, Osman Fehmi Özçelik.³⁰

Yine Çınarlı'nın anılarından anlaşıldığına göre, Bekir Sıtkı Erdoğan, böyle bir teşebbüse katılmak istemez. Halil Soyuer ilk hazırlıklarına yardım eder. Sahiplik ve yazı işleri müdürlüğüne katılırsa da henüz 1. sayı çıkmadan dergiden ayrılır. Böylelikle derginin 1. sayısı çıktığında kadrosu Munis Faik, İlhan Geçer, Mehmet Çınarlı, Yahya Benekay, Gültekin Sâmanoğlu, Mustafa Necati Karaer, Fikret Sezgin, Hasan İzzet Arolat ve Osman Fehmi Özçelik ile sınırlı 9 kişiden müteşekkildir. Yine İstanbul Pastahanesi'nde yapılan seçimlerle derginin sahibi Mehmet Çınarlı, sorumlu müdürü İlhan Geçer olur.

Dergiye ad olarak önce “Kale” kelimesi düşünülür. Ancak kelime telaffuz bakımından beğenilmez. Sanat anlayışlarını ve edebî kimliklerini daha iyi yansıtacak bir isim ararlar ve sonunda “*Hisar*” kelimesinde karar kılarlar. Mehmet Çınarlı, “*Hisar*”ı tercih etmelerinin sebebini şöyle açıklar: “O yıllarda yaygın olan yabancı taklitçiliğine karşı, millî sanatı; dilde tasfiyecilik ve uydurmacılığa karşı yaşayan, konuşulan Türkçe’yi; ideoloji baskısına karşı, hür düşünceyi ve yeniliği köksüzlükte arayanlara karşı, geçmişten kuvvet alan bir yeniliği savunacak olan dergimize, en uygun isim olarak “*Hisar*” adını seçmiştik. *Hisar* kelimesi hem bir savunmayı, hem birleşmeyi (birleşip savunmayı) ifade ediyordu.”³¹

Mehmet Çınarlı, *Hisar* kelimesine yükledikleri manayı birleşme, toplanma ve savunma kelimeleriyle ifade eder. “*Hisar* adı millî kültüre ihanet eden, millî değerleri yok etmeye çalışanlara, dilimizi, edebiyatımızı soysuzlaştırmayı gaye edinenlere karşı bir savaş çağrısıdır.”³² *Hisar* bu anlamda adına lâyık bir dergidir. Edebiyatı yozlaştıranlarla ve sanata ideolojiyi karıştıranlarla son sayıya kadar savaşmışlardır. Bunu da Millî edebiyat akımının ilkelerine bağlı kalarak gerçekleştirmişlerdir. Dolayısıyla *Hisar* dergisi için 1950 sonrası Millî edebiyatının temsilcisi denilebilir.

³⁰ a. g. e., ayn. s.

³¹ Mehmet ÇINARLI, *Altmış Yılın Hikâyesi*, 1. bs., İstanbul, 1999, s. 169.

³² Mehmet ÇINARLI, “Yirmibirinci Yıla Girerken”, *Hisar dergisi*, S. 150, Ankara, Mart 1970, s. 3.

2.2. Yayın Hayatı

Hisar dergisinin yayın hayatını iki dönemde incelemek gerekir. Zira Mart 1950’de çıkmaya başlayan dergi ileride bahsedilecek çeşitli sebeplerden dolayı Ocak 1957’den Ocak 1964’e kadar yayın hayatına ara verir. 1964 yılında başlayan ikinci dönem ise 1980 yılının sonunda nihayet bulur. Her iki yayın dönemi bu bilgiler ışığında değerlendirilirse dergi I. Dönemde 6 yıl 11 ay, II. dönemde 17 yıl olmak üzere toplamda 23 yıl 11 ay yayın hayatını sürdürebilmiştir. *Hisar* dergisinin yayın hayatını bu doğrultuda ayrı başlıklar hâlinde değerlendirmek uygun olacaktır.

2. 2. a. I. Yayın Dönemi

I. yayın dönemi 75 sayının çıkarıldığı Mart 1950-Ocak 1957 tarihleri arasındaki zamanı kapsar. Söz konusu dönemde 1950 Ağustos ve Eylül; 1955 Temmuz, Ağustos ve Eylül; 1956 Ağustos aylarında toplam 7 ay dergi çıkarılamaz. Ayrıca Ocak-Şubat 1951 ile Ağustos- Eylül 1953 sayıları birleştirilmiş olarak yayınlanır.

1950 yılında *Hisar*’ın yayınlanması fikrinin karara bağlanmasının ardından, İstanbul Pastahanesi’nde seçimler yapılır. Derginin düzenli olarak çıkarılabilmesi maksadıyla yapılan seçimler sonucu, derginin sahipliğini Mehmet Çınarlı, sorumlu müdürlüğünü İlhan Geçer üstlenir. 1955 yılına kadar derginin işlerini başarı ile yürüten Çınarlı hem görevinin ağırlığı hem de evlenmesi sebebiyle derginin yönetiminden ayrılmak ister. Bunun üzerine Ocak 1956’dan itibaren I. yayın döneminin sonuna kadar derginin sahipliğini Osman Fehmi Özçelik üstlenir. Ancak derginin kurucu grubu sadece yazı ve idare işleri ile uğraşmaz. Mehmet Çınarlı yaptıkları diğer işleri şöyle anlatır: “O tarihlerde (1950-1957) dergileri bayilere dağıttırabileceğimiz bir kuruluş olmadığı gibi, personel çalıştırmaya imkân verecek mâli gücümüz de yoktu. *Hisar*’ın tashihi, mizanpajı, ambalajlanması, postalanması yanında Ankara bayilerine dağıtımını da bizzat kendimiz yapardık. Dağıtım işi, İlhan’la benim üzerimdeydi. Derginin yeni sayısının teslim edileceği gün, matbaada buluşur, koltuklarımızın altına dergileri alıp bayi bayi dolaşırdık. Ben Ulus civarındaki satıcılara verirdim, o Yenişehir’dekilere..”³³

I. yayın döneminde 75 sayı çıkan dergi 4 cilt olarak düzenlenir; 1957 yılının başında da dergi maddî sıkıntılar sebebiyle kapanır. Çınarlı, yayına ara verilisinin sebebini ve sıkıntısını şu şekilde ifade eder: “Özçelik, sorumlu müdürlüğü muhafaza eden İlhan

³³ Mehmet ÇINARLI, *Sanatçı Dostlarım*, 1. bs., İstanbul, 1979, s.55.

Geçer'in de yardımıyla *Hisar*'ı 1956 Ocak ayından başlayarak bir yıl daha yayımladı. Fakat, bir yıl sonra, öteden beri mevcut olan güçlüklerle bir de kâğıt darlığı eklenip, Hükûmet yayınladığı bir kararname ile gazete ve dergilere kâğıt tahsisini bir sanat dergisince yerine getirilmesi hemen hemen imkânsız olan, ağır şartlara bağlayınca O da benim bir yıl önce yaptığım teklifin ikinci alternatifiyle karşımıza geldi: Derginin yayımına son vermek. İçimiz sızlayarak teklifi kabul ettik.”³⁴

2. 2. b. Yayına Ara Verilen Dönem

1957 ile 1964 yılları arasında geçen yedi yıllık dönemde topluluğu oluşturan isimler bir araya gelip edebî sohbetlere devam ederler. Ancak bu süreçte edebî anlayışlarına uygun bir dergi olmadığı için hiçbir yazı ya da şiirlerini yayınlamaz. Hatta bir kısmı bu işlerle uğraşmayı bırakır ya da pek seyrek yazar.³⁵ Yazılanlar da ya sanatçıların defterlerinde kalmış ya da sadece eş dost sohbetlerinde okunmuştur.

Bununla birlikte topluluktan kopan ya da uzaklaşan isimler de vardır. İlk çıkışları *Hisar*'da olan bazı yazar ve şairler derginin kapanmasının ardından, hem sanat görüşü hem de ideoloji bakımından *Hisar*'a zıt anlayıştaki bazı dergilere dahil olup, bu anlayıştan uzaklaşırlar.

Bu arada 1959 yılında Türk Ocağındaki bir sohbete davet edilen Çınarlı, *Türk Yurdu* dergisinin edebiyat ve sanat alanındaki zayıflığına dikkat çeker. Toplantıdan sonra derginin sorumlu müdürü Galip Erdem, Çınarlı'ya bir teklifte bulunur. Çınarlı ve arkadaşları dergiyi sanat açısından destekleme teklifini kabul ederler. İlhan Geçer, Gültekin Sâmanoğlu, Mustafa Necati Karaer ve ocaklılardan Ayhan İnal, Kerim Aydın Erdem, Osman Kirişcioğlu derginin sanatla ilgili bölümünü oluştururlar.

Bu derginin çerçevesinde çeşitli etkinlikler yapılır. Şiir günleri ve sanat toplantıları düzenlenir. Bu çalışmalar her türlü toplantının yasaklandığı 1960 ihtilaline kadar devam eder. İhtilal ile pek çok alanda olduğu gibi sanat ve edebiyat alanındaki çalışmalara da bir sınırlama ve denetim uygulanır. Siyasî ortamın getirdiği güçlüklerin yanında Ocaklılar ve Hisarcılar arasında da bazı huzursuzluklar yaşanır. Hisarcılar, *Türk Yurdu*'nun kendilerine ayrılan bölümünde sanat anlayışlarına uymayan yazı ve şiirleri yayınlamak istemezler. Ocaklılar ise politikaları gereği ve doğal olarak her türlü yazılarını kendi dergilerinde

³⁴ a. g. e., s.88.

³⁵ a. g. e., s.90.

yayınlamaya çalışırlar. Aradaki huzursuzluk *Hisar*'ın yayınlandığı günlere olan hasreti iyice artırır. Özellikle Çınarlı'nın ifadesiyle “Ankara’ya yeni dönen zinde kuvvetler(Gültekin Sâmanoğlu, Mustafa Necati Karaer), dergiyi yeniden çıkarmak gerektiğinden söz ederler”³⁶

Hisar'ın yeniden çıkmasını teşvik eden olaylardan biri de Gavsî Ozansoy'un yaptığı bir ankete Çınarlı'nın verdiği cevaptır. Bu cevapta, *Hisar* dergisi ve *Hisar*'ın kapanışıyla edebiyat sahasında meydana gelen boşluklardan bahsedilir. Gazetenin birinci sayfasında yayınlanan bu yazı çok dikkat çeker. Artık herkes, *Hisar*'ın niçin kapandığını, yeniden çıkıp çıkmayacağını tartışmaya ve yeniden çıkmasını istemeye başlar. *Hisar*'a duyulan özlem ve yaşanan bu olaylar derginin yeniden çıkmasını adeta bir mecburiyet haline getirir.

Hisar'ın yayınına ara verdiği dönem bazı kayıplara sebep olduğu gibi tamamen olumsuz da olmamıştır. En büyük kayıp yedi yıllık süre zarfında bazı şair ve yazarların *Hisar*'dan tamamen ya da kısmen kopmuş olmalarıdır. Bu süredeki kazanç ise Munis Faik Ozansoy'a göre şöyledir: “*Hisar* 1950 yılında doğdu. Kendisini ancak aile ve dost çevrelerine tanıtmaya yetecek yedi yıllık bir çocukluk çağından sonra, bir süre kayboldu. Bu kaçış veya saklanış daha geniş bir okuyucu karşısına çıkabilmek için bir hazırlanış, bir çeşit okul ve yetişme dönemi sayabilirsiniz.”³⁷

Hisar'ın kapanmasının ardından topluluğun eserlerini yayınlayacak bir organ bulunmayışı, etraftan derginin yeniden çıkması için yapılan baskılar neticesinde, Çınarlı dergiyi yeniden çıkarmaya karar verir.

2. 2. c. II. Yayın Dönemi

II. yayın dönemi ise Ocak 1964-Aralık 1980 tarihleri arasındadır ve 202 sayıdan ibarettir. Derginin Ocak-Şubat 1979; Ağustos-Eylül 1979 sayıları birleştirilmiş olarak yayınlanır.

Mehmet Çınarlı, derginin yeniden yayınlanmasının bir gereklilik olduğunu kabul etmekle birlikte, bazı endişeleri vardır. Gültekin Sâmanoğlu ile bu endişelerini şöyle paylaşır: “*Hisar*’ı çıkarmaya hazırım. Ama, para-pul işi, bayi-abone problemi bizim üzerimize yüklenmesin. Biz sadece işin teknik ve estetik tarafıyla, dergide çıkacak yazı ve

³⁶ a. g. e., s.92-93.

³⁷ Munis Faik OZANSOY, “Yeni Yılın Eşiğinde *Hisar*”, *Hisar dergisi*, S.112, Ankara, Ocak 1967, s.3.

şairlerle uğraşalım; ticarî tarafını başka birine (meselâ bir matbaa sahibine) bırakalım. Bana öyle birini bul ki, dürüst ve namuslu olsun, bir dergi çıkarmak istesin; fakat derginin muhtevasına karışmasın.”³⁸

Çınarlı, bu düşüncelerinde haklıdır. Zira, derginin I. yayın döneminde hem derginin çıkması için gerekli maddî hazırlıklarında hem de dağıtımında çok sıkıntı yaşanmıştır.

Basın İlan Kurumu İç Basın Müdürü olan Gültekin Sâmanoğlu kısa bir zaman sonra Çınarlı’nın aradığı gibi birini bulur. Nezih Bayman isimli bu zatın bir matbaası vardır ve “*Devrim*” adlı bir dergi çıkarmak istemektedir. Bayman’a yeni bir dergi çıkarmak yerine *Hisar*’ın yeniden çıkarılmasına destek sağlama talebinde bulunurlar. Nezih Bey, kendisine yapılan teklifi kabul eder ve *Hisar* Ocak 1964 yılında yeniden çıkmaya başlar.

Bayman, *Hisar*’ın düzenli olarak yayınlanması için elinden geleni yapar. Ancak matbaasının imkânları sınırlıdır, makineleri eskidir. Bu sebeple dergiyi basıma hazırlamak hayli zordur. Ayrıca Bayman sahibi olduğu iktisadî ve ticarî bir gazete olan *İnkılâp* ile beraber daha önceden sözü edilen “*Devrim*” dergisini çıkarmaya başlamıştır. Maddî imkânsızlıklar içinde üç yayın organını idare etmek pek kolay değildir. Üstelik aynı mekânda bu işleri yürütmek de çalışma disiplini açısından oldukça zordur.

Nezih Bayman, *Hisar*’ın da çıkmaya devam etmesini istediği için beşinci sayıdan itibaren *Hisar*’a kendi parasıyla ayrı bir idarehane kiralamayı ve başka bir matbaada bastırmayı teklif eder. Fakat Hisarcılar buna razı olmaz. Öte yandan derginin abone, dağıtım, reklam işleri de doğru dürüst yürümemektedir. Dolayısıyla dergiden elde edilen gelir, masraflarını çıkartamaz duruma düşer.

Bütün bu problemler, Hisarcıları derginin imtiyaz sahipliğini, malî ve idarî işlerinin yönetimini yapacak yeni birini bulmaya mecbur eder. Bu göreve, Gültekin Sâmanoğlu’nun kardeşi Metin Sâmancı talip olur. Sâmancı aslında bir ilkokul öğretmenidir. Kardeşinin teklifi ile istifa edip Ankara’ya gelir. Temmuz 1964 sayısı, Metin Sâmancı’nın yönetiminde çıkar. İlk birkaç ay yaşanan acemîliklerin ardından, dergi istenen performansa ulaşır. Hatta öyle ki dergiciliğin yanında kitap basma işine de başlanır. Fakat 1966 martında mizaç ve karakter itibarıyla zaten Hisarcılardan farklı olan Metin Bey, bazı yazar ve şairlerle birlikte “*Defne*” adında bir dergi çıkarmaya başlar ve *Hisar* ile ilişkisini keser.

Nihayet on yıllık bir aradan sonra Çınarlı yeniden derginin malî ve idarî işlerini üstlenir. Fakat I. yayın döneminde yaşananlar adeta tekrar etmeye başlar. Gültekin

³⁸ Mehmet ÇINARLI, *Sanatçı Dostlarım*, 1. bs., İstanbul, 1979, s.93-94.

Sâmanoğlu ve Mustafa Necati Karaer daha önce olduğu gibi yine Ankara'dan ayrılır. Sorumluluk İlhan Geçer ve Mehmet Çınarlı'nın üzerine kalır. Ancak bu kez I. Yayın döneminin aksine maddî durumları daha iyidir.

Hisar 1967'den itibaren uzunca bir süre başarılı bir yayın hayatı geçirir. Geniş sanatçı kadrosu sayesinde edebiyat ortamına bir canlılık ve renk getirilir. Fakat 1978'den itibaren , I. yayın döneminin kapanmasındakine benzer problemler ortaya çıkar. Kültür ve Millî Eğitim Bakanlıkları dergiye destek vermezler. Bankalar dergiye ilân vermeye nazlanırlar. Ayrıca ülkedeki siyasî ve ekonomik gerginlik edebiyat ortamına da yansır. Dolayısıyla *Hisar* 1979 yılında yeniden kapanma tehlikesi ile karşı karşıya kalır. Derginin içinde bulunduğu bu zor durumu okuyucuya aktarmak ilkinde olduğu gibi yine Çınarlı'ya düşer: “Ey *Hisar*’ı sevdiğini ileri sürenler, *Hisar* gibi bir derginin bu memleket için gerekli olduğunu söyleyenler, önümüze yığılan dağ gibi engeller karşısında bizim gücümüz tükenmek üzere. Vakit geçirmeden yardıma gelin. Yoksa, dergiyi kapatmak zorunda kalacağız.”³⁹

Aralık 1979 sayısı derginin son sayısı olarak düşünülür. Bu sebeple Çınarlı bir veda yazısı, İlhan Geçer ile Gültekin Sâmanoğlu da *Hisar*’ın kapanmasından duydukları üzüntüyü dile getirmek için “*Hisar’a Veda*” ve “*Ağır*” başlıklı birer şiir yazarlar. Ancak ne Hisarcıların ne de okuyucuların gönlü *Hisar*’ın kapanmasına razı değildir. Herkes, derginin yaşatılmasından yanadır. Dönemin Kültür Bakanı Tevfik Koraltan, böyle mükemmel bir derginin kapanmasına izin vermeyeceğini ve kendilerini destekleyeceğine söz verir. Bu söz, bakanlıktan hiçbir yardım görülmemesine karşın derginin bir yıl daha yayınlanmasına vesile olur. Derginin kapanması için yazılan yazı ve şiirler hemen geri çekilir. Bir yıl pek çok zorluk içinde ve her an kapanma endişesi ile geçer. Nihayet Aralık 1980 derginin 277. ve son sayısı olur.

Veda yazısı yine Çınarlı tarafından yazılır: “*Hoşça Kalın*” başlıklı yazıda, zaten belli olan sonun maalesef gerçekleştiği, kapanmanın sebeplerinin neler olduğu, *Hisar*’ın yayın ilkelerinden hiç taviz vermeden bugünlere geldiği anlatılır. Ayrıca kapanışın ardından edebiyat sahasında oluşacak boşluktan da söz edilir. Bu kapanış daha çok ne kadar süreceği belli olmayan bir ayrılık olarak nitelendirilir. Zira hepsinin gönlünde daha önce olduğu gibi yeniden yayın hayatına başlama ümidi vardır. Bu sebeple Çınarlı, mensuplardan başka anlayışlara, dergi ve gazetelere kaymamalarını ister.

³⁹ Mehmet ÇINARLI, “Okuyucularımızla Bir Dertleşme”, **Hisar dergisi**, S. 256, Ocak-Şubat 1979, s. 3.

Hisar'ın II. yayın dönemi ilkinde göre daha uzun sürer. Ocak 1964'te başlayan bu dönem Aralık 1980'de biter ve toplamda 202 sayı çıkar.

1979 yılında yaşanan ekonomik problemler sebebiyle Ocak-Şubat 1979 ve Ağustos-Eylül 1979 sayıları tek sayı olarak çıkarılmıştır. Ocak 1964'te başlayan dönemde derginin sayıları 1'den başlayarak verilir. Ancak Haziran 1978 sayısı, ilk dönemdeki sayılarında eklenmesi ile 174. sayı olarak yayınlanır.

2.3. *Hisar* Dergisinin Türk Edebiyatındaki Yeri

Hisar'ın Türk edebiyatındaki yerini tespiti çalışırken onu sadece bir dergi olarak inceleyip değerlendirmek doğru olmaz. *Hisar*'ı hem bir dergi hem de bir edebî topluluk olarak ele almak gerekir. Ayrıca derginin edebî faaliyetleri arasında yer alan “edebiyat günleri”ni ve *Hisar* yayınlarını da bu çerçeveye dahil etmek gerekir.

Ancak *Hisar* etrafında bir grup sanatçıyı birleştirip topluluk hâline getiren bir dergi olduğu için, onun Türk edebiyatındaki yerini öncelikle bu açıdan değerlendirmek uygun olacaktır. Cumhuriyetten sonra çıkan dergilere bakıldığında pek çoğunun kısa süreli olduğu dikkat çeker. *Hisar* ise Cumhuriyet döneminin oldukça önemli bir bölümünü kapsayan uzun süreli bir dergidir. Dergi Çınarlı'nın deyişiyle Türk edebiyatının “çeyrek asrı”na damgasını vurmuştur. 23 yıl 11 ay süren yayın hayatı boyunca hep aynı çizgide kalmış, fikir ve sanat anlayışıyla kendini dönemin edebiyat çevresine kabul ettirmiş, dikkati çekmiş, katıldığı edebî polemiklerle Türk edebiyatına hareketlilik getirmiş bir fikir, sanat ve edebiyat dergisidir.

Hisar, Türk edebiyatında çalkantıların yaşandığı bir dönemde doğar. Birbirinden farklı ve bağımsız pek çok sanat anlayışının içinde, devrin modasına ve “yenilik” düşkünlüğüne kendini kaptırmadan bir yol çizmeye çalışır. Hisarcılar, o dönemde görülen edebiyatı yozlaştırma ve geçmişten koparma çabalarına şiddetle karşı çıkarak, gelenekçi bir anlayışı benimserler.

Türk edebiyatını tamamen reddeden Garip'e karşı ilk tepki, Türk şiirini geleneğe bağlı olarak geliştirmeyi amaçlayan *Hisar*'dan gelir. Aslında *Hisar* yeniliklere ve gelişmelere açık bir topluluktur. Ancak, eskiyi yıkmadan, onu geliştirip değiştirerek ilerlemeyi plânlar. Dönemin edebiyat sahasında iki türlü sanat anlayışı vardır: Sanatı kendilerini tatmin etmek gayesiyle yapanlar ki bunlar muhtevada anlamsızlığa doğru gitmektedir. Bir de sanatı belli bir ideolojinin propagandası hâline getirenler.

Her iki anlayış da Türk edebiyatını bir tıkanmaya doğru götürmektedir. Hisarcılar böyle bir ortamda “sanatı önce sanat için yapma” fikrini savunurlar. Yenilik ve yeni olma endişesiyle sanatı sanattan ve estetik olgulardan uzaklaştırmayı doğru bulmazlar. Açıkçası *Hisar*, sanatın ve sanatçının sığınabileceği bir kale görünümüne sahip olmak istemiştir. Onun yayın hayatı boyunca Türk edebiyatının kapıları geçmişe, geleneğe kapanmamıştır. Ayrıca yavaş yavaş yok olmaya yüz tutan millî bilinci ve millî kültürü canlı tutma görevini de üstlenmiştir. *Hisar*’ı, Millî Edebiyat anlayışını yaşadığı döneme ve geleceğe uzatan bir köprü olarak değerlendirmek mümkündür.

Hisar’ın Türk edebiyatındaki yerini ve edebiyata katkılarını tespit etmeye çalışırken, “Hisar Edebiyat Günleri”ni de göz ardı etmemek gerekir. Hisar Edebiyat Günleri, derginin kuruluş yıldönümlerinde yapılan faaliyetler ve dergi tarafından düzenlenen şiir günleri ve geceleridir. Bu günlerin amacı, edebiyat ve sanat çevrelerini bir araya getirmek olduğu kadar, halka sanatı sevdirmek, halkı edebî açıdan doyurmaktır. Ayrıca bu toplantılar sayesinde dergiyi daha geniş çevrelere tanıtmaya ve ulaştırma fırsatı elde edilmiştir.

Derginin kuruluşu münasebetiyle beş kez yapılan toplantılar pek çok edebî konuşmaya sahne olduğu gibi, *Hisar*’ın sıkıntılarını tartışıp değerlendirmek için de bir ortam hazırlamıştır.

Derginin Türk edebiyatına önemli bir katkısı da Hisar Yayınları’dır. Hisar topluluğuna mensup olanlar, eserlerini dergide yayınlama imkânına sahip olmakla birlikte eserlerini derli toplu kitap hâlinde yayınlama ihtiyacı hissederler. Bu sebeple, 1965 yılında dergiye ek olarak kitap da yayınlamaya başlarlar. Hisar yayınları, sadece topluluğun üyelerine açık bir yayınevi değildir. İsteyen her şair ve yazar eserlerini burada yayınlatabilir. Ancak bir kitabın “Hisar Yayınları” imzasını taşıyabilmesi için bazı özelliklere sahip olması lâzımdır: İlk olarak kitap *Hisar*’ın zevk ve anlayışına uygun olmalıdır. İkincisi, şekil bakımından diğer kitaplarla ters düşmemelidir. Sonuncusu ise kitaplarda reklamlara yer verilmemelidir.

Hisar yayınlanan eserin ne kârına ne de zararına karışmaz. Ama onu reklam, dağıtım ve satış açısından destekler.

Hisar Yayınları, 1965-1977 yılları arasında aşağıda isimleri verilen 28 eseri Türk edebiyatına kazandırmıştır. Ancak maddî imkânsızlıklar ve yayın ile ilgili bütün masrafların

yazara bırakılması sebebiyle, Hisar topluluğunda yer alan pek çok yazar ve şairin eserleri burada yayınlanamaz.

Hisar yayınlarından çıkan 28 kitabın listesi şöyledir: Cahit Külebi, *Süt* (1965); Munis Faik Ozansoy, *Zaman Saati* (1965); Ayhan Sarısmailoğlu, *Baba Lüferle Balıkçı* (1966); Selahattin Batu, *İsviçre Günleri* (1966), Munis Faik Ozansoy, *Yakınma* (1968); Mehmet Çınarlı, *Gerçek Hayali Aştı* (1969); Nevzat Yalçın, “A” *Sokağı* (1969); Gültekin Sâmanoğlu, *Alacakaranlık* (1970); Mehmet Çınarlı, *Halkımız ve Sanatımız* (1970); Tarık Buğra, *İbiş’in Rüyası* (1970); Sebahattin Engin, *İpsizler, Tedirginler, Bunalım* (1970); Yavuz Bülent Bakiler, *Duvak* (1971); Munis Faik Ozansoy, *Kaybolan Dünya* (1971); Mustafa Necati Karaer, *Sevmek Varken* (1972); M. Fahri Oğuz, *Denize Düşen Taşlar* (1972); İsmail Gerçeksöz, *İkinci Dönüş* (1972); Yavuz Bülent Bakiler, *Yalnızlık* (1972); Mehmet Zeki Akdağ, *Dar Saat* (1973); Yahya Akengin, *Akşamla Gelen* (1973); İlhan Geçer, *Bir Bulut Geçti* (1973); Ayla Oral, *Dönüşü Olmayan Yol* (1973); Mustafa Miyasoğlu, *Rüya Çağrısı* (1974); Mehmet Çınarlı, *Bir Yeni Dünya Kurmuşum* (1974); Yahya Akengin, *Çağ Sürgünü* (1977); Mustafa Necati Karaer, *Güvercin Uçurmak* (1977).

Derginin kapanmasına vesile olan sebepler dolayısıyla kitap yayınından vazgeçilir. Ancak bu süreçte yukarıda ismini zikrettiğimiz 28 eser Türk edebiyatına kazandırılmış olur.

2.4. Hisar Şairleri

Daha önce de değinildiği gibi Hisar topluluğu, daha ziyade bir şairler topluluğudur. Derginin tesisinde öne çıkan isimlere bakıldığında bu açıkça görülür. Dolayısıyla *Hisar* dergisi de şiir ağırlıklı bir dergidir. Dergide şiiri yayınlanan pek çok isim vardır. Fakat bu isimlerden bazılarının *Hisar*’da sadece bir ya da birkaç şiiri yayınlanmıştır. Bu sebeple onları Hisar topluluğunun içinde Hisar şairi olarak değerlendirmek oldukça zordur. Ayrıca bazı şairler iki dönem olarak çıkan derginin birinci dönemine şiirleriyle ve sanat anlayışları ile katılırken, ikinci dönemde dergiden uzaklaşmışlardır. Bu uzaklaşma ya dergiye şiirlerini vermemek ya da tamamen sanat anlayışından kopmak şeklinde gerçekleşir.

Çalışmamıza esas teşkil eden isimler, edebî hayatlarının başlangıcından sonuna kadar *Hisar*’ın sanat anlayışından ayrılmayan ve eserlerini bu doğrultuda veren şairlerdir. İsimleri aşağıda soyadına göre alfabetik olarak sıralanan bu şairlerin kimileri *Hisar*’ın ilk çıkışından kimileri de belli bir tarihten sonra derginin kadrosuna katılmıştır:

“Mehmet Zeki Akdağ, Yahya Akengin, Aydemir Akmut, Osman Attila, Beşir Ayvazoğlu, Yavuz Bülent Bâkiler, A.Rahim Balcıoğlu, Yahya Benekay, Mehmet Çınarlı, Kerim Aydın Erdem, Nüzhet Erman, Coşkun Ertepinar, İlhan Geçer, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Ayhan İnal, Yaşar Faruk İnal, Mustafa Necati Karaer, Bahattin Karakoç, Yusuf Mardin, Ömer Lütfi Mete, İbrahim Minnetoğlu, Ayla Oral, Munis Faik Ozansoy, Osman Fehmi Özçelik, Nurettin Özdemir, Gültekin Sâmanoğlu, Hamit Macit Selekler, Halil Soyuer, Muhsin İlyas Subaşı, Ahmet Tufan Şentürk, Sedat Umran, Halim Yağcıoğlu, Nevzat Yalçın.

3. Sanat Anlayışları

Her edebî topluluk aslında bir sanat anlayışının etrafında teşekkül eder. Bu sebeple gruplar, genellikle anlayışlarını ortaya koydukları bir bildiri ile edebiyat dünyasına katılırlar. Bu bildiriler ya ortak yayınladıkları bir kitabın başında ya da kendi çıkardıkları süreli yayının ilk sayısında yayınlanır.

Türk edebiyatında bir bildiri ile kendini gösteren ilk topluluk Fecr-i Âti (1909)'dir. *Servet-i Fünun* mecmuasında yayınladıkları beyannamenin altına imzalarını da atarak sanat anlayışlarını edebiyat çevresine duyururlar. Fecr-i Âti'den sonra başka topluluklarda da böyle bir temayül görülür. Garip hareketi ve Yedi Meşale grubu, sanat ve edebiyat anlayışlarını kitaplarının başına ekledikleri bildiriler ile ifade ederler. Kimi topluluklar ise, bir beyanname yayınlamasalar bile çeşitli yazılarla görüşlerini yansıtmaya çalışırlar. Mesela Genç Kalemler Hareketi, derginin ikinci cildinin birinci sayısında yayınlanan “*Yeni Lisan*” makalesiyle edebiyat ve dil anlayışını yansıtır.

Hisar topluluğu ise ne bir bildiri ne de bir makale ile sanat görüşünü açıklama yoluna gider. Aslında Mehmet Çınarlı, topluluğun oluşma sebeplerini ve ortak anlayışlarını yansıtan bir bildiri yayınlamayı ve bunu ilk sayıda okuyucuya ulaştırmayı plânlar. Ancak, Munis Faik Ozansoy, edebiyat alanında ne yapacaklarını önceden açıklamak yerine, eserleriyle kendilerini tanıtmayı ve edebiyat tarihinde bir yer edinmeyi daha doğru bulur.

Hisar, her ne kadar sanat anlayışını doğrudan ortaya koymamışsa da, derginin çıkışını müteakip katıldığı edebî tartışmalar, bu konuda bazı ipuçları verir. Topluluk, yaşanan polemikler sebebiyle, niçin çıktıklarını ve ne yapacaklarını açıklamak yerine, ne yapmayacaklarını ve neye karşı olduklarını anlatmak zorunda kalır.

Hisarcılar, öncelikle 1941 yılından beri Türk edebiyatında olumlu ya da olumsuz yankılar uyandıran Garip Hareketi'ne tepkilidir. “Orhan Veli grubu ve onların peşine takılanlar, eski şiire ait estetik kuralların topunu reddetmekle, bu kurallara büsbütün aykırı davranmakla meseleyi çözdüklerini, yeni bir şiir tarzına ulaştıklarını sanıyorlardı. Yalnız vezni, kafiyei atmakla yetinmediler. Şiirde bir âhenk, bir musikî arayanlara karşı, söylediklerinin dile takılacak kadar birbiriyle tepişen kelimelerden seçilmesine; mana ve mantık arayanlara karşı da mümkün olduğu kadar saçma sapan olmasına dikkat ettiler.

‘Madem yüzmek bilmezdin

Niye çıktın ağaca.’

o devirden kalma tekerlemelerdendir.

Şiirin konusu da alışılan şeylerin dışından seçmeye, asilden, yüksekten; aleladeye, bayağıya doğru sürüklemeye büyük çaba harcadılar. Aşk, ‘Mehlika Sultan’dan ‘vesikalı yâr’e kadar indirilirken, çevre ve dekor da “mehtap”tan “yıldızlar”dan ‘çukuru dolmuş aptesane’ye kadar düşer.”⁴⁰

Yukarıda Çınarlı’nın gözüyle Orhan Veli grubunun anlatıldığı satırlar, Hisarcıların garip yeniliklerle ve Garip Hareketi’nin yıkım kabul ettikleri başı bozuk ve sorumsuzca tavırlarıyla uğraşmak zorunda olduklarının bir göstergesidir.

Hisarcılar fikrî ve edebî yönden anlaşılmadıkları çağdaşları ile de tartışma hâlinindedir. Mavi grubu ve II. Yenilerle dergi sayfalarında yaşanan savaşa Hisarcılar daha çok sanatta neye karşı olduklarını anlatmaya çalışırlar.

Mavi grubu ile *Hisar* arasında yaşanan çatışma Attila İlhan’ın yazı ve görüşleriyle dergiyi yönlendirmesinden sonra başlar. Zira, İlhan’ın tesiriyle dergi, sosyal gerçekçi bir çizgiye yaklaşır. Zaten iki grup arasındaki tartışma bu kavram üzerine yoğunlaşmıştır. Attila İlhan, başta *Mavi* dergisi olmak üzere, *Pazar Postası*, *Kaynak*, *Yeni Ufuklar* gibi çeşitli yerlerde sosyal realizmin ne olduğunu ve edebiyatta neyi ifade ettiğini açıklar. Onun bu söylediklerine *Hisar* dergisinde karşıt yazı yazan pek çok isim vardır: İlhan Geçer, Mehmet Kaplan, Mehmet Çınarlı, Peyami Safa, Orhan Hançerlioğlu, Abidin Mümtaz Kısakürek gibi. Hepsinin bu konudaki fikirlerini Çınarlı’nın şu sözleri özetler mahiyettedir: “Attila İlhan ve arkadaşları şiiri bir propaganda sanatı olarak ele alıyor; bir şaire değer biçerken önce bu şairin belli bir ideolojiye hizmet edip etmediğini, iyi bir propagandacı

⁴⁰ Mehmet ÇINARLI, *Halkımız ve Sanatımız*, 1. bs., Ankara, 1970, s.58-59.

olup olmadığını araştırıyorlar. Eğer o şairde böyle vasıflar yoksa, sanatının da bir önemi yok demektir. Adı bir kalemde şairler defterinden çiziliyor... Attila İlhan ve arkadaşları için sanat sadece bir vasıta, daha doğrusu bir maskedir. Açıkça ortaya koyamadıkları siyasî fikirlerini bir sanat görüşü olarak kabul ettirmeye çalışıyorlar. Bu fikirleri yayabilmek için, onlara çekici isimler bulmakta da ustadırlar: ‘Yeni sanat’ diyorlar, ‘Batılı sanat’ diyorlar, hattâ hattâ –herkesin gülmesine aldırmadan- ‘milliyetçi sanat’ diyorlar.”⁴¹

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere *Hisar*, sanata ideolojinin sokulmasından ve yön vermesinden son derece rahatsızdır. Çünkü sanatı bir ideolojiyi yaymak için kullanmak, sanat adı altında siyaset yapmak, “sanatın ömrünü kısaltan başlıca düşmandır.”⁴² Bu doğrultuda verilen eserler başlangıçta çok rağbet görse bile, sanata has unsurlardan yoksun olduğu için ömürsüz olurlar. Gerçek bir sanat eseri, “herhangi bir baskının altında kalmayan tam bir hürriyet içinde ortaya”⁴³ çıkabilir. Ayrıca sanatta amaç güzelliği bulma ve popüleritesini hiç yitirmeden yarına kalma olmalıdır. Dolayısıyla eserler, sanatın dışındaki ölçülerle değerlendirilmemelidir. Hele ki devrin ve kişilerin siyasî anlayışlarına göre edebiyatın şekillenmesi beklenemez.

Mavi ile *Hisar* arasındaki söz konusu polemik, ekim 1954’te *Mavi* dergisinin kapanması ile sona erer. Ama bütün bu tartışmalar ve yazılan yazılar, sanat anlayışını açıkça ifade etmeyen Hisarcıların sanatta ideolojiye karşı olduklarını ortaya çıkarmıştır.

Hisar’ın edebiyat anlayışını tasvip etmediği bir diğer topluluk II. Yeni’dir. Aslında hem *Hisar*’ın hem de II. Yeni’nin sanat anlayışının özünü “sanat sanat içindir.” prensibi oluşturur. Fakat iki topluluğun bu ifadeden farklı noktalara ulaştıkları açıktır. *Hisar*’ın “sanat sanat içindir.” formülünün altında aradığı, sanatın estetik unsurlarla mücehhez olmasıdır. Dolayısıyla bu anlayışla verilen eserler, üzerinden ne kadar zaman geçerse geçsin okunacak ve insanda güzellik duygusu uyandıracaktır.

II. Yeni ise, edebiyatı özellikle de şiiri seçkin bir tabakanın okuyup anlayabileceği bir sanat olarak kabul eder. Ancak bu maksatla yazdıkları eserlerde daha çok şahsî imgelere yer verdikleri ve özellikle de anlamda kapalılığı tercih ettikleri için hitap ettikleri seçkin zümre tarafından benimsenmezler. Çünkü aydın kesim, II. Yeni şiirinin altındaki derin manâyı çözmek için çok fazla çaba sarf etmez. Zaten kelime oyunları, imgelerle şiiri soyuta, anlamsızlığa ve şahsîliğe büründürdükleri için, kendi yazdıklarını ancak

⁴¹ Mehmet ÇINARLI, “Hep Aynı Metod”, *Hisar dergisi*, S. 50, Ankara, Haziran 1954, s.2.

⁴² İlhan GEÇER, “Sanata Dargın Mıyız?”, *Hisar dergisi*, S. 28, Ankara, Ağustos 1962, s.15.

⁴³ İlhan GEÇER, “Toplumcu Edebiyatın Topluma Faydası”, *Hisar dergisi*, S. 25, Ankara, Ocak 1966, s. 5.

kendileri okuyup anlayabilmektedir. Bu sebeple, eserleri ne yazıldıkları devirde ne de daha sonrasında geniş okuyucu kitlesinin ilgisini çekmez.

II. Yeni'nin şiirde anlam kapalılığını sağlamak için en çok kullandıkları malzeme dildir. Kelimeleri bilindiğinden farklı anlamlarda kullanarak, şiiri soyutlaştırmaya çalışırlar. Gramer kurallarını, söz dizimini, özne yüklem ilişkilerini bir kenara bırakarak dili zorlaştırırlar.

Çınarlı ve arkadaşlarının II. Yeni'de onaylamadıkları hususiyetlerden biri de dil meselesidir. Alemdar Yalçın'a göre, "Hisar şairlerinde ekolleşmenin en belirgin örneği ortak bir dil anlayışına ulaşmış olmalarıdır. 1950 yılında bir hareket hâlinde ortaya çıkışlarına sebep olan en önemli hususlardan biri de dil meselesine bakışlarıdır. Önceleri dil meselesini bir sisteme bağlayamadıkları görüşlerinin zamanla billurlaşarak, ilmî, mantıkî ve kültürel bir zemine oturduğu"⁴⁴ görülür.

Bu zeminin esasının Millî Edebiyat akımının dilde sadeleşme anlayışı ile paralel olduğunu söylemek mümkündür. Türkçe'nin sadeleşmesinde ve kendini bulmasında asıl olan Türkçe'den yabancı dillere ait kuralları atmak ama Türkçeleşmiş, benimsenmiş kelimeleri muhafaza etmektir. Bu sebeple Hisarcılar Öztürkçecilik peşinde koşanlarla bir tartışma içindedirler. Çünkü özleştirme çabaları Türkçe'yi sadeleştirmekten ziyade çirkinleştirmektedir. Bu konu üzerine Hisarcıların düşüncelerini Munis Faik Ozansoy dile getirir: "Ben Türk dilinin özleşmesine, sadeleşmesine, kendi gelenekleri içinde egemenlik kazanmasına taraftarım. Fakat Türk dilinin 'özleştirme' adı altında fakirleştirilmesine karşıyım. Aslı ne olursa olsun, Türk dilinin tarihine karışmış, edebiyatına girmiş ve büyük şairler, yazarlar elinde Türkleşmiş ve Türkçeleşmiş kelimelerin atılmasına razı değilim. Fakat, dil kurallarına ve dil zevkine uygun yeni kelimeler üretilmesinin de karşısında değilim, hatta bu çabanın yanındayım."⁴⁵

Dilin tek başına millîleşmesi yeterli değildir. Edebiyatın da millî rengini, millî havasını kaybetmeden gelişmesi gerekmektedir. Ancak bunların yok olmasına izin vermeden hem millî hem yeni bir edebiyat oluşturmak hiç kolay değildir. "Önce millî sanatın gelenekleri içinde yorulmak, sonra yeniliği arayıp bulmak gerekir."⁴⁶ Hisar topluluğu, edebiyattaki soysuzlaşma ve köksüzleşmeye karşı, "kökü mazinin

⁴⁴ Alemdar YALÇIN, "Garipçiler ve Hisarcılar", **Türk Edebiyatı dergisi**, S. 121, İstanbul, Kasım 1983, s. 40.

⁴⁵ Munis Faik OZANSOY, "Radyoda Hisar Saati" (haz. Rıdvan ÇONGUR), **Hisar dergisi**, S. 113, Ankara, Şubat 1967, s. 17.

⁴⁶ Mehmet ÇINARLI, "Bir Mucize Mi Bekleniyor?", **Hisar dergisi**, S. 26, Ankara, Şubat 1966, s. 6.

derinliklerinde, geleceğe doğru açılan” bir edebiyat oluşturmayı hedefler. Dolayısıyla millî kültür, tarihi, dili, edebiyatı tıpkı bir hisar gibi kuşatıp kollamaya çalışırlar. Hisarcılar bu yönleriyle “temelinde doğu ve batı sanatının güzellikleri, millî tarihimiz, canlı, halkın kullandığı bir Türkçe, sosyal bakımdan gelişmeci, millî kültürümüzün kaynaklarından beslenen bir piramid üzerine oturmuş ekol özelliği göstermektedir.”⁴⁷

Gültekin Sâmanoğlu “*Şiirimizi Çıkmaza Sokanlar*” başlıklı yazısında yukarıda saydığımız hususiyetleri derli toplu olarak ifade eder: “Şiirimizi millî köklerden, tarihî değerlerden koparma savaşı kırk yıldan beri devam etmektedir. Bu savaş, 1940’da başlamıştır. Yok vezni atacağız, yok kafiye esir olmayacağız. Şairanelik de neymiş? Derken dil sapıklığı... Derken yıkıcı ideoloji çığırkanlığı. Haydi, ithal malı ‘anlamsız’ şiir, ‘gerçeküstücülük’ arkasından ‘soyut’ şiir. Sonra da seviyesizlik..... Bugün Türk şiirini çıkmaza sokanlar serbest nazmı kolay sanan, okuyucuyu umursamayan, onun diline ve kıymet hükümlerine saygı duymayan, sayısı az fakat gürültüsü fazla bir kısım nümayişçiler.”⁴⁸

Hisarcılar, yukarıda bahsedilen ve sanat anlayışları hakkında ipuçları veren görüşlerini bir sistematik dahilinde ilk defa Rıdvan Çongur’un Türkiye Radyolarındaki “*Anadilimiz*” adlı programında sunarlar. *Hisar* yazı kurulunun üyeleri olan Munis Faik Ozansoy, İlhan Geçer, Mehmet Çınarlı, Gültekin Sâmanoğlu ve Nevzat Yalçın’ın katıldığı bu programın konuşma metni, *Hisar*’ın Şubat ve Mart 1967 sayılarında yayınlanır. Bu programda Hisarcıların sanat anlayışlarını Mehmet Çınarlı, dört başlık altında toplar:

“*Hisar* kurucularını on yedi yıl önce bir araya getiren ve o zamandan beri bir birinden ayırmayan şüphesiz ki dostluk ve arkadaşlık duygusu değildir. Hepimizin gönül verdiğimiz ve üzerinde tam olarak anlaştığımız bazı ilkeler vardır.

1. Bu ilkelerin başında sanatın bağımsızlığı gelir. Bize göre şairin veya yazarın kalemini herhangi bir ideolojinin emrine vermesi onun bir sanatçı olarak ölümü demektir. Sanat eserinin bir propaganda vasıtası hâline getirilmesine karşıyız.

2. ... *Hisar*’ı çıkaranların üzerinde birleştikleri ikinci ilke, modern Türk edebiyatının Batının bir kopyası olmaktan çıkarılıp millî bir karaktere kavuşturulmasıdır. Son çeyrek asırdır büyük şair, ileri şair diye takdim edilenlerden birçoğunun ortaya

⁴⁷ Alemdar YALÇIN, “Garipçiler ve Hisarcılar”, *Türk Edebiyatı dergisi*, S. 121, İstanbul, Kasım 1983, s. 40.

⁴⁸ Gültekin SÂMANOĞLU, “Şiirimizi Çıkmaza Sokanlar”, *Hisar dergisi*, S. 82, Ankara, Ağustos 1980, s. 20.

getirdikleri eserlerin, Batıdaki asılları, birer ikişer bulunup çıkarılıyor. Bunun bir aldatmaca olduğunu artık herkes anlamıştır. Ama hareket durmuyor. Bu seferde yeni şairler, yeni akımların ürünlerinden faydalanılması elbette lüzumludur. Ama bu faydalanma hiçbir zaman taklitçilik ve kopyacılık şeklinde olmamalıdır. Biz bir milletin edebiyatının, o milletin ruhunu, mizacını, özelliklerini aksettirmesi gerektiğine inanıyoruz.

3. ... Burada bizim üzerinde birleştiğimiz üçüncü bir noktanın açıklanmasına sıra geliyor. Bize göre sanatta yenilik eskiyle bütün bağları koparıp soysuzlaşmak demek değildir. Yani mutlaka eskiye dayanacak, eskiden kuvvet alacaktır. Yahya Kemal bunu:

‘Ne harabî ne harabatiyim,

Kökü mazide olan atiyim.’ beyitiyle ifade eder.

Geçmişle bütün bağları kopmuş bir yeni sağlam olmaz ve temelsiz yapılar gibi kısa bir zamanda çöker. Biz bu anlayışla, *Hisar*’da kökümüzden kopmadan bugünün sanatını vermeye çalışıyoruz. Şiirde yenilik yapmak için vezni ve kafiyei atmayı zarurî görmediğimiz gibi, yeterli de bulmuyoruz. *Hisar*’da aruz, hece, serbest her üç şekilde de şiirler yayınlanıyor. Ama bunların hepsinin de yeni bir ruh ve anlayışla yazılmış olmasına elden geldiği kadar dikkat ediyoruz.

4. ... Bizim üzerinde titizlikle durduğumuz ve birleştiğimiz dördüncü bir noktada, dil meselesidir. Yalnız şunu tekrarlayalım ki, biz yaşayan canlı Türkçe’nin edebiyat dili olmasına taraftarız. Halkın konuştuğu dilden ayrı bir yazı dili, adeta yeni bir divan dili yaratılmasını son derece zararlı buluyoruz.”⁴⁹

Böylelikle Türk edebiyatında ilk defa bir topluluğun sanat anlayışı, radyo programında bir bildiri mahiyetinde sunulur. Hisar topluluğunu oluşturanların hepsi, derginin yayın hayatının sonuna kadar bu dört ilkeye bağlı hareket etmeye çalışmıştır.

⁴⁹ Mehmet ÇINARLI, “Radyoda Hisar Saati”(haz. Rıdvan ÇONGUR), **Hisar dergisi**, S. 113, Ankara, Şubat 1967, s. 16-17-18; S. 114 Mart 1967, s. 16-18.

II. BÖLÜM

HİSAR ŞİİRİ VE ÇOCUK

1. Hisar Şiirinin Çocuk Edebiyatına Katkısı

Türk edebiyatının tarihî seyri içinde çocuk edebiyatının ve şiirinin yerine giriş bölümünde değinilmişti. Burada söylenenlerin bir neticesi olarak, yirminci yüzyıldan önce Türk edebiyatında çocuğa fazlaca yer ve ehemmiyet verilmediği düşünülebilir.

Edebiyat sahasında çocuk birey olarak ancak yirminci yüzyıldan bilhassa bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren görülmektedir. Edebiyatçılar söz konusu dönemde varlığı, hassasiyeti, duyguları, düşünceleri ve hayalleri ile çocuğu ve çocukluğu enine boyuna edebiyata aksettirmişlerdir. Edebiyat ve çocuk kavramının bir arada anıldığı ve çocuğa yönelik eserlerin vücuda gelmeye başladığı bu dönemlerde yayın hayatına başlayan Hisar dergisi de çocuk ve çocuk duyarlılığı konusuna yabancı kalmamıştır. 1950 yılında yayın hayatına başlayan dergi ve etrafında oluşturduğu topluluk sanat anlayışlarının, mizaçlarının bir gereği ve yansıması olarak çocuğa, çocukluğa ve çocuk eğitime ehemmiyet vermişlerdir. Böylelikle topluluk yazıları ve şiirleri ile edebiyat sahasındaki bir boşluğu doldurmaya katkıda bulunur. Bu katkı Hisar topluluğunun taşıdığı “şiir topluluğu” hüviyeti sebebiyle daha ziyade şiirlerdir. Enver Naci Gökşen, Cahit Okurer gibi kalemler ise yazıları ile bu konuya destek verirler.

Çocuk edebiyatına dair yapılan incelemeler ve araştırmalar arasında bir topluluk olarak *Hisar* adına rastlanmaz. Bunun bazı sebepleri vardır. Bunlardan birincisi topluluğun öne çıkış amacının doğrudan doğruya çocuk edebiyatına hizmet etmek olmamasıdır. Zaten Türk edebiyatında bu maksatla ortaya çıkmış bir topluluk da yoktur. Ancak topluluğun içinde yer alan isimler az ya da çok çocuk edebiyatı kapsamına girebilecek nitelikte eserler vermişlerdir. Hisar şiirinin sanat anlayışlarına bakıldığında muhteva ve dil özellikleri bakımından çocuk edebiyatına ters düşecek bir yönü olmadığı açıkça görülebilir.

İkinci olarak topluluk şairler ve yazarlar bakımından çok geniş bir kadroya sahiptir. Hisar topluluğunun çocuk edebiyatındaki yerini ya da katkısını tespit edebilmek için bu geniş kadronun şiirlerine çocuk edebiyatı açısından bakmak ve incelemek gerekmektedir. Topluluk, dönemlerinde çocuk edebiyatı çerçevesinde yapılan tartışmalara da katılmamıştır. Dolayısıyla onların çocuk edebiyatına bakış ve işleyiş tarzlarını tespit ancak sanat anlayışlarından hareketle çocuklara yönelik eserlerini incelemekle mümkündür.

Hisar topluluğunun daimi üyesi olan şairlerin eserleri bu gözle değerlendirildiğinde çocuğu, çocukluğu ve çocuk eğitiminin önemini vurgulayan pek çok örneğe ulaşmak mümkündür. Şairler, çocukluk çağını insan hayatının en önemli ve en güzel dönemi olarak

kabul edip işlemişlerdir. Bu sebeple çocukluğu “yeşil çağ”, “altın çağ” diye isimlendirirler. Bu dönem bilinçli bir hayatın başlangıcıdır. Şairler, bu durumu değerlendirerek başta çocuğa yönelik şiirleri olmak üzere eserleri ile çocuklara ulaşmayı hedeflemişlerdir. Böylelikle onları eğitmeye, öğrenmeye en açık oldukları dönemde yönlendirme fırsatını yakalamış olurlar. Hisar şiirinde her yaştan çocuğa hitap edebilecek seviyede şiirler bulunmaktadır.

Hisar şairlerinin sanat anlayışlarına paralel olarak çocuk şiirini de dayandırmak istedikleri temeller vardır. Öncelikle çocuk şiirinin başlıca kaynağı olarak millî kültürü kabul ederler. Hisarcılar bu noktada sanata ideolojiyi bulaştıranların aynı durumu çocuk şiirine de uygulamalarına şiddetle karşı çıkarlar. Bu konuda İlhan Geçer, Hisar topluluğunun genel görüşünü yansıtır mahiyette şunları söylemektedir: “Çocuk şiirinin başlıca kaynağı millî kültürümüz olmalıdır. Böylece masallar, efsaneler, kahramanlık olayları, tarih, gelenek ve göreneklerimizden yola çıkılarak bunlardan yararlanılabilir. Çocuk şiiri yazan şairlerimiz arasında bu yolu takip eden ve başarı sağlayan şairler vardır. Ancak son yıllarda bazı kesim ve çevrelerce çocuk şiiri de ideoloji ve politikaya alet edilmek istenmiş, bu yönde yoğun çaba sarf edilmiştir. Körpe beyinler sloganlarla doldurulmuş, yıkanmış, şiir ve edebiyat ikinci plâna atılarak malum bir ideolojinin çığırkanlığı yapılmıştır..... Güdümlü sanat ve edebiyatın bir yarar getirmediği, millî sanat ve kültürümüzü kıyasıya tahrip ettiği, örnekleriyle ortadadır. Sanat, edebiyat ve şiirimiz, hele hele çocuk şiirini bu afetten korumamız gerekiyor.”⁵⁰

Hisar şiirinde klişeleşmiş okul şiirlerine, benzer söyleyişlere rastlamak mümkün olduğu gibi, çocuğun zevkine, diline ve estetiğine uygun orijinal söyleyişte şiirler de vardır. Çocuğu eğitmek ve yönlendirmek maksadı ile yazılan şiirlerinde bile çocuk duyarlılığını, masal tadındaki çocuk dünyasını dile getirebilmişlerdir. Bu şiirler çocuğun kolaylıkla anlayıp öğrenebileceği, eğitilebileceği, millî ve insanî duyguları hissedebileceği, mesajlarında kendini bulabileceği mısralarla örülmüştür. Çocuk şiirinin dil ve sanat açısından sahip olması gereken özellikler üzerinde önemle durmak gerekir. “Aslında her türlü şiirde dilin yeri ve önemi büyüktür. Çünkü bilindiği gibi, şiir kelimelerle yazılır. Kelimelerin seçilişi ve sıralanışı dili oluşturur, şiiri kurar. Dil, aynı zamanda şiirin anlamı, musikisi ve temel taşıdır.

⁵⁰ İlhan GEÇER, “Çocuk Şiiri Nedir?” (haz.: Mustafa Ruhi ŞİRİN), **Türk Edebiyatı drg.**, S. 124, İstanbul, Şubat 1984, s. 62.

Çocuk şiirinin dili savruk ve düzensiz olmamalıdır. Sade yazacağım diye basitliğe düşmemeli, kelimeleri seçerken orta bir yol takip edilmeli, mutlaka yaşayan Türkçe'den yana olmalıdır. Seviyeli ve başarılı olan şiirler çocuğa daha rahatlıkla seslenebilir ve yararlı olur.”⁵¹

Hisar şairleri, şiirlerinde bilgiçliğe ve aşırılığa kaçmadan bir eğitimci kimliği ile çocuğa yaklaşırlar. Şairlerin eğitici vasıflarının hemen yanında çocuğun hassasiyetini ve hissiyatını göz ardı etmedikleri açıkça görülür. Hisarın bu tarz şiirlerini okuyan çocuklar ve yetişkinler çocuk dünyasını sevimli-sevimsiz, acı-tatlı halleriyle fark edebilirler.

Hisar şairlerinin her biri kendi birikimleri ve görüşleri doğrultusunda çocuğa yönelik şiirler yazmışlardır. Bazı şairlerde bu şiirler eserlerinin arasına serpiştirilmiş hâlde iken, kimileri de aynı tarzdaki şiirlerini müstakil kitaplarda toplamayı tercih ederler. Çocuklara yönelik şiirlerini ayrı birer kitap hâline getiren Coşkun Ertepinar, Yaşar Faruk İnal gibi şairlerin öğretmen kökenli olması da dikkat çekici bir unsurdur.

Hisar şiirinde çocuğa yer veren, çocuğa yönelik ya da çocuğa estetik, dil zevki ve millî-insanî duygular bakımından yön veren şiirleri tezde yer alan tema başlıklarından hareketle genel başlıklar altında toplamak mümkündür:

- a) Çocukluk yıllarını, geçmişi hatırlayarak çocukluk çağının güzelliğini ve önemini vurgulayan şiirler.
- b) Çocuk olmanın güzelliğini yansıtan şiirler.
- c) Çocukların sevdiği canlıları (bitki, hayvan) ya da oyuncak gibi eşyaları tasvir eden şiirler.
- d) Çocuğu eğiten şiirler.
- e) Çocuğa millî ve insanî duyguları aşlamayı hedefleyen şiirler.
- f) Çocukların yakın çevrelerinde yer alan insanlarla ilişkilerini dile getiren şiirler.

Hisardaki çocuk şiirleri konu bakımından bir değerlendirmeye tâbi tutulabileceği gibi konuyu ele alış ve işleyiş usulü bakımından da değerlendirilebilir. Zira bu şiirlerin kimisi manzum hikâye, kimisi anılardan mülhem, kimisi masal havasındadır.

Çocuk şiirlerinde dikkati çeken bir başka hususiyet şiirlerin başına yazılan ithaflardır. Şairlerin bu ithafları kimi zaman çocuklarına, kimi zaman torunlarına kimi

⁵¹ a.g.e., ayn. s.

zaman da öğrencilerinedir. Ama özünde hepsi onların şahsında bütün çocuklara seslenmektedir.

Hisarcıların çocuk edebiyatı kapsamında ele alınıp incelenen eserleri çok geniş bir perspektifte değerlendirilirse, şiirler çocukların renkli, hayalperest, kural tanımaz, coşkulu ve neşeli dünyasını yansıtır.

Şairler çocuklara yönelik eserler yazarken bazen bir yetişkin gözüyle çocuk dünyasını işlemeye ve incelemeye çalışırlar. Bazen de içlerinde taşıdıkları çocuk duyarlılığını şiirlerine yansıtır. Çünkü şairler içlerinde yaşattıkları çocuğu, çocukları ve torunları aracılığıyla hep canlı tutmak gayesindedirler.

Hisar şairlerinin çocukla ilgili olarak sıkça vurguladıkları hususiyetlerden biri de onları bu vatanın geleceği olarak kabul etmeleridir. Bu sebeple şiirlerinde çocuğun değerini, sosyal bir varlık oluşunu ve önemini bulmak mümkündür. Çocuğun toplumdaki yerini ve statüsünü belirlemek için çocuk-anne, çocuk-baba, çocuk-öğretmen-okul ilişkilerini sıkça dile getirirler.

Hisar edebî topluluğunun şiire verdiği önemle çocuğa verdiği değer birleşince çocuk edebiyatının vazgeçilmez türlerinden biri olan çocuk şiirinin güzel örnekleri vücuda gelmiştir.

2. Hisar Şairlerinin Çocuğa Bakışı

Türk şiirinde bir kavram olarak “çocuk” anlatılırken kullanılan ortak bazı söyleyişler ve benzetmeler vardır. Çocuk daima bir çiçeğe, meleğe, nur topuna, gözbebeğine, aya, kuzuya, kuşa, insan hayatının baharına benzetilir. Ayrıca çocuk sevginin kaynağı, vatanın geleceği, ailenin devamı, anne babanın hayata bağlanma sebebidir. Hisar şairleri de çocuğu aynı bakış açısı ile ama kendilerine has üsluplarıyla ele alıp işlemişlerdir.

Hisar şairlerinin çocuklarla bir arada andıkları kavramları şiirlerine nasıl yansıttıklarına ayrı ayrı değinilecektir. Ancak öncesinde şairlerin çocuğa hangi gözle baktıklarını ve değerlendirdiklerini, aile ve toplum açısından çocuklara verilen ehemmiyeti Coşkun Ertepinar’ın “*Çocuklar ve Papatyalar*” kitabının önsözündeki ifadelerle aktarmak uygun olacaktır:

Coşkun Ertepinar “*Çocuklar ve Papatyalar*” kitabının başında;

“Anneleriniz, babalarınız, öğretmenleriniz ve sizlere gönül vermiş, millet geleceği için umut bağlayan bütün büyükleriniz sizleri böyle görür, böyle düşünür, böyle sever... Millet ve insanlık çekirdeği olarak kendi gözlerinden bile sakınırlar... Duyguda, düşüncede, davranışta örnek kimseler olarak yetişmeniz için katlanamayacakları fedâkârlık yoktur.”⁵² diyerek hem Hisar şairlerinin çocuklara bakışını anlatır hem de onların kendilerini değerli hissetmelerini sağlar.

Ertepinar, söz konusu kitabını masal dinleme çağındaki torunu Pınar’a ve onun şahsında bütün çocuklara armağan etmiştir. Şair, kitabın başına yazdığı ön söz mahiyetindeki yazıda çocuklara seslenir:

“Yüzünüzdeki parıltılı gülümseme, hiçbir zaman solmasın... Bütün ömrünüz balonlarınızın, uçurtmalarınızın, toplarınızın peşinde kaygısızca koştuğunuz günlerdeki kadar mutlu geçsin.. Kitaplarınız sizlere güzeli, iyiyi, doğruyu, öğreten en yakın dostlarınız olsun.. Bütün günleriniz hep hep bahar kırlarındaki papatyalar canlılığında ışıkl, sevecen ve yüce duygularla dolu düşünceler, renkler, sesler içinde aksın; “toprağı vatan yapan” sesler içinde...”⁵³

Genel olarak Türk edebiyatında çocuk ve melek sıkça bir arada kullanılan iki kavramdır. Çocuk, günahsızlığı ve masumiyeti ile meleğe teşbih edilir. A. Rahim Balcıoğlu,

“Ciyak ciyak bağırır
Yeni doğan bebekler;
Onlar âdemden değil,
Gökte gezen melekler...”⁵⁴

mısralarıyla onların sıradan insanlardan farklı olduğunu, çocukları meleklerle teşbih ederek vurgular.

Muhsin İlyas Subaşı, melek-çocuk ilişkisini, onları bir rüya âleminde buluşturup konuşturarak anlatır. Bu konuşmada meleğin söylediği şu sözler çocuk-melek münasebetini dile getirir:

“Melek güldü: -Tatlım, canım...
İkimiz aynı soydanız.
Sen benim görünen yanıam,

⁵² Coşkun ERTEPINAR, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 5.

⁵³ Coşkun ERTEPINAR, , **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 6.

⁵⁴ A.Rahim BALCIOĞLU, “Bebekler”, **Kişisel Duygular Üstüne**, 1. bs., İstanbul, 1962, s. 70.

Üstelik aynı huydanız.”⁵⁵

İbrahim Minnetoğlu “Çocuk” şiirinde çocuktan “Tanrı meyvesi, nur topu, bir aşkın ispatı ve teminatı, en ince duyguların, en güzel sesin ve sevginin kaynağı, bir ailenin en kıymetli varlığı, geleceği, güvencesi”⁵⁶ diye bahseder. Çocuk hem ailelerin hem de toplumun gözbebeğidir. Anne ve baba, çocuk sahibi olduktan sonra kendilerini ikinci plâna atarak bütün yatırımlarını onlar için yaparlar:

“Emeğim, alın terim, yorgunluğumsun
O eski yollardan dönmesini umduğumsun
Bunca sevgi.. bunca özlem sana az
Sen benim gönül varlığım, çocuğumsun.”⁵⁷

mısraları aileler için çocuğun önemini vurgulamaktadır.

Nureddin Özdemir, çocuk aile konusuna sıkça değinen Hisar şairlerinden biridir. Şair, daha çok anne babanın gözünde çocuğun değeri ve önemi üzerinde durur. Gönül varlığı olan çocuklar, okula gidinceye kadar ebeveynlerinin kanatları altında her türlü kötülükten uzaktırlar. Okul çağı ile dış dünyaya tek başına açılan çocuk, böylelikle kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenir. Anne baba ise, büyük bir endişeyle onların yollarını gözler. Rahat ve huzura kavuşmaları için çocuklarının yanlarında olması şarttır:

“Bekliyorum seni camlardan, yorgun
Şarkılar, hep eski makamlardan, yorgun
Gelince: sabahlar gibiyim çocuğum.
Gidince: akşamlardan yorgun.”⁵⁸

Bir ev ancak çocuklarla anlam kazanır. Onların sayesinde sıradan bir ev olmaktan çıkıp mutlu bir yuvaya dönüşür. Çünkü çocuklar, evin tadı, tuzu, biberidir. Onların ağlayışı, gülüşü, oyun oynayışı, nazı cilvesi hepsi insana birbirinden farklı hazlar verir:

“Tatlı kız diyorum, seviyorum
Güzel kız diyorum, seviyorum
Ağlaman, gülmen, bebeğinle oynaman
Evimizin tadı, tuzu, biberi

⁵⁵ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Çocuk ve Melek”, **Sevdakâr**, 1. bs., İstanbul, 1988, s. 83.

⁵⁶ İbrahim MİNNETOĞLU, “Çocuk”, **Uyum**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 37-38.

⁵⁷ a.g.e., s. 38.

⁵⁸ Nureddin ÖZDEMİR, “Yorgun”, **Vakit Geçti Yorgunum**, 1. bs., Ankara, 1981, s. 29.

Ah bu kızın gözleri, nazları, cilveleri!..”⁵⁹

Çocuklar bahis konusu olduğunda sıkça yapılan benzetmelerin başında çiçekler gelir. Ayhan İnal, “*Dünyamızın Çiçeği*” şiirinde her birini birbirinden güzel çiçekler olarak kabul ettiği çocuklara dünya ve vatan anlayışı çerçevesinde bakar. Dünyanın çiçekleri olan çocuklar, cihanın gözbebeği, vatanın geleceğidir:

“Dünyamızın çiçeği

Cihanın gözbebeği

Vatanın geleceği

Canım yavrumsun benim

Gözde nurumsun benim.”⁶⁰

Coşkun Ertepinar çocuk ve çiçek motifini birlikte işleyen şairlerden biridir. Kabul gördüğü üzere çocuk insan hayatının baharını ve tazeliğini sembolize eder. Papatyalar başta olmak üzere bütün çiçekler de baharın müjdecisi sayılırlar. Bu sebeple şair, çocuğu ve papatyayı birbirini bütünleyen iki varlık gibi düşünüp kullanmıştır. Zaman zaman da insan hayatının baharı olan çocuğu çiçeğin henüz açılmamış zamanına benzetilir:

“Neşe sevinç kaynağı,
Canda açan tomurcuk.”⁶¹

İbrahim Minnetoğlu’na göre ise çocukların her biri çiçeklerle kıyas edilemeyecek güzelliكتedir. Zira bir insana çocuktan başka hiçbir şey dünyadaki sevgilerin en güzelini, en büyüğünü tattıramaz:

“Sizin kadar güzel değil
Papatya, gül ve karanfil
Ömür boyu tadarız biz,
Sizde en güzel sevgiyi.”⁶²

Muhsin İlyas Subaşı, çocukları karanfil, gül, papatya ve lale gibi farklı çiçeklere teşbih eder. Hepsinin dünya için farklı bir yeri ve ehemmiyeti vardır. Şair çocukla çiçeği diğer şairlerden farklı bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Genellikle çocuk ve çiçek güzellikleri yönü ile birbirine benzetilir. Subaşı ise çocuk ve çiçeği büyüme açısından ele

⁵⁹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Evimizin Işığı”, *Sevgiler*, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 83.

⁶⁰ Ayhan İNAL, “Dünyamızın Çiçeği”, *Gönül Destanı*, 1. bs., Ankara, 1987, s. 68.

⁶¹ Coşkun ERTEPINAR, , *Çocuklar ve Papatyalar*, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 13.

⁶² İbrahim MİNNETOĞLU, “Çocuklar”, *Gülümse*, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 81.

alır. Şaire göre çiçek büyüdükçe solar; çocuk ise büyüdükçe saflığını, masumiyetini kaybeder. Şair, çocukluk çağının sona ermesi ile çiçeğin solmasını birbirine eş tutmuştur:

“Bir sarı karanfil, bir kırmızı gül,
Bir beyaz papatya, bir siyah lale.
Hepsinin sevgisi bir başka dünya,
Yokluğu sevkeder beni melale.

Nedense, çocukla çiçekte aynı
Kaderi görürüm. Bu beni yıkar.
Hayatın düzeni böyle kurulmuş,
Galiba bunda da bir yüce sır var?

Çocuk büyüme, çiçek solmasa,
Hayat bir noktada bıkkınlık verir.
Rabbim büyük elbet; kırıp dökse de,
Her batında yeni hayat gönderir.”⁶³

Subaşı, çocuğun ehemmiyetini ifade ederken onu anne, baba ve insanlık açısından ayrı ayrı değerlendirir. Çocuk anne için şefkat gösterilecek nadide bir çiçek, baba için varlığının tapusudur. İnsanlık açısından bakıldığında ise çocuk hem insanlığın atası hem de hayata dönüş kapısıdır. Çocuk yüklendiği bu sıfatlarla huzurun temsilcisi haline gelmiştir:

“Çocuk,
Sevdalaşan sevgiden
Bize gelen huzurdur.”⁶⁴

Çocuk denince akla gelen vasıflardan biri de masumiyettir. Çocukların saf hâlleri ve yapmacıksız tavırları şiirlere sıklıkla konu olmuştur. Çocukların her davranışı, her sözü özünde bir masumiyet taşır. Bu sebeple onların yaptıkları yaramazlıklar bile çok defa hoş görülür ve affedilir. Nesnelere şiir yazan Sedat Umran “*Top*” adlı şiirinde topu anlatırken onu çocukla özdeşleştirir ve aynı zamanda çocuğu tanımlar. Bu mısralarda bir çocuğun yaramazlıklarının insana nasıl hoş ve munis geldiğini hissetmek mümkündür:

“çocuklar gibi başıboş, haylaz,

⁶³ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Çocuk-Çiçek”, **Bu Yüreğin Ülkesinde**, Kayseri Olay Matbaacılık, 1. bs., Kayseri, 1981, s. 76.

⁶⁴ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Çocuk”, **Bu Yüreğin Ülkesinde**, 1. bs., Kayseri, 1981, s. 71.

gelişigüzel yaşamaya alıştık.”⁶⁵

Yine aynı şair çocukların saflığını dile getirirken özellikle bebeklerin uykudaki hâllerinden bahsederek onları yaratılmışların en suçsuzu, en masumu, en eziği olarak ifade eder:

“Bir çocuk annesinin koynunda mışıl mışıl
Uyumakta, ağzında unuttuğu emziği
Aralanan gözleri bakıyor ıslıl ıslıl
Odur yaratıkların en suçsuz, en eziği.”⁶⁶

Çocukluk, insan hayatının en saf, en temiz duyguların yaşandığı dönemdir. Bu sebeple şairler fırsat buldukça geriye dönüşle hayatlarının en güzel yılları olan çocukluklarına sığınır. Coşkun Ertepinar’ın o dönemlerden hatırladığı hiç kimseyi kırmayan, acıyı tatlıyı ayıramayan bir çocuktur. Şair o günkü saflığı ile her suyun içilir, her dağın geçilir, her kucağın açılır olduğunu zanneder. Bu düşünceler bir yetişkin olup hayatın gerçekleri ile karşılaşınca kadar devam eder. O zaman büyü bozulur ve hayat bütün çıplaklığı ile göz önüne serilir. Ertepinar, çocukluktaki bu halleri “som tazeliğin nakışı”⁶⁷ şeklinde ifade eder.

İbrahim Minnetoğlu ise çocukların dünyasındaki saflığı “Acısız, kırsız bir masal dünyası..” diye nitelendirir. Çocukluk çağındaki bu masal dünyası ileride yerini acıya, göz yaşına bırakacağı için şair, çocuklardan bu günleri doya doya yaşamalarını ister. Onlar tertemiz dünyalarını oyunlarla, eğlencelerle, sevgiyle geçirebilmelidir. Nüzhet Erman bir yetişkin gözüyle değerlendirdiği dünyaya yine bir yetişkin olarak girebilmek ister:

“Kuşlarla ortak olup yaz inciri taşlamak,
Yıldızlara uzanmak şehzâde rüyasında.
Ve her sabah tekrar tekrar yaşamak
Yaşamak her sabah bir çocuk dünyasında..”⁶⁸

Çocuktaki masumiyet onun hâl ve hareketlerindeki tabîlik ve sadelikten kaynaklandığı kadar kalbinin sevgi dolu, sevgiye açık oluşu ile de alakalıdır. Çocuğun kalbi bütün sevgileri içine alabilecek kadar büyüktür ve canlı cansız kainattaki bütün varlıkları sevmeye muktedir. Bu sebeple İbrahim Minnetoğlu bir çocuğun küçücük

⁶⁵ Sedat UMRAN, “Top”, **Leke**, 1. bs., Ankara, 1970, s. 29.

⁶⁶ Sedat UMRAN, “Çocuk ve Emziği”, **Altın Eşik**, 1. bs., İstanbul, 1999, s. 55.

⁶⁷ Coşkun ERTEPINAR, “Dönbülmöz Zaman İçin”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 48.

⁶⁸ Nüzhet ERMAN, “Her Sabah Bir Çocuk Dünyasında”, **Yeşil**, 1. bs., İstanbul 1945, s. ???

yüreğine yerleşerek orada yaşamak ister. Böylelikle kendini evrenin büyüklüğünce anlam kazanmış hisseder.⁶⁹

Subaşı da benzer bir yaklaşımla çocuğun kalbinin pırıl pırıl olduğuna dikkat çeker. Şair, sokakta bulduğu bir bilyeyi, çocuk kalbine benzetir. Bir çocuktan düştüğü tasavvur edilen bilye pırıl pırıl ve yepyeni olması bakımından çocuk kalbi gibidir. Şair, çocuk kalbinin saflığını, temizliğini şöyle ifade eder:

“Bir bilye buldum sokakta,
Çocuktan düşmüş olmalı,
Pırıl pırıl, yepyeniydi,
İçinde yüreği vardı...”⁷⁰

Çocukların sevgi dolu yüreklerine hayran olan şairlerin ortak endişesi, onların bu saflığının bir gün bozulmasıdır. Dolayısıyla büyüklere düşen en büyük görev, bu sevgiyi köreltmemek ve yerine korkuyu ve kini geçirmemek olmalıdır. Özellikle dinî konularda çocukları korkutmadan yaklaşmak gerekir. Minnetoğlu, bu konuda yetişkinleri şöyle uyarır:

“Sakın ha;
Çocukları korkutmayın cehennemle
Yürekleri sevgi doluyken
Ne işleri var cehennemde?”⁷¹

İnsana yaşama sevinci ve gücü veren çocuklar, hep güzel şeylere benzetilir ya da onlara eş tutulur. Çocuk çiçeklerle eştir; çünkü insana huzur verir. Çocuk kuşlara eştir; insana mutluluk verir. Halil Soyuer de çocukları kuşlara benzeten şairlerden biridir. Şairin üç çocuğu vardır. Önceleri evi cıvıl cıvıl sesleri ile dolduran bu kuşlar günü gelince evlenip birer birer yuvadan uçmuşlardır. Bu sebeple şair onları kuşa benzetir.⁷²

Çocukların birlikte anıldığı kavramlardan biri de güzelliştir. Kerim Aydın Erdem’in çocuklara yazdığı şiirlerinde en çok temas ettiği hususlardan biri de onların çocukluklarına bağlı güzelliğidir. Şair, çocukların güzelliğinin daim olmasını ister. Söz konusu güzellik zahîrî bir güzelliğinden çok, çocukların masumiyeti ve kalp güzelliği ile ilgilidir. Hayatın her türlü zorluğuna rağmen şair;

⁶⁹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Çocuk Kalbi”, *Gülümse*, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 32.

⁷⁰ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Bulduklarım”, *Bir Sır Gibi*, 1. bs., Kayseri, 1991, s. 51.

⁷¹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Çocuk Yürekleri”, *Gülümse*, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 69.

⁷² Halil SOYUER, “Üç Kuş”, *Sevgi Çiçekleri*, 1. bs., Ankara, 1996, s. 71.

“İnançlı yürek taşıyın her zaman
Bozmayın güzelliğinizi.”⁷³

der. Şairin en büyük endişesi, büyüdükçe çocuklardaki güzelliğin kaybolmasıdır. Bu sebeple Erdem, çocuklara büyüseler bile içlerindeki çocuk güzelliğini daima yaşatmalarını öğütler. Çocuklar, şiirlere saflık, temizlik ve güzellikleriyle yansır. Olaylar karşısında güçsüz ve çaresizdirler. Ancak aradan zaman geçtikçe, büyüdükçe engelleri aşmayı, mücadele etmeyi öğrenirler. Bu durum, çocuklardaki saflık ve temizliğin verdiği güzelliği bozmamalıdır:

“Gün gelir
Açılır önünüze yollar,
Geçit vermeyen dağlar, düz olur
Kucaklar sizi.
Artık büyüdü diye
Bozmayın güzelliğinizi.”⁷⁴

Şair, *Çocuklar II* şiirinde olduğu gibi *Çocuklar III* şiirinde de aynı konu üzerinde durur. Bütün çocuklar elbette büyüyecektir. Bir gün onların da yuvası, çocukları, işleri olacaktır. Mutlaka iyiliklerle kötülüklerle karşılaşacaklar, zorluklara göğüs gerecekler. Ama önemli olan içlerindeki o çocukluğa ait güzelliği kaybetmemektir. Şairin her iki şiirinin de son mısraları “Bozmayın güzelliğinizi.” şeklinde bitirmesi bu sebeptendir.

Nureddin Özdemir, “*Bir Bahara Şiir*” adını taşıyan şiirinde çocukları insan hayatının baharına benzetir:

“Dağların yücesindeki kar’sın
Şiirlerde, şarkılarda yaşarsın
Geçsin seneler.. ne çıkar, aldırma çocuk
Sen, ömrümüzde tükenmeyen baharsın.”⁷⁵

Ayhan İnal “Vatan Gülü” şiirinde çocukları yukarıda adı geçen pek çok kavrama benzetmekte ve onları vatanın emanetçileri olarak kabul etmektedir.

“Güldükçe güzelleşen
Sevgi dolu çocuklar.

⁷³ Kerim Aydın ERDEM, “Çocuklar IV”, *Sevgi Üstüne*, 1. bs., Ankara, 2000, s. 13.

⁷⁴ Kerim Aydın ERDEM, “Çocuklar II”, *Sevgi Üstüne*, 1. bs., Ankara, 2000, s. 11.

⁷⁵ Nureddin ÖZDEMİR, “Bir Bahara Şiir”, *Vakit Geçti Yorgunum*, 1. bs., Ankara, 1981, s. 28.

Sevildikçe gelişen
Vatan gülü çocuklar.

Tertemiz dileklerin
Kaynağı göleklerin
Solmayan çiçeklerin
Oğlu balı çocuklar.

Siyah, beyaz, sarışın
Yarınlara varışın
Sevgi, dostluk, barışın
Bahar dalı çocuklar.

Geleceği ısıtan
Kardeşliği yaşatan
Dünyamızı kuşatan
Sevgi seli çocuklar.

Çözümü zorlukların
Dermanı darlıkların
Dünyada varlıkların
En güzeli çocuklar.”⁷⁶

Çocuk, mutluluk ve bereketin kaynağıdır. İbrahim Minnetoğlu bu görüşü ispatlamak için mutsuz insanları alıp okul kapısına götürmeyi ve çocuklara seyrettirmeyi teklif eder. Çünkü insan biraz çocuk cıvıltısı duyunca, dertler unutulur, mutluluk onlarda bulunur.⁷⁷

⁷⁶ Ayhan İNAL, “Vatan Gülü Çocuklar”, **Gönül Destanı**, 1.bs., Ankara, 1987, s. 69.

⁷⁷ İbrahim MİNNETOĞLU, “Üsküdar’da Bir Çocuk”, **Gülümse**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 78.

3. Hisar Şiirinde Çocuk Temaları

3.1. Atatürk

Hisar şairleri düşüncelerini, ilke ve inkılaplarını gönülden benimsedikleri Atatürk'ü şiirleriyle yaşatmayı ve gelecek nesillere tanıtmayı amaç edinmişlerdir. Hisarcılar, Türk milletine ve bu milletin gençlerine, çocuklarına Atatürk'ün kazandırmak istediği değerleri ve muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak için izlenmesi gereken yolu, ilke ve inkılapları şiir aracılığı ile ulaştırmak isterler. Şairler, Atatürk'ü çocuklara coşkulu, sade ve açık mısralarla sevdirmeye uğraşırlar. Böylelikle geleceğin emanetçisi olan çocuklar ile Atatürk arasında manevî bir bağ kurulacaktır.

Coşkun Ertepinar'ın şiirlerinde köklü bir Atatürk sevgisi vardır. Şair *Mevsimlerin Ötesinden* kitabının son bölümünü Atatürk'e ayırmakla beraber *Destan Atatürk* adında müstakil olarak onu anlattığı bir kitabı da vardır. *Mevsimlerin Ötesinden* eserinde yer alan “*Kahramanın Doğumu*”, “*Kahramanın Ölümü*”, “*Bugün 27 Aralık*”, “*Kasımdan Kasıma*” başlıklı beş şiirde Atatürk sevgisini ve ölümünden duyduğu üzüntüyü dile getirir. Atatürk'ün doğumunu anlatırken,

“Kitaplarda yazılıymış zaten
Bir gün doğudan
Altın saçlı bir baş çıkacak,
Bir yıldız gibi,
Batıya doğru akacakmış...
Her şey bitmiş ama bitmeye,
Bütün işler sonundaymış yine,
Bütün iş O'ndaymış...”⁷⁸

mısralarıyla onu masal kahramanı gibi idealize edilmiş biri olarak çocuklara sunar. Şaire göre Anadolu'ya bir güneş misali doğan Atatürk hem fizikî hem de fitrî özellikleriyle dünyaya sunulmuş bir lütuftur. Atatürk'ün doğumunu ve önemini masal tadında çocuklara sunan şairin “*Kasımdan Kasıma*” ve “*Kahramanın Ölümü*” şiirinde ise gerçek bir ağıt acılığı hissedilmektedir. Onun ölümüyle sadece dünyadaki insanlar değil, dağlar taşlar, kuşlar kainattaki bütün varlıklar üzüdür.

“Kasımdan Kasıma
Ne ağrıdır bu, ne ağrı?..

⁷⁸ Coşkun ERTEPINAR, “Kahramanın Doğumu”, *Mevsimlerin Ötesinden*, 1. bs., Ankara, 1962, s. 74.

Saplanan, yüreğimizin ortasına
Sana canımızın dayanılmaz hasretidir.”⁷⁹

“Karalı haberler ulaşır
Vahşi kuşlarında kanadında.
Anneler, çocuklar ağlaşır,
Acı çığlıklar uçar dağ dağ...

Koç yiğitler ki ağlayamaz
Ve gelinler al bağlayamaz,
Sular içinden çağlayamaz,
Ölen kahramanın yurdunda.”⁸⁰

Şairin yüreğinde Atatürk sevgisi adeta bir tutku hâline gelmiştir. Ölümünün ardından tutku ile bağlandığı Atatürk’ü görme ümidinin kalmayışı şairi çok üzer. Ertepinar, Atatürk’ün ölümünün ardından bile yüceliğinden hiçbir şey kaybetmediğine delil olarak Anıtkabir’in yapılışına dikkat çeker:

“Kolay değil
On beş yılda anıtlaşabildi
Onu bağrına basacak kabir”⁸¹

Ertepinar, Atatürk’ün ölümünü çocuklara ithaf ettiği *Çocuklar ve Papatyalar* kitabındaki “*Papatyaların Gözünde On Kasım*” şiiriyle anlatmaya çalışır. Okullarda Atatürk sevgisi ile donatılan çocuklar onun ölümünü kolay kolay kabul edemezler. Papatyalar da tıpkı çocuklar gibi hissederler:

“On Kasım’a doğru
Papatya gözlerimize yaş dolar,
Bükülür gibi olur boynumuz..
Atatürk On Kasım’da ölmüş derler,
İnanmazsınız buna, inanmazsınız
Değil mi?.. Çocuklar..”⁸²

⁷⁹ Coşkun ERTEPINAR, “Kasımdan Kasıma”, *Mevsimlerin Ötesinden*, 1. bs., Ankara, 1962, s. 81-82.

⁸⁰ Coşkun ERTEPINAR, “Kahramanın Ölümü”, *Mevsimlerin Ötesinden*, 1. bs., Ankara, 1962, s. 81-82.

⁸¹ Coşkun ERTEPINAR, “Anıt-Kabir’e Konurken”, *Mevsimlerin Ötesinden*, 1. bs., Ankara, 1962, s. 83.

⁸² Coşkun ERTEPINAR, “Papatyaların Gözünde On Kasım”, *Çocuklar ve Papatyalar*, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 54.

Her on kasımda çocukların bilmesi gereken aşağıdaki mısralarda papatyaların dile getirdiği gibi Atatürk'ün fiziken öldüğü ama adının, fikirlerinin ebediyen yaşayacağıdır:

“Atatürk ölür mü hiç?
Atatürk'süz dünya olur mu hiç?
Biz papatya sözü verdik Atatürk'e,
Daha güzel günlere taşıyacağız adını.
Yükselecek,
Gelecek çağların aydınlığında ülke,
Barış içinde,
Sevgi, sevinç içinde..”⁸³

Şair, Atatürk'ün bedenî olarak değil ama kalplerde ve düşüncelerde yaşamaya devam ettiğini ve edeceğini “İki Mustafa Kemal Var Eşi Menendi Yok” şiirinde çocuklara daha açık ve geniş anlatmaktadır. Şaire göre iki Mustafa Kemal'den ilki etten ve kemikten yaratılmış bir insandır. İkincisi ise bütün Türk milletinin duygu ve düşüncesinde yaşattığı Atatürk'tür.

“Evet
İki Mustafa Kemal var
Biri et kemik
Anıtkabir'de yatar,
Görünür yurdun her noktasından
Büyümüş vatan kadar...
Biri baştan ayağa can, baştan ayağa sevgi,
Duygu gibi, düşünce gibi
Kalbimizde yatar.
Bu ikincisi
Çocuklarımızın kaleminde ilk çizgi,
Gözlerinde ilk ışık.
Bu ikincisi varlığımızın ilk özü,
İdeallerimizin ilk sözü
Ve sayımızca çok..”⁸⁴

⁸³ a.g.e., s. 55

⁸⁴ Coşkun ERTEPINAR, “İki Mustafa Kemal Var Eşi Menendi Yok”, **Şu Dağlar Bizim Dağlar**, 1. bs., Ankara, 1973, s. 73.

İlkokula başlayan çocuklar okuma yazma öğrenmenin yanında başka bir heyecan daha taşırlar. O da okul öncesi az ya da çok ismini duydukları, varlığını bildikleri ancak tanımadıkları Atatürk'ü layıkıyla öğrenme heyecanıdır. Çocuklar ilkokul birinci sınıftan itibaren Atatürk'ü tanımaya öğrenmeye başlarlar ve bu durum okul hayatları boyunca devam eder. Ertepinar, çocuklara Atatürk'ü okula yeni başlayan bir çocuğun dilinden ve gözünden anlatır. Çocuk, önce kendisine sadece bir isim olarak söylenen Atatürk'ü tanımaktan son derece mutludur:

“Atatürk'ü yeni öğreniyorum,
Anneciğim,
Yeni öğreniyorum Atatürk'ü...
O, yalnızca bir isim değil, anlıyorum,
Öğrendikçe içimde
Ne kötülük kalıyor, ne korku...

Atatürk'ü yeni öğreniyorum,
Anneciğim,
O'nun gibi sevmeliyim milleti,
O'nun gibi sevmeliyim yurdu,
İnsanı da, insanlığı da
O'nun gibi...”⁸⁵

Şair çok sevdiği çocukları ve Atatürk'ü bir tablo içinde görünce bir anda ülkedeki bütün çocukları Atatürk sanır. Çocuklar yıllarca kendilerine anlatılan, tanıtılan Atatürk ile adeta özdeşleşmişlerdir. On kasımlarda bu daha çok ön plana çıkar ve çocuklar Atatürk'ün izinde olduklarını;

“Diyorlar ki
Bu gün ON KASIM
Atatürk öldü!
Yok, anneciğim, yok!
O bendedir, Ben O'ndayım.”⁸⁶

mısralarıyla ifade ederler.

⁸⁵ Coşkun ERTEPINAR, “Çocuk ve Atatürk”, *Şiir İkliminde Bir Ömür*, 1. bs, Ankara, 1995, s. 209.

⁸⁶ a.g.e., ayn.s.

Ertepinar'ın *Destan Atatürk* adlı kitabında yukarıda bahsi geçen şiirlerin dışında Atatürk'ü, onun Türk milleti için önemini ve yaptıklarını anlatan pek çok şiiri vardır. Şair adı geçen eserinin yedi ila yirmi ikinci sayfa arasındaki şiirlerine isim koymamış birden yediye kadar numaralandırmıştır. Şair, bu bölümde Atatürk'ü anlatan küçük bir destan oluşturmuştur. Bu destanda Atatürk fizikî görünümünün yanı sıra, asker yönü, yaptıkları ve peşinden gidenleri ile yansıtılır. “*Atatürk Aramızda*” diye başlayan bölümde ise daha ziyade seven ve sevilen Atatürk'ün anlatıldığı lirik şiirler yer almaktadır.

Atatürk'ün Türk milleti ve dünya barışı için sarf ettiği çabaları öğretmeninden ve kitaplardan öğrenen çocuk, onu cesur ve yenilmez bir kahraman olarak kabul eder. Yaşar Faruk İnal, çocukların gözündeki bir kahraman olan Atatürk'ü farklı yönleri ile değerlendirmektedir. Şairin şiirlerinden elde edilecek ortak tema ise çocuklara Atatürkçü bir ruh kazandırmak ve onları Atatürk'ün izinde gitmeye alıştırmaktır. Çünkü Cumhuriyetin devamlılığı buna bağlıdır:

“Ergani’de, Maraş’ta, Ankara’da
Okur Atatürk okullarında çocukları
Elifler, Ahmetler, Hatçeler
İlkelerinin yolunda.

Ve fabrika çarklarında, tersanelerde
Pekiştir gücü Cumhuriyetin
Atatürk ruhu yaşadıkça.”⁸⁷

Çocuklar, Atatürk'ü yakın çevrelerinden ya da okullarından zaten bilmektedirler. Onun yiğitçe öykülerini dedelerinden, babalarından dinlerler. Okula gidince yaptıklarını tarih dersinden öğrenirler, baktıkları her yerde resmi ya da heykeli ile karşılaşır. Yalnız Atatürk'ü tanıyan, fikirlerini okuyan yalnız Türk çocukları değil, bütün dünyadır. Ama onu yüceltmek ve yaşatmak şerefi sadece Türk milletine ve çocuklarına aittir. Bu da onun devrimlerine sahip çıkmak, çalışmakla olur:

“Atatürk'ü yalnız biz değil çocuklar
Bütün dünya bilir, sever, uzak, yakın
Siyahı, beyazı, dost ve düşman.
Yüce devrimlerini size emanet etti

⁸⁷ Yaşar Faruk İNAL, “Atatürk”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 11.

Çalışın, koruyun, sevin
Uslu durun, sakın uyandırmayın
Uyandırmayın uykudan...”⁸⁸

Şentürk için Atatürk efsaneleşmiş biridir. Her doğan çocuk daha okul çağına gelmeden onun öyküsünü dinler. Mustafa Kemal’i Türk milleti öylesine özümsemiştir ki şair bütün milleti tek vücut olarak Atatürk’ün izinde görür:

“Yapılan her işte senin gücün var
Öykünü dinliyor her doğan çocuk
Resmini göklere çizdi bulutlar
Bir insan ki sevmeye değer
Bir ulus ki yekpare MUSTAFA KEMAL...”⁸⁹

Şair, Mustafa Kemal’i sadece Türk milletine ait bir şahsiyet olarak görmez. Atatürk yaptıkları ve fikirleri ile evrensel bir kimlik kazanmıştır. Onun sesi ve rüzgârı evrenin tamamını etkisi altına almıştır. Mustafa Kemal’in inançlı, özgür, korkusuz hâli ve sesi köylerde, kentlerde hatta bütün evrende yankı yapar:

“Mustafa Kemal’in sesi bu
İnanmış, korkusuz, özgür
Yankı yapıyor uzak, yakın
Köylerde, kentlerde, evrende
Gün gün büyüyor, gürleşiyor, dağılıyor
Kalem kalem, kâğıt kâğıt bu ses
Bu ses Mustafa Kemal’in sesi
Bu rüzgâr, Mustafa Kemal rüzgârı.”⁹⁰

Türk şiirindeki Atatürk konulu şiirlerde genel temayül olarak yer alan Atatürk’ün fiziken artık yaşamadığı ama sonsuza kadar Türk milletinin kalbindeki yerini koruyacağı düşüncesine Şentürk de katılır:

⁸⁸ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Çocuklar”, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, 1. bs., Ankara, 1988, s. 39.

⁸⁹ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Mustafa Kemal”, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, 1. bs., Ankara, 1988, s. 12.

⁹⁰ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Mustafa Kemal II”, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, 1. bs., Ankara, 1988, s. 13.

“Sen Anıttepe’de değil, MUSTAFA KEMAL

Bir ulusun yüreğinde yatarsın.

Bir şimşeksin karabulutları yırtan

Bir güneşsin yeryüzüne doğarsın...”⁹¹

Hem yukarıdaki mısralardan hem de şairin “*Ölmeyen Atatürk*” adlı şiirinden anlaşılacağı üzere Atatürk’ü ölümsüz yapan onun eti, kemiği değil, fikirleri ve eylemleridir. O, özgür bir millet, öz bir vatan için çalışmıştır. Onun bu çabaları karşısında öğretmen, memur, çiftçi, çoban hepsi Atatürk’ün düşüncelerini kabul edip uygulama gereği hissederler. İşte Ata’yı ölümsüz yapan, tarihin sayfalarına adını altın harfle yazdıran, destanlaştıran budur:

“Bir tarihtir, bir destandır yazılan

İçli bir halk türküsüdür dillerde

Bir zafer marşıdır, sancak sancak

Bir zafer marşıdır

Bayrak bayrak dalgalanan.

İşte budur ölmeyen ATATÜRK

İŞTE BUDUR ÖLMEYECEK OLAN.....”⁹²

Atatürk için müstakil kitap yazan Hisar şairlerinden biri de Halim Yağcıoğlu’dur. “*Atatürk’ten Son Mektup*” adlı eserdeki şiirlerin büyük çoğunluğu fikren Atatürk’ü anlamak ve Atatürkçülüğün özünü kavramak üzerinedir. Bu şiirlerin bazılarında şair, Türk milleti adına Atatürk’e onun görüş ve düşüncelerini benimseme ve yolunda ilerleme sözü verir. Şair, söz konusu kitabındaki kimi şiirlerinde ise Atatürk’ün ağzından milleti ve bilhassa çocukları yönlendirmeye çalışır.

Yağcıoğlu, öncelikle “Atatürk kimdir?” sorusuna bir cevap bulmak ister. “*Hep Mustafa Kemal*” şiirinde çocuklara sanki bir masal anlatıyormuş gibi Atatürk’ü tanıtır. Mustafa Kemal, Selanik’te Tanrı’nın bir nişanesi olarak doğmuştur. Yoksulluk içinde ve çok zor şartlar altında geçen bir çocukluk dönemi yaşamıştır. Ama o nur tanesi, günü gelince İstiklâl Savaşı’nı kazanmış, Cumhuriyeti kurmuştur ve bir efsane hâline gelmiştir:

“NAR tanesi

Nur tanesi

⁹¹ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, Mustafa Kemal III, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, 1. bs., Ankara, 1988, s. 15.

⁹² Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Ölmeyen Atatürk”, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, 1. bs., Ankara, 1988, s. 7-8.

İki gözümün
bir tanesi
Selânik'te doğdu
Tanrı'nın nişanesi.

NAR tanesi

Nur tanesi

İşte İstiklâl Savaşları
İşte yüce Cumhuriyet
zaferlerin nişanesi.

NAR tanesi

Nur tanesi

bundan geru söylensin
-ak güvercinler uçanda-
'yurtta barış, dünyada barış'
Atatürk efsanesi.”⁹³

Çocuklar Atatürk'ü tanıdıktan sonra onu kendilerine rehberlik edecek bir önder olarak görürler. Şair, çocuklara Atatürk'ün yolunda gitmeleri için onu nerede bulacaklarını gösterir:

“Atatürk nerde
çalışmanla bulacaksın Onu:
sanatta
bilimde
fende
rengi şafaklardan daha al
bayrak olmuş
dalga dalga kalelerde
çağlarda parlıyor O ölümsüz
yaşıyor her yerde
uygarlıkta
özgürlükte

⁹³ Halim YAĞCIOĞLU, “Hep Mustafa Kemal”, **Atatürk'ten Son Mektup**, 1. bs., Ankara, 1985, s. 10.

YAŞIYOR

en doğrudan

en gerçekte

en güzelde.⁹⁴

Şairler zaman zaman Atatürk'e olan hasretlerini ya da minnet borçlarını ifade etmek için mektup mahiyetinde şiirler yazarlar. Halim Yağcıoğlu, bu durumun tam tersini yaparak okuyucularına Atatürk'ten millete yazılmış bir mektup sunar. Bu mektupta şairin ağzından Atatürk konuşturulur ve Atatürk'ün hâlâ tam anlaşılamadığı ya da yanlış anlaşıldığı üzerinde durulur. Atatürk her zaman olduğu gibi şimdi de şaşaalı sözlerle yüceltilmeyi, her on kasımda gözyaşlarıyla anılmayı istemez. Onun tek arzusu bilime, fenne, sanata değer veren vatan âşıklarının sayısının artması ve muasır medeniyetler seviyesine ulaşmış bir Türk milletidir. Yoksa Atatürk'ü anlamak; onun için ağlamak, eldeki ile avunmak, göz boyamak demek değildir:

“ARAYI kapatmanızı istiyorum uygar uluslarla

bilime, sanata varılmaz rezil dalkavuklarla

bu vatan, bu cânım vatan sizden çalışmak ister

paydos öğünmeye, paydos avunmaya: yeter, yeter

Mustafa Kemal'i anlamak aldatmak değil

Mustafa Kemal ülküsü sadece söz değil.”⁹⁵

Şair, Atatürk'ü anlamayı genel olarak, çalışmaya, bilime, fenne önem vermeye bağlamıştır. “*Beni Sevmek Demek*” başlıklı ilköğretim ders kitaplarında da yer alan şiirinde yine Atatürk'ü sevmek ve anlamak için yapılması gerekenlere değinir. Atatürkçü biri olmak için onun inkılaplarını devam ettirmek, bütün uluslara yazıda, kılık-kıyafette, hür düşüncede örnek olmak, gericiilikten uzak durmak, yeni buluşlar yapmak, köylere bile aydınlığı götürmek, vatanı bir baştan bir başa huzura kavuşturmak icap etmektedir. Ancak o zaman büyüğünden küçüğüne herkes Atatürk'ü anlayıp sevmiş olur:

“YAŞATIYOR MUSUN devrimlerimi

götürebiliyor musun yeni çağlara

⁹⁴ Halim YAĞCIOĞLU, “Atatürk Nerede?”, *Atatürk'ten Son Mektup*, 1. bs., Ankara, 1985, s. 9.

⁹⁵ Halim YAĞCIOĞLU, “Atatürk'ten Son Mektup”, *Atatürk'ten Son Mektup*, 1. bs., Ankara, 1985, s. 6.

yazıyı, kılığı, hür düşünceyi
örnek ediyor musun uluslara.

ATABİLİYOR MUSUN zihinlerden
Softalık, gerilik, tüm karanlığı
Adın var mı en yeni buluşlarda
Köye sokabildin mi aydınlığı.

SEVEBİLİYOR MUSUN düşmanını
bolluk mu bir uçtan bir uca vatan
derim ki yolumda yürüyorsun
büyüğünden küçüğüne o zaman.”⁹⁶

Türkiye Cumhuriyetinin devamlılığını, gelişmesini sağlayabilmek için büyük küçük herkesin Atatürk’ü anlaması şarttır. Ancak Atatürk bu konuda önceliği çocuklara verir. Bu sebeple ülkenin geleceğini çocuklara emanet etmiştir. Okullara sık sık yaptığı ziyaretlerde çocuklara hep cumhuriyeti anlatmış ve rejimi benimsetmeyi hedeflemiştir. Çocukların her şeyden önce bu cumhuriyetin kolay kurulmadığını, pek çok engelin inançla, güçle, azimle aşıldığını bilmesi gerekir. Cumhuriyet bağımsızlık ve eşitlik demektir. Atatürk, müreffeh bir ülke için yeni nesle cumhuriyetin yolunda sabırla çalışmayı ve öğrenmeyi öğütler:

NİYE böyle sabırsızsınız daha zaman varken
ulusu bilgiyle donatmak, eğitmek dururken
ne gelirse insanın başına tezden gelir
sabırtaşı bile çocuklar gününü bekler.

ÇOCUKLAR, biz cumhuriyeti kolay kurmadık
nice engeller dikildi önüğüme yılmadık
inançlıydık, güçlüydük, yorulmadık
sonunda boşa çıkmadı emekler.”⁹⁷

İbrahim Minnetoğlu, Atatürk’e cumhuriyetin kurucusu, büyük devlet adamı, idealist bir insan olarak gönülden bağlıdır. Şaire göre, Atatürk yepyeni ve canlı bir

⁹⁶ Halim YAĞCIOĞLU, “Beni Sevmek Demek”, **Atatürk’ten Son Mektup**, 1. bs., Ankara, 1985, s. 22.

⁹⁷ Halim YAĞCIOĞLU, “Atatürk Halk Okulunda”, **Atatürk’ten Son Mektup**, 1. bs., Ankara, 1985, s. 16.

cumhuriyetin mimarıdır. Bunu devam ettirecek olan da Türk gençleridir. “*Samsundan Dolmabahçeye*” adlı uzun şiirinde şair, Atatürk’le gençleri karşı karşıya getirip konuşturur:

“Ağaran dağların ardında;
Işıklar indi denize.
Uyanın, uyanın Gazi çocukları
Devrimleri armağan ediyorum size.

- Ey Türk gençliği!
- Emret Atam!
- Güveniyorum size
- Biz de inandık, güvendik, sana Atam
Kartalların kayalara, rüzgârların dağlara
Yiğitin kendi gücüne
Güvendiği gibi...”
Doyasıya inandık, güvendik sana Atam!⁹⁸

Şair aynı şiirin devamında her yıl tekrarlanan bir on kasım portresi çizer. Ata’nın ölümü bütün ülkeyi olduğu gibi çocukları da üzer ve gözyaşlarına boğar:

Okul önlüğü içinde bir yavru gözleri yaşlı
Ağlıyor Atam, Atam! diye.”⁹⁹

Atatürk tek kişidir; ama onun izinden giden milyonlarca Türk genci vardır. Atatürk, vatani onlara emanet ettiği için huzurludur. Şiirin son bölümü gençlerin Ata’nın kutsal emanetine sahip çıkacağına ant içmeleri ile bitmektedir:

“Ha Sakarya savaşı, ha yurt kalkınması!...
Ardındayız yine Afyon’da, Sakarya’da olduğu gibi
İleri!... diyorsun, ileri!...
Duyuyoruz içimizden sesini!...
Biz koruyacağız;
Bağımsızlığı, özgürlüğü, cumhuriyeti.”¹⁰⁰

⁹⁸ İbrahim MİNNETOĞLU, “Samsundan Dolmabahçeye”, *Gülümse*, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 62.

⁹⁹ a.g.e., s. 63.

¹⁰⁰ a.g.e., s. 64.

Minnetoğlu, Atatürk ilke ve inkılaplarına sıkı sıkıya bağlı biri olarak gençleri ve çocukları da bu konuda bilinçlendirmek ister. Onun yaptığı yenilikleri büyük bir gururla sayar ve ülkeye kazandırdıklarını vurgulamak ister:

“Aklınla dedim de:

Usuma – NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE – sözün geldi

Ardından özgürlüğüm, bağımsızlığım,

Sonra kılık kıyafetim,

Yazıp okumam, konuşmam, özdilim.

Hepsi de özdü, türeydi, yerindeydi

Kafesin kırılması, geçenin atılması

Hepsi de Türk’e yakışan şeylerdi.

Kadındı, erkekti düşünmeden,

Okuyup çalışmamız; aklındaki güneşti...”¹⁰¹

Abdurrahim Balcıoğlu, Atatürk ile ilgili düşüncelerini okul öncesi çocuklarının bile rahatlıkla anlayıp ezberleyebileceği yalınlıkla ve kısa mısralarla dile getirmiştir:

“Türkün ölmez atasına,

Çok şey söyledi beşer...

Bu vatan, ondan:

En büyük eser...

Ataya varan yol,

Kalbimizden geçer...”¹⁰²

Atatürk şiirlerinde on kasım önemli bir yer tutar. Her şair, Atatürk’ün ölümü üzerine yaşananları, hissettiklerini ve hissedilenleri farklı bir üslupla ele alıp işler. Kimi şairler, on kasımı yas günü ilan edip ağlarken, kimileri de ağlamanın, ağıt yakmanın yersiz olduğunu Atatürk’ü fikren yaşatmanın gerekliliğini vurgular. Osman Attila, Ata’nın ölümü üzerine yas tutan şairlerden biridir. Onun “*Ah Bu On Kasım’lar*” şiiri baştan sona Atatürk’ün yüreklerde bıraktığı acıyı anlatır. Ancak söz konusu şiirde ağlayan, üzülen bir şairi değil, bir çocuğu bulmak mümkündür. Yüreği Atatürk sevgisiyle donanmış minikler, her on kasımda depreşen yaralarına göz yaşları ile teselli bulmaya çalışırlar:

¹⁰¹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Atatürk”, **Ağvan**, 1. bs., İstanbul, 1960, s. 71.

¹⁰² A.Rahim BALCIOĞLU, “Ata”, **Kişisel Duygular Üstüne**, 1. bs., İstanbul, 1962, s. 15.

Kalemler onu yazar,
O’nu söyler dilimiz.
Otuz sekiz’e uzar
Islanan mendilimiz.

Bayraklar iner iner
Öpmek için kabrini.
Hiçbir kimse, hiçbir er
Dolduramaz yerini.

Her yılın On Kasımı
Depreştirir yasımı.”¹⁰³

Attilâ, içindeki Atatürk sevgisini anlatırken bir sahiplenme duygusu ile ona “Atam” diye seslenir. Atatürk bu vatanın en değerli ziynetidir ve ölse de milletin kalbinde yaşar. Dolayısıyla Tanrı’nın Türk milletine bir himmetidir:

“Bir eşin var mıydı civanmertlikte?
İyi ettik Sana “Ata” dedik te.
Sevgin göğsümüzde, eller tetikte,
Sendin bize Tanrı himmeti Atam.

Her Türk olan “Atam” der de tutuşur;
İşitir emrini, derdi yatıştır.
Kâfi bu teselli ona yetişir:
Sana lâyük olmak niyeti Atam.”¹⁰⁴

Kasım ayına küskün şairlerden biri de Kerim Aydın Erdem’dir. Şair, yeni Türkiye’yi ve buradaki güzellikleri Türk milletine armağan eden Atatürk’e minnetdardır. Ancak kasım ayı Atatürk’ü almış götürmüştür. Bu sebeple şair,

¹⁰³ Osman ATTİLÂ, “Ah Bu On Kasım’lar”, **Gözlerimin Söylettiği**, 2. bs., Ankara, 1975, s. 138-139.

¹⁰⁴ Osman ATTİLÂ, “Atatürk İçin”, **Gözlerimin Söylettiği**, 2. bs., Ankara, 1975, s. 120-121.

“İyilik nedir bilmez misin kasım rüzgârı
İşte böyle kötü esersin
Sokaklar uzanırken boylu boyunca
Tutar yüreğimizden geçersin.”¹⁰⁵

diye sitem etmekten kendini alamaz. Fakat Atatürk’ün hayata gözlerini kapaması onun artık olmadığı anlamına gelmez. Erdem de pek çok şair gibi Atatürk sevgisinin ve fikirlerinin kalplerde yaşadığını bilerek teselli bulur. Savaşların ardından yorgun düşmüş ve harap olmuş Türk milletinin düzlüğe çıkmasına önderlik eden Atatürk, ölümünden sonra manevî varlığı ile millete güç vermeye devam etmiştir. Kerim Aydın Erdem, Ata’nın kabrinde rahat uyuması için Türk milletinin onun yolunda ilerlediğini anlatan şiir şeklinde bir mektup yazar. Şair Türk milleti adına Atatürk’e şöyle seslenir:

“Görüyorsun çizdiğin yoldayız Atatürk’üm
Söylediğin gibi eğilmez başımız
Ne zaman amansız bulutlar çökse
Başlar savaşımız.

Gücümüz çatılmış kaşlarından gelir
Bak, çevrende durduk cümlemiz
Uzat ellerini Atatürk’üm
Ellerinden öperiz.”¹⁰⁶

Hamit Macit Selekler’in “*Yarıya Çekilen Bayrak*” şiiri, Atatürk’ün ölümünü ve bu ölümün Türk halkı üzerindeki tesirini dile getirmekte ve iki bölümden oluşmaktadır. Sonbaharda tabiatın sararması, yaprakların dökülmesi tabii bir hadise iken, şair bu durumla Atatürk’ün ölümü arasında bir bağ kurar:

“Goncalar dağılmış, yapraklar sarı,
Dallarda sustu kuş cıvıltıları.
Atam hayat mıydın, bahar mı, neydin?”¹⁰⁷

¹⁰⁵ Kerim Aydın ERDEM, “Kasım Dedikleri”, **Kırlangıç Ormanı**, 1. bs., Ankara, 1981, s. 69.

¹⁰⁶ Kerim Aydın ERDEM, “Atatürk’e Mektup”, **Kırlangıç Ormanı**, 1. bs., Ankara, 1981, s. 70.

¹⁰⁷ H. Macit SELEKLER, “Yarıya Çekilen Bayrak”, **Sulh ve Diğer Şiirler**, 1. bs., İstanbul, 1944, s. 44.

Mustafa Necati Karaer, Türk milletinin gücünü hâlâ Atatürk'ten aldığına inanmaktadır. Çağlar geçse de bu durum değişmeyecektir:

“O,
Anıttepe'den vuran yürek,
Betimiz bereketimizdir bizim.
Çağlar geçse de ölümsüz gerçek,
Gücümüz, kuvvetimizdir bizim
Sevmek gibi, inanmak gibi.”¹⁰⁸

Nüzhet Erman, Atatürk'e dair yazdığı şiirlerinde kuru methiyelere yer vermektense, onu bir insan olarak anlamayı ve anlatmayı tercih etmiştir. Örneğin Mustafa Kemal'in bir çocukluk anısından faydalanarak, onun ne kadar gururlu biri olduğunu anlatmıştır. Şair, söz konusu anı ile Mustafa Kemal, oyun, çocuk ve gurur kavramlarını aynı şiirde birleştirmiştir. Mustafa Kemal, bir gün davet üzerine mahallede birdirbir oynayan çocuklara katılır. Atatürk, dimdik ayakta durur. Çocuklar eğilmesini, üzerinden atlayacaklarını söylerler. Mustafa Kemal'in cevabı şöyledir: “Böyle atlayabilerseniz atlayın, eğilmem ben!”. Şair, Atatürk'ü yaptıkları ile olduğu kadar mizacı ile de tanıtmaya çalışır. Çünkü kişilikleri henüz tam olarak teşekkül etmemiş çocuklar için Atatürk örnek alınacak bir mizaca sahiptir.

3.2. Cumhuriyet

Cumhuriyet, millet iradesini üstün kılan, bilim ve akıl temellerine dayanan, eşitliği ve hürriyeti ön planda tutan, yenilikçi ve çağdaş bir yönetim biçimidir. Atatürk'ün önderliğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin aldığı kararla kurulan cumhuriyet, Türkiye'de demokrasi kültürünün yerleşmesinde, Türk insanın çağdaş bir hayat sürdürmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Cumhuriyet rejimine gönülden bağlı olan Hisar şairleri, cumhuriyete dair yazdıkları şiirlerde rejimin korunması ve yaşatılması için halka ve bilhassa çocuklara bazı mesajlar vermek isterler. Şairlere göre, çocuklar Atatürk'ün çizdiği yoldan ayrılmadan, ilke ve inkılaplardan güç alarak, millet ve vatan sevgisi ile Cumhuriyeti ilelebet yükseltmeyi ve yaşatmayı temel görev bilmelidirler. Hisar şiirinde hem cumhuriyetin ilan edilmesini, hem ilan edilme sebeplerinden bazılarını hem de cumhuriyetin ne demek olduğunu bulmak mümkündür.

¹⁰⁸ Mustafa Necati KARAER, “Atatürk, İnanmak Gibi”, **Kuşlar ve İnsanlar**, 2. bs., Ankara, 1982, s. 51-52.

Halim Yağcıoğlu, “*Cumhuriyet’in İlanı*” başlıklı iki bölümden oluşan şiirinde öncelikle cumhuriyetin ne anlama geldiğini anlatmaktadır. Şair, cumhuriyeti öğretirken vurgulamak istediği yerlere dikkat çekmeye çalışır. Bu sebeple, rejimi ifade eden en can alıcı kelimeleri büyük harflerle yazar:

“HALKIN kendini yönetmesi Cumhuriyettir
helâl sana / helâl olsun Türk soyuma canım gibi.
.....
SENİN TÜRK ULUSU bu Senindir, yalnız Senin.
“HÂKİMİYET KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR.” demek
soylu kalbinde altıbin yıldır geçendir.”¹⁰⁹

Cumhuriyet rejimi ülkeye huzur ve güven getirmiştir. Ama cumhuriyetin ilanı pek çok problemin çözülmesinde başlangıç noktası olmakla birlikte, kesin ve tam bir çözüm değildir. Rejimin ışığında yapılması gereken çok iş vardır. Şair, Türk milletinin üstüne düşen vazifeleri Atatürk’ün dilinden anlatır. Öncelikle anavatan bir şantiye olmalıdır. Yollar yapmak, fabrikalar kurmak, yurdun dört bir tarafına elektrik ve su götürmek, en önemlisi yeni okullar açmak suretiyle vatani yeni baştan donatmalıdır. Cumhuriyetin hak ettiği yere ulaşması için gece gündüz çalışarak bilimi ve uygarlığı yakalamalıdır. Herkes cumhuriyete eşitlik, kardeşlik ve inanç çerçevesinde sımsıkı sarılmalıdır. Atatürk’ün “Türk, öğün, çalış, güven.” sözünü ilke edinip muasır medeniyetler seviyesine ulaşmalıdır. Türk milletine cumhuriyeti armağan eden Atatürk ancak o zaman Anıtkabir’de rahat uyuyacaktır.

Yaşar Faruk İnal, cumhuriyeti Atatürk’ün kurduğu aralıksız çalan bir saate benzetir. Türkiye cumhuriyeti, gücünü halktan alan, Atatürk ilkeleri ile yoğrulan ve çağdaş uygarlık anlayışını benimseyen bir rejimdir. Atatürk’ün 1923 yılında kurduğu cumhuriyet bugüne dek aralıksız varlığını sürdürmüştür, bundan sonra da sürdürecektir:

“Bahar dalıdır cumhuriyet
Güzelin meyvesine durmuş
Meydan saatidir aralıksız çalan
Belli ki Atatürk kurmuş.

Ak yakalıklı, siyah önlüklü
En çalışkan öğrencidir cumhuriyet

¹⁰⁹ Halim YAĞCIOĞLU, “Cumhuriyet’in İlanı”, **Destan Türk**, 1. bs., Ankara, 1973, s. 49.

Kafasında çağdaş uygarlık
Atatürk ilkeleri ile yoğrulmuş.”¹¹⁰

Coşkun Ertepinar, çocuklara cumhuriyetin büyük zorlukların ardından nasıl ilan edildiğini anlatır. Yurdun üzeri baştanbaşa kara dumanlarla kaplanmış ve düşman hançerini vatanın bağrına saplamışken Çanakkale ile adını duyuran Atatürk adlı bir kahraman ortaya çıkmıştır. Atatürk, önce yurdu düşmanlardan kurtarmış, ardından 29 Ekim 1923’te cumhuriyeti ilan etmiştir. Ekim rüzgarlarının serin, güzel ve okşayıcı olması cumhuriyetin bu ayda ilan edilmesi sebebiyledir. Şair, cumhuriyeti çocuklara anlatırken masalımsı bir söyleyişi tercih etmiştir:

Bilir misiniz çocuklar,
Bu ekim rüzgârları
Neden böyle okşayıcıdır?..
Sizlerin doğmadığı bir zamandı henüz,
Ne yaz belliydi, ne güz..
Yurdu bir baştan bir başa
Kara bulutlar kaplamıştı, kapkara..
Düşman hançeriydi saplanan
Bütün bağirlara..
İşte o zaman,
Kılıcı Çanakkale’de bilenmiş
O büyük Paşa.
Atatürk adlı kahraman
Kurtardı vatani düşmandan,
Kurdu Cumhuriyet’i
Bildiğiniz o aydınlık ekim gününde.
Onun için ki O,
Gönüllerimizin baş tacıdır
Ve bu ekim rüzgârları böyle serin,
Böyle güzel, böyle okşayıcıdır..”¹¹¹

Gültekin Sâmanoğlu, cumhuriyetin 50. yılı münasebetiyle yazdığı şiirine “*Savaşsız Ellinci Yıl*” koyarak, rejimin ülkeye barış, huzur ve güven ortamı getirdiğini vurgulamayı

¹¹⁰ İNAL, Yaşar Faruk, “Cumhuriyet”, **Türk’ün Yaşam Atlası**, 1. bs., Bursa, 1998, s. 5.

¹¹¹ Coşkun ERTEPINAR, “Ekim Rüzgârları”, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 50.

amaçlamıştır. Şair, şiirde Türk olmanın gururunu dile getirirken cumhuriyeti “yeniden yenileniş” olarak tarif eder. Cumhuriyetin bekasının düsturu olan “Türk’üm, doğruyum, çalışkanım” sözünü söylemek için aksakallı dedeler, nur yüzlü nineler adeta çocuklarla yarışrlar:

“Yeniyetme çocuklarla yarışır
Ak sakallı dede, nur yüzlü nine:
“Türk’üm, doğruyum, çalışkanım” diye...

Ne ilki, ne sonu; ne dar, ne geniş?
Bu düpedüz yeniden yenileniş.”¹¹²

İlhan Geçer, yediveren güle benzettiği cumhuriyeti, Türk milletini mutluluğa götüren tek kapı olarak görür. Cumhuriyet, Atatürk’ün istediği yolda giderken elbetteki karşısına pek çok engel çıkacaktır. Ama cumhuriyeti Atatürk’ten devralan genç nesil her türlü zorluğu aşmaya muktedir olacak, görevini yapacak kudrettedir:

“Yolunda bitse de bazı
Dikenler ısırganlar
Susturamaz gür şarkısını
Akordu bozuk kemanlar

Sarıp sarmaladı yaralarımızı
Sürüp gidiyor bu kutsal nöbet
Mutluluğa açılan tek kapı bizce
Vazgeçemediğimiz Cumhuriyet”¹¹³

Ahmet Yüzendağ, Büyük Özlem kitabında yer alan “Çocukların Diliyle” başlıklı bölümde çeşitli temaları çocuğun diliyle şiirleştirir. Bu bölümde yer alan “Yaşasın Cumhuriyet” şiiri, bir çocuğun bakış açısıyla değerlendirilir:

“Geline 29 Ekim
Bayrak bayrak olur memleketim.
Çiçek kokar, kardeşlik kokar
Sarmaş-dolaş olur milletim.

¹¹² Gültekin SÂMANOĞLU, “Savaşsız Ellinci Yıl”, **Uzun Vuran Gölge**, 1. bs., İstanbul, 1983, s. 53-54.

¹¹³ İlhan GEÇER, “Bir Güldür Cumhuriyet”, **Yeşil Çağ**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 19.

Kolay gelmedi bu mutlu günler,
Toprağa çelenk oldu şehitler.
Cumhuriyet onların armağanıdır,
O, sevimli ve yaşamalıdır.”¹¹⁴

3.3. Vatan Sevgisi

Öteden beri var olan vatan fikrinin Türk edebiyatına yansıması Namık Kemal’in vatan ile ilgili düşünceleri ve vatan sevgisi üzerine yazdığı şiirleriyle. Bu görüş ve düşüncelerin ardından vatan sevgisi Türk edebiyatının ve özellikle de Türk şiirinin vazgeçilmez temalarından biri olmuştur. Geleneklere bağlılıkları ile dikkati çeken Hisar şairleri de bu temayı şiirlerine konu etmişlerdir. Hisarcılar vatan sevgisini işlerken bu temayı bazen çocukların seviyesine indirgeyerek çocuksu bir dille işlemişler, bazen de eğitici, mesaj verici ve bilgilendirici bir kimlikle vatan sevgisini değerlendirmişlerdir. Her iki tarzda da şiirler tema itibarıyla çocuklara ulaşabilecek niteliktedir.

Hisar şiirinde vatanın güzelliklerini, yüceliğini, Türk milleti için önemini, uğruna dökülen kanların değerini bulmak mümkündür. Böylelikle şairler, vatan anlayışlarını sergilerken öte yandan çocuklara vatan sevgisini aşlamaya çalışırlar.

Vatan, genellikle “üzerinde bağımsız olarak yaşanılan, sınırları belli toprak parçası” olarak tanımlanır. Ancak böyle bir tanım vatanın değerini ve anlamını tam anlamıyla yansıtmaz. Bir toprak parçasının bir millet için vatan hâline gelebilmesi bazı ortak değerlerin paylaşımı ile mümkündür. Bunun için tarihî, içtimaî, millî, örfî, dinî açıdan bir birlik şuuruna ihtiyaç vardır. Gönül birliğinin sağlanmasında dil de son derece etkindir. Aynı kara parçası üzerinde yaşayan insanlar, söz konusu hususlarda beraber hareket edebildikleri takdirde bir millet olabilirler ve yaşadıkları mekânı vatanlaştıracırlar. Hisar şairleri vatanın sıradan bir toprak parçası olmadığı görüşünü taşıyanlarla hemfikirdirler. Vatanı konu ettikleri şiirlerinde bunu açıkça görmek mümkündür.

Halim Yağcıoğlu, “Türkiyem Türkiyem Ana Toprak” şiirinde kendince bir vatan tanımına ulaşmıştır:

“ Ah Türkiyem

¹¹⁴ Ahmet YÜZENDAĞ, “Yaşasın Cumhuriyet”, **Büyük Özlem**, 1. bs., Ankara, 1972, s. 68.

Evim saadetim mezarım
Çocuklarım çocuklarım
Senin destanını söyleyecek
Ekmeğim suyum hayatım
Her şeyim sensin
Türkiyem Türkiyem ana toprak
Şehit kanlarıyla yıkanmış
Düşman ateşiyle yanmış
Ataların mirası bayrak.”¹¹⁵

Şaire göre Türkiye’yi, ana toprak yapan unsurların başında bu toprakların düşman ateşine karşı şehit kanları ile sulanmış olması gelir. Bir toprağın vatan haline gelmesinde orada yaşayan insanların ortak bir geçmişi paylaşmaları oldukça önemlidir. Şair, vatanın ataların mirası olduğunu söyleyerek bu hususa dikkat çeker. Ayrıca vatan bir insanın her şeyidir. İnsan evini, saadetini, mezarını bütün varlığını ve hayatını vatan üzerinde kurar. Başka topraklar üzerinde aynı değerleri gönlünce yaşaması ve yaşatması mümkün değildir.

Halil Soyuer de toprağın gücünün, güzelliğinin, bereketinin sırrını bu toprakların vatan olmasına bağlar. Emeğe karşılık olarak bire bin veren, dört mevsimin yaşandığı, çeşit çeşit nimetlerin bulunduğu toprak bu özellikleriyle değil adı Türkiye yani vatan olduğu için kıymetlidir:

“Koyun kuzu meleşince,
Ot bitirir ince ince,
Adı, TÜRKİYE’leşince
Kurban olur baş toprağa.”

Vatan sevgisini en çok işleyen şairlerden biri olan Coşkun Ertepinar, vatana bir çocuk gözüyle yaklaşır ve onu papatyaların ağzından değerlendirir. Papatyalar bile üzerinde can buldukları toprağı vatan kabul ederler. Yaşadıkları güzellikler ülkesinin çiçekleri olarak, bu toprağın vatan olmasını sağlayan şehitlere minnettardır. Hatta onlar, gelecekte kanını vatani uğruna dökcek olanlara bile şimdiden selam gönderirler:

“Biz ay yüzlü,
Yıldız gözlü
Papatyalar,

¹¹⁵ Halim YAĞCIOĞLU, “Türkiyem Türkiyem Ana Toprak”, **Anzelha**, 1. bs., Ankara, 1955, s. 9.

Bu güzellikler ülkesinin
Bu toprakların çiçeği, sevdiceği,
Yürekten sel mlarız,
Yürekten,
Bu topraklar uğruna  lm    öleceği..’’¹¹⁶

Şair, bu şiirde vatani güzellikler ülkesi olarak tanımlarken ‘‘Yüreğim’’  iirinde vatanın güzelliklerini anlatarak hayranlığını ve sevgisini dile getirir. Şair, görevi dolayısıyla dolaştığı yurt k  elerini, yüreğindeki vatan sevgisi ile bütünleştirerek okuyucuya sunar. Şairin,

‘‘Zile’si, Antalya’sı,
Malatya’sı, Muğla’sı,
Her parçası bir diyarda kalası,
Yurt sevgisiyle yoğrulmuş yüreğim!’’¹¹⁷

mısraları ile Anadolu’yu il e il e, il il gezmek ve hissetmek mümkündür. Şairin ‘‘ u Dağlar Bizim Dağlar’’ isimli şiir kitabında da aynı duygulara yer verilmiştir. Cumhuriyet’in ellinci yılına armağan olarak yayınladığı kitabın adı bile yurt sevgisini yansıtan bir hava taşımaktadır:

‘‘Yürekten kopan armağan bu
Ellinci yılında Cumhuriyete.
Karı madı yurt sevgisinden başka duygu,
Yurt dağlarından derlenmiş bu demete.’’¹¹⁸

Şair dağları bütün Türk milleti adına ‘‘bizim’’ diye sahiplenmektedir. Burada benimsenen sadece dağlar değil aslında bütün vatandır. Tabiat sevgisi şairi vatan sevgisine götürür. ‘‘ u Dağlar Bizim Dağlar’’ kitabı baştan ba a vatan sevgisinin m  ahhas örnekleriyle doludur. Eserde yer alan şiir başlıklarına bakarak bile böyle bir sonuca ulaşılabilir:Erciyes’e Yakarı ,Kızılırmak Köyünde Kızılıрмаđa Sesleni ,Bolu Dağları ve Köroğlu, Kastamonu Kalesinde, Trabzon’da Denize Karşı, Botan Vadisinde, Raman Dağlarında, Malazgirt’te Uyuyan Gün, Afyonkarahisar Zafer Anıtı  n nde...

¹¹⁶ Coşkun ERTEPINAR, ‘‘Papatyaların Vatan Sevgisi’’, ** ocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 47.

¹¹⁷ Coşkun ERTEPINAR, ‘‘Yüreğim’’, **Zaman Bahçesinde**, 1.bs., İstanbul, 1978, s. 62.

¹¹⁸ Coşkun ERTEPINAR, ‘‘Armağan’’, ** u Dağlar Bizim Dağlar**, 1. bs., Ankara, 1973, s. 3.

Şair, bu şiirleriyle Türk milletinin yurdu olan Anadolu'yu dağlarıyla, ovalarıyla, yaylalarıyla, yeşiliyle, sarısıyla bir bütün olarak anlatır. Eserde, Edirne'den Çoruh nehrine kadar uzanan bir Anadolu haritası görmek mümkündür. Şair, tabiat sevgisini vatan sevgisine geçişte bir basamak gibi kullanır. Hatta zaman zaman söyledikleriyle vatan sevgisinde coğrafya ve tarihi bütünleştirir. İlköğretim ders kitaplarına girmiş olan “Selimiye, Koca Sinan Edirne” bu şiirlerden biridir.

Anadolu'yu sevmek, yeni yetişmekte olan Türk çocuklarına da Anadolu'yu sevdirmek ve tanıtmak gerektiğini bilen Ertepinar, mısralarını da bu doğrultuda özenle seçmeye çalışır. Şu Dağlar Bizim Dağlar'da yer alan şiirlerin tamamı memleket sevgisini aşlamak gayesiyle kullanılabilecek niteliktedir.

Coşkun Ertepinar, vatan aşkını tabiat-vatan münasebetiyle anlatır. Ancak doğrudan doğruya vatanın kutsallığı ve vatan sevgisinin yüceliği üzerinde durduğu şiirleri de vardır. “Kutsal Vatan” şiirinde bu temayı işlerken sade ve samimî bir dille duygularını anlattığı açıkça görülür. Söyleyişteki bu sadelik ve sık sık tekrar edilen “kutsal vatan” ifadesi şiire çocuk diline has bir özellik vermiştir:

“Kutsal vatan, kutsal vatan,
Sanadır ölmez sevgimiz.
Yolumuza ışık tutan,
O dile gelmez sevgimiz.

Kutsal vatan, kutsal vatan,
Rüzgârın ne başka rüzgâr..
Gökte bulut bulut yatan
Vatan için ölen ruhlar..

Kutsal vatan, kutsal vatan,
Ne taş, ne sade topraksın.
Bizi derinden yaratan
Ruhsun, kansın, al bayraksın..

Kutsal vatan, kutsal vatan,
Sanadır aşkımız bütün.
Başka aşk girmez huduttan,

Vatanıdır aşkı Türk'ün..."¹¹⁹

Şaire göre vatan, sadece taştan ve topraktan ibaret değildir. Vatan, elbette hudutları olan bir yerdir ama o; al bayrakla, canla, kanla, ruhla bütünleşen büyük bir aşk olarak tasavvur edilir.

Nureddin Özdemir, "Vatan" şiiriyle vatani bir kavram olarak öğretmeyi, anlatmayı hedefler. Ders kitaplarına da giren bu şiirinde vatanın dört bir köşesindeki güzellikleri sunar. Şiirin ilk bölümlerinde vatani coğrafya olarak göz önüne serer.

"Vatan
Antalya'da bir mavi su
Posof'ta bir çorak tarla
Gümüşhane'de bir yemyeşil bahçedir.

Vatan
Sivas Yaylasında
Yıldız bakışlarıyla aydınlanan
İp-issiz bir gecedir.

Vatan
Kelkit'te bir kardeş mezarı
Zonguldak'ta bir maden işçisi
Rize'de çay toplayan bir gelin
Ve seccâdesinde namaz kılan bir ihtiyar annedir.

Vatan
Aydın tebessümüyle Aslıhân
Ve duru bakışlarıyla Emine'dir.

Vatan Ceylanpınar'da bir ince ceylân
Edirne'de bir ince minaredir."¹²⁰

Özdemir, vatan ile coğrafya arasındaki münasebeti anlatırken, bu topraklardaki insan unsurunu da ihmal etmemiştir. Çünkü coğrafyayı vatan yapan her şeyden önce

¹¹⁹ Coşkun ERTEPİNAR, "Kutsal Vatan", **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s.39.

¹²⁰ Nureddin ÖZDEMİR, "Vatan", **Vakit Geçti Yorgunum**, 1. bs., Ankara, 1981, s. 77.

insandır. Zonguldak'taki maden işçisi, Rize'de çay toplayan gelin, namaz kılan bir ihtiyar anne, saf bakışlı Emine, aydın tebessümlü Aslıhan, kısacası vatanın dört bir köşesindeki insanlar varlıklarıyla, emekleriyle, tavırlarıyla, gelenekleri ve görenekleriyle, inançlarıyla bu toprakları vatanlaştırırlar. Toprağı kutsal kılan unsurlardan biri de bayraktır. Şair, vatan-bayrak ikilisinden söz ederken sınırları çizilmiş bir toprağın bayrakla nasıl yüceldiğini vurgular. Özdemir, şiirin genelinde çizdiği vatan portresini son bölümde söyledikleriyle özetler:

“Vatan
Hudut boylarında dalgalanan
Güzel bayrağımızda
Hare haredir.

Vatan
Küçük ellerin avuçladığı
Sâde bir toprak parçası değil çocuğum
Toprakla büyüyen kutsal bir düşüncedir.”¹²¹

Vatan temasını Nureddin Özdemir'in bakış açısıyla işleyen şairlerden biri Hamit Macit Selekler'dir. Selekler coğrafya ve insanın vatanla nasıl bütünleştiğini ve kalenin burcunda dalgalanan bayrağı “Ana Vatan Üstüne” şiirinde dile getirir. Her iki şairin şiirinde ortak söyleyişler kendi üsluplarına göre şekillenmiştir:

“İncire zeytine yemin ederim
Andolsun yükselen hür dağlar size,
Ve Anadolu'ya ve Akdeniz'e...
Ana vatanımın her perçesine,
Göğsümde sevgiler taparcasına,
Vatanım varlığım, aşkım, kaderim.

Deniz deniz mavi, bulut bulut ak
Bölük bölük yiğit, burçlarda Bayrak.
Yayla yayla ufku saran dumanlar,
Yollar boyu, yıllar yılı yolculuk.
Güzel gözlü ana, bekleyen çocuk,

¹²¹ a.g.e., s. 77.

Ergen kızlar, dullar ve kahramanlar.

Sıcak ekmek: burcu burcu kokusu
Tarla tarla yeşil, pınar pınar su,
-Nice yaz günleri içip kandiğım-
Vatanım: kanımı taşıyan toprak.
Seninçin sevinci tadıp yaşamak
“Cihan bilir benim sana yandığım”¹²²

Daha önce değinildiği gibi vatan sevgisini şiirlerine konu edinen şairler, bunu yurdun güzelliklerini anlatarak yaparlar. Yaşar Faruk İnal da bu şairlerden biridir. Üç mevsimin bir arada yaşandığı, üzerinde her tür ekinin meyvenin yetiştiği Türkiye, şaire göre adeta cennetten bir parçadır.

“Cennetten bir parçadır benim yurdum
Bir ırmaktır dupduru suyu
Gün yirmi dört saattir
İçimde akar!”¹²³

Yaşar Faruk İnal, çocukların zihnindeki toprak, vatan, Türkiye kavramlarını “Toprak Konuşuyor” şiirinde bütünleştirmeye çalışır. Bu şiir hem muhteva itibariyle hem de toprağın kişileştirilmesi bakımından çocuklar için ilgi çekicidir.

Şiirde toprak, zaman zaman bazı zorluklara göğüs germek zorunda kalsa da, gün gelip ufukları puslansa da mutludur. Çünkü her zorluk aşılmış ve bereketi giderek artmıştır. Bir tarafta yazın bir tarafta kışın yaşandığı bu güzel toprağa gurur veren unsurların başında ise “sevgilisi ay-yıldızlı bayrak” gelir.

“Toprakların en hası, en bereketlisi benim!
Şehitler yatağı, gaziler otağıym.
Bire bin ürün veririm
Yeri gelince.

Güçlüdür erkeğim, güzeldir kadını
Soğuk sular kaynar pınarlarımda

¹²² Hamit Macit SELEKLER, “Ana Vatan Üstüne”, **İyilik**, 1. bs., İstanbul, 1956, s. 33.

¹²³ Yaşar Faruk İnal, “Yurt Güzellemesi”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 12-13.

Sürülür yayılır yaylalarımda
Mutluluğunu yaşarım
Büyük bir ulusa düşmüş olmanın,
Adım; barış ülkesidir...

Gün geldi puslandı ufuklarım
Tütmez oldu bacalarımın duman
Ama bana göz dikenler
Ergeç aldılar paylarını...

Mehmetin, Zeynebin, Elifin memleketiyim
Bir yanım kıştır,
Bir yanım bahar
Mevsimler geçidiyim.

Ulu dağlarım var
Uçsuz ovalarım
Ayyıldızlı bayrağın sevgilisiyim.”¹²⁴

Toprağın kendini mağrur ve güzel hissetmesindeki sebep ise bu toprakların Türkiye olmasıdır:

“Ben toprakların en güzeli, hasıyım
Anladınız, elbette anladınız
Ben Türkiyeyim...”¹²⁵

Şair, vatan sevgisinin ehemmiyetini ifade ettiği şiirlerinde çocuklara bu sevgiyi aşılamaaya çalışırken, “Ant” şiirinde dedesi ve babası asker olan bir çocuğun asker olma isteğini ve vatanı için hissettiklerini anlatır:

“Yurtta barış, cihanda barış
Parolamız,
Gerektiğinde
Savaşacağım.

¹²⁴ Yaşar Faruk İnal, “Toprak Konuşuyor”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 12-13.

¹²⁵ Yaşar Faruk İnal, “Toprak Konuşuyor”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 12-13.

Bu yurda barışı
Savaşla getirmiş
Dedelerimiz
Gerekirse bir gün
Ben de savaşıcağım!”¹²⁶

Şair, burada geçmişini, tarihini iyi bilen, vatan uğruna verilen mücadelenin farkına varmış bir Türk çocuğunun duygularını yansıtmaya çalışır. Atatürk’ün “Yurtta sulh, cihanda sulh” sözünü kendine ilke edinen çocuk elbetteki barış taraftarıdır. Ama vatan tehlikeye düştüğünde savaşmak bir zorunluluktur. Şiirdeki çocuk bu bakımdan yiğit bir Türk çocuğu portresi çizmektedir.

Kerim Aydın Erdem, çocukların vatan için önemini ve değerini bilen bir şairdir. Vatan ile çocuk arasındaki bağa iki açıdan yaklaşır. Birincisi çocuklara vatan sevgisini aşılaktır. İkincisi ise, bu vatanın mamur hâle gelmesinde çocukların rolünü onlara hissettirmektir. Şair “Çocuklar” başlığı altında yazdığı ve peşpeşe sıralanan yedi şiirinden birinci, altıncı ve yedincisinde söz konusu hususlara dikkat çeker.

Çocukların her ne kadar kendilerine ait bir dünyaları varsa da, bu onları gerçek dünyadan koparmamalıdır. Bunun yerine, içlerinde var olan güzelliği ve saflığı vatan sevgisi ile bütünleştirmelidirler.

“Hep Kaf Dağı’nda durmayın çocuklar
Doğrular, gerçekler büyütsün sizi
Vatan sevgisiyle bütünleştirin
Güzelliğinizi.”

Şaire göre vatan sevgisinin bilincine varan bir çocuk, ülkenin kalkınmasında üzerine düşen görevi bilmelidir. Şair, çocuklara bunu nasıl yapacağını göstermeye çalışır:

“Aylar gelir geçer, yıllar gelir geçer
Belki rüzgarlar üsütür sizi
Bir bütünleşin bilgiyle, kültürle
Mevsimler bükemez bileğinizi.

¹²⁶ Yaşar Faruk İnal, “Ant”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 12-13.

Karanlıktayız, oturmuş bekliyoruz
Işık olun kurtarın bizi.”¹²⁷

Yukarıdaki mısralardan anlaşılacağı üzere vatanını seven bir çocuğun ilk yapması gereken, vatana layık olmaya çalışmaktır. Bu da ancak bilgi ve kültür ile donanmak, vatanın geleceğine ışık olmakla mümkündür. Kerim Aydın Erdem, yaygın ifadesi ile, çocukları geleceğin temsilcisi ve teminatı olarak kabul eder. Refah ve huzur içinde bir vatan için öncelikle çocukların sevgiyi bilmesi ve yüreğinde taşıması gerekir. Çocuklar büyüseler bile yüreklerindeki bu güzelliği bozmamalıdır. Ancak yeri geldiğinde savaşmayı da bilmelidirler. Bu savaş hem cephede hem de bilgi sahasında olmalıdır. Vatan halihazırda sulh içinde olabilir. Ama bir gün ülkenin dört bir yanı ateşle sarılırsa, çocuklar cepheye koşup vatani korumasını bilmelidir. Çünkü, yüreklerindeki güzelliği hiç bozmaması gereken bu çocuklara, korkaklık, yılgınlık, durgunluk yakışmaz. Sadece savaş alanında ve zamanında değil, her alanda yurt, onların omuzlarında yükselecektir. İlim ve fen sahasında da çocukların savaşması gerekir:

“Dünyadır bu, döner döner de
Savaş da çıkabilir
Tutuşursa dört yanımızda
Dört kötü ateş
Yüreğinizde sevgi büyütüp
Koşun cepheye çocuklar
Ananız böylesi günler için doğurdu sizi
Öyle korkaklık, yiğitlik, durgunluk gösterip
Bozmayın güzelliğinizi.

Yurdumuz omuzlarınızda yükselecek çocuklar
Gün gelecek nöbeti devralacaksınız
Sınır kapılarında çelikten duvar
Tarlada tohum, fende öncü
Sevgide tek yürek olacaksınız
Milletimiz alkışlayacak sizi
Kötüleri örnek alıp bozmayın güzelliğinizi.”¹²⁸

¹²⁷ Kerim Aydın ERDEM, “Çocuklar I”, **Sevgi Üstüne**, 1. bs., Ankara, 2000, s. 10.

¹²⁸ Kerim Aydın ERDEM, “Çocuklar V”, **Sevgi Üstüne**, 1. bs., Ankara, 2000, s. 15.

Erdem, zincirleme hâlinde yazdığı “Çocuklar” şiirinin altıncısında diğerlerinde olduğu gibi “Bozmayın güzelliğinizi.” nakaratını tekrarlamakla birlikte, bu şiirde daha çok çocuk ve yurt üzerinde durmuştur. Anne babaların yanı sıra yurt da çocukların büyümesini dört gözle bekler. Çünkü gelecekte bu vatanın sorunlarına çözüm bulacak, ülkeyi muasır medeniyetler seviyesine getirecek, birliğe ve güvenliğe sahip çıkacak, dirlik düzen içinde yurdu geliştirecek olanlar çocuklardır. Çocukların bunu nasıl yapacağı ise şiirin farklı bentlerinde anlatılmıştır. Öncelikle zamanın kıymetini bilmeleri ve boşa vakit geçirmemeleri öğütlenir. Okul sıralarından başlayarak bilgi ve kültür sahibi olmak, dünya çocukları ile yarışmak, tarihi öğrenmek, çalışmak, ilerlemek; vatana sahip çıkmanın yollarından bazılarıdır.¹²⁹

Kerim Aydın Erdem’in çocuklara nasihat mahiyetinde söylediklerini A.Rahim Balcıoğlu bir dua niteliğinde söyler. Şair, “Toroslara Sesleniş” şiirinin nakaratında, Türkiye’nin devamı, yükselmesi ve ilerlemesi için dilekte bulunur:

“Nurolsun toprağın, taşın Türkiyem,
Yükselsin göklere başın Türkiyem.”¹³⁰

Vatanın güzelliklerine hayran olan Balcıoğlu, vatandan uzak olmanın zorluğunu ve acısını da şiirlerine yansıtır. Vatan özlemi, bu sevgiyi içinde taşıyanlar için dayanılmaz bir azaptır. Yurdun toprağı, taşı, ormanı, suyu, sürüsü, çamuru insanın gözünde tüter. Bu özlemin dile getirildiği şiirlerden hareketle vatanın sadece toprak parçası olmadığı daha iyi anlaşılır. Çünkü gurbette yaşayanlar, bulundukları yerde ne kadar rahat olurlarsa olsunlar, vatanlarına ve vatandaki her şeye özlem duyarlar. Şair şiirin son dördlüğünde;

“Balcıoğlu der ki, otuzda yaşım,
Gurbet ellerinde bir garip kuşum.
Gözümde tütüyor toprağın taşın,
Ey yurdumun geçit vermez dağları.”¹³¹

mısraları ile hem vatan sevgisini hem de özlemini dile getirmektedir.

3.4. Millet Sevgisi

Hisar şiirinin sanat anlayışının temelinde milletin edebiyatının, o milletin ruhunu, mizacını, özelliklerini aksettirmesi gerektiği düşüncesi bulunmaktadır. Hisar şairleri

¹²⁹ Kerim Aydın ERDEM, “Çocuklar VI”, *Sevgi Üstüne*, 1. bs., Ankara, 2000, s. 15.

¹³⁰ A.Rahim BALCIOĞLU, “Toroslara Sesleniş”, *Kişisel Duygular Üstüne*, 1. bs., İstanbul, 1962, s. 34.

¹³¹ A.Rahim BALCIOĞLU, “Daussıla”, *Kişisel Duygular Üstüne*, 1. bs., İstanbul, 1962, s. 63.

edebiyatta yeniliği ararken eserlerinde Türk milletinin yaşayışına, gelenek ve göreneklerine bağlı kalırlar; yeniliği gelenekte bulmaya çalışırlar. Bu sebeple tarihe, millî ve yerli temalara önem verirler. Tarih, Türk milletinin övgüye ve sevince layık pek çok hadisesine şahit olmuştur. Hisar şairleri konusunu Türk tarihinden alan pek çok şiir yazmış hatta bunlardan bazılarını müstakil kitap hâline getirmişlerdir. Türk tarihi üzerine yazılmış kitaplarda Türklük bilincini ve ruhunu bulmak mümkün olduğu gibi, söz konusu temayı işleyen müstakil şiirler de vardır. Bu şiirlerle Türklüğü özellikle ön plâna çıkararak millet olma bilincini aşlamayı amaç edinirler. Türklük şuuru başlığı altında doğrudan doğruya Türklüğü işleyen şiirlere yer verilirken genel olarak Türk tarihini ele alan eserler ayrı bir başlık altında değerlendirilecektir.

Hisarcıların millet anlayışını, İbrahim Minnetoğlu'nun "Millet" şiirinde bulmak mümkündür. Şair, Türklerde millet mefhumunun nasıl oluştuğunu aileden millete giderek anlatır. Aile, milletin özünü oluşturan temel birimdir. Ortak bir geçmişe sahip bu aileler aynı yörede, dil, din, inanç, kazanç birliği içerisinde yaşarlar ve birken bin olurlar. Ailelerin kurduğu evler, ocaklar bir yurt ve bayrak altında milleti oluşturur:

"Dilim, dinim, törem ile
Dünyaya bakışım ile
Bir de geçmişim benim
Bunlarla yoğrulmuş milletim.

Ruhumu besledi dinim
İnandım, güvendim, sevindim
Gelenek, göreneklerle
Büyüdüm, yürüdüm adım adım

İşin gerçeği budur
En başta milli şuur
Olunca insanlarda
Böyle millet olunur."¹³²

Minnetoğlu, bir milleti millet yapan değerleri sıraladıktan sonra "Türk Ruhu" şiirinde Türk olmaktan duyduğu gururu ve sevinci dile getirir. Türk milleti Ortaasya'dan

¹³² İbrahim MİNNETOĞLU, "Millet", **Gülümse**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 49-50.

Anadolu'ya hatta Avrupa'ya uzanan süreçte hiçbir güce boyun eğmeden, ilmi, hakkı, yiğitliği kendine prensip edinerek büyük bir millet hâline gelmiştir:

“Masallardan, destanlardan taşarcasına
Örnek bir insan gibi, insanca yaşarcasına
Her el sürdüğü şeyde bereket
İklim iklim, memleket memleket
Gönlü adâlet dolu, büyük millet!..”¹³³

Halil Soyuer'e göre, Türklük şuuru inanç, dil, tarih ve coğrafyanın harmanlanması ile oluşan millî kimliği idrak edebilmek demektir. Şair, millî kimliği ferdî ve içtimaî plânda değerlendirmekte ve bu hususta en çok çocuklara önem vermektedir. Türkiye cumhuriyetinin devamı için herkesin millet olma bilincini taşıması gerekir. Ancak özellikle çocuklara daha küçük yaştan itibaren Türklük kavramı ve millet sevgisi aşılanmalıdır. Çocuklar, sadece ailelerinin değil, mensup oldukları milletlerin de sürekliliğini sağlar ve geleceğini ifade ederler. Soyuer'in “Türk Çocuğu Diyor Ki” şiirinde Türk milletinin vasıflarını bilen, Türklük şuurunu yakalamış ve Türklüğü ile gurur duyan bir çocuk vardır. İzmir'den Van'a, Kars, Erzurum, Erzincan'dan Konya'ya, Ardahan'a uzanan bir coğrafyada milletinin kendisine verdiği şeref ve şan ile gururlanan çocuk coşkuyla:

“Her an haykırıyorum
Türküm ne mutlu bana.”

demektedir. Şiirdeki çocuk, Türk milletine mensup bir fert olmaktan duyduğu hazzın yanında üzerine düşen görevin ve sorumluluklarının farkındadır:

“Türk, şu cihanda tektir
Uluslara örnektir
Türklüğün meşalesi
Asla sönmeyecektir.”¹³⁴

Coşkun Ertepinar, çocuklara mutlak surette millî bir kimlik ve benlik kazandırılmasından yanadır. Şair, teknik bakımdan Avrupa'nın üstünlüğünü kabul etmekle birlikte, Türklerin kültürel ve ahlâkî açıdan onlardan çok farklı olduğuna dikkat çeker. Batıya yönelişle beraber ülkede yeni bir kumaş dokunmaya başlamıştır. Ancak bu kumaşta Türk inancı, yaşayışı, tavrı yoktur. Şair, bu durumun çocukları etkilemesinden endişelidir.

¹³³ İbrahim MİNNETOĞLU, “Türk Ruhu”, *Sevgiler*, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 132.

¹³⁴ Halil SOYUER, “Türk Çocuğu Diyor Ki”, *Gönül Destanı*, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 82.

Bu ülkenin çocukları kendi millî benliklerine, kültürel değerlerine aykırı durumlara ayak uyduramazlar:

“Bu çirkin, bu kaba, bu ısırgan otları gibi
Canımızı dalayan kumaşı
Dokuyamaz ki çocuklarımız kendi elleriyle...
Bu kumaş bizim değil,
Bizim değil işte!”¹³⁵

“Ben bir Türk kızıyım
Göklerin yıldızıyım.
Bayrağımın al kanı,
Bilmiyorsan gel beni tanı.”¹³⁶

H. Macit Selekler, “Biz” şiirinde tarihlerin ve destanların üzerinde zaferler yaratmış, zalimlerin karşısında duran Türklerden bahseder:

“Dünya yalnız bizim: hür insanların
Sevgide, dünyada, düşüncede hür.
Her Türk hür doğar, hür yaşar, hür ölür.”¹³⁷

Nüzhet Erman, çocuklara, tarihi, milleti, vatanı, Atatürk’ü anlatırken genellikle Atatürk’ün anılarından faydalanır. Şair, Türk milletinin yüceliğini, gücünü damarlarındaki asil kanından aldığını yine Atatürk’ün bir anısından esinlenerek dile getirir. Atatürk, Çankaya’da bir ortaokulu ziyaret eder. Girdiği sınıflardan birinde tarih dersi vardır. Gazi, derse kalkan bir öğrenciye Türk ulusunu kimin kurtardığını sorar. Çocuk, hiç tereddütsüz “Atatürk” deyince Gazi “Türk ulusunu kurtaran kendi kanıdır.” diye karşılık verir. Şair, Atatürk’ün burada bahsi geçen anısını şiirleştirerek hem Türk milletinin yüceliğini hem de Atatürk’ün Türk milletine güvenini dile getirmiş olur:

“Çankaya’daki ortaokula uğramış ve
Sınıflardan birine girmişti Atatürk.
Tarih dersi vardı.

¹³⁵ Coşkun ERTEPINAR, “Bu Kumaş Bizim Değil”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 198.

¹³⁶ Ahmet YÜZENDAĞ, “Ben Bir Türk Kızıyım”, **Büyük Özlem**, 1.bs., Ankara, 1972, s. 67.

¹³⁷ Hamit Macit SELEKLER, “Biz”, **Sulh ve Diğer Şiirler**, 1. bs., İstanbul, 1944, s. 34.

Sordu Gazi, derse kalkan öğrenciye:

- Türk ulusunu kim kurtardı?

Cevap verdi öğrenci hemen: -Atatürk! diye.

- Hayır çocuk! Bilin ve unutmayın ki şunu.

Kurtaran kendi kanıdır Türk ulusunu!”¹³⁸

3.5. Bayrak

Vatan sevgisinin ve millet olma bilincinin en müşahhas göstergelerinden biri bayraktır. Bayrak, müşahhas olduğu kadar sembolize ettiği ve kazandığı manâ itibariyle bir o kadar da mücerret bir kavramdır. Bayrak, bir milletin şerefine, istiklâl ve hürriyetinin sembolüdür. Bu bakımdan, vatan ve millet sevgisini, bilincini kazanmış herkes bayrağın kutsiyetini ve önemini kalben ve aklen kabul eder.

Hisar şairleri, bu hisleri derinden hissederek ve hissettiklerini şiirlerine aksettiren kimselerdir. Şairler, bağımsızlığı genellikle Atatürk’le, vatan sevgisiyle ve millet olma anlayışıyla bütünleştirerek anlatırlar. Doğrudan doğruya bayrağı bir tema olarak işleyen şairler arasında Nüzhet Erman, Yaşar Faruk İnal, Halim Yağcıoğlu ve Hamit Macit Selekler’i saymak gerekir.

Atatürk’ün bayrağa duyduğu sevgi ve saygıyla ilgili olarak herkes tarafından bilinen ve anlatılan bir olay vardır. Atatürk İzmir’in işgalinden sonra halkı kutlamak ve ziyaret etmek amacıyla İzmir’e gider. O sırada ayağının altına serilen bir Yunan bayrağı karşısında takındığı tavır, bir milletin hayatında bayrağın ehemmiyetini vurgulaması bakımından kayda değerdir. Atatürk’ün söz konusu tutumu romana ve şiire konu olmuştur. Meselâ Turgut Özakman *Şu Çılgın Türkler* isimli romanında bu hadiseyi şöyle anlatır:

“Karşıyakalıların M. Kemal Paşa için hazırladıkları evin önü, bahçesi, beyaz başörtülü, maşlahlı her yaştan kadınlar ve fesi atıp kalpak giymiş erkeklerle doluydu.

Paşa’yı görenler ağlamaya başladılar.

¹³⁸ Nüzhet ERMAN, “Türk Ulusunu Kurtaran” **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, 1. bs., Ankara, 1981, s. 96.

Birkaç basamak çıkılan mermer girişin üzerine bir Yunan bayrağı serilmişti. Paşa sordu:

“Bu niçin?”

Heyecan içinde açıkladılar:

“Kral kalacağı eve, bizim bayrağımızı çiğneyerek girmişti.”

“Ne olur Paşam, siz de onun gibi yapın!”

“Öcümüzü alın!”

Bir kadın gözlerinden yaş inerek, “Lütfen” diye yalvardı. Kral’ın kaba davranışı kadınları çok kırmış olmalıydı. M. Kemal Paşa, “Sizi anlıyorum..” dedi, “..ama o bir milletin timsalini çiğnemekle hata etmiş. Ben o hatayı tekrar edemem.”

Muzaffer’e döndü:

“Kaldır çocuk.”

Muzaffer bayrağı topladı.

Bu görgü farkı zarif Karşıyaka hanımlarını büsbütün ağlattı.”¹³⁹

Romana böyle yansıyan bu anı, Hisar şairlerinden Nüzhet Erman tarafından şiirleştirilmiştir. Erman, bayrağı bir milletin bağımsızlığının sembolü ve şerefine temsilcisi olarak kabul eder. “*Bir Ulusun Şerefidir Bayrak*” şiirinde, Atatürk’ten hareketle bayrağa sevgiyi ve saygıyı aşılama çalışır:

“İzmir kurtulmuş ve ertesi gün,
Zeytin dallariyle süslenmiş bir dizi,
Üstü açık araba konvoyu ile şehre giren Gazi,
Karşıyaka’daki bir köşkte kurmuştu karargâhını.

Kapıdan girerken birden durdu.
Bir Yunan bayrağı sermişlerdi yere.
- Bu nedir? diye sordu.

Ev sahibi, Kral Constantine’in de
Türk Bayrağını

¹³⁹ Turgut ÖZAKMAN, *Şu Çılgın Türkler*, 84. bs., İstanbul, 2005, s. 666.

Çiğnediğini söyleyince:

- Hata etmişsiniz! dedi, Mustafa Kemal,

Şerefidir bayrak bir ulusun.

Ne olursa olsun

Serilemez yerlere!

Kaldırın derhal!”¹⁴⁰

Aynı olay, çocuklara üç değişik edebî türle -anı, roman, şiir- sunulmaktadır. Bu çocuklara hem duygu ve düşüncelerin farklı yollarla ifade edilebileceğini gösterir hem de onların edebî zevklerinin gelişmesine yardımcı olur.

Yaşar Faruk İnal, bayrağı konu ettiği şiirinde alışılmıştan farklı bir tutum izler. Genellikle bayrağın tema olarak işlendiği şiirlerde istiklâlin sembolü olarak milletin bayrağı aşkı dile getirilir. İnal ise, bayrağın gururunu, gücünü bayrağı konuşturarak onun diliyle anlatır. Türk bayrağı daima yükseklerde dalgalanmaya alışkındır. Türkiye’nin semalarında dalgalanmanın gururunu taşıyan bayrak, aynı zamanda alınının hiç yere değmemiş olması ile övünür, bundan sonra da hiç değmeyeceğinden emindir. Bayrağın bu güveni ve gururu, Türk milletinin istiklâle düşkünlüğüne dayanmaktadır. Tarih bu gerçeği anlatan vakalarla doludur. Şiirin yazıldığı döneme bakarak bunun son göstergesi Kıbrıs olmuştur. Cesaretini vatanın dört bir köşesinden, Ağrı’dan, Toroslardan, Erciyes’ten alan bayrak, barış zamanında kırmızı rengiyle bir gelincik tarlasını andırır. Barış zamanında kırmızının bu güzelliği, savaş zamanında düşmanı yakan bir ateşe dönüşür. Şairin bu söyleyişi Arif Nihat Asya’nın *Bayrak* şiirindeki “*Barışın güvercini, savaşın kartalı*” mısralarını hatırlatır. Hakikaten bayrak hem barış hem de savaş zamanında milletin ayakta kalmasını sağlayan kutsal bir değerdir. Barış zamanında göklerde süzülüp “zaferin sözlüsü” olarak dalgalanır, savaş zamanında da orduya güç veren öncü kuvvettir. Yaşar Faruk İnal, bayrağı, sahip olduğu gücünü, değerini ve bir millet için taşıdığı değer anlamını çok iyi bilen bir varlık olarak kişileştirir:

“Hep yükseklerde dalgalandım

Güzel rüzgârlarında

Türkiyemin...

¹⁴⁰ Nüzhet ERMAN, “Bir Ulusun Şerefidir Bayrak”, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, 1. bs., Ankara, 1981, s. 71.

Ağrılardan, Toroslardan
Erciyes'ten hız aldım.
Barışta gelincik tarlasıyım
Savaşta düşmanı yakan ateş!

Yer görmedi benim alnım,
Görmeyecek!
Kıbrıs'ta bir kez daha
Anladı herkes...

Dün; üç kıtada nam salan
Ordular öncüsüydüm
Bugün de;
Karada, denizde, havada
Zaferin sözlüsüyüm.¹⁴¹

Bayrağın ehemmiyetini ve ona duyulması gereken saygıyı vurgulayan şairlerden biri de Halim Yağcıoğlu'dur. Şair, şiirine “*Atatürk'ün ve Hepimizin Sevgilisine*” başlığını vermiştir. Bu ifade bayrağın anlamını belirtmekle beraber aynı zamanda ona bir sesleniştir. Türk edebiyatında bayrak ile bütünleşen şiirlerin başında İstiklâl Marşı gelir. Yağcıoğlu, şiirinde bu iki unsuru birleştirerek işler. Ayrıca şiirde İstiklâl Marşı'ndakine benzer söyleyişler vardır. “Al, gül, dalgalanan, savaş, şafak” kelimeleri ise her iki şiirde de yer alan ortak kelimelerdir:

“AL gül mü o kalenin burcunda alev
yoksa kalbimiz midir öyle dalgalanan
gün
İstiklâl Marşı'mızla büyüyen dev.

EGEMENLİĞİMİZ Mİ yalnız onunla
o savaşlar, şafaklarda açan çiçek

¹⁴¹ Yaşar Faruk İNAL, “Bayrak Konuşuyor”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 10.

gücümüzle, aşkımızla yükselecek
dur... Onu her gördüğün yerde selâmla.”¹⁴²

Bu şiirde millet ile bayrak arasındaki derin bağlılık ve sevgi üzerinde durulmuştur. Bu bağın ve sevginin en güzel yansıtıcısı bayrağın rengidir. Kalenin burcunda dalgalanan bayrak, rengi itibarıyla hem aleve hem de al bir güle benzetilir. Onun rengindeki bu kırmızılık milletin kendisine verdiği değeri de göstermektedir. Çünkü Türk bayrağı rengini, kendisi uğruna dökülen kanlardan almıştır. Bu sebeple Türk bayrağından bahsedilen her yerde rengi mutlaka vurgulanır. Şair, bu geleneğe uyarak bayrağın renginin güzelliğini onu aleve ve kırmızı bir güle teşbih ederek anlatır ve “AL” kelimesini özellikle büyük harflerle yazar. Yağcıoğlu, ayrıca bayrağı Türk milletinin semada dalgalanan kalbi olarak kabul eder. Kalp kırmızıyı düşündürmesinin yanı sıra, hayatılık vasfıyla da dikkati çeker. Bayrak, bir milletin en hayatî unsurlarından biridir. Onun yokluğu, aynı zamanda milletin de yok olması demektir. Şair, millî marşla bütünleşen ve adeta devleşen bayrağın ebediyete kadar var olacağını “gün İstiklâl Marşı’mızla büyüyen dev.” mısraı ile anlatır.

Şairin büyük harflerle yazdığı diğer kelime “EGEMENLİK” kelimesidir ki bu da doğrudan doğruya bayrağın sadece somut bir varlık olmadığını, bir milletin istiklâl ve hürriyetinin sembolü olduğunu göz önüne sermeye yöneliktir. Türk milletinde, bayrağa saygı, milletin namus ve şerefine saygıyı ifade etmektedir. Yağcıoğlu’na göre bayrağa saygı konusunda çok hassas olunması gerekir. Şair bu hassasiyetin derecesini “dur... Onu her gördüğün yerde selâmla.” mısraıyla anlatır.

Hisar şairlerinden Hamit Macit Selekler, bayrağı taşıdığı manevî değerle ön plâna çıkararak hissî bir tavır sergiler. Şair gökyüzünün maviliklerinde dalgalanan bayrağı seyrederken, gözleri dalar gider ve kirpikleri ıslanır. Bir milletin namusunun, gururunun nişanı olan bayrak karşısında insan elinde olmadan duygulanır. Hele ki bu bayrak dünyada yakın uzak ne kadar gök, toprak ve su varsa hepsinin üzerinde dalgalanan bir bayraksa onun karşısında duyulan ürperti ve heyecan o kadar fazla olur. Bayrağa karşı taşınan bu hisler, her şeyi onun yoluna serecek, başını ve gönlünü ona feda edecek kadar yüce olmalıdır. Çünkü ebediyete ulaşmanın yollarından biri, canını vatan, millet ve bayrak uğruna vermek ve şehitlik mertebesine ulaşmak, o kutsal bayrağa bürünebilmektir:

“Gözler, dalar gider de
Yaş titrer kirpiklerde

¹⁴² Halim YAĞCIOĞLU, “Atatürk’ün ve Hepimizin Sevgilisine”, **Atatürk’ten Son Mektup**, 1. bs., Ankara, 1985, s. 31.

Engin maviliklerde
Bayrak dalgalanırken...

Dünyada yakın-uzak
Gökler, sular ve toprak
Vardı, kaç yıl bu bayrak
Geçti üzerlerinden.

Nen varsa yoluna ser,
Başını, gönlünü ver,
Bir gün de bürünüver
Ebediyet istersen...”¹⁴³

3.6. Resmî Bayramlar

Bugünkü Türkiye Cumhuriyeti’nin oluşmasında etkili olan pek çok olay vardır. Bunlar arasında milletin geleceğini etkileyecek ve ona yön verecek ehemmiyete sahip olanlar, hafızalardan silinmemesi için millî bayram olarak kabul edilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk tarafından anlamlandırılıp adlandırılan bu özel günler Türk milletine armağan edilmiştir.

Hisar şairleri, millî bayramları büyük bir coşkuyla kutlama taraftarı olmakla birlikte öncelikle bu bayramların ifade ettiği manayı iyi anlamak gerektiğine dikkat çekerler. Bu sebeple şiirlerinde Atatürk sevgisi ve onun ideolojileri öncelikli olarak işlenir. Ardından bayramların anlam ve önemi üzerinde durularak hem millî duyguların taze ve canlı tutulması sağlanırken hem de millî tarih bilinci geliştirilmiş olur.

Millî bayramlar, mahiyetleri bakımından gündelik hayata bir farklılık getirir; toplumun günlük düzenden koparak, millet olma bilincini, aynı kaderi, aynı tasayı, aynı kıvancı yaşama gücünü kuvvetlendirir. Şair Halim Yağcıoğlu, millî bayramları genel bir değerlendirmeye tabi tutarak, her yaştan, her sınıftan, her bölgeden insanların bayram sevincini gözlemler. Cumhuriyete inanmış, Atatürk’ün izindeki öğretmenlerin, öğrencilerin, çocukların, köylülerin, izcilerin bayram sevinci ve coşkusu Türk milletinin

¹⁴³ Hamit Macit SELEKLER, “Bayrak”, *Sulh ve Diğer Şiirler*, 1. bs., İstanbul, 1944, s. 42.

gücüne güç katmaktadır. Bu vesile ile şair, bütün bayramların temelindeki isim olan Atatürk'ü yad etmeyi ihmal etmez:

“Ben bütün bayramlarda ağlarım
Görünmez tellerime dokunur bu manzara
Hatıramdan ulu şehitler geçer
Halkımız geçer
Kalbini vermiş bayraklara
Sancaklar misali
Dalga dalga
Milletin ruhundan ATATÜRK geçer.”¹⁴⁴

Bütün bayramların ayrı bir anlamı ve değeri olmakla birlikte hiç şüphesiz çocuklar için en başta gelen bayram 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'dır. 23 Nisan'da çocukların sevinç ve coşkusunun iki sebebi vardır: Birincisi bahar mevsiminin gelişi; ikincisi ise Atatürk'ün bu günü başta Türk çocukları olmak üzere bütün dünya çocuklarına armağan etmiş olmasıdır. 23 Nisan günü çocuklar bahar ve bayram coşkusunu bir arada yaşarlar:

“Çocuklar koşmuyor uçuyor,
Neşeleri çılgık çılgık,
Bayramları vatan boyu..
Çocuklar, gönül bahçesinin çiçekleri,
Çocuklar, yirmi üç nisanların çocuğu...”¹⁴⁵

23 Nisan çocuklara armağan edilmiş olmakla beraber aynı zamanda ulusal egemenliği de sembolize etmektedir. Coşkun Ertepinar, bayramın özünde ve adında yer alan bu “ulusal egemenlik” ifadesini çocukla özdeşleştirmeye çalışır. Çocuklar, her yıl 23 Nisan'ı büyük bir coşkuyla kutlarlar, Atatürk'e minnet duygularını dile getirir ve millet olmanın anlamını kavramaya çalışırlar. Şair Ertepinar, “Yirmi Üç Nisan” adını taşıyan ve aynı zamanda bestelenen şiirinde bu duygular içerisindeki çocukların Atatürk'e ve vatanlarına olan sevgi, saygı ve bağlılığını dile getirmelerine tercüman olur:

“Yirmi Üç Nisan
Kalplerde açan

¹⁴⁴ Halim YAĞCIOĞLU, “Ben Bütün Bayramlarda Ağlarım”, *Anzelha*, 1. bs., Ankara, 1955, s. 12.

¹⁴⁵ Coşkun ERTEPINAR, “Bahar, Bayram ve Çocuk”, *Zaman Bahçesinde*, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 193.

Ata gülüdür
Bize armağan.

Bizim bu bayram, bizim bu bayram,
Yirmi Üç Nisan, Yirmi Üç Nisan...

Bizim bu bayrak,
Bizim bu toprak,
Dağı, taşı hür,
Bizler şen şakrak.

Bizim bu bayram, bizim bu bayram,
Yirmi Üç Nisan, Yirmi Üç Nisan...

Çocuklar gelin,
Gülün eğlenin..
Bayram günüdür
Bütün ülkenin..

Bizim bu bayram, bizim bu bayram,
Yirmi Üç Nisan, Yirmi Üç Nisan...”¹⁴⁶

Ayhan İnal, çocuklara millî bayramların geçmişle bağ kurmayı sağlayan özel günler olduğunu kavratmayı ve bu doğrultuda kültürel değerleri algılayıp koruma gücünü kazandırmayı hedefler. “23 Nisan Türküsü” şiirinde, çocuklara bir yandan bu günün önemini anlatırken öte yandan öğütler verir. Çocuk bayramı Atatürk’ün çocuklara armağan ettiği tek bayramdır ve çocuklar bu sevinci her zaman yaşamayı ve paylaşmayı bilmelidir. 23 Nisan yurttan ve cihanda barışın gerekliliğini vurgulayan, çağdaş uygarlığı hedefleyen bir bayramdır. Çocuklar, uygarlık yoluna düşmeli ve engelleri bir bir aşmalıdır. En önemlisi 23 Nisan “Egemenlik milletindir.” sözünün delilidir. Çocuklar bu anlayışla bütün dünya ile kucaklaşmalı ve ufuklarda bayramlaşmalıdır. Bu şiir, çocuklara 23 Nisan kutlamalarının coşkusu yaşatmak için yazılmıştır. Kafiyeyle olması ve şiirde doğrudan doğruya çocuklara hitap edilmesi, şiiri daha etkili kılmıştır:

¹⁴⁶ Coşkun ERTEPINAR, “Yirmi Üç Nisan”, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 51.

Atatürk sizlere etti armağan
Tek Çocuk Bayramı 23 Nisan
Dünyada ilk nasıl sevinmez insan;
Bu sevinci hep paylaşın çocuklar
Mutlulukla dolup taşın çocuklar.

Bu Bayramla aydınlandı ülkemiz
Yurtta ve cihanda barış ilkemiz
Çağdaş uygarlıkta yarış ilkemiz
Uygarlık yoluna düşün çocuklar
Engelleri bir bir aşın çocuklar.

Tutsaklığın üstesinden gelinsin
“Egemenlik milletindir” bilinsin
Gönüllerden kin, intikam silinsin
Dünya ile kucaklaşın çocuklar
Ufuklarda bayraklaşın çocuklar.”¹⁴⁷

Yaşar Faruk İnal, Türk ulusunun geçmişinden ve özgürlüğe düşkünlüğünden, 16 Türk devleti kurulduğundan bahisle sözü 23 Nisan 1920’ye getirir. İnal, 23 Nisan’ı egemenliğin sembolü ve aynı zamanda yeni bir devletin kurulduğunun habercisi olarak görür. 23 Nisan 1920 günü Ankara’da açılan Büyük Millet Meclisi artık Avrupalıların “Hasta Adam” dediği Osmanlının yıkılacağına, genç Türkiye’nin ayağa kalkacağına habercisidir:

“23 Nisan günü
1920’nin
Son devletin kurultayı
Ankara’da toplandı
Türk gururu orada
Bir kez daha şahlandı...

Milletin vekilleri
Her taraftan geldiler

¹⁴⁷ Ayhan İNAL, “23 Nisan Türküsü”, *Ölümsüzlük Türküsü*, 1. bs., Ankara, 1987, s. 73.

Egemenlik kayıtsız
Şartsız, bizim dediler.

Anadolu, Trakya
Yükseltti gür sesini
“Hasta Adam” yok artık
Genç Türkiye, ayakta!”¹⁴⁸

Resmî bayramlar, genel itibarıyla millî duyguları taze ve canlı tutmak için büyük bir coşkuyla kutlanır. Toplumun birlik ve beraberliğini sağlamada ve bunu milleti oluşturan fertlerin bilincinde yer etmesinde etkin rolleri vardır. Ahmet Yüzendağ kara günlerin ardı sıra gelen 23 Nisan’ı böyle bayramların başında telakki eder. Zaten Türk milletinin olan topraklar uzun ve meşakkatli bir dönemin sonunda bir kez daha Türk’ün olmuştur. Sadece toprak değil, havası, dağı, yaylası ve denizi ile bu vatan Türk milletine aittir. Şaire göre 23 Nisan bu anlayışın bütün bir dünyaya ilan edildiği gündür. Bu sebeple ulusal egemenliğin ilan edildiği gün, mutluluğun kapısı Türkler’e son kez ve ardına kadar açılmıştır:

“Yirmi üç Nisan mutluluğun kapısı
Yirmi üç Nisan eşiği zaferlerin...
TÜRKİYEM mukaddes senin her yerin
Onu alamaz ne Arab’ı ne Rus’u.”¹⁴⁹

3.7. Tarih

Geleneğe ve geçmişe bağlılıkları ile dikkati çeken Hisar şairleri, yeni nesillerin tarihlerini bilmeleri gerektiğini düşünürler. Tarih sahnesinden aldıkları konuları şiirlerinde işleyerek aslında çocuklara millî bir benlik kazandırmak istemektedirler. Şairler tarihten seçtikleri temaları şiirleştirirken mümkün mertebe sıkıcı, kuru ve tamamen bilgi verici bir üsluptan kaçınırlar. Onun yerine tarihî olayları ve şahsiyetleri tanıtıcı ve sevdireci bir tarz benimseyerek Türk tarihini özümsetmeye, öğretmeye ve sevdirmeye gayret ederler. Böylelikle çocuklar için tarih mutlaka bilinmesi gereken ve zevkle öğrenilen bir konu hâline gelir.

¹⁴⁸ Yaşar Faruk İNAL, “23 Nisan”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 19.

¹⁴⁹ Ahmet YÜZENDAĞ, “23 Nisan”, **Büyük Özlem**, 1. bs., Ankara, 1972, s. 70.

Hisar şairlerinin genelinde tarihî konulara ya da şahsiyetlere yer veren şiirlere rastlamak mümkündür. Ancak bu konuda hamasî şiirleriyle Türk edebiyatında yer edinmiş olan Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu’nu ve “*Türk’ün Yaşam Atlası*” eseri ile Yaşar Faruk İnal’ı özellikle zikretmek gerekir.

Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu’nun şiir kitaplarının tamamında Türk tarihinden kesitler vardır. Ancak “*Alp Erenler Destanı*” doğrudan doğruya Türk çocuklarına tarihlerini tanıtmak gayesiyle yazılmıştır. Söz konusu eser, okuldaki tarih derslerini pek sevmeyen ve sıkıcı bulan bir çocuğun okuduğu bir tarih romanından etkilenecek tarihe bakışının nasıl değiştiği etrafında şekillenir. Şiirde şairin dile gelen bir dağ aracılığı ile “torun” diye hitap ettiği çocuk gerçekte bütün Türk çocuklarını sembolize etmektedir. Torun, tarihi öğrenmeyi kendine angarya gibi görmektedir. Türk tarihi hakkında bildikleri kuru, yavan birkaç bilgi ve isimden ibarettir. Ancak Çin Seddinden Avrupa ortalarına kadar uzanan sıra dağların atalarını tanıdığını öğrenmek onu çok heyecanlandırır. Okuduğu romanın tesiriyle uyuyan çocuk rüyasında doğudan batıya uzanan zümrüt ormanlı, başı bembeyaz bir dağ ile konuşmaya başlar. *Alp Erenler Destanı*’nın sonuna kadar bu konuşma devam eder ve torun uyandığında artık tarihe bakış açısı eskisinden farklı hâle gelmiştir.

Eserin ilk bölümlerinde dağ, ona genel olarak Türklerin Alp Erenlerinden, atalarından bahseder. Türk tarihinde ayrı ayrı yer edinmiş olan şahsiyetlerin ortak özellikleri vardır. Hepsi fatihtir, gazidir, şehittir. Tarihe adını yazdıran bu kişilerin her biri ayrı bir destandır. Gururlu ve heybetlidirler. Özde insan, gözde birer devdirler. Dışa doğru etraflarını aydınlatan ışıken, içlerinde sessiz yanan birer kordurlar. Dağ, hayran olduğu bu insanları torunun da tanımasını ister. Şair, Türk büyüklerini tanıtırken bu kez onları dağın ağzından değil kendi dillerinden konuşturur. Böylece çocuklarla onlar arasında bir yakınlık kurulmaktadır. Dede Korkut, Afşın Beğ, Kutalmışoğlu Gazi Süleyman Beğ, Saltuk Beğ, Hoca Ahmet Yesevî, Gazi Ertuğrul Beğ, Gazi Osman Beğ, Ede Balı, Hacı Bektaş Veli, Hacı Bayram Veli, Ahi Evren, Yunus Emre, Mevlana, Akşemseddin, Genç Osman,... eserde toruna tanıtılan isimlerden bazılarıdır. Torun tarih derslerinden bu isimlerin hepsine aşinadır. Ama sadece ismen hatırlamaktadır. Haklarında pek fazla bilgisi yoktur. Alp Erenler Destanı toruna onlarla ilgili çok şey öğretmektedir. Rüyasında hepsiyle tanışan ve konuşan torun uyandığında onlar hakkında daha fazla bilgi sahibidir ve artık tarihi sevmeye başlamıştır.

Şair, bu eserini yazmaktaki gayesini kitabının başına yazdığı Atatürk’e ait bir sözle özetlemiştir: “Türk çocuğu ecdâdını tanıdıkça, daha büyük işler yapmak için kendinde güç bulacaktır...”

Yaşar Faruk İnal, Cumhuriyetin 75. yıldönümü münasebetiyle yazdığı “Türk’ün Yaşam Atlası” eserini başta oğlu ve torunları olmak üzere bütün Cumhuriyet çocuklarına armağan etmiştir. İnal, kitapla aynı adı şiirinde Türklerin Ortaasya’dan başlayan ve bugüne kadar devam eden tarihini kurdukları devletler bakımından dile getirmektedir. Türkler 20. yüzyıla kadar tam 16 büyük devlet kurmuş, adeta mavi göğe ve yağız yerlere hükmetmiştir. Şair, Hunlardan başlayarak anlattığı Türk tarihinde, hükümdarların isimlerine, gittikleri ve fethettikleri yerlere değinerek onları tarih içindeki yerlerine oturtmaya ve çocuklara tanıtmaya çalışmıştır.¹⁵⁰

Yaşar Faruk İnal, Türk tarihini şiirleştirirken Ortaasya’dan başlamakla birlikte daha çok Anadolu coğrafyasındaki tarihî olaylara yer vermiştir. Şair, Anadolu’nun Türkleşmesinin ilk adımı olarak kabul edilen Malazgirt savaşını Alparslan’ın dilinden çocuklara anlatır. Böylelikle bu savaş, tarih derslerindeki savaşın tarihi, sebebi ve sonucu gibi klasik bilgileri edebî ve şairane bir söyleyişle ifade edilir. Şair, bu şiirine başlık olarak “26 Ağustos 1071”i seçmiştir. İnal, Başkomutanlık Meydan Muharebesini anlattığı şiirine de “22 Ağustos 1922 ve Sonrası” başlığını vermiştir. Anlaşılacağı üzere şairin şiirlerinin ismi tesadüfî olarak seçilmemiştir. Bu durum, çocukların dikkatini savaşın tarihine çekmek ve tarihi öğretmek için bilinçli yapılmış bir tercihtir.

Eserde Anadolu Türk tarihini işleyen şiirlerin başında, birer dönüm noktası kabul edilen Malazgirt savaşı, İstanbul’un fethi ve Kurtuluş savaşı yer alır.

Cumhuriyete, Atatürk ilke ve inkılaplarına gönülden bağlı olan şair, Cumhuriyetin 75. yılını kutlamak için yazdığı “Ben” şiirinde kendini Türk tarihinin şanlı olayları ve günleri ile özdeşleştirir. Böylelikle çocuklara tarih ve coğrafyanın bütünleştiği bir vatan kavramını anlatmaya gayret gösterir:

“Ben baştan başa yeni Türkiyeyim,
Yetmişbeş yaşına varan Cumhuriyet
Ben ATATÜRK’üm...
Ben TÜRKİYE’yim!..”¹⁵¹

¹⁵⁰ Yaşar Faruk İNAL, “Türk’ün Yaşam Atlası I-II”, **Türk’ün Yaşam Atlası**, 1. bs., Bursa, 1998, s. 12-17.

¹⁵¹ Yaşar Faruk İNAL, “Ben”, **Türk’ün Yaşam Atlası**, 1. bs., Bursa, 1998, s. 61.

3.8. Barış

Toplumların hafızasını meşgul eden iyi veya kötü bütün olayların edebî eserlere yansımaları kaçınılmazdır. Doğa ve insanlık için büyük bir tehdit oluşturan, dünyanın sosyal ve ekonomik gidişini değiştiren savaşlar da öteden beri edebiyata konu olmuştur. Savaşın meydana getirdiği yıkım ve şiddetin izleri nesiller boyu silinmeyen savaşlar tarihî vesikalarla olduğu kadar edebî eserler aracılığı ile de geleceğe aktarılır.

Savaş ve hemen beraberinde yer alan barış kavramları edebî eserlere farklı şekillerde yansıtılabilir. Öncelikle bir toplumun kaderini belirleyen, bağımsızlığını ve millî benliğini korumak maksadıyla yapılan savaşlar vardır ki bunlar tarihin şanlı olayları olarak gururla dile getirilir. Türk tarihi bu anlamda pek çok savaşa sahne olmuştur. Edebiyat anlayışlarının temelinde millî benliğin tanınması ve geliştirilmesi yer alan Hisar topluluğu, Türk tarihinde yer alan ve bu kategoriye sokulabilecek savaşları gururla şiirleştirmişlerdir. Malazgirt Savaşı, İstanbul'un Fethi, Kurtuluş Savaşı bunlardan bazılarıdır. Ancak bu savaşlar daha ziyade çocuklara tarihi öğretmek ve millet olma bilincini uyandırmak maksadıyla yazıldıkları için araştırmamızın “tarih” bahsinde değinilecektir.

Bunun dışında bir milleti ya da topluluğu ezme, yok etme anlayışı ile yapılan savaşlar vardır ki bu savaşlar da bütün vahşeti ile edebî eserlerdeki yerini alır. Kadın, erkek, çocuk binlerce masum insanın direnişine ve topraklarına sahip çıkma mücadelesine sahne olan bu savaşlar, Hisar şairleri tarafından birer insanlık ayıbı olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple şairler eserlerinde bir yandan savaş karşıtı söylemlerini dile getirirken öte yanda barış içinde yaşamının gerekliliğini anlatırlar. Hisar şairleri, Atatürk'ün “Yurtta sulh, cihanda sulh.” sözü doğrultusunda ülke içinde ve dışında barışı arzu eden mısralar kaleme alırlar. Çünkü barışın olmadığı yerde savaş, ölüm, gözyaşı, harabeye dönmüş yerler, mezarlar, acı çeken insanlar ve bilhassa çocuklar vardır.

Mehmet Çınarlı savaşın aç susuz bıraktığı çocukları gördükçe adeta insanlığından utanır. Bu maksatla yazdığı “Çocuklar” şiiri ile ilgili olarak anılarında aşağıdaki anekdot yer alır: “Akşam yemeği yine boğazıma dizildi: Televizyon haber bülteninde yüzükoyun, sırtüstü; kanlar, çamurlar içinde; eli bebekli, saç kurdeleli bir sürü çocuk cesedi gördük. Bunlar, “şehirler savaşında” atılan füzelerle veya kimya silahlarıyla can vermişler. Çok yakın bir geçmişte de eşkıyanın bastığı köylerde, öldürdüğü çocukları göstermişlerdi. Vahşiliğin bu derece azgınlaşmadığı bir dönemde, babaları savaşa gönderilen veya depremde evleri yıkılan çocukların televizyonda mahzun bakışlarını görüp şöyle demiştim:

“Savaş alıp götürdüğü, deprem yok ettiği zaman
O çâresiz hâlinizdir beni en fazla ağlatan.”¹⁵²

Çınarlı’nın “Çocuklar” şiirinde çizdiği portre dünyada yaşanan herhangi bir savaşa ait olabilecek niteliktedir.Şair, acı çeken çocukları dünyanın neresinden olduğuna bakmadan bağrına basmak ister. Hatta öyle ki bu çocukların annesi babası şairin düşmanı bile olsa bu durumu değiştirmeyecektir:

“Nerde olursanız olun Çin’de, Yemen’de, Kutup’ta
Bağrıma basmak isterim engelleri unutup da.
Babanız kanlı katilim, ananız düşmanım olsa
Sizin acı çekmenize benim dayanmaz yüreğim.”¹⁵³

Muhsin İlyas Subaşı, savaş-çocuk münasebetini evrensel bir boyutta ele almaktadır. Savaşa dair yazdığı şiirlerinde sebeplerini anlamadıkları savaşa tanık olan ve savaşın kendine kurban olarak seçtiği çocuklar vardır. Bu çocukların tek dileği sulh içinde ve bağımsız olarak kendi vatanlarında yaşayabilmektir. Bu yüzden etraflarındaki büyüklerinin yaptıkları gibi kanları ile yıkanan bayraklarını gökyüzünde dalgalandırmak isterler:

“Ve, sonunda kanımla,
Yıkanan bayrağımı,
Kaldıracağım yerden,
Göndere çekeceğim!...”¹⁵⁴

Şaire göre savaşın masum tanıkları ve kurbanları olan çocuklar sevgiye en çok ihtiyaç duydukları dönemde yüreklerinde korkuyu taşırlar:

“Gül üşür Afgan dağında,
Ağlıyan mor gelincikler.
Çocuklar sevgi çağında,
Korkunu yükünü çeker.”¹⁵⁵

Ahmet Tufan Şentürk de savaşı ve ona tanık olan çocukları evrensel bir bakış açısı ile değerlendirir. Çocuklar dünyanın neresinde olursa olsun sevgiye, şefkate ve ilgiye

¹⁵² Mehmet ÇINARLI, *Mısralarda Gezinti*, 1. bs., Ankara, 1990, s. 138.

¹⁵³ Mehmet ÇINARLI, “Çocuklar”, *Bir Yeni Dünya Kurmuşum*, 1. bs., Ankara, 1974, s. 18.

¹⁵⁴ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Bağımsızlık Savaşında Yetim Kalmış Bir Çocuğun Türküsüdür”, *Sevgi Donanması*, 1. bs., Kayseri, 1982, s. 56.

¹⁵⁵ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Son Dua”, *Sevgi Donanması*, 1. bs., Kayseri, 1982, s. 59.

muhtaçtır. Ancak savaşlar sebebiyle onlar bütün bunların yerine ölüm çığlıklarını dinlemek zorunda kalmışlardır:

“Japonya’da, Kore’de, Kıbrıs’da, Afrika’da
Top, tüfek, bazuka, atom, roket
Ölüm çığlıkları dinledi çocuklar
Sevgi yerine, şefkat yerine, ninni yerine
Bu şehirler, bu sokaklar, bu insanlar...”¹⁵⁶

Bütün insanlığın gözleri önünde böylesine cereyan eden, vahşice insanların katline sebep olan savaşların bitmesi, barışın gelmesi herkesin dileğidir. Ama şaire göre, barışı istemek ve özlemek onun tesisi için yeterli değildir. Barışı getirmek ve devamını sağlamak, ancak çaba sarf etmekle olur. Bu sebeple şair, savaşan insanlara seslenerek silahları dolayısıyla kini, garezi bırakma çağrısında bulunur:

“Size sesleniyorum cümle insanlar
Ne olursa olsun, dininiz, milliyetiniz
Bırakın kavgayı, kini, garezi
Atın silahları elinizden...”¹⁵⁷

3.9. Dünya

Hisar şairleri, gerçek dünyanın insan psikolojisini olumsuz etkileyen yanlarına karşılık kendi yarattıkları idealize edilmiş bir dünyaya sığınır. En büyük emelleri hayallerindeki bu dünya ile gerçek dünyanın bir gün örtüşebilmesidir.

Güzellik ve iyilik dolu bir dünya hayal eden Coşkun Ertepinar’ın bu düşüncesini hemen bütün şiirlerinde bulmak mümkündür. Ancak şair özellikle dördüncü şiir kitabı olan “Güzel Dünya”daki şiirlerini çocuklara sunmak istediği dünyayı anlatmak için kullanır. Şair bu kitaptaki 50’yi aşkın şiirinde mutlu ve güzel bir dünya; kavgadan, kinden uzak barış içinde bir hayat dilemekte ve özlemektedir. Şairin güzel dünyası renkten, ışıktan, mutluluktan, iyilikten ve iyimserlikten kurulmuştur. Ertepinar, bu eserin ilk şiiri “*Bir Dünya Düşünürüm*”de okuyucularına masal gibi bir dünya sunar. Masal, şairde iyi ve güzel olan her şeyi simgeler. Bu sebeple, masallar gibi bir dünyanın kapılarını aralamak ister. Bu

¹⁵⁶ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “İnsanlık Şarkısı”, *İnsanlık Şarkısı*, 1. bs., Ankara, 1976, s. 10.

¹⁵⁷ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Barışa Özlem”, *İnsanlık Şarkısı*, 1. bs., Ankara, 1976, s. 16.

dünyada hırsın ve kinin yeri yoktur. Onun yerine yüzlerde çocuksu bir gülümseme, gözlerde sevginin ışığı vardır:

“Bir dünya düşünürüm:
Öylesine günlük güneşlik,
Orda her şey iyilik, güzellik, dostluk üstüne...
Bir dünya düşünürüm, bir dünya
Aklın aydınlığında,
Duygunun selinde yıkanmış...”¹⁵⁸

Şair, Yunus Emre gibi, dünyaya sevginin hâkim olmasını ister. Sevgiyi bir ideoloji hâline getirir ve didaktik bir tutumla anlatır.

Şair, rüya ile hakikati birleştirerek ideal bir dünya yaratmaya çalışır:

“Renkten, sestem, ışıktan
Ne aldım sa güzellik üstüne,
Karıştırıp sevgiyle rüzgâr diye savurdum
En yüce tepelerden...

Ne keskin yamaç kaldı yolumda,
Ne dar geçit,
Birleşince düşünle gerçek
Doğuverdi dünya içinde bir güzel dünya...”¹⁵⁹

Bu dünyanın taşı, keskin yamacı, dar geçidi yoktur, ağacı bereli değildir.

Şiirde iyilik, sevgi, dostluk, kardeşlik kelimeleri özenle seçilerek şairin özlemini ifade etmek için kullanılmıştır. Ertepinar, duygularla aklı birarada bulundurmak ister ve daima barıştan, sevgiden, dostluktan yana olan şair, bütün insanlar ve özellikle de çocuklar için yukarıdaki gibi bir dünya hayal eder. Ertepinar, çocukların üzülmeye ve ağlamasına dayanamaz. Kendince düşleri ve gerçekleri birleştirerek kurduğu dünyada çocuklar için kötülüklerden arındırılmış, tertemiz bir dünya yaratmak ister:

¹⁵⁸ Coşkun ERTEPINAR, “Bir Dünya Düşünürüm” **Güzel Dünya**, 1. bs., Ankara, 1969, s. 5.

¹⁵⁹ Coşkun ERTEPINAR, “Bir Güzel Dünya”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 103.

“Çocuklarımın elleri ak,
Dokundukları yaralı değil.”¹⁶⁰

Ertepinar’a göre dünyanın güzelleşebilmesi, yaşanacak bir yer hâline gelebilmesi her şeyden önce çocuklarla mümkündür. Mutluluk içinde güle oynaya büyüyen çocuklar, hem hayatı hem de dünyayı daha güzel hâle getirirler:

“Hele çevremizdeyseler çocuklar,
Mutluluk içindeyseler çığlık çığlığa,
Yer yeşili, gök mavisi, su sesi
Bir başka türlü sarar bizi.
Daha bir güzel olur yaşamak!
Daha bir güzel olur dünya...”¹⁶¹

Şair, genel olarak kendi yarattığı dünyadan, rüyalarındaki yerlerden bahsetmekle birlikte zaman zaman içinde yaşadığımız dünyadan onun içindeki kötülüklerden de bahseder. Şair, bunun için Cervantes’in “*Don Kişot*” romanından faydalanır. Ertepinar romanın kahramanı Don Kişot’u anlatarak istenilen dünya ile var olan dünyayı karşılaştırır. Don Kişot, iyiliği, güzelliği ve hürriyeti isteyen bir şövalyedir, kahramandır. Pek güçlü olmamasına rağmen kendine güvenir ve kötülüklerle karşı savaşı. Ne öfkesinde kin, ne gülüşünde yalan vardır. Onun bu halisane duyguları ve tavırları yanında dünyanın huzurunu bozmaya çalışan kötüler ve kötülükler de vardır. Şaire göre, Don Kişot’un saflığı ve temizliği, çocuklarınki gibidir ve dünya ancak onun gibi insanlar sayesinde yaşamak istenilecek bir yer olur:

“Don Kişot’um, Don Kişot’um,
Her şeyde en güzelin âşığı!
Bir aydınlık dünya düşünürdün
İçini doldurur da aydınlılar..
Saftın fakat tertemizdin,
Bugün kahkahalarla güldürdüğün
Dünya çocukları kadar...”¹⁶²

¹⁶⁰ a.g.e., ayn.s.

¹⁶¹ Coşkun ERTEPINAR, “Papatyaların İyimserlik Şarkısı”, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 43.

¹⁶² Coşkun ERTEPINAR, “Don Kişot’um”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 72.

Şair, dünyada olup biten kötülükleri, çirkinlikleri görmemek için ya hayalini kurduğu dünyaya ya da çocukluğundaki saf günlere sığınır.

Mehmet Çınarlı, devrin modası olan aktüel konulara şiirlerinde pek yer vermez. Ancak zaman zaman ülkenin içinde bulunduğu anarşik duruma karşı üzüntüsünü, nefretini dile getirir ve kendince “bütün pisliklerden uzak yeni bir dünya kurmayı”¹⁶³ tercih eder. Bu dünyada sanat, aşk, iman, sevgi gibi insanı huzura kavuşturacak ve mutlu edecek değerler vardır.

A. Rahim Balcıoğlu, bu dünyayı aydınlatmak, insanları huzura kavuşturmak için doğacak bir güneşten bahseder. Bu güneşin ne olduğunu şu mısralarla anlatır:

“Yalan... Yıkılacak,
Hakikat doğacak.
O gün, bu yazda,
O gün, bu kışta.”¹⁶⁴

Yalanın yıkıldığı gün, hakikat her yeri çepeçevre nurlandıracak, bir güneş gibi doğacaktır. O gün, bütün insanlığın gözü aydınlanacaktır.

Yaşar Faruk İnal, çocuklara sunduğu dünyaya biraz daha gerçekçi yaklaşır. Bunu yaparken çocukların en sevdiği oyuncaklardan olan renkli balonlardan istifade eder. Hem balonlar hem de baloncular çocuklar tarafından çok sevilir. Şair, pembe, kırmızı, mavi balonlar satan baloncuyu aracı kullanarak dünyanın sadece böyle güzelliklerden ibaret olmadığını anlatmaya çalışır. Pembenin, kırmızının, mavinin yanında kurşunî, kahverengi ve siyah renkler de olduğuna göre bu renk balonlarda satılmalıdır. Aslında şairin söylemek istediği hayatın sevimsiz, acı veren, olumsuz yönlerini de çocuklara göstermek gerektiğidir:

“Alışsınlar hayatın her şeyine
Kalmasın düşleri yarım,
Donmasın türküleri
Dudaklarında...”¹⁶⁵

Çocuklara gönlünce bir dünya kurup sunmak isteyen şairlerden biri de Ahmet Tufan Şentürk’tür. Şairin çocuklar için hazırlanmış dünyasının kapıları bütün kötülöklere

¹⁶³ Mehmet ÇINARLI, “Yenilen Ekmekte Göz Var”, **Bir Yeni Dünya Kurmuşum**, 1. bs., Ankara, 1974, s. 6.

¹⁶⁴ A. Rahim BALCIOĞLU, “Doğacak”, **Kişisel Duygular Üstüne**, 1. bs., İstanbul, 1962, s. 74.

¹⁶⁵ Yaşar Faruk İNAL, “Baloncu”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 56.

kapalıdır. Onun yerine iyilik, güzellik, mutluluk, barış ve sevgi vardır. Şair, öncelikle halihazırdaki dünyayı tedirgin olarak tavsif eder. Üzerinde binlerce kötülük, kin, öfke barındıran, savaşımlara sahne olan bir dünyanın tedirgin olması da gayet tabiidir.

“Bir telaş, bir korku
Bir bir, bir daha
Tedirgin tümüyle evren
Tedirgin tümüyle dünya..”¹⁶⁶

Şair, bu durumda en çok çocuklara üzüldür. Böyle bir dünyaya gelen çocuk yaşamayı sevmeyi değil; ölmeyi öldürmeyi öğrenecektir.

“Niye doğdunuz çocuklar
Niye büyüdüünüz?

Yaşamak için mi, sevmek için mi
Niye doğdunuz çocuklar?
Öldürmek için mi, ölmek için mi?”¹⁶⁷

Şairin mücadelesi dünyayı ve geleceği emanet edeceğimiz çocuklara savaşımsız,sömürsüz,tertemiz bir dünya bırakmaktır. Şentürk, bu sebeple elindeki bir bıçakla yeryüzü ve gökyüzündeki bütün kötülükleri silmeye, temizlemeye çalışır. Önce gökyüzüne bir bıçak atar, kara bulutları siler. Yağmur bulutlarını ise yeryüzüne, verimli topraklara indirir. Böylece açları doyurur, çıplakları donatır. Dünya bu hâliyle yüreklere sevgi olur. Yıldızları toplar, mevsimleri bahara dönüştürür. Bütün bu yaptıklarıyla dünyanın kirli gömleğinin soyar, arıtır ve tertemiz çocuklara teslim eder:

“Kirli gömleğinin soydum dünyanın
Gönlümce yudum arıttım
Tertemiz teslim ettim
Eli kirlenmemiş çocuklara...”¹⁶⁸

Ahmet Yüzendağ, aynı zamanda kitabına da isim olarak koyduğu “Büyük Özlem” şiirinde özlediği dünyayı, şimdiki dünya ile karşılaştırarak anlatır. Şair, isteklerini ve özlemlerini ifade ederken aynı zamanda nasihatkar bir tavır takınır.

¹⁶⁶ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Tedirgin”, **Sevgiyle**, 1. bs., Ankara, 1988, s. 43.

¹⁶⁷ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Çocuklar III”, **Sevgiyle**, 1. bs., Ankara, 1988, s. 77.

¹⁶⁸ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Gönlümce”, **Sevgiyle**, 1. bs., Ankara, 1988, s. 39.

Pek çok kişi gibi şair de bu dñnyadan ve bu dñnyada kñçük çıkarlar uğruna birbiri ile ekiřip duran insanlardan muzdariptir. Kin ve kavga, gñn olur insanları ağaçlar gibi devirir; gñn olur sel gibi kan akıtır. Bñtñn tarih bu gibi olaylarla doludur. Gñlñ he p başta, zayıf he p ayak altındadır. Öyleyse bu dñnyada zayıf değil gñlñ olmalıdır. Mazlumluktan kurtulunca da Hakk'ı tanımalı ve Hak dilinden konuşmalıdır. Bu dñnya, elbette ki he p baruttan, dumandan ibaret değildir. Onun gñzellikleri de vardır ve bñtñn bunlar insanların emrine sunulmuştur. Dñnyanın gñneři, yazı, baharı, masmavi denizleri, mor dağları, yaylaları, yemyeşil ovaları, kuşların cıvıltıları he p insanlara hizmet etmek için yaratılmıştır. İnsan, elini huzurla Tanrı'ya atığında ve bñtñn insanlarla dost olarak yaşadığında mutlu olabilir.¹⁶⁹

3.10. Köy ve şehir Hayatı

1950'li yıllardan itibaren köyden bñyk şehre g kaçınılmaz bir sosyal olgu hâline gelmiştir. Bñyk şehrin hayat standartları, iş ve okul imkânları, kırsal yerlerde yaşayan pek çok insanı şehre gce zorlamıştır. Hisar şairlerine genel olarak bakıldığında çoğunun başta öğrenim görmek olmak üzere çeşitli vesilelerle bñyk şehirlere geldiği grñlñr. Bu yer değişikliğini yapan herkes gibi, onlar da uyum sağlamakta zorlanmışlar ve bunun için çok gayret sarf etmişlerdir. Tabii olarak bir yandan yaşadıkları, bir yandan da kentleşme sñrecinin hızlanması ve geleneksel yapının değişime uğraması şairlerin şiirine konu olmuştur. Bu temayı işleyen şairler genel itibariyle, Ahmet Tufan şentürk hariç, köy hayatını şehir hayatına tercih ederler. Bunda şairlerin tabiat şığı olmalarının ve çocukluk gñnlerinin bñyk tesiri vardır.

Mehmet ınarlı, gelecek kaygısı ile doğup bñyñdñęñ Ermenek topraklarını ve tabiatını yalnız bırakıp şehre gelir. Yıllar geçtikçe köy hayatına, çocukluğunun geçtiği yerlere özlemi giderek artar. Ancak bñyk şehir onu ne kadar boğsa, sıksa da şartlar yeniden oralarda yaşamasına el vermez. Etrafındaki pek çok insan benzer kaygılarla kyññ bırakıp gelmiştir. Herkes şehre gitme hevesine kapılınca, bağlar, bahçeler de kuşlara ve sincaplara kalmıştır:

¹⁶⁹ Ahmet YÜZENDAĞ, "Bñyk zlem", **Bñyk zlem**, 1. bs., Ankara, 1972, s. 6-7.

“Tercih ederek saf ve sıcak koynuna şehri
İnsanların her biri bir semte yol almış.
Yok kahkahalar, tatlı çocuk sesleri şimdi,
Bağlar ötüşen kuşlara, sincaplara kalmış.”¹⁷⁰

Tam anlamıyla bir tabiat âşığı olan Coşkun Ertepinar’ı şehirde en çok sıkın, gökyüzüne doğru uzanan beton binaların arasında yeşilden uzak yaşamaktır. Şair, betonlaşmaya hız verilerek doğanın katledilmesine karşıdır. Eskiden tek katlı evler ve evlerin yanında boyu onlardan yüksek ağaçlar varken, şimdi ise apartman adı verilerek ev üstüne ev yapılmaktadır. Uzayan apartmanların arasında ağaçlar utançlarından kısacık kalırlar. Böylelikle mavi gök ile yeşil ağaçlar birbirinden uzaklaşır. Şair, beton binalara baktıkça üzülür:

“Karamaz olduk gönlümüzce yeşille maviyi,
Yeşille mavi arasındaki bu ayrılık
Acıttı dünyamızı, eski günler geçti,
Ağaçlar kısaldıkça kısaldı, besbelli utançlarından...”

Kaybetti gözlerimiz soylu güzelliklerin hepsini,
Beton ne kadar çiğ, nasıl da bozbulanık!
Değişti dünyamız değişti,
Ayrı düştü eski mermerlerinden, eski taşlarından...”¹⁷¹

Şehir hayatı ve betonlaşma sadece gökyüzünü ve ağaçları ayırmakla kalmaz, insanları da birbirinden uzaklaştırır. Apartmanlarda yaşayanlar komşuluk ilişkilerini neredeyse unutmuştur:

“Eskiden komşu yüzleri güleçti,
Herkesin ayağı toprağa basardı açınca kapısını.
Şimdi, başlar gibi, yapılar yıldızlara değdi,
Yer yüzü kaçıyor insanların avuçlarından.”¹⁷²

Kentleşme ile yeşil alanlar git gide azalır. Özelliklerde büyük şehirlerde bu azalış hatta yok oluş daha hızlıdır. Ertepinar, Ankara Kızılay’da Atatürk Bulvarı’nda gezerken tabiatın hızla tahrip edilmesine üzülür. Böyle bir durumda en çok önem verdiği sevgiyi bile

¹⁷⁰ Mehmet ÇINARLI, “Göçten Sonra”, **Gerçek Hayali Aştı**, 1. bs., Ankara, 1969, s. 32.

¹⁷¹ Coşkun ERTEPINAR, “Soylu Güzellikler Üstüne”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 189.

¹⁷² a.g.e., ayn.s.

ikinci plana atarak, önce yeşilin korunmasını ister. Çünkü tabiatı yok edip sadece betonlar arasında yaşanamaz:

“Göz yeşile doymak ister,
Yürek sevgiye..
Hele bir korunsun, korunabilsin yeşil,
Demir parmaklık, tahta çitle,
Gün ola harman ola sıra sevgiye gele..”¹⁷³

Şair, “Özlenen Köy” şiirinde her fırsatta dile getirdiği ve özlemini çektiği bir dünyayı anlatır. Fizikî açıdan bakıldığında bu köy, dağların eteklerinden pınarların süzüldüğü, ağaçlı vadilerin, çimenli yaylaların olduğu, ağaçlarında kuşların cıvıladığı bir yerdir. Şair, aşağıdaki mısralardan anlaşılacağı üzere, burayı şehir hayatına mukabil bir mekân olarak görür:

“Uzaklarda kalsın dumanlı şehir,
Unutulsun hileler, yalanlar bir bir..
İnsan dünyaya inanmak için gelir,
Kalkar olsun elimiz inançlı dünyaya doğru.”¹⁷⁴

Büyük şehirde yaşamının hem kolaylıkları hem de zorlukları vardır. Kentlere göç genellikle iş bulma, iyi bir hayat kurma ve çocukların eğitimi sebebiyledir. Ancak büyük şehirlerin gürültüsü, insanların acımasızlığı ve benzerî sebeplerden dolayı insanlar köydeki hayatlarına özlem duyarlar. Şair Abdurrahim Balcıoğlu bu şairlerden biridir. Hayat, onu şehre sürükleyip getirmiştir. Ancak şair insanların buralarda bozuk para gibi harcandığını düşünür ve yeniden köyüne dönmeyi arzular:

“Büyük şehir deyip tutturmuşuz nedense,
Harcanıyoruz bozuk para gibi;
Vallahi harcanıyoruz kardeşim.

Benim büyük şehir neyime,
Dönmeliyim toprağıma, taşıma.
Dönmeliyim, dönmeliyim köyüme.”¹⁷⁵

¹⁷³ Coşkun ERTEPINAR, “Dal Bir Yana Yaprak Bir Yana”, **Küçük Dünyamın İçinden**, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 69.

¹⁷⁴ Coşkun ERTEPINAR, “Özlenen Köy”, **Şu Dağlar Bizim Dağlar**, 1. bs., Ankara, 1973, s. 92.

¹⁷⁵ A.Rahim BALCIOĞLU, “Dönmeliyim” **Kişisel Duygular Üstüne**, 1. bs., İstanbul, 1962, s. 62.

Yavuz Bölen Bâkiler, Şehir ve apartman hayatından bıkanlardan biridir. Basık tavanlı, yarım odalardan kurtulmak ve çocukluğundaki gibi sofaların avluların olduğu bir evde yaşamak ister:

“Bu apartman katlarından kurtarın beni
Tavanlar basık basık, odalar yarım yarım
Ey ocukluk günlerimi süsleyen sofalarım
Avlularım neredesiniz?”¹⁷⁶

Ahmet Tufan Şentürk, köy ve Şehir hayatına diğer Şairlerden farklı bir açıdan bakar. Bunda Şairin yaşadıkları etkili olmuştur. Mehmet ınarlı, Ahmet Tufan Şentürk’ten “Ahmet Tufan Şentürk’le ben, bir Őiirimde “ağaçlar ve sular ülkesi” olarak tarif ettiğim Ermenek’in –ağaçlarından, sularından daha fazla göze çarpan- yalçın kayaları arasında filizlenip yeşerdik.

Bu szmle, ikimizin aynı topraklarda yetiştiğimizi anlatmakla beraber, o topraklardan aynı derecede hisse almadığımızı, kaderin ikimize de aynı Şekilde glmediğini itiraf etmeliyim. Bana ağaçların, suların safası; Ahmet’e kayaların, dikenlerin cefası biraz fazlaca düşmüştür.”¹⁷⁷ diye bahseder. ınarlı’nın dediği gibi Şairin hayatı bin bir zorluklarla geçmiştir. Özellikle yaşadığı köyün hayat şartları, anne ve babasını erken yaşta kaybetmesi, daha küçük yaşlardan itibaren ayakta kalabilmek için çalışmak zorunda olması Şairi köy hayatı ve köy çocukları üzerinde durmaya ve düşünmeye sevk etmiştir. Bu iki husus Şiirlerinde önemli bir yer tutar. Diğer Şairler, Şehir hayatından kaçmak için köy hayatını bir alternatif olarak görürken, Şentürk Őehirleri kötülüklerden, pisliklerden arındırıp orada yaşamayı tercih eder. Köydeki güzellikleri, mis gibi iek kokularını, dağ rzgrlarını köyden şehre getirir. Böylelikle köy hayatının güzel yanları ile donatılmış bir Şehir yaratmaya çalışır:

“Evlerden, sokaklardan, caddelerden
Sprdm pislikleri, ktlkleri
Temiz olsun diye içilen su, solunan hava
Kekik kokulu, nergis kokulu, am kokulu
Dağ rüzgârları fledim, var gücümle
Büyük kentlerin üstüne...”¹⁷⁸

¹⁷⁶ Yavuz Bülent BÂKİLER, “Nerdesiniz, **Duvak**, 6. bs., İstanbul, 1991, s. 52.

¹⁷⁷ Mehmet ÇINARLI, **Sanatçı Dostlarım**, 1.bs., İstanbul, 1979, s. 205.

¹⁷⁸ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “zlem”, **Sevgiyle**, 1. bs., Ankara, 1988, s. 42.

Şairin köy hayatını ve köy çocuklarını işlediği şiirlerinde ise hep bir hüznün hâkimidir. “Babacığım” şiirinde bir köy çocuğu portresi vardır. Bu çocuk, orağın nasıl tutulduğunu, tarlanın nasıl kazıldığını, çarığın nasıl gözüendiğini bilir. Ama yazının nasıl yazıldığını bilmez. Çünkü onun geçimi, doğrudan doğruya toprağa ve toprağın işlenmesine bağlıdır. Sadece çocuk değil, annesi, babası, ablası, ağabeyi, hepsi tarla ile ilgili ayrı bir işle meşgul olur. Buna rağmen yine de bir gün yüzleri gülmez ve rahat etmezler.¹⁷⁹

Sadece tarlada çalışmak bazen karın doyurmak için yeterli olmayabilir. Köy çocuğu hayvanları gütmeyi de bilmelidir. Küçük yaşta çobanlık etmeyi bilen bir çocuğun düşleri yaşadığı hayatla sınırlı kalır. Çalışıp ekmeğini kazanmaya daha oyun çağında başladığı için bayramların bile tadına varamaz:

“Küçük bir çocukken, sığır peşinde
Çökelekli şepit gördüm düşümde
Alın terim her üç öyün aşımda
Bunca yıldır, düğün bayram görmedim...”¹⁸⁰

Şair “Yankılanacak Sesimiz” şiirinde hayatın gerçeklerini çocukların gözü önüne sermek için yazmış ve bu sebeple şiirin başına “Bu şiiri size yazdım çocuklar” şeklinde bir ithaf koymuştur. Şair, bu şiirinde daha çok köy çocuklarına seslenir. Küçük yaşta elinin ekmeğini, alınının terini yiyen bu çocuklar, her şeyin en iyisine lâyıktır. Şair o çocuklarda kendi çocukluğunu bulur. Köy çocuklarına kendini yakın hissetme sebebi budur.

Şair, “Köy Çocuğu” şiirinde, köy çocuklarının zorluklar içindeki hayattan kurtulmak için dağları aşıp büyük kentlere ulaşma isteğini dile getirir. Bu şiirde şairin hayatından izler bulmak mümkündür. Zira Şentürk aynı sebeple her türlü zorluğa, yoksulluğa rağmen çok sevdiği köyünden ayrılmak zorunda kalmıştır. Köy çocukları ayağı yalın karnı aç karakışla uğraşır. Sefalet onların boynunu bükerken şair onlara ümit vermeye çalışır:

“Uzadıkça uzamakta karakış
Ne zaman gelecek beklenen bahar?
Güçlensin ellerin ayakların
Umutsuz olma be çocuk
Gün gelecek aşılacak bu dağlar...”¹⁸¹

¹⁷⁹ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Babacığım”, **Çakırdikeni**, 1.bs., Ankara, 1969, s. 10-12.

¹⁸⁰ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Görmedim”, **Hepsinden Güzel**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 17.

¹⁸¹ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Köy Çocuğu”, **Sevgiyle**, 1. bs., Ankara, 1988, s. 41.

“Köyümüz” şiiri, şairin çocukluk ve ilk gençlik yıllarının geçtiği köyünü tanıtır. Yukarıda bahsi geçen şiirlerde olduğu gibi burada da köy hayatının zor ve acımasız tarafları ele alınır. Aslında şair, sadece kendi köyünü değil, Anadolu’daki pek çok köyü anlatmıştır. Bu şiir, çocuklara yöresel söyleyişlerle köy hayatını farklı yönleri ile tanıtmayı bakımından dikkate değerdir.

“Kış gelmeden yağar dam boyunca kar
İnsanlar hazır yer, hayvan yem ister
Evlerde tavan yok, taban ise yer
Küreyip yağmazsan toprak dam akar.”¹⁸²

3.11. Sokak

Hisar şairleri, sokağı kentleşmenin bir gereği olarak görmekle birlikte, sokağın kirli yüzünü anlatmayı da ihmal etmezler.

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte, insanoğlunun hayatı daha rahat bir hâle gelmektedir. Ancak teknolojinin getirdiği bazı problemler de vardır. Örneğin trafik yüzünden sokakların tadı kalmamıştır. Yollardaki insan ve araba kavgası, demirin, tekerin üstünlüğü ile sonuçlanır. Hatta kaldırımlarda bile hür ve rahat olarak yürüme imkânı yoktur. Orada da kalabalıktan dolayı göğüs göğüse bir didişme söz konusudur. Coşkun Ertepinar bu durumu:

“Tadı kalmadı sokaklarımızın,
Bizim değil artık yolun ortası.
Üstün geldi kabul
Demirin tekerin kavgası...
Diyelim ki yaya kaldırımları bizim,
Ama hani nerde?..
Gönlünce yürümek ne mümkün?..
Orda da bir didişme göğüs göğüse,
Orda da rahatı kaçık her şeyin...”¹⁸³

mısraları ile dile getirir.

¹⁸² Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Köyümüz”, **Çakırdikeni**, 1. bs., Ankara, 1969, s. 28-29.

¹⁸³ Coşkun ERTEPINAR, “Rahatı Kaçmış Sokaklar”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 114.

Sokakların yüzü betonla, parkeyle cilalanıp kiri, pası örtülmeye çalışılsa bile, asıl durumu bilen insanlar, çocuklarının evde oynamasını isterler. Çünkü sokaklar sadece trafik yüzünden tehlikeli değildir. Evden dışarı çıkan çocuğu daha pek çok kötülük beklemektedir. Sokakların bu vahim hâlinin sorumlusu insandır. Ama oradaki kötülükleri, çirkinlikleri yok etmek de yine insana bağlıdır.

“Sokak sokaktır deyip
Kapıyı yüzüne örtmeyin.
Her adımda batıyorsa yüreğinize
Kusur sizdedir, kusur evin.

Betonla, parkeyle, asfaltla
Cilâlanmış da yüzü
Gizlenmiş gibiye kiri, tozu
Verin el ele on parmakla temizleyin.”¹⁸⁴

Yapılması gereken sokakları zevk, zarafet ve sevgiden müteşekkil hâle getirmektir. Böylelikle çocuklar gönül rahatlığı ile sokakta oynayabilir. Şair çocukları bilinçlendirmek ve çevreye karşı duyarlı hâle getirmek gayesiyle büyüklerden yardım ister:

“Eğilip çocuklara deyin ki:
Uyandırın her sabah içinizdeki
Zevkten, zarafetten, sevgiden
Bir sokak yaratın, kendinizle süsleyin.

Gök size hayran olsun, yer hayran,
Kuşlar sizden kaçmasın, dal ürkmesin.
Sokak sizinle yaşasın güzeli, inceyi,
Üzülmesin sokak olduğundan...”¹⁸⁵

Kentleşme sebebiyle çocukların oyun alanı hızla azalmakta ve onlar çok defa sokaklarda, yollarda oynamak zorunda kalmaktadırlar. Bu durumdan rahatsızlık duyan Ertepinar, çözüm olarak, çocukların oynayabilmesi için çocuk bahçeleri yapılmasını önerir. Demirin, tekerin kavgası asfaltta kalmalı; yeşilin ve mavinin güzellikleri, çocuk bahçelerindeki cıvıltılarla birleşmelidir:

¹⁸⁴ Coşkun ERTEPINAR, “Sokak Ve Çocuklar”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 64.

¹⁸⁵ a.g.e., ayn.s.

“Kavgası asfaltta kalsın demirin, tekerin,
Çocuk bahçesinde cıvıl cıvıl... Çın çın...
Yukardan
Yapraklar arasından sızan gök yüzü,
Yeşil tabakta mavi çini,
Paylaşıyor yer yüzünde bu küçük köşenin sevincini...
Açılmış yürekler kuşlar, çiçekler üstüne,
Uzağındayız çağ neşesini yutan devin...”¹⁸⁶

Hisar şairlerinden Ahmet Tufan Şentürk de Ertepinar gibi çocuklar için özel oyun alanları, oyun bahçeleri yapılmasından yanadır. Şair, hiç çocuk sahibi olamadığı için, içindeki evlat sevgisini bütün çocuklara yöneltmiştir. Onlara dört başı mamur bir dünya bırakmak ve onları mutlu etmek ister. Bunun için kusursuz bir bahçe hazırlayıp çocuklara sunmayı ve oyunlarını uzaktan seyretmeyi hayal eder:

“Güneşi getirecektim size çocuklar
Uçsuz bucaksız göklerdeki
Yıldızları getirecektim kucak kucak
Kuşları getirecektim cıvıl cıvıl
Bir bahçe yapacaktım, sevgi bahçesi
Rengârenk çiçeklerle donatacaktım
İçinizi, dışınızı, yanınızı, yörenizi

Siz koşup oynayacaktınız
Ben uzaktan bakacaktım sizlere
Böyle istiyordu seven yüreğim.”¹⁸⁷

Sokakların insan hayatındaki rolüne ve insanların sokaklar arasında koştururken geçen ömürlerine dikkat çeken şairlerden biri de Halil Soyuer’dır. Soyuer’e göre sabahın oluşu ile birlikte sokaklarda bir dram başlar. Ancak bu dramda aşınan yollar değil, ömürdür.

¹⁸⁶ Coşkun ERTEPINAR, “Çocuk Bahçesinde”, **Küçük Dünyamın İçinden**, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 85.

¹⁸⁷ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Çocuklar II”, **Sevgiyle**, 1. bs., Ankara, 1988, s. 74.

3.12. Yoksulluk

Hisar şairleri yaşadıkları dönemin sosyal gerçeklerinden biri olan fakirliğe bigane kalmazlar. Bunda hem şairlerden bazılarının zor çocukluk dönemi geçirmeleri hem de içinde yaşadıkları toplumun her türlü dertlerini şiire aksettirme düşüncesi etkili olmuştur. Fakirlik, ailelerin hayatını çok zorlaştırmakla beraber en çok çocukları etkilemektedir. Çocuklar, ailedeki maddi problemler yüzünden fizikî olarak yeterince gelişemedikleri gibi ruhen de sağlıklı büyüyemezler. Fakirlik, bu çocukları erken yaşta sokakta çalışmaya zorlar. Hisar şairlerinin fakirlik temasını işlerken en çok temas ettikleri ve büyük bir hüznle bahsettikleri bu çocuklardır.

Yavuz Bülent Bâkiler, yurdun kimsesiz ve yoksul çocuklarını dile getirdiği “*Sivas’ta Yoksul Çocuklar*” şiirinde, henüz masal dinlemeye, oyun oynamaya doyamamış çocukların küçük yaşta hayatın zorlukları altında ezilişlerini anlatır. Burada yoksulluk ve kimsesizlik kadar çocukların küçük yaşta çalışmaları meselesi de vardır. Çocukların kimi bir cami avlusunda dilenir, kimi bir deri bir kemik kalmış hâline bakmadan ayakkabı boyacılığı yapar, kimi pazarda hamallık eder, nane ve su satar. Kimi çocuklar da fakirliğin etkisiyle suç işlemiş mahkeme kapılarında beklemektedir. Bâkiler’e göre suçlu olan aslında çocuklar değil toplumdur. Bu sebeple şair onlardan ancak af dileyebilir. Çünkü sayıları gökteki yıldızlar kadar çok olan bu çocuklara tek tek yardım etmesi mümkün değildir.

“Ve günahkar çocuklar, suçlu çocuklar
Mahkeme salonunda bakarım dizi dizi
Bu suç bizim suçumuz, bu günah bizim
Affedin bizi.

Gökteki yıldızlar kadar sayısız
Ah yurdumun kimsesiz ve yoksul çocukları
Anladım farkınız yok koparılmış başaktan!
Alın bu gözleri benden, alın bu yüreği artık
Utaniyorum yaşamaktan.”¹⁸⁸

Bâkiler, bir Anadolu gerçeği olarak kabul ettiği fakirliğe gezip gördüğü yerlerde şahit oldukça ve bundan en çok çocukların etkilendiğini gördükçe kahrolur:

“Kış günlerinde trenlerle geçtin mi uzak köylerden

¹⁸⁸ Yavuz Bülent BÂKİLER, “Sivas’ta Yoksul Çocuklar”, **Duvak**, 6. bs., İstanbul, 1991, s. 5.

Gördün mü dehşetini tipinin, karın?..
Çektin mi hiç acısını istasyonlarda
Tandır ekmeği satan, yumurta satan
Yarı çıplak çocukların?..”¹⁸⁹

Aile bütçesine katkıda bulunmak amacı ile sokakta beceri gerektirmeyecek ama zor işlerde çalışan, günün büyük bir zamanını sokakta geçirip geçte olsa evlerine dönen, bazen okula devam eden çocukları şiirine konu eden şairlerden biri de İbrahim Minnetoğlu’dur. Şair gözlemlerine dayanarak anlattığı istasyon çocuklarının üç beş kuruş para kazanmak için trendeki yolculara su satma çabalarını acıyla seyreder. Şair çocukların hâllerini başarılı bir tasvirle şiirine yansıtır. İstasyon çocukları, tren durur durmaz, yolculara mosmor olmuş elleriyle yazın soğuk su kışın iyi su satmaya çalışırlar:

“Tren durur durmaz
Bir telâş, bir koşuşma
Elleri mosmor olmuş çocuklarda.

Kışın eyi su! yazın soğuk su!
Başka bir şey yok ki, elinde satsın
Sadece bu!..”¹⁹⁰

Şair, derinden acıma hissi duyduğu bu çocukları daha zor durumda olanlar karşısında bazen şanslı bulabilmektedir. Şairi böyle düşünmeye iten sebep, fakirlik, ailenin parçalanması, istismar gibi sebeplerle evlerinden kaçmış ya da uzaklaşmış, bir büyüğün kanatları altında korunmaktan yoksun, sokakları mesken edinmiş çocukların varlığıdır. “*Köprüaltı Çocukları*”¹⁹¹ şiirinde söz konusu çocukların içinde bulunduğu durumu anlatmaktadır.

İlhan Geçer, şiirlerinde daha çok özlemlere ve buruk acılara yer verir. Hayatın gerçekleri ile küçük yaşta yüz yüze kalan çocuklar da şairin içini burkar ve şiirlerine konu olur. “Çırak” daha çocukluğunu yaşamadan çalışmak zorunda kalan küçük çocukları anlatır. Geçim sıkıntısı, özellikle büyük şehirlerde dar gelirli ailelerin çocuklarını çalışmaya zorlar hâle gelmiştir. Bu çocuklar, okuldan, oyundan, sevgiden yoksun omuzlarında hayatın yükünü taşımaya çalışırlar. Zorluklar ve hayatlarındaki tekdüzelik

¹⁸⁹ Yavuz Bülent BÂKİLER, “Anadolu Gerçeği”, **Duvak**, 6. bs., İstanbul, 1991, s. 21.

¹⁹⁰ İbrahim MİNNETOĞLU, “İstasyon Çocukları”, **Sevgiler**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 55.

¹⁹¹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Köprüaltı Çocukları”, **Ağvan**, 1. bs., İstanbul, 1960, s. 54-55.

onları yaşamaktan usandırır. Onlar da diğer çocuklar gibi pembe hayaller kurmak isterler; ama yaşadıkları birer kara ufuk olarak etraflarını sarar ve hayal kurmalarına izin vermez. Bütün çocuklar gibi onların da en büyük isteği ve özlemi güler yüz görmek, tatlı bir söz duyabilmektir:

“Güler yüzün tatlı sözün özlemindedir
Haşin poyrazlar eser geçitlerinde
Kader şamdanında mum gibi erir
Tökezler hayatın dikenli çitlerinde”¹⁹²

Muhsin İlyas Subaşı, tarlada yamak, kırdan çoban, tezgah başında çırak olarak çalışan çocuklara layığıyla yardım edememekten muzdariptir. Bu çocuklar, daha küçük yaşta hayatı ve olgunluğu öğrenmek zorunda kalmışlardır. Hayatın zorlukları onları oyuncağa hasret, çocukluklarına uzak bırakır. Subaşı, 1979 yılının Uluslar Arası Çocuk Yılı ilan edilmesinin ardından yazdığı “*Kirli Gurur*” isimli şiirinde söz konusu çocukları konu eder. Dünyada ve Türkiye’de milyonlarca çocuk eğitim imkanından yararlanamamakta, ağır çalışma şartları altında sömürülmekte, aile içinde hırpalanmakta, savaşlarda ölmekte iken, sadece temsilen çocuk yılı ilan edilmesi ve kutlamaların yapılması şairi son derece üzer:

“Sana sevgiyi getirmek isterdim.
Avuçlarına kadar getirseydim huzuru,
Adına yıl istemiyorum çocuğum,
İstemiyorum bu kirli gururu.”¹⁹³

Halim Yağcıoğlu da küçük yaşta çalışmak zorunda kaldığı için çocukluğunu yaşayamamış ve daima ezilmiş çocukları, sosyal bir mesele olarak değerlendirir. Şair, sokakta kendi yaşındakilere simit satmaya çalışan bir çocuğun hâline üzülür. Şaire göre, çocuk simidi değil, yaşayamadığı çocukluğunu satmaktadır:

“Mor salkımlar açmış, akasyalar, leylâklar
küçük simitçi parkın karşısında
çocukluğunu satıyor
çocuklara.”¹⁹⁴

¹⁹² İlhan GEÇER, “Çırak”, **Hüzzam Beste**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 15.

¹⁹³ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Kirli Gurur”, **Bu Yüreğin Ülkesinde**, 1. bs., Kayseri, 1981, s. 78.

¹⁹⁴ Halim YAĞCIOĞLU, “Adını Koyamadığım”, **Anzelha**, 1. bs., Ankara, 1955, s. 22.

Hamit Macit Selekler, insanların günlük hayatta her an karşılaşılabilecekleri çocukları tasvir eder. Bu çocuklar, genellikle sefalet içinde yaşamaktadır. Görünüşte yüzleri kirli, saçları dağınık, perişan çocukların aslında her biri birbirinden sevimlidir. Gözleri pırıl pırıldır. Ancak bu pırıltı yaşadıklarının gölgesinde kalır. Hayatları sokakta geçen bu çocuklardan biri her akşam gazete satar; diğeri örtüler içinde bir arsada annesinin dizinde yatar. Bir diğeri geçen tramvaylara asılarak oyun oynarken, bir başkası pazarda bir yaz türküsü dolaşır. Hepsinin ortak özelliği sevimli, fakat perişan ve fakir olmalarıdır:

“Bir gurup meydanın sol kenarında,
Gözleri pırıltı, yüzlerinde kir,
Dağınık saçları alınlarında
Çocuklar perişan, sevimli, fakir..”¹⁹⁵

Ahmet Tufan Şentürk, fakirliğin aileleri ve çocukları nasıl etkilediğini kendi hayatından kesitler sunarak şiirine yansıtır. Şair, doğumunu anlatırken, ekonomik şartların aileleri yeni bir çocuğa sevinemeyecek hâle getirdiğine değinir. Şair, ailesinin beşinci evladıdır. Dolayısıyla onun gelişi bir sevince değil, hüzne sebep olmuştur:

“Bir harman yerinde açılmış gözüm
Düven sürüyormuş babam
Ne doktor varmış, ne ebe
Toplanmış komşu kadınlar
Kesmişler göbeğimi
Uzatıvermişler toprak üstüne
Gelişim kimseyi sevindirmemiş
Düşündürmüş öylesine.”¹⁹⁶

3.13. Çocukluk Yıllarına Özlem

1940 sonrası Türk şiirinin önemli temalarından biri olan çocukluğa özlem, Hisar şairleri tarafından da ele alınmıştır. Hisar şairleri, bu duyguyu her insanın mutlaka yaşayacağı kaçınılmaz bir durum olarak değerlendirirler. Bu sebeple söz konusu temayı işlerken herkesin duygularına tercüman olmayı hedeflemişlerdir. Hisar şairlerinin mısralarında, çocukluk özlemi kimi zaman iç burkan kimi zaman gülümseten bir tarzda

¹⁹⁵ Hamit Macit SELEKLER, “Çocuklar”, **Sulh ve Diğer Şiirler**, 1. bs., İstanbul, 1944, s. 55-56.

¹⁹⁶ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Öyküm I”, **Çakırdikeni**, 1. bs., Ankara, 1969, s. 6.

ortaya çıkar. O günlerin bir daha geri gelmeyeceği düşüncesi ile şairlerin kalbi sızlar. Bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçen hayatlarının acı, tatlı anıları ise tebessüm etmelerine vesile olur.

Çocukluğu ve ilk gençlik yılları köyde ya da küçük kasabalarda geçenler, ilerleyen yıllarda şehir hayatına ne kadar alışsalar da geçmişe ve o yerlere özlem duymaktan kendilerini alamazlar. Mehmet Çınarlı bu şairlerden biridir. Şairin çocukluğu ile ilgili hatıralarını yansıttığı şiirlerinde çocukluğun saflığı ve tabiat unsurları bir bütün olarak işlenmiştir. Asmalar altında doğup, ceviz ağacının dalında büyüyen, yollarından hiç araba geçmemiş dağlarda yürüyen şair, beton yığınları arasında mutlu değildir. Doğa ile iç içe yaşayan Çınarlı, şehrin çiçeksiz ilkbaharına alışamaz. Çocukluğunda sabahları tatlı kuş sesleri ile uyanırken, şimdi beyninde motor gürültüleri çınlar:

“Kara dumanlar içinde kaybolmuş gibidir herkes;
Zehir teneffüs ederek ölmekteyim nefes nefes.”¹⁹⁷

Çınarlı, doğduğu büyüdüğü yerlerin ve çocukluğundaki saf duyguların hasreti ile yanıp tutuşur. Çocukluğunda bir sincabı yakalamak için ardından koştuğu ve ceketinin, gömleğinin dallara takılıp yırtıldığı günleri yad eder. Fakat şair kaç yaşında olursa olsun, hâlâ içinde o günlerin kıpırtısını hisseden bir çocuk vardır. Ergenliğin, yaşlılığın dünyası acımasız, sorumluluğu ağırdır. Bu sebeple şair, çocukluğuna sığınmaya çalışır. İçindeki çocuğu, çocuksu tavır ve düşüncayı hep canlı tutarak hayatın yükünü hafifletmeye çaba sarf eder:

“Hâlâ o aç susuz kelebek avlayan deli,
Bir çift gözün bugün de peşinden giden gönül;
Dünyaya bir tebessümü tercih eden gönül..
Hâlâ o sıska, içli çocuk.. Hiç değişmedi.”¹⁹⁸

Çınarlı, yaşama sevincini ve desteğini bulduğu çocukluğunu aklından hiç çıkarmaz. On dört yıl sayıştay üyeliği yapan şair, bu görevi sırasında bir yılbaşı gecesini katıldığı baloda içerde eğlenen insanlara bakarken yine memleketi ve çocukluğu hatırlar. Bu hatırlayış aslında acı bir gerçeği de vurgulamaktadır. Çocukluk, hiçbir zaman geri gelmeyecek, sonsuz hazlarla dolu bir dönemdir:

¹⁹⁷ Mehmet ÇINARLI, “Asmalar Altında Doğdum”, **Bir Yeni Dünya Kurmuşum**, 1. bs., Ankara, 1974, s. 8.

¹⁹⁸ Mehmet ÇINARLI, “Değişmedi”, **Güneş Rengi Kadehlerle**, 1. bs., Ankara, 1958, s. 16.

“Dışarda kar yağıyor gelep gelep, ne güzel!
“Gelep gelep” diyen insanların barındığı el.

Hayatımın ne kadar dışındadır şimdi.
Karın kapattığı yollarda ağlayan kimdi?

Soluk benizli çocuk hatırlanır mı bir an?
Çıkar mı bir gün olup karlar altından?”¹⁹⁹

Çocukluğa özlem aynı zamanda çaresizliğin ifadesidir. Etrafta oynayan, tasasız çocukların bakışındaki neşenin, umudun, mutluluğun artık kendinde olmadığını fark eden Mehmet Çınarlı hislerini şöyle dile getirir:

“Gözlerim yaşarmadan bakamam çocuklara
Ve sanki düşmanıyım bütün oyuncakların.

Hayalimden geçiyor terkedilmiş bağımız,
Beynimde uğultusu kavakların.”²⁰⁰

Coşkun Ertepinar’ın şiirlerinde çocukluğa özlem sık sık yer alır. Çocukluk çağı iyi de olsa kötü de olsa insana daima cezbedici bir dünya sunar. Ertepinar aslında rahat bir çocukluk dönemi geçirmemiş olmasına rağmen, içindeki özlemi hiç dindirememiş ve şiirlerine yansıtmıştır. Şairin “*Küçük Dünyamın İçinden*” adını taşıyan ve üç bölümden oluşan kitabının birinci bölümü “*Masal Gibi*”dir. *Masal Gibi*, bir otobiyografi niteliğindedir. Burada yer alan yirmi dokuz şiirden her birinin kendine ait bir ismi vardır. Ancak her şiir verilen numaralarla birbirine bağlanmıştır. *Masal Gibi*’yi okuyarak şairin hayatı hakkında önemli bilgiler edinmek mümkündür. Daha ilk şiirden itibaren şairin zor bir çocukluk dönemi geçirdiği anlaşılır. Şairin babası I. Dünya Savaşı’na katılmış ve bir daha da dönmemiştir. Annesi de vefat ettiği için şair dedesi ve ninesinin yanında yetişmiştir. Böylesi zor geçen bir çocukluğa rağmen şair, yaşama sevinicini hayatının sonuna kadar hiç kaybetmemiş ve çocukluk günlerini hep bir tebessümle yad etmiştir. “Çocuklar İçinde Bir Çocuk” şiirinde kendi çocukluğunu ve her şeye rağmen yaşadığı güzel anları dile getirir:

¹⁹⁹ Mehmet ÇINARLI, “Yılbaşı Düşüncesi”, **Gerçek Hayali Aştı**, 1. bs., Ankara, 1969, s. 29.

²⁰⁰ Mehmet ÇINARLI, “Sorma”, **Gerçek Hayali Aştı**, 1.bs., Ankara, 1969, s. 17-18.

“Küçüktü,
Almazdı tasalı başı büyüyen düşüncelerini,
Hayalden kanatları vardı,
Değnekten de atları...
O küheylanların gemini
Ceylan çocuklar tutardı.
Birilerini vuracakmış gibi,
Bir yerlere varacakmış gibi,
Sabah demez, akşam demez
Taşlı tozlu yollarda
Koşar, koşardı...

Bazen de oturur bir kayanın üstüne
Söğüt kabuklarından flütler oyardı.
Dudakları, parmakları
Ateş düşüncelerde yanar,
Kimselerin duymadığı kuş sesleri duyardı.
En çok imrendiği dostları,
Keskin kanat vuruşlarıyla
Gök yüzünü mavi bir atlas gibi
Biçip biçip geçen,
Erciyes’e gaga vurup su içen
O unutulmaz kırlangıçlardı...”²⁰¹

Şair, çocuk aklıyla yaşanan sıkıntıları, içinde bulunduğu durumu tam idrak edemediği için kendi hâlinde bir dünya kurar.

Çocukluk yıllarına özlem duyan şairler genellikle zamanı acımasız bir unsur olarak değerlendirirler. Ertepinar çocukluğunun güzel anlarını hatırlarken zamanın acımasızlığını derinden hisseder. Çocukluğunun önemli bir kısmını paylaştığı ağaçlar, kayalar, ırmaklar artık onu tanımamaktadır. Oysa şair bütün yaşadıklarını daha dün gibi hatırlamaktadır. Ama o yıllar yeniden gelmeyecektir. Çünkü oralardan zaman denilen bir acayip rüzgâr esmiştir. Şair, çocukluğa dönme isteğini beyhude bir arayışın ifadesi olarak kabul eder.

²⁰¹ Coşkun ERTEPINAR, “Çocuklar İçinde Bir Çocuk”, **Küçük Dünyamın İçinden**, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 16.

Nehir hiçbir zaman geriye akmaz ve özlemin sürekliliği sadece dengeyi bozar. Yine de çocukluk özlenemediği için güzeldir:

“Oysa bilmeliydim bunu çoktan,
Oturulsa da doruğunda aynı dağın,
Aynı suyunda yıkanılmazdı bir ırmağın,
Asıl buydu acıdan acı!”²⁰²

Çocukluk günlerinin özlemini çeken ve geri dönüşü olmadığı için aciz olduğunu bilen şairlerden biri de Gültekin Sâmanoğlu’dur. Şair, “*Çocukluğum yeniden gelse...*” mısraında bu düşüncesini dile getirir. Çocukluk oyunlarla, masallarla, şefkatle, saflıkla hemhal olmuş bir dönemin adıdır. Dünyayı yaşanılabilir bir yer hâline getirmek ya da en azından her türlü olumsuzluğu görmezden gelebilmek ve yılmamak için belki tek çözüm çocukluğa dönmektir. Şair, hayatının en mesut dönemini adeta resmeder. Söz konusu tabloyu çizerken özleminin büyüklüğünü anlatmak için istek kipini kullanır:

“Avluda güvercin uçursam,
Erik satmaya gitse Dedem.
Sapan taşıyla serçe vursam,
Bağrına bassa Hala-Annem;
Avluda güvercin uçursam.

“Minnacık elimin tuttuğu
Kalem, defteri şi’rle delse.
Ve masalların uyuttuğu
Çocukluğum yeniden gelse...”²⁰³

Sâmanoğlu, güvercin uçurduğu, sapanla serçe vurduğu zamanı yeniden yaşayabilmek ister. Bir akşam vakti tabiatı seyrederken aniden karşısına çıkıveren bir serçe ile yine çocukluk yıllarına döner:

“Sen nasıl çıkıverdın karşıma
Kuraklığı haber veren serçe?

Düşlerimin hepsi altüst oldu

²⁰² Coşkun ERTEPINAR, “Benden Olanlara Selâm Olsun”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s.12-13.

²⁰³ Gültekin SÂMANOĞLU, “Hatırladıkça”, **Alacakaranlık**, 1. bs., Ankara, 1970, s. 127-128.

Çocukluğumu nasıl aramam.
Öyle bir aldaniş ki bu,
Yayıldı bir uçtan öbür uca.”²⁰⁴

İlhan Geçer, çocukluk dönemini “*altın çağ*” ya da bilhassa “*yeşil çağ*” olarak adlandırır. Çünkü o çağda her şey güzeldir. Ergenliğe gelene kadar geçen dönem, insanın duygu ve düşünce bakımından en saf, en temiz ve sıkıntılardan en uzak olduğu dönemdir. Bu sebeple şair, çocukları hür kelebeklere benzetir. Ancak zamanın eli değdikçe hayatlarındaki büyü ve güzellik bozulmaya başlar:

“Sizin yaşınızda olmak ne iyi çocuklar
Ne iyi
Asıp düşünceyi bulutlara
Hür kelebekler gibi.

Sizin umutlarınız ne büyük çocuklar
Ne büyük
Değdikçe zamanın eli
Sizin de yaşantılarınız bölük.”²⁰⁵

Çocukluk hep özenilen ve özlenilen bir zamandır. Herkes ara sıra çocukluğunun masum, sıkıntılardan, acılardan uzak günlerine dönmeyi arzu eder. Geçer, “*Eski Günler*” şiirinde çocukluk yıllarını ve o yıllardan aklında kalanlara yer vermiştir. Gümüş mangal başında dinlenen masal, nur yüzlü ninenin namaz kılışı ve dua edişi, kurşun askerlerle oynayıp, kış geceleri komşularla edilen sohbetler tıpkı bir film şeridi gibi şairin gözünün önünden geçer:

“Bir çocuk vardı eskiden
Gündüzü şen gecesi yıldız yıldız
Şimdi o çocuktan kalan
Bir avuç hatıra yalnız”²⁰⁶

İlhan Geçer geçmişindeki pek çok şeye özlem duyar. Eski bir aşka, vefalı dostlara, vefat eden bir yakınına... Ama şair bütün bunların ötesinde çocukluğu yaşanacak en keskin özlem olarak görür. Çocukluk hem kişiye en çok ait olan hem de asla yeniden sahip

²⁰⁴ Gültekin Sâmanoğlu, Gelen”, *Alacakaranlık*, 1. bs., Ankara, 1970, s. 36.

²⁰⁵ İlhan GEÇER, “Yeşil Çağ”, *Yeşil Çağ*, 1. bs., Ankara, 1976, s. 1.

²⁰⁶ İlhan GEÇER, “Eski Günler”, *Yeşil Çağ*, 1. bs., Ankara, 1976, s. 2.

olamayacağı bir şeydir. Zamanın içine gömülmüştür. Muğlak anılarla canlandırmaya çalışıldığında insanın yüreğini burkar ve acıtır. İlhan Geçer, bu düşüncelerle yazdığı “*Hatıralar*” şiirinde “*yeşil çağ*” ya da “*yeşil yıllar*” dediği tertemiz ve saf çocukluğunu anlatır:

“Düş bile olsa bir gün
Dönüversek o yeşil yıllara
Canlansa gümüş çerçevedeki resim
Annem içli içli bakmasa ufuklara

Kırılmamış olsa oyuncaklarım
Gene sarksa dalından taşladığımız yemiş
Yitirdiğim dünyamı yeniden bulsam
Herşey dünkü gibi hiç değişmemiş”²⁰⁷

Çocukluk yıllarına dönebilmeyi içten arzulayan şairlerden biri de Yaşar Faruk İnal’dır. Şairin yad ettiği renkli uçurtması, bezden topu, arkadaşları aslında sorumluluktan uzak bir hayata duyulan özlemin göstergesidir. Ama o günlere dönmek imkânsızdır. Şair, dönemeyişinin sorumluluğunu gizli bir el gibi insan hayatına hükmeden zamana yükler. Zaman, “yaman bir değirmen”dir. Hiç farkında olmadan yaşadıklarını, sevdiklerini elinden alıp götürür. Zamanı fark ettiğinde ise geri dönüş için çok geçir:

“Çifte küpesi yanda sallanan
Renkli uçurtmam ne güzeldi
Onu benden koparan
Sanki gizli bir eldi.

Yeşil çimenler üstünde
Koştuğumuz günler nerede?
Zaman, yaman değirmen
Sanki esen bir yeldi.

Bezden topumu istiyorum
Batı Sokağı’nda Beşiktaş-Fener maçı
Ben kaleci Etem’im

²⁰⁷ İlhan GEÇER, “*Hatıralar*”, *Yeşil Çağ*, 1. bs., Ankara, 1976, s. 5.

Uçan Cihat’a karşı.

Komşu Ali Bey’in sözleri

Bazan acı, bazan tatlı

Kırılmadık cam mı vardı evinde

Bizim bahçeye karşı.

Gelmez çocukluk günleri geriye

Ah bir dönüş olsa diyorum

Çimen kokan pantolonum nerede?

Ben onu istiyorum.”²⁰⁸

İnal, “Çocukluğa Özlem” şiirinde yine zamana ve aynı özlemine değinir. Bu şiirinde son derece kısa tuttuğu mısraları akıp giden zamanın uzunluğuna ters düşse de çocuksu bir ifade, duygu ve bakış açısı ile söylenmiş hissi uyandırmaktadır.

“Dönmez geriye

Çocukluk günleri

Renkli uçurtmaların peşinden giden.

Yola çıkmış

Kara tren

Durdurmak

Ne mümkün

Her şeyimi

Verirdim

Bir gününü yaşasam

Çocukluğumun.”²⁰⁹

Şaire göre, çocukluk günlerine duyulan özlemin sebebi, o günlere dair hatırlananların genellikle hayatın neşeli zamanları olmasıdır. Zira insan büyüdükçe hayata bakışı değişmekle beraber hayatın zorluğu onu yıpratmakta ve neşesini kaybettirmektedir. Şairin;

²⁰⁸ Yaşar Faruk İNAL, “İstiyorum”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 42.

²⁰⁹ Yaşar Faruk İNAL, “Çocukluğa Özlem”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 58.

“Nasıl hatırlamam nasıl
Çocukluk günlerimin neşesini.”

mısralarıyla başlayan “*Çocukluğum*” şiirinde söz konusu durum anlatılmaktadır.

Nureddin Özdemir, hem kendini anlattığı şiirlerinde hem de şiirlerinde yer verdiği diğer kişilerde daima çocukluk yıllarına kaçıp sığınan insan portreleri çizer. Yaşı ilerlemiş, alnında kırışıklıklar meydana gelmiş birinin geriye dönüp baktığında sığınacağı tek yer çocukluğudur:

“Hırçın mesafeler, büyülu zaman
Alnımda yılların kırışıklıkları
İşte en güzel şey; çocukluğumdan
Kalbime dökülen gün ışıkları.”²¹⁰

Hisar şairleri genel olarak çocukluklarını anlatırken zamana sitem etmeden geçemezler. Çünkü yaş ilerledikçe hem hayatın verdiği sıkıntı hem de ölüm korkusu insanların çocukluğa dönmek istemesine sebep olur. Ölüm endişesini ve bundan dolayı çocukluğu yeniden yaşayabilme arzusunu şiirinde açıkça işleyen tek Hisarcı şair Sedat Umran’dır:

“Siz yaşlılar neden bu kadar
birbirinize benzersiniz?
Başlıyacak siz öldükten sonra
en zor ders’iniz.

Başarı diliyorum,
İnşallah geçersiniz.
Gelin sizi çocuk yapayım
ne dersiniz?”²¹¹

Şair, “Zıpzip” şiirinde de çocukluğa dönüş temasını biraz çocuksu biraz da nükteli bir dille işlemiştir. Şaire göre, yetişkinlik insanların saflıktan uzaklaştığı ve günah işlediği bir dönemdir. Bu sebeple çocukluk yıllarına dönüp bütün günahlarından arınmayı, hepsini bir çukura gömmeyi plânlar:

²¹⁰ Nureddin ÖZDEMİR, “Aşka, Çocukluğa, Güzelliğe ve Zamana Şiir”, **Yağmur Sonrası**, 1. bs., İstanbul, 1955, s. 50.

²¹¹ Sedat UMRAN, “Yaşlılar”, **Leke**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 134.

“Bir gün kendime kızıp
dedim ki çocukluğuma döneceğim,
oynayacağım bahçede zıpzip.

Günahlarımı önüne sereceğim,
bir büyükçe çukur kazıp
hepsini içine gömeceğim.²¹²

Rahat bir çocukluk dönemi geçirmemiş olmasına karşın Ahmet Tufan Şentürk’ün şiirlerinde çocukluk ve sıra hasreti önemli bir yer tutar. Her fırsatta o günleri anar ve acısı ile tatlısı ile yeniden yaşamak ister. Şairin “*Çocukluğum Çocukluk Arkadaşlarım, Köyüm ve Ben, Gönül Kocamaz*” şiirleri bu duygularla yazılmıştır.

Bu şiirlerden ilkinde köylüleri ve arkadaşlarının kendisini hayırsızlıkla suçlaması karşısında yaşadığı hüznün vardır. Oysa o köyüne gidemese bile çocukluğunu ve dostlarını hiç unutmamıştır. İkinci şiirinde ise, şair yıllar sonra köyüne gider ve orada, eskiye ait maddî ve manevî pek çok şeyle beraber çocukluğunu da arar:

“Günlerce aradım çocukluğumu
Anamı, babamı, ablamı, ağabeyimi
Sonra küçük kardeşim Hanife’yi
Aradım tümünü köşe bucak
Tarlalarda, bağlarda, bahçelerde
Mezarlıkta buldum onları, bir bir
Onlar beni gördüler mi kim bilir?”²¹³

Şair, köyündeki arayışta yakınları ve sevdikleri ile birlikte çocukluğunun da öldüğünü fark eder. Artık hepsi sadece anılarda kalmıştır. Üçüncü şiirinde yok olanın sadece yukarıda bahsi geçenler olmadığını anlatır. Çocukluğunun geçtiği evleri, bahçeleri, köyünün yolu, arkadaşları da yok olmuştur. Çünkü zaman maddeyi de değiştirmektedir.

Mustafa Necati Karaer de özlem içinde çocukluğunu arayanlardandır. Her sabah okula gidişi, sokakta bilya oynayışı, askerlerin kapılarının önünden geçişi, köşe başında delikanlıların ıslık çalışı tek tek gözünün önünden bir film şeridi gibi geçer.

²¹² Sedat UMRAN, “Zıpzip”, **Leke**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 135.

²¹³ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Köyüm ve Ben”, **Hepsinden Güzel**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 4.

“Uzak aydınlığında tozların
Yuvarlanıp tadını çıkarıyorum.
Ağız dil vermeyen çocukluğun.

Uzak aydınlığında tozların
Adı kalan günleri arıyorum,
Kapımızın önünde uzun uzun.”²¹⁴

Kerim Aydın Erdem, birbirine bağlı üç şiirden oluşan “Çocukluğumdan Çizgiler” eserinde çocukluk günlerinin acı tatlı günlerini hatırlar. Şair, Ankara’da bir bulvar kahvehanesinde oturmaktadır. Ama

“Ne Ankara’dayım şimdi
Ne Ankara’da bir bulvar kahvesinde
Yıldızların dünyasına dalmışım
Denizli’den öte, Kazıkbeli’nden öte
Yeşilyuva’da bıraktığım
Çocukluğuma varmışım.”²¹⁵

mısralarıyla ruhunun çok uzaklarda olduğunu, çocukluğunun geçtiği yerlerde dolaştığını anlatır.

Aynı duyguları Yavuz Bülent Bâkiler’in aşağıdaki mısralarında da görmek mümkündür:

“Çıkıp gitsem diyorum şimdi bir gece
Hiç kimse bilmeseydim.
Ne olur yaşasam şöyle gönlümce
Yeni baştan çocukluk günlerimi.”²¹⁶

Nevzat Yalçın, çocukları seyreden bir kâğıt helvacıyı aracı kılarak çocukluğa dönme isteğini dile getirir. Helvacı, hayatın gerçeklerini anlamaya başladığı zaman, çocukluğuna koşup sarılmak ister. Bunda belki işi gereği etrafında daima çocukların bulunması da etkili olmuştur. Körebe, polis-hırsız, saklambaç oynayan çocukların arasına karışmak; daha saf, temiz ve karşılıksız paylaşılan duyguların ve davranışların büyüdükçe biraz yozlaşmasından ve azalmış olmasından uzaklaşma çabasıdır. Ancak yeniden çocuk

²¹⁴ Mustafa Necati KARAER, “Evimizin Önü”, 1. bs., İstanbul, 1972, s. 90.

²¹⁵ Kerim Aydın ERDEM, “Çocukluğumdan Çizgiler 3”, **Kırlangıç Ormanı**, 1. bs., Ankara, 1981, s. 24.

²¹⁶ Yavuz Bülent BÂKİLER, “Eski Ramazanlar ve Çocukluğum”, **Yalnızlık**, 1. bs., Ankara, 1962, s. 40.

olmak, çocukça yaşamak masalların gerçeğe dönüşmesi kadar imkânsızdır. Kâğıt helvacı, atı alanın Üsküdar'ı geçtiğini bilse de çocukluğundaki huzuru, rahatı ve mutluluğu yeniden yakalayabilmeyi hayal eder:

“Durun çocuklar, durun
Oyununuza beni de alın.
Körebe, hırsız-polis, saklambaç oynarım.

Çocuklar, her şeyim sizin olsun
Sizin olsun kâğıt helvam, elma şekerim
Gelecek yıllarımı paylaşın,
Oyununuza beni de alın.

Oturup ağlayacağım utanmasam
Bana bir şeyler hatırlatır durur
Erik ağaçlarından dökülen sesleriniz,
Bir ağlıyan, bir gülen sesleriniz.

Bakmayın büyüyen ellerime
Bilirim atı alanın Üsküdar'ı geçtiğini.
Eski büyüklüğünce değil bahçeler,
Annemin dizinde kalır huzur,
Masallar gerçek olmaz, bilirim.

Parmak uçlarımda özlemliler sancılar gezer
Bir şey var yıllar yılı dokunamadığım,
Gönlümce veremediğim, alamadığım.

Çocuklar, her şeyim sizin olsun,
Sizin olsun kâğıt helvam, elma şekerim
Gelecek yıllarımı paylaşın,
Oyununuza beni de alın.”²¹⁷

²¹⁷ Nevzat YALÇIN, “Kâğıt Helvacı ve Çocuklar”, “A” Sokağı, 1. bs., Ankara, 1969, s. 45-46.

Beşir Ayvazoğlu, herkesin çocukluğuna özlem duyduğunu düşünerek bir masalla hem kendini hem de okuyucuları çocukluğuna döndürmeyi amaçlar. Şairin mısralarında sorumluluktan, dertten, problemlerde uzak, şen bir hayata özlem hissedilir:

“Öyle bir masal anlatsam ki size,
Birden silkinip çocuk olsanız.
Gökyüzünü bayramlık diye biçsem
Koysam yıldızları ceplerinize,
Güzel evlerden gül kokan sokaklara
Dökülmeniz şen şatır.
Bütün sokaklar sizin,
Yine seslerinizle dolsa baştan başa,
Sonra dağ taş boyansa renklerine
Horoz şekerlerinizin.”²¹⁸

3.14. Aile

Çocukların sağlıklı gelişip büyüebilmeleri, iyi birer fert ve vatandaş olabilmelerinde mutluluğa, huzura, sevgiye ve anlayışa öncelik tanıyan bir aile ortamında yetişmeleri büyük önem taşır. Hisar şairleri bu anlayış doğrultusunda çocuğun barış, güven, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini toplumun geneline yaymak amacıyla çocuk aile ilişkilerini güçlendirici, yönlendirici girişimlerde bulunur, eserlerinde aile bütünlüğünün önemini vurgulamaya çalışırlar. Bilindiği üzere çocuğun çevresiyle uyumlu sosyal bir varlık olabilmesi için iyi bir ailede yetişmesi şarttır. Bu sebeple Hisar şairleri, şiirlerinde başta kendi yaşantıları olmak üzere mutlu ve huzurlu bir aile tablosu sergilemeyi amaçlarlar. Hisar şairleri aileyi bir bütün olarak ele alıp değerlendirmekle beraber, anne, baba, evlat ve torun sevgisini ayrı ayrı işlemeyi de ihmal etmezler. Bu sebeple anne, baba, evlat ve torun sevgisi aile teması içerisinde ayrı başlıklar altında ele alınacaktır.

Mutlu bir aile babası olan Coşkun Ertepinar’ın bu durumunu ve dolayısıyla aile hayatının güzelliğini ve önemini şiirlerine yansıtması kaçınılmazdır. Zira hayata sıkı sıkıya bağlı olan şairin yaşama sevincinin kaynaklarından biri de evindeki huzur ve mutluluktur,

²¹⁸ Beşir AYVAZOĞLU, “Masallar, Bayramlar ve Çocuklar”, *Şiirler*, 1. bs., İstanbul, 1996, s. 33.

sıcak bir yuvadır. Öyle ki sevgi ve huzur dolu bir ailenin yaşadığı mutluluk, eşyalara, nesnelere bile yansır:

“Evin içi
Aydınlık bir yaz ortası gibi,
Şu kışta kıyamette.
Zambaklar mı açtı, ne oldu?..
Bakışlar duru
Belli ki
Yaşama sevinci bu,
Eve ne mutlu...”²¹⁹

Ertepinar, “*Tablo*” şiirinde çocuklarla anlam bulan mutlu bir aile tablosu çizer. Şair, burada ailenin vazgeçilmez parçası çocukları, büyümeden önceki hâlleriyle hatırlayıp tablolaştırır:

“Islak sabahlar yeşilli, baharın ilk kırmızı gülü,
Sen ince dal, oğlumuz kuşça, kızımız küçücük,
Top saçları omuzlarına dökülü,
Bahçe de güzel mi güzel...

Gölge değil gerçek,
İşte koşuyor minik ayaklar!
Kollar açıldı,
Omuzlardan akan gür ipek yüzümüzde tel tel...

Uzan, tutuver o ânı,
Kaçmasın! Uzaklaşmasın!
Anılar denizinden mutlu tablo,
İçindeydik hani bundan çok yıllar evvel...”²²⁰

Gültekin Sâmanoğlu’na göre çocukların hayatına yön verenlerin başında onların her türlü bakımını üstlenip sevgiyle büyüten aileleri gelir. Anne ve baba çocuklarla; çocuklar ise anne ve babalarla anlam kazanır. Şair, aile temasını işlerken çocukların her birini

²¹⁹ Coşkun ERTEPINAR, “Evin İçi”, *Zaman Bahçesinde*, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 146.

²²⁰ Coşkun ERTEPINAR, “Tablo”, *Küçük Dünyanın İçinden*, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 61.

kendine özgü tabiatları ile ayrı bir fert kabul eder. Anne ise evi çekip çeviren temel direktir. Şair, evde çocuklarını ve eşini bir arada görmekten mutluluk duymaktadır:

“Birisi dünyadan habersiz, hırçın;
Ötekinde korku, yahut ta merak,
Ortada sen varsın haklı, gururlu,
Üçünüz de evin önündesiniz.

Rüzgârla mı bilmem dağılmış saçın,
Oğlumun gülüşü su kadar berrak,
Kızımın gözleri yine duygulu;
Bembeyaz çiçekler içindesiniz...”²²¹

Sâmanoğlu da tıpkı Ertepinar gibi iki çocuğunu ve eşini bir resim içinde görmektedir.

Genel olarak çocuk ve aile dendiği zaman akla anne-çocuk ilişkisi gelir. Oysa aile içi ilişkilerde anne-çocuk kadar eşler arası ilişki ve baba-çocuk diyalogu da son derece önemlidir ve bunlar birbirini tamamlayan unsurlardır. İbrahim Minnetoğlu, aile temasını işlerken söz konusu hususlara dikkat eder. Bir baba olarak aile kurumunu vurgularken çocuklarına sevgi göstermeyi ihmal etmediği gibi eşine olan sevgisini de sık sık dile getirir. Minnetoğlu’nun aile kavramına bakışının temelinde anne vardır. Minnetoğlu, “Yuvayı dışı kuş yapar.” atasözünün doğruluğunu kabul etmiş ve bunu şiirlerine aksettirmiş bir şairdir. Ailenin mutluluğunu, huzurunu sağlayan; onu ayakta tutan, çocuklarına ve kocasına sevgi aşılayan annedir. Şair eşine hitap ettiği “*Şimdi*” şiirinde bu düşüncelerini dile getirir:

“Doldur gözlerinin yeşilini gözlerime
Sevgilim; oğlumun, kızımın annesi
Doldur içimizi; huzurla aşkla
Sen; evimizin orta direği
Sevgin kanat kanat
Açılmış üstümüze
Seni seviyoruz
Biz Seninle
Oğlumuzla

²²¹ Gültekin SÂMANOĞLU, “Bir Resimde Üçünüz”, **Alacakaranlık**, 1. bs., Ankara, 1970, s. 81.

Kızımızla
Yaşıyoruz”²²²

Şair, pek çok şiirinde ailesinden ve evliliğinden bahseder. Şaire göre mutlu bir evliliğin temelinde iyi bir eş ve çocuklar vardır. Anne, evi çekip çeviren, ailenin nizamını sağlayan asıl kişidir. Çocuklar ise yolunda giden evliliğin ve evin çiçekleridir. Onlar, aile içindeki sevgiyi bir kat daha artırır. Şair, kızı Ayfer’in varlığı ile bu gerçeği bir kez daha fark etmiştir:

“Aşkımızın evinde açan çiçeğe bak
Uyuyor karyolasında gülücüklerle
Yeni bir sevgi kattı aşkımıza
Güneş ışığı gibi aşkımız
İsmi Ayfer koyduk
Güneşten gelen
Ay ışığı”²²³

Minnetoğlu’na göre çocuklar, ailenin teşekkülünde büyük paya sahiptir. Anne ve baba çocuğun hayatlarını, dünyalarını nasıl değiştirdiğinin farkındadır. Ancak şair, çocukların da aile için taşıdıkları önemin bilincinde olmasını ister. Çocuklar, büyüyüp kendi yollarını çizseler, evden ayrılırsalar da temel aile yapısı hiç bozulmaz. Zaten annenin ve babanın gözünde çocukları hiç büyümmez:

“Çok mutludur anne baba
Yaşınız gelmez hesaba
Onların kalplerinde siz;
Hep çocuk kalacaksınız.”²²⁴

Nureddin Özdemir, eşi ve çocuklarından oluşan aile çınarının verdiği mutluluğu anlatarak hem mutlu bir aile tablosu çizmiş hem de ailenin önemini vurgulamıştır. “*Aile Ağacı*” isimli şiirine eşinden bahisle başlar ve onun için;

“Demek yalnız seninle hayatın tadı varmış.”²²⁵

der. Sonra birer tomurcuk olarak gördüğü çocuklarını ve torunlarını anlatır. Onların her biri aile çınarının bir parçasıdır. Özdemir’in aile anlayışı çekirdek aileden biraz daha geniştir.

²²² İbrahim MİNNETOĞLU, “Şimdi”, *Sevgiler*, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 256.

²²³ a.g.e., ayn.s.

²²⁴ İbrahim MİNNETOĞLU, “Çocuklar”, *Gülümse*, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 24.

²²⁵ Nureddin ÖZDEMİR, “Aile Ağacı”, *Vakit Geçti Yorgunum*, 1. bs., Ankara, 1981, s. 21.

O, aile ağacına çocuklarının yanı sıra torunlarını da ekler. Şiirinin son mısraı şairin aile anlayışının bir cümle ile ifadesidir:

“İşte aile ağacımız ben, ebedî karım ve çocuklar.”²²⁶

Aile toplumun çekirdeğini oluşturan en küçük sosyal kurum olarak tanımlanır. Anne, baba ve çocuklardan meydana gelen çekirdek aile, her bakımdan geniş ailenin bir nüvesidir. Çünkü toplumsal kaynaşmanın, insan olmanın bütün özellikleri, ailede hayat bulur. Ailenin de harcı sevgidir. Sevgi ve saygı temelli bir aile, hem mutlu ve huzurlu hem de yetiştirdiği çocuklarla büyük aileye yani topluma katkı sağlayan bir kurumdur. Halil Soyuer, aile kavramını değerlendirirken çocukları ve ebeveynleri birbirinden ayıramaz varlıklar olarak kabul eder. Şaire göre, anne baba ve çocukların mutluluğu iki taraf açısından da aynıdır. Ne çocuklar ebeveynleri olmadan, ne de anne babalar çocuklarından ayrı kalarak mutlu olabilirler:

“Biz onlarla mutluyuz
Onlar bizimle şendir.
Çocuk, gözlerimizde,
Daima büyüyendir.”²²⁷

Ahmet Yüzendağ, aile anlayışını kısa, oldukça sade ve samimî bir dörtlülle ifade eder:

“Karı-koca
Üç de çocuğumuz
Olup olup gidiyoruz
Allah’a şükrediyoruz...”²²⁸

3.14.1. Anne Sevgisi

Hisar şiirinde, çocuk-anne ilişkisi önemli bir yer tutar. Anne ile çocuk arasındaki kutsal bağ ve sevgi, kimi zaman bir annenin, kimi zaman bir çocuğun kimi zaman da bir eşin ağzından dile getirilir. Aslında bir şiirin teması şairinin o konuda hissettiklerini yansıtır. Hisar topluluğunu oluşturan isimlerin, Ayla Oral hariç, erkeklerden oluşması

²²⁶ a.g.e., ayn.s.

²²⁷ Halil SOYUER, “Çocuk”, **Gönül Dağları**, 1.bs., İstanbul, 1990, s. 77.

²²⁸ Ahmet YÜZENDAĞ, “Olup Olup Gidiyoruz”, **Büyük Özlem**, 1.bs., Ankara, 1972, s. 13.

sebebiyle, anne teması Hisar'da erkeklerin gözüyle anlatılmıştır. Söz konusu şairler bu temayı ya kendi annelerinden ya da eşlerinden hareketle işlemişlerdir.

Hisar şairlerinden Coşkun Ertepinar, hem bir baba hem de bir öğretmen olarak anne ile çocuk arasındaki bağın gücünü çok iyi bilir. Bir çocuk için vazgeçilemeyecek en kutsal değerlerin başında anne gelir. Bir çocuk annesinin yanında bulduğu huzuru, güveni hiçbir yerde bulamaz. Şair, hayatın baharında olan çocuk için en emniyetli yerin ana kucağı olduğunu düşünür. Annenin yüreği tabiatı gereği şefkatle yoğrulmuştur. Çocuklar ancak o yüreğin bulunduğu göğüste derin derin uyuyabilirler:

“Hele çocuklar, çocuklar,
Bahar içinde bahar!
Yaslanmış her biri bir ılık göğse
Güvenli, güzel
Parmak taze, ağız taze..”²²⁹

Çocuğun özellikle okulöncesi dönemde bütün dünyası ailesi ve yakın çevresi ile sınırlıdır. Bu çevrede en etkin rol ise annesidir. Dolayısıyla çocuk, hayatın ve varlığın anlamını annede bulur. Anne, her şeyi bilen ve öğreten olarak çocuk için bir idoldür. Şair bir çocuğun annesine olan sevgisini şöyle dile getirir:

“Anneciğim
Yüzün ne kadar güzel?..
Kıyamıyorum bakmaya...

Anneciğim,
Ellerin ne kadar güzel?..
Uyutur beni okşaya okşaya...

Anneciğim,
“Benim bebeğim!” deyişin
Ne kadar, ne kadar güzel
Bakarken gözlerine doya doya...

²²⁹ Coşkun ERTEPINAR, “Acıtılmış Zaman Bahar ve Çocuklar”, **Küçük Dünyamın İçinden**, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 72.

Anneciğim,
Şarkıların ne kadar tatlı,
Dilin ne kadar ince,
Senin gibi, senin gibi anneler dilerim
Bütün çocuklara...²³⁰

Ertepinar, “*Papatyaların Anneler Günü*” isimli şiirinde anne ve çocuk münasebetini toprak-çiçek arasındaki bağa benzeterek orijinal bir biçimde işler. Her yıl mayısın ikinci haftası anneler günü olarak kutlanır. Oysa anneleri senede bir defa anmak yeterli değildir. Şaire göre, her gün her dakika anneler günüdür. Çünkü bir insanın yüreğindeki anne sevgisi onun içinden bir an bile çıkmaz. Papatyalar, anneler gününün ehemmiyetini anne bildikleri topraktan hiç ayrılmamaları sebebiyle daha çok fark ederler:

“Bizim anneler günümüz her dakika,
Her andadır.
Sizin anneler gününüz
Yılda bir denilse de
Biliriz ki o sevgi,
Yüreklerinizde çarpan
Her an, her saniye, her zamandadır.”²³¹

Ertepinar, hem mesleği gereği hem de evli ve iki çocuk sahibi mutlu bir aile reisi olarak çocukları iyi gözlemlemiş ve tanımış bir şairdir. *Mevsimlerin Ötesinden* adını taşıyan ve eşine armağan ettiği kitabında anneliği tatmış bir kadının evdeki mutluluğu ve huzuru sağlamada üstlendiği rolü ustaca işlemiştir. Bir kadını müşfik ve merhametli kılan içindeki annelik duygusudur:

“Bu evin bahar yüzü ılık kadını sen,
Erkeği ben,
Bu evde seninle mesut çocuklar...”²³²

²³⁰ Coşkun ERTEPINAR, “Güzel Dilek”, *Zaman Bahçesinde*, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 195.

²³¹ Coşkun ERTEPINAR, “Papatyaların Anneler Günü”, *Çocuklar ve Papatyalar*, 1. bs., İstanbul, 1986, s.

44.

²³² Coşkun ERTEPINAR, “Bu Evde Seninle Huzur Var”, *Zaman Bahçesinde*, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 90.

Şair bir anneler gününde bir arada gördüğü üç anneyi şiirine konu eder. Bunlar, kızı, gelini ve eşidir. Ama şair onları bu sıfatları ile değil sadece anne kimlikleriyle görür ve değerlendirir:

“Üç evde üç anne,
Sevgiye açılmış üç kucak.
Kızım, gelinim,
Başta da önde gelen anne
Ve içimizde mutluluk
Sımsıcak...

Annelerin biri ince mi ince,
Gülen karanfil.
Biri bir top gül,
Biri de al lâle.
Dileğimiz sağlık içinde
Gamsız, kedersiz günlerde olmak.”²³³

Anneler bebeklikten itibaren bütün mesaisini çocuklarına ayıran, gecesini ve uykusunu bölen, yemeyip yediren, içmeyip içiren ve merhamet kanatlarını ardına kadar açıp sığınak yapan cefakâr insanlar olarak telakki edilir. Şair, “*Salkım Söğütler Yeşerirken*” şiirinde bu duygularla hasta evladının başucunda bekleyen bir annenin endişesini ve annesine kıyamayan çocuğun teselli çabalarını anlatır. Bir çocuğun minik yüreği annesinin üzülmeye dayanamayacak kadar hassastır. O, kendi yüzünden annesinin uykusuz kalmasını, üzülmeye, mutsuz olmasını istemez. Bu sebeple kendi hastalığını unutup annesini teselliye çalışır. “*Salkım Söğütler Yeşerirken*” şiiri, çocuğun annesine verdiği ehemmiyeti içten, yalın ve çocuksu bir dil ile anlatır:

“Başucumda, küçük köpeğim,
Bu da küçük maymunum, işte!
Sen üzülme anneciğim,

²³³ Coşkun ERTEPINAR, “Anneler Gününde”, *Şiir İkliminde Bir Ömür*, 1. bs., Ankara, 1995, s. 501.

Onlar beklerler beni,
Benim için uykusuz bırakma gecelerini...

Geçiversin şu birkaç gün bak bir,
Neşem yeniden gelir.
Hastalık da neymiş sanki,
Sen üzülme anneciğim,
Üzüyor beni yalnız, okula gidemediğim...

Bahar geldi, salkım söğütler yeşerdi,
Hastalanıyorum diye artık,
Beni odalarda saklamazsın değil mi?...
Ben hür kuşlar gibi olmalıyım, güzel anneciğim,
Sevince boğmalıyım, şehrin bütün bahçelerini...”²³⁴

Şiirlerinde anne temasına yer veren şairlerinden biri de Munis Faik Ozansoy’dur. Şair, annenin varlığının kıymetini onun yokluğunda yazdığı mısralarla ifade etmeye çalışır. Anne, yokluğunda daima özlenen, ardından gözyaşı dökülen, atılan her adımda varlığı hissedilen kutsal bir varlıktır. Çoğu zaman annesi hayatta ve yanında olanlar, bu mümtaz varlığın değerini gereği gibi hissedemezler. Ozansoy, annesiz geçirdiği bir bayramı ve ona olan hasretini anlattığı şiirinde, annenin kıymetini vurgular:

“Hangi yaşta olursan ol,
Ananın yeri başkadır;
Bütün yakınlar içinde
Onun değeri başkadır.

²³⁴ Coşkun ERTEPINAR, “Salkım Söğütler Yeşerirken”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 194.

Dertler, acılar, ağrılar
Yok olur ana koynunda;
Peygamberimize sorarsan,
Cennetin yolu onda!”²³⁵

Şair, burada annenin dinen kutsal olduğunu da vurgulamış ve Hz. Muhammet’in “Cennet anaların ayağı altındadır.” sözüne atıfta bulunmuştur. İslam dini anneye itaat etmeyi, vazifelerin en mühimi olarak görür. Onların gönlünü almak, onlara hürmet etmek, cennetin kapılarını açar. Ayrıca Ozansoy, insanın hangi yaşta olursa olsun anne sevgisine ve şefkatine muhtaç olduğu üzerinde durmuştur.

Hasretin en dayanılmazlarından biri hiç şüphesiz anneye duyulandır. Bu durum hem anne hem evlat için zordur. Her annenin yaratılışı gereği çocuklarına zaafı vardır. Bu zaafiyet o kadar büyüktür ki onlar evlatlarından ayrılırken ağlar, evlatlarına kavuşunca ağlar. Ali Püsküllüoğlu, “*Ellerinden Öperim Anacığım*” şiirinde bu hasreti anlatır:

“Hâlâ öyle misin
Gözü yaşlı, duygulu, anacığım?
Beni görünce ağlar mısın?
Yıllar var ki nereden bileceksin
Oğlun büyüdü, serpildi.

Geleceğim anacığım bekle beni
Bir sabah gün ısrken,
Ya da bir gece vakti gelmiş olurum,
Uyan da kapımızı açiver
Oğlum gelmiş, deyiver!”²³⁶

Kerim Aydın Erdem, Akdemir Akmut ve Yahya Akengin da annelerine duydukları özlemi şiirlerinde dile getirirler. Anneden uzun süre ayrı kalmanın çocukların ruhî gelişimini olumsuz olarak etkilediği bilinen bir gerçektir. Ancak bir insan yaşı kaç olursa

²³⁵ Munis Faik OZANSOY, “Bayram Ağıtı”, **Kaybolan Dünya**, 1. bs., Ankara, 1971, s. 26-27.

²³⁶ Ali PÜSKÜLLÜOĞLU, “Ellerinden Öperim Anacığım”, **Aydınlık İçinde**, 1. bs., İstanbul, 1956, s. 45.

olsun anne sevgisine ihtiyaç duyar. İlerleyen yaşlarda anne özlemi insanın çocukluk çağındaki gibi büyük yaralar açmasa bile yine de alışılması ve kabullenilmesi güç bir durumdur. Kerim Aydın Erdem, vefat eden annesine özlemini çocukluk günlerinden kalma bir hatırasını yâd ederek anlatır. Anneler evlatlarının üzerine öylesine titrerler ki onların biraz canı acısa annenin yüreği derinden sızlar. Bir insanın acısını bu derece içten paylaşabilen bir duygu dünyada anneden başka hiç kimsede yoktur. O sebeple şair kendini tek başına kalmış bir zavallı gibi hisseder:

“Bir gün, büyük değnekten atımı
Akasya ağacına bağladım
Ayağıma diken mi batmıştı ne
Varıp anamın kucağında ağladım

Şimdi, kaşlarıma bulutlar birikse
Kimin yüreği sızlar
Yaprağı dökülmüş selviler gibidir
Anasızlar.”²³⁷

Akdemir Akmut ise, “*Anneme*” şiirinde özlemini dile getirirken gurbetin acısını yüreğinde bir zehir gibi hisseder. Annenin tatlı sesi, gül yüzü gözünün önünden hiç gitmez:

“Duydukça rüzgârda tatlı sesini
İçimde bir yara kanıyor anne.
Hayal kaldırıncı tül perdesini
Yüzüm gözlerimde yanıyor anne.

Ruhumda gurbetin zehri taşarken,
Rüyalarda her an sana koşarken,
Senden uzaklarda seniz yaşarken

²³⁷ Kerim Aydın ERDEM, “Ana”, *Kırlangıç Ormanı*, 1. bs., Ankara 1981, s. 25-26.

Dudağım hep seni arıyor anne...”²³⁸

Yahya Akengin, eli tespihli, başı yazmalı annesini anlatırken onun sabrına olan hayranlığını ifade eder. Bir anne için evladından ayrı kalmak acıların en büyüklerinden biridir. Ama anneler bu acıyı ve özlemi, sabırla birleştirmeyi başarırlar. Çünkü uzakta da olsa evlatlarının rahat ve mutlu olduğunu bilmek onları avutmaya yeter. Geçmiş zamanların hatırası onlar için bir teselli kaynağıdır. Bu sebeple şair memleketine gittiğinde onu annesiyle beraber çocukluğu da karşılar:

“Dalgın gülüşlü bir kilim nakışında

Bir dilim zamanı saklamış annem

Güler çocukluğum sılaya varışımda

Salkım söğüt aralığından sızan ışıkları

Derlemiş bohçasına gül kokulu

Tespihinde döner hayatın sırrı

Yoldadır gözleri hep sitem dolu

Gül açmış yazması

Barışmış yüreğinde sabırla özlem

Önce cümleye sonra bize duası

Bir gurbet dönüşü içilen çayda

Bin yıllık huzuru demlemiş annem.”²³⁹

Yukarıdaki mısralardan anlaşıldığı üzere bir çocuğun yaşı kaç olursa olsun, annesinin yanında bulduğu huzurun ve mutluluğun tadını başka hiçbir yerde bulamaz. Annenin demlediği çaydan içilen bir bardak çay insana bin yıllık huzur verir.

Muhsin İlyas Subaşı, bir çocuğun dünyasında annenin yerini “*Ben annemin telifiyim.*”²⁴⁰ mısraıyla ustaca ifade etmiştir. Yukarıdaki mısra ile aynı adı taşıyan şiir

²³⁸ Akdemir AKMUT, “Anneme”, **Uzaktaki İnsanlar**, 1. bs., 1971, s. 19.

²³⁹ Yahya AKENGİN, “Annem”, **Eylül Kuşatması**, 1. bs., Ankara, 2001, s. 75.

²⁴⁰ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Ben Annemin Telifiyim”, **Bir Sır Gibi**, 1. bs., Kayseri, 1991, s. 52.

aslında bir aşk şiiridir. Ama “ben annemin telifiyim” ifadesi Türk edebiyatında annenin çocuk üzerindeki etkisini en öz, en etkili ve orijinal anlatan mısralardan biridir. Bir kadının varlığı nasıl çocukla anlam kazanırsa, bir çocuğun varlığı da ancak anne ile anlam kazanır. Anne, çocuğun hem bedenî, hem ahlâkî, hem psikolojik gelişiminde ve sosyalleşmesinde en önemli etkidir. Çocuk okul çağına gelesiye kadar eğitimini aileden bilhassa anneden alır. Anne, çocuğun ilk ve ömrün sonuna kadar değişmeyecek tek öğretmenidir. Hakikaten bir anne doğumundan itibaren çocuğun her türlü ihtiyacını karşılayan, daima yanında olan, şahsiyetinin gelişmesini sağlayan kişidir. Dolayısıyla aslında anneler çocuklarının müellifidir.

Doğumdan itibaren başlayan bu telif hayatın sonuna kadar devam eder. Dolayısıyla annelerin gözünde çocukları hangi yaşa gelirse gelsin hiç büyümezler.

“Bir tükenmez sevgidir; anneye çocuk;
Yaşayıp görse de; ağaran saçlarımıza inanmaz.
Annemiz yaşadıkça, güzel gözlerinde biz;
Hep çocuk kalırız, büyüyemeyiz.”²⁴¹

İbrahim Minnetoğlu şiirlerinde anne temasını işlerken konuya daha çok eşinin anne kimliğini ön plâna çıkararak ya da annesiz çocukların dertlerine ortak olmaya çalışarak yaklaşır. Şair oğlu Ömer’in doğumunu anlatırken eşinin bir anne olarak eve kattığı değeri daha iyi anlar:

“Halbuki sen oğlumun annesi
Bir çocuk gülüşü ile doldurdun evime
Mevsimler sürececek esinliği.”²⁴²

Şair eşi için yazdığı şiirlerin tamamında onu mutlu bir aile hayatının yansıtıcısı olarak görür. Hayattan zevk almak ve iç huzuru yakalamak büyük ölçüde ailedeki huzur ile mümkündür. Bunu sağlamak da çoğunlukla annelere düşer. Şair,

“Bu oğlumuz Ömer
Bu kızımız Ayfer
Başka bir şey istemem
Bunlar dünyaya değer.

²⁴¹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Anne ve Çocuk”, *Sevgiler*, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 21.

²⁴² İbrahim MİNNETOĞLU, “Huzur II”, *Sevgiler*, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 86.

Ben dışarıda sen içerde işimizle gücümüzle
Huzuru bulmuşuz evimizde yaşıyoruz diz dize.”²⁴³

Mutlu ve huzurlu bir aile hayatı yaşayan Minnetoğlu, öksüz ve yetim çocukları acıma duygusu ile karışık bir sahiplenme ile şiirlerine konu eder. “Öksüz” şiirinde babasını küçük yaşta kaybetmiş bir çocuğun hayatındaki zorlukları anlatır. Kızcağızın fakirlik içinde geçen meşakkatli hayatı, annesinin ona bakabilmek, onun karnını doyurmak için çektiği sıkıntılar şaire dokunur. Minnetoğlu, içindeki acıyı onlara yardım ederek dindirmek ister. Oğlu Ömer’den de küçük kıza yetimliğini unutturmasını ister. Çünkü insan boynu bükük bir çocuğu mutlu ederek, üstüne düşen bir vazifeyi yerine getirmenin huzurunu ve mutluluğunu duyar:

“Çağır şu yetim kızı Ömer,
Bütün oyuncaklarını ona ver.
Evin köşesine çekilin, ona ev kur, saray yap
Zamanı aşın, büyüyün, şarkılar söyleyin, gülün
Sen de mutlu olacaksın oğlum;
Ona öksüzlüğünü unutturduğun gün!..”²⁴⁴

Minnetoğlu, annesiz babasız büyüyen çocukları yukarıdaki şiirde görüldüğü üzere sosyal bir mesele olarak kabul eder. Toplumdaki bu yaranın sarılması için ferdî bir çaba sarf etmektedir. Çocuklarının da aynı hassasiyeti göstermesi için onları yönlendirir.

Şair, öksüz ve yetim çocukların hâlini bazen kendi bakış açısından değerlendirirken bazen de onların dilinden meseleyi değerlendirmeye çalışır. Bütün çocuklar gibi, onların da rahat yaşamaya, mutlu olmaya, ezilmemeye hakkı vardır. Her şeyden mahrum kalmak onların gururunu incitir. Halbuki bu çocuklar mutluluğu küçük ayrıntılarda bile yakalayabilirler:

“Şekerci,
Bana da ver renkli şekerlerinden.
Sen iyi kalplisin, çocukları seversin bilirim.
Öksüzüm, öksüz olmasına ama;
Şeker yersem ben de sevinirim.”²⁴⁵

²⁴³ İbrahim MİNNETOĞLU, “Eşime II”, **Sevgiler**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 182.

²⁴⁴ İbrahim MİNNETOĞLU, “Öksüz”, **Sevgiler**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 158-159.

²⁴⁵ İbrahim MİNNETOĞLU, “Öksüz”, **Ağvan**, 1. bs. İstanbul, 1960, s. 52.

Yaşar Faruk İnal edebiyattaki genel söyleyişlere uyarak anneyi zor günlerde evi ayakta tutan, sevgi dolu, müşfik ve kutsal bir insan olarak anlatır. Ancak bir annenin bu özellikleri en munis ifadesini bir çocuğun dilinde bulur:

“Evimizin ışığı
Zor günlerin güneşisin
Annelerin en güzeli
Benim canım anneciğim.

Sensin bana en yakın dost
Saçımı okşayan bahar yeli
Annelerin en güzeli
Benim canım anneciğim.²⁴⁶

Yaşar Faruk İnal, yukarıdaki mısralarda özellikle okul öncesi dönemdeki çocukların gözüyle anneyi anlatır. Bu dönemde çocuğun bütün dünyası ailesi ve yakın çevresi ile sınırlıdır. Çocuğun sosyalleşmesinde, kişiliğinin gelişmesinde, öğrenme sürecinde annenin rolü tartışılmazdır. Çocuk, en çok gördüğü kişi olan anneyi bildiği varlıkların kaynağı olarak görür. Çevresinde büyük, güzel ve önemli ne varsa onunla özdeşleştirir. Anne, ışıktır, güneştir, bütün anneler içinde en güzelidir ve en önemlisi çocuğun tanıdığı insanlar içindeki en yakın dosttur.

Abdurrahim Balcıoğlu “Analar” şiirinde;

“Öperken çocukları
melekler uykularda
Kutsanır anaları
ak süttten pak sularda.”²⁴⁷

mısralarıyla anaların kutsallığını anlatır. Dünyada sevgi, saygı ve iyiliğe en fazla lâyık olan kişilerin başında anneler gelmektedir. Çünkü onlar, çocuklarını bin bir sıkıntı ile kimi zaman uykularını bölerek, kimi zaman en güzel ninnileri söyleyerek sevgiyle büyütmektedirler. Çocukların bedenî ve manevî gelişimlerinde annelerin sevgi, şefkat ve merhameti en önemli etkenlerden biridir. Çünkü bir çocuğun ruhî ve bedenî gelişimi için

²⁴⁶ Yaşar Faruk İNAL, “Annem’e”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 51.

²⁴⁷ A. Rahim BALCIOĞLU, “Analar”, **Acılı Zamanlar**, 1. bs., İstanbul, 1989, s. 91.

anne sütü ne kadar önemli ise, annenin sevgi, şefkat ve merhameti de en az o kadar önemlidir.

Ayrıca bu mısralarda analarla melekler arasında bir bağ kurulmuştur. Çocukları gece uykuda iken bekleyen sadece melekler değildir. Bir anne de çocuğunu belli bir yaşa getirinceye kadar gecesini gündüzünü ona vakfeder. Her türlü mesaisini çocuğuna ayıran, her türlü fedakârlığı yapan bir anne “ak süttten pak sularda” kutsanmayı hak eder.

Şair, annelerin değerini ve yokluklarının verdiği üzüntüyü kendi annesini kanserden kaybettikten sonra yazdığı “*Ey Derd*” şiirinde dile getirir. Balcıoğlu, bu ebedî ayrılığın acısını şiire bir ağıt mahiyetinde yansıtır. Bir annenin ölümü evlatlarını eritip bitirir. Bu dayanılmayacak acı karşısında isyanı engelleyen ise, emrin Hak’tan gelmesidir.²⁴⁸

“*Şiirimizde Ana*” (1967) isimli bir antoloji kitabı bulunan Yavuz Bülent Bâkiler, anne temasını işlerken annesinden ve eşinden hareket eder. Onların şahsında bütün Türk annelerinin portresini çizmeye çalışır. “*Analara*” şiirinde bu portreyi görmek mümkündür. Kendisinin ve eşinin annesinin yanında garibin, fakirin, mahkûmun annesi de yer alır. Şaire göre bütün anneler aynıdır. Hepsi fedakâr, cefakâr, merhametli, sevecen ve çilekeştir. En önemli ortak yanları ise evlatları için endişe etmeleridir. Şair, iyilik ve fedakârlık sembolü olan anneyi kelimelerle anlatmanın güçlüğünü bilmekle beraber ödenmesi en zor olan anne hakkını vurgulamaya çalışır:

“Garibin anası pencerelerden
Yanık türkülerle yollara bakar
İncecik yüzünde her akşamüstü
Çizgi çizgi nokta nokta bir efkar.

Fakirin anası her sabah sessiz
Ağlar çocuğunun aç çıplak durduğuna
Elleri koynunda kalır çaresiz
Bin pişman doğduğuna, doğduğuna.

Mahkumun anası susar konuşmaz
Suçu kendisinde sanır.

²⁴⁸ A.Rahim BALCIOĞLU, “*Ey Derd*”, *Acılı Zamanlar*, 1. bs., İstanbul, 1989, s. 92.

Kaçar insanlardan aydınlıklardan
Duvarlara bile baksa utanır.

Açılrsa üstüm biraz, duyar da gece yarısı
Kalkar yatağından gelir
Bir mübarek el usanır yorganıma usulca
Bilirim anamın elidir.

Bir merhamet bir sıcaklık bir gurur
Yavrum diyen sesinde
Ve huzurun günde beş vakit nabzı vurur
Beyaz tülbindinde, seccadesinde.

Karımın anası anama benzer
Öylesine yakın duygulu ince.
Özü sözü bir,yayla gözesi kadar berrak
Oturacak yer bulamaz çıkıp yanına gidince
Yüreğı destanlar gibi sınısıcak.”²⁴⁹

Şiirin son bölümünde şair, evin dirliğini, düzenini sağlayan eşinden bahseder. Bu mısralar, “Yuvayı dışı kuş yapar.” sözünü doğrular niteliktedir:

“Ve alnım açıksa, başım dikse
Dirliğimiz varsa, mutluyşam
Yüzüme gülüyorsa böyle bu şehir
Bir beyaz zambak gibi pırıl pırılrsa yavrum
Ve yavrumsa her şeyi bana sevdiren bir bir
Bu mutluluk, bu düzen, bu bitmeyen aydınlık...
Anasının yüzü suyu hürmetindir.”²⁵⁰

Şair anneleri sadece evin, ailenin düzenini ve huzurunu sağlayan biri olarak görmez. Onlar yetiştirdikleri çocuklarla aslında yurdun ve dünyanın da direğidir.

“Yurdumuzun, yuvamızın direğı...
Dünyadaki insanların en mübareğı

²⁴⁹ Yavuz Bülent BÂKİLER, “Analar”, **Duvak**, 6. bs., İstanbul, 1991, s. 14-15.

²⁵⁰ a.g.e., s. 15.

Elimize diken batsa yüreği,
Yanacak analar bilirim.”²⁵¹

Annenin bir çocuğun hayatındaki yeri çok önemlidir. Onlar çocukların ilk öğretmeni olarak problemleri çözmede daima çocuklara rehberlik ederler. Bu hem çocuğa doğruyu, iyiyi, güzeli öğretme arzusu hem de annelik içgüdüsüdür. Hayata gözlerini açtığı andan itibaren annesini daima yanında bulan çocuk, bir ömür boyu onun desteğini arar. Yavuz Bülent Bâkiler, “*Farkında Mısın*” şiirinde annesine hâlâ muhtaç olduğunu anlatır. Şair kendi annesinden hareketle bütün annelere ulaşmayı hedefler. Ama onun için en güzel örnek annesidir. Annesini görmek, onun söylediklerini dinlemek şairi adeta yüceltir:

“Bütün anneleri düşündüm tek tek
Sensin benim için en güzel örnek
Seni dinleyerek, seni görerek
Nasıl yüceldiğimin farkında mısın?”²⁵²

Şair şiirin son dördlüğünde ise annesine olan sevgisini ve özlemini dile getirir:

“Seni göremedim diye bu bahar
İçimde bin türlü duygunun isyanı var
Turnaların gökyüzünü sevdiği kadar
Seni sevdiğimin farkında mısın?”²⁵³

Anne sevgisini şiirlerinde incelikle işleyen şair, yetim ve öksüz çocukların acısını da içtenlikle paylaşır. Onların hâl ve hareketlerindeki ezilmişlik, yüzlerindeki zavallılık şairin yüreğini sızlatır:

“Ve bütün yetimlerin yüreği bende sızlar.
Ağlar her akşam içimde anasızlar.
Oyuncaksız, salıncaksız, kucaksız çocuklara
Sarılan ben olurum.”²⁵⁴

²⁵¹ Yavuz Bülent BÂKİLER, “Analar II”, **Duvak**, 6. bs., İstanbul, 1991, s. 16.

²⁵² Yavuz Bülent BÂKİLER, “Farkında Mısın”, **Duvak**, 6. bs., İstanbul, 1991, s. 17.

²⁵³ a.g.e., ayn. s.

²⁵⁴ Yavuz Bülent BÂKİLER, “Resim”, **Duvak**, 6. bs., İstanbul, 1991, s. 19.

3.14.2. Baba Sevgisi

Bir çocuğun hayatına yön verenler, onun her türlü bakımını üstlenen, ona emek veren ve onu sevgiyle büyütenlerdir. Bu kişilerin başında da anne ve baba gelir. Ebeveynler bu özellikleri ile şiirlere konu olurlar. Anne ile çocuk arasındaki bağın daha güçlü olması sebebiyle anne sevgisini dile getiren şiir sayısı nicelik bakımından daha fazladır. Bununla beraber baba sevgisi üzerine yazılan şiirlere de zaman zaman yer verilmektedir. Hisar şairleri de anneyi ve anne sevgisini daha çok işlememiş olmakla birlikte babayı ve baba sevgisini de ihmal etmemişlerdir. Bunda şairlerin pek çoğunun baba olmasının etkisi vardır.

Coşkun Ertepinar baba üzerine yazdığı iki şiirden birincisinde evlatlarını özleyen bir babayı, ikincisinde annesini ve özellikle babasını özleyen bir çocuğu anlatır.

Evlerin neşesi, rengi, canlılığı olan çocukların herhangi bir vesile ile evden ayrılmaları anneyi ve babayı derinden etkiler. Bu ayrılıkta çocuklar, gurbetin, hasretin ne demek olduğunu öğrenirler. Anne ve baba ise evlattan uzak kalmanın zorluğunu ve acısını tadar. Ertepinar, “*Baba Yüreği*” şiirinde bir simitçinin sesinde çocuklarını hatırlar. Sokaktan geçen bir simitçinin sesi, küçük müşterilerinin terk edip bomboş bıraktığı evdeki babayı duygulandırır. Simitçinin bağırsı evdeki sessizliği bozduğu gibi, babanın içini acıtır:

“Baba yüreği dayanmıyor işte buna,
Bağırma simitçi, bu sokakta bağırma...”²⁵⁵

Ertepinar’ın “*Çanakkale-Yemen*” şiirinde ise annesinin ve babasının yokluğunu sorgulayan bir çocuk vardır. Dedesi ve ninesi ile yaşayan çocuk anne ve babasını özlemektedir. Çocuğun babası I. Dünya savaşına katılmıştır. Hangi cephede olduğunu hiç kimse bilmez. Dolayısıyla dede ve ninenin çocuğun sorduğu sorulara cevap vermesi imkânsızdır:

“Bir gün çocuk sormuştu o irade heykeline:
“Dedem, demişti, nerde babam?
Annem nerde?..”
Dedenin yüreği kim bilir nasıl vurulmuştu!
Titreyerek dökülmüştü söz dudaklarından:

²⁵⁵ Coşkun ERTEPINAR, “Baba Yüreği”, *Zaman Bahçesinde*, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 45.

“Oğlum benim, koç yiğidimin armağanı,
Güç bırakmadın şimdi bende,
Annen gelir mi bilmem, baban gelir belki,
Sen düşün ki Çanakkale’de,
Ben diyeyim ki Yemen’de...”²⁵⁶

Şairin “*Şehit Babam Çanakkale Yolunda*” şiiri ise Çanakkale’de şehit düşenlerden biri adına bir evladın yazdığı bir şiirdir. Şiirde onların geride bıraktıklarının inanç dolu ruh zenginlikleri ifade edilmektedir. Sevdiklerinden koparcasına ayrılan bir babanın ve cephede ölüme şevkle atılan bir kahramanın ağzından kolayca söylenivermiş gibi bir yapıya sahip güçlü bir şiirdir. Şiirin son dörtlüğünde son nefesini vermek üzere olan baba;

“İlerledi bizimkiler,
Sızan kanımı kim siler?
Şehide, YURT, rahmet diler,
Yoksa ruh nasıl uyurdu?...”²⁵⁷

diye feryat eder.

Ahmet Tufan Şentürk, çocukluk yılları ile babasının sözlerini hatırlar. Bütün ömrü köyde tarlada geçmiş olan babası, kendi dünyasında bir baba olarak üstüne düşen her şeyi yaptığına inanır. Toplumda baba, evin geçimini sağlayan, ciddiyetin, dürüstlüğün ve otoritenin sembolü olarak görülür. Şentürk’ün babası kendince üzerine düşen bu vazifeyi yerine getirmiştir:

“Askerlikte onbaşı oldum
İzmir’de amele başı
Yedi çocuk babasıyım
Allaha bin şükür oğlum
Haram yemedim, hile yapmadım
Bir kötü söz söyletmedim kendime
İşte geldim gidiyorum
Kemiğimi sızlatmayın mezarımda” derdin.”²⁵⁸

²⁵⁶ Coşkun ERTEPINAR, “Çanakkale Yemen”, *Şiir İkliminde Bir Ömür*, 1. bs., Ankara, 1995, s. 231.

²⁵⁷ Coşkun ERTEPINAR, “Şehit Babam Çanakkale Yolunda”, *Şiir İkliminde Bir Ömür*, 1. bs., Ankara, 1995, s. 32.

²⁵⁸ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Babacığım”, *Çakırdiken*, 1. bs., Ankara, 1969, s. 12.

Şairin babası vazifesini yerine getirmenin verdiği güven ve rahatla çocuklarından yüzünü kara çıkarmamaları için istekte bulunur. Bütün dünyası yaşadığı çevre ile sınırlı ve ufku dar bir baba olduğu için çocuklarına daima;

“Köy danasından öküz,
Köy çocuğundan efendi olmaz.”²⁵⁹

diyerek ellerindeki ile yetinmesini öğretmeye çalışır. Bu, gerçi dar bir görüştür ama görüp geçirdikleri sınırlı biri için iyi niyetli bir yaklaşımdır. Nitekim bunun böyle olduğunu şair yıllar sonra eli kalem tutan biri olarak anlar ve babasına şöyle seslenir:

“Nur içinde yat babacığım, nur içinde yat
“Sabırla koruk helva, dut yaprağı atlas” amma
Söylediğin gibi değilmiş hayat...”²⁶⁰

Baba, hayatın gerçeklerini ve zorluklarını daha iyi bilen biri olarak çocuklarına doğru yolu göstermeye çalışır. Ancak özellikle belli bir eğitimden geçmemiş olanların doğru, iyi ve güzelden anladıkları hayat tecrübeleri ve ailelerinden aldıkları terbiye ile sınırlıdır. Dolayısıyla bir babanın çizdiği yol, çocuklar için daima başarıya giden en büyük yol olmayabilir. Nitekim Ahmet Tufan Şentürk’ün babası köyü, tarlası ve ailesi ile sınırlı hayatında çocuklarına doğru yol olarak ancak bunları gösterebilir. Oysa hayat şairi kendi ideallerinin peşinden koşarken bambaşka yerlere sürüklemiştir.

Kerim Aydın Erdem, “*Resim*” şiirinde babasına ait bir fotoğraftan yola çıkarak ona olan hayranlığını dile getirir. Ciddiyet ve otoritenin sembolü olan babanın sevgisi ve desteği, bir evlât için en değerli güç kaynağıdır. Çocukların gözünde onlar, yıkılmayan, yılmayan ve mağrur kişilerdir. Şair, babasının resminde bile bu gururu, heybeti görür:

Bir resim kalmış babamdan
Ayakta yaman durmuş
Kaşlarında kalpağı
Gözlerinde dünya
Baktım
Güzel oturmuş.

²⁵⁹ a.g.e., s. 10.

²⁶⁰ a.g.e., s. 12.

Yakasına takılmış madalya
Kurtuluş Savaşı'ndan bir anı
Barışa bayrak açmak
Doğrusu
Yüceltir insanı.

Ya şu elleri
İki yanda duran
Taşımıza toprağımıza
Göz diken düşmanı
Alnından vuran.

Bir resim kalmış babamdan
Gözlerinde tarih okunur
Bir resim ki
Unutulmaz armağan.”²⁶¹

3.14.3. Evlat Sevgisi

Bu dünyada insanoğluna verilen en güzel nimetlerden biri de çocuktur. Anne ya da baba olmak tarifi mümkün olmayan yaşandıkça kıymeti anlaşılan bir duygudur. Ebeveynlerin kalplerindeki çocuk sevgisi ve beraberinde taşıdıkları şefkat hissi, çoğu zaman edebiyat ve özellikle de şiir için iyi bir malzeme olmuştur. Hisar şairleri de yüreklerindeki bu sevgiyi şiirlerine aksettirmeyi ihmal etmemişlerdir. Bu sevgi kimi zaman evlada kimi zaman torunlara bağlı kalınarak anlatılır. Ancak şiirlerinin genel yapısına bakıldığında bu sevginin sadece kendi çocuklarına karşı olmadığı sevgiye muhtaç bütün çocukları kapsadığı açıkça görülür. Bu sebeple Hisar şiirinde, yoksul, annesiz, babasız, oyun oynayan, okula giden, uçurtma uçuran, ağlayan, gülen çocukları görmek mümkündür. Bu şiirlerin hepsinde çocuklar en munis, en masum, en zavallı, sevgiye ve şefkate muhtaç kimlikleriyle ortaya çıkarlar. Dolayısıyla bu bahiste evlat sevgisi başta ve ağırlıklı olmakla birlikte, şairlerin genel olarak çocuk sevgisine yer verdikleri şiirler de yer almaktadır. Torun sevgisi ise ayrı bir başlık altında ele alınacaktır.

²⁶¹ Kerim Aydın ERDEM, “Resim”, **Kırlangıç Ormanı**, 1. bs., Ankara, 1981, s. 56.

Hisar'ın önemli kalemlerinden biri olan Mehmet Çınarlı, dört aylık kızı için yazdığı “*Küçük Prenses*” şiirinde ona olan duygularını anlatırken aynı zamanda bütün bebekleri tavsif eder. Bebekler, hem küçücük varlıklarıyla hem de melekler gibi saf ve tatlı hâllerıyla her evin neşe kaynağıdır. Ev halkı, onun yaptığı her hareketi takip etmek için başına toplanır ve adeta esiri olur. Bebeğin bir gülümseyişi bile insana ayrı bir tat ve huzur verir:

“Çağırın olmadı dünyaya seni,
Geldin istenmediğin hâlde bebek.
Öyle sevdik ki fakat her yerini;
Kızıl saçını, minicik ellerini,
Öyle sevdik ki –değil kaybetmek-
Adeta çıldırırız görmesek.”²⁶²

Çınarlı, yine evlatlarına hitaben yazdığı bir şiirinde çocuklarının kendini nasıl esir ettiğini anlatır:

“Beni esir ettiniz minicik ellerinizle;
Ne kaçmak elimden geldi, ne de karşı koyabildim.
Verecek cevabım varken en büyük hâkime bile,
Sizin saf bakışlarınız önünde dilsiz kesildim.”²⁶³

Çocuğun dengeli, sağlıklı bir baba modeline ihtiyacı vardır. Böylesi bir model çocuğun gelişimine destek olur ve yön verir. Çocuk kendisini güven içinde hisseder. Babanın ilgisi ve sevgisini görmek çocukları en azından psikolojik açıdan tatmin eder. Mehmet Çınarlı böyle bir baba tavrı ile çocuğa yaklaşır. Hatta *Çocuğa Şefkat* isimli şiirinde ancak bir annede görülebilecek şefkat duygusunu bir baba olarak yansıtır. Şair, çocuğa kendi diliyle yaklaşarak sevgisini şöyle ifade eder:

“Geliyor ağlayarak bir yere vurmuş kafacık;
Yine yardım dileyen eller uzanmış ufacak.
Gel melek yavru, bu kollar sana ömrümce açık.
Kara gözlerden akan yaşları sevsin babacık.”²⁶⁴

Ebeveynler, çocuklarını karşılıksız ve içten bir şekilde severler. Kendileri yemeyip onlara yedirirler, giymeyip onlara giydirirler. Onların rahatı için her türlü zahmete katlanırlar. Onları geleceğe hazırlamak için en ağır meşakkatleri severek göğüslerler. En

²⁶² Mehmet ÇINARLI, “Küçük Prenses”, *Güneş Rengi Kadehlerle*, 1. bs., Ankara, 1958, s. 56-57.

²⁶³ Mehmet ÇINARLI, “Çocuklar”, *Bir Yeni Dünya Kurmuşum*, 1. bs., Ankara, 1974, s.17.

²⁶⁴ Mehmet ÇINARLI, “Çocuğa Şefkat”, *Gerçek Hayali Aştı*, 1. bs., Ankara, 1969, s. 48.

önemlisi de bütün bunları yaparken yüksünmezler, aksine haz duyarlar. Çünkü bu dünyada insana en büyük gücü veren çocuklardır. Gültekin Sâmanoğlu, bunu;

“En büyük gücümüz mis gibi kokan,

Atın terkisindeki oğul balı.”²⁶⁵

diye ifade eder. Anne babaların hayatı çocuklarına bağlı olarak gelişir. Zamanlarının ve düşüncelerinin önemli bir bölümünü çocukları alır. “Yürüdü, konuştu, okudu, yazdı” derken hayat geçip gider. Sonra o da büyür baba olur, dede olur.

Babanın anneden farklı olarak üstlendiği sorumlulukların başında evi geçindirmek gelir. Baba manen çocuğun büyüüp gelişmesini desteklemek zorunda olduğu gibi maddeten de ihtiyaçlarını karşılamak ve hayata atılmasına katkıda bulunmakla mükelleftir. Ancak babanın omzuna yüklenen bu geçim endişesi bazen aradaki manevî bağın gereği gibi yaşanmasını olumsuz etkiler. Gültekin Sâmanoğlu, “Akşam Üstü Düşünceleri”nde işten eve yorgun argın gelen bir babanın çocuklarını doyasıya sevememe endişesi anlatılır:

“Eyvah yine akşam mı oluyor ne?

Oğlumu, kızımı seveyim derken

Uykuları gelecek birer birer.”²⁶⁶

Şair Coşkun Ertepinar genel olarak içindeki yaşama sevincini çocuklarla bütünleştirir. Bir öğretmen olarak başta evlatları olmak üzere bütün çocuklara karşı derin bir sevgi besler. Şair, çocuklarda bulduğu sevginin üstünde bir sevgi tanımaz. Bütün sevgisini ve şefkatini de onlara vermek ister:

“Beni yıkarsa bu sevgi yıkar,

Zor, isterse dağları devirsin..

Başım eğilmez katıya hiç,

Gözlerim iyiliğe sevgiyle bakar.

Bilir misin,

Beni yıkan sevgi,

Çocuk senin gözlerinde var...”²⁶⁷

Halil Soyuer, çocukları gözünde hiç büyümeyen babalardan biridir. Şair, “Oğlum Emrah’a” şiirini kırk yaşındaki oğlunu uyurken dakikalarca seyretmiş ve onun üzerine

²⁶⁵ Gültekin SÂMANOĞLU, “Her İki Dünyada”, **Uzun Vuran Gölge**, 1. bs., 1983, s. 66-67.

²⁶⁶ Gültekin SÂMANOĞLU, “Akşam Üstü Düşünceleri”, **Alacakaranlık**, 1. bs., Ankara, 1970, s. 63.

²⁶⁷ Coşkun ERTEPINAR, “Çocuk ve Sevgi”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 25.

yazmıştır. Oğlu evlenmiş baba olmuştur. İyi bir işi vardır. Ama yine de şairin gözünde hâlâ çocuktur. Bunu şiirin genelinden ve her beşliğin sonunda nakarat olarak tekrarladığı mısralarda anlamak mümkündür:

“Bugün büyüsun ama küçücüksün dünümde
Bak büyüdün kocaman adam oldun günümde
Yine de çocuk gibi uyuyorsun önümde
Demek benim gözümde hâlâ çocuksun oğlum
Seni her felaketten Allah korusun oğlum”²⁶⁸

Şair bir oğlun baba için değerini en basit şekliyle “Oğlum demek hazzını sen tattırdın babaya”²⁶⁹ şeklinde ifade eder.

İbrahim Minnetoğlu’na göre ailenin oluşabilmesi için, iki insanın birbirine duyduğu sevginin en büyük göstergesi olan çocuğa ihtiyacı vardır. Öyle ki çocuk ailedeki sevgiyi perçinler ve artırır. Çocuk bir sevgi yumağı içinde büyür, yürür, konuşur, sonra kendisi de anne baba olur ve bu durum insanlık tarihi adına hep böyle devam eder:

“İki
Sevda
Bir olur
Bir gül bir nur olur
Bir güzel çocuk olur
Gözlerden yakın tutulur
Şar şar sevgi akar çevresine
Sevile seville büyür, yürür, konuşur
Sever, sevilir, anne olur, baba olur”²⁷⁰

Yaşar Faruk İnal kızı Elif’e ithafen yazdığı şiirinde hayatın onunla nasıl anlam kazandığını vurgular. Kızının yapmacıksız, içten tavırları şairin ona bütün kalbiyle bağlanmasına sebep olur:

“Sabah güneşlerinde altın saçın
Gözlerin gök mavilerine inat
Kol açışın, koşuşun bana

²⁶⁸ Halil SOYUER, “Oğlum Emrah’a”, **Sevgi Çiçekleri**, 1. bs., Ankara, 1996, s. 77.

²⁶⁹ a.g.e., ayn.s.

²⁷⁰ İbrahim MİNNETOĞLU, “Çocuk”, **Uyum**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 34.

Öyle yapmacıksız, rahat
Hayatı seninle anlıyorum.
Uzat ellerini yavrucuğum!”²⁷¹

Yavuz Bülent Bâkiler’in sıkça işlediği ve önem verdiği temalar arasında çocuk sevgisi ve anne-çocuk ilişkisi önemli bir yer tutar. Şair, kendi annesi ve çocuklarından hareket ederek zamanla bütün anaları ve çocukları anlatır. “*Orda Bir Çocuk Burada Ben*” şiirinde kalbinin tüm çocuklara açık olduğu ve onların sevgisiyle dolduğu açıkça görülür. Uzaklarda bir yerlerde doğan bir çocukla şair de yeniden doğar. Bir çocuk ağlıyorsa şair de onunla ağlar. Bir uzak evde bir çocuk yetim kalsa şair kendini onun yerine koyar ve yetim hisseder. Bir çocuk hasta olup sayıklarsa o da hasta olur. Sabaha karşı bir çocuk ölürse şair de adeta onunla ölür. Anlaşılacağı üzere Bâkiler’in yüreğindeki çocuk sevgisi onu çocuklarla özdeşleştirir. Şair ülkenin serveti olarak gördüğü çocukları, sevecen, mutlu, yarınlara umutla bakan, sevmenin ve sevilmenin kıymetini bilen, iyiyi, doğruyu ayırt edebilen insanlar olarak görmek ister. Ancak karşısında yoksul, ızdırap çeken, zavallı çocukları gördükçe derinden yaralanır:

“Koştuğu, atladığı, durduğu, uzandığı...
Düşüp kaldığı yerlerde göz bebeğim var.
Orda, toz-toprak içinde bir çocuk ağlar
Burada ben.

Ne oyun oynamak ister, ne uyku, ne su...
Ne elişi resimleri gönlünü alır.
Orda, bir uzak evde bir çocuk yetim kalır
Burada ben.

Dokunsam, martı gibi uçup gidecek sanki
Solgun yüzü bir avuç kar.
Orda, geceyarısı bir hasta çocuk sayıklar
Burada ben.”²⁷²

Çocukların büyüüp gelişmesinde sevginin öneminin farkında olan şair, bu sevgiyi şiirlerinde içtenlikle dile getirir. Sevgiyle büyüyen çocukları gördükçe, onlarla büyümek ister:

²⁷¹ Yaşar Faruk İNAL, “Uzat Ellerini Yavrucuğum”, Nuran Öğretmen, 1.bs., Ankara, 1976, s. 38-39.

²⁷² Yavuz Bülent BÂKİLER, “Orda Bir Çocuk Burada Ben”, **Seninle**, 1.bs., İstanbul, 1986, s. 23.

“Ah çocuk sesleri, çocuk gülüşleri...
Deniz köpüğünden, ceylandan ürkek...
Sizin olsun dünyanın en güzel çiçekleri
Bir çocuğun elleri ellerimde olsun tek.”²⁷³

Nureddin Özdemir, çocuklarına olan sevgisini dile getirirken oğullarına ve kızına ayrı ayrı yer verir. Oğulları, bir erkek evlada yakışır nitelikte büyür, yetişir. Her türlü zorluğa karşı yine de bütün heybetleri ile yetişirler. Kızı ise bir gül gibi nazlıdır.

“Oğullarım büyür koca dağlarda
Hürlüğünce gelecek zamanların
Yağmurla, güneşle, ayazla,

Ve kızım, bir gül gibi açar, her seher
Sihirle hülyayla nazla”²⁷⁴

3.14.4. Torun Sevgisi

Türk toplumunda torun sevgisinin evlat sevgisinden daha üstün ve farklı olduğu sıkça tekrar edilir. Halk arasında kullanılan “Evlâtlar, kabuklu ceviz; ama torunlar ceviz içi.”, “Evlâtlar, sermaye; ama torunlar faiz.” ifadeleri bu görüşe birer delildir. Dedeler, nineler çocuklarıyla yapamadıklarını, yaşayamadıklarını torunları ile bertaraf etmeye çalışırlar. Günlük hayatın telaşı, iş temposu, onları terbiye etme ve eğitime endişesi çoğu zaman anne-babaların kendi evlatları ile yeteri kadar ilgilenmesine, oyun oynamasına, güzellikleri paylaşmasına engel olabilir. Ancak torunlar insanın karşısına hayatın bıkkınlık ve yorgunluk veren yoğunluktan kurtuldukları bir zamanda çıkarlar. Böylelikle hem torunları ile çocukluk günlerinin özlemini giderirler hem de çocuk sevgisini doyasıya yaşarlar.

Hisar şairlerinden bazılarının torunlarına duydukları sevgiyi ve verdikleri değeri gösteren şiirlerine bakıldığında, bunların hem nitelik hem de nicelik bakımından evlat sevgisini işledikleri şiirlerle eş değer olduğu görülür. Bu şiirler, Türk toplumunun toruna bakışını yansıtmaları bakımından kayda değerdir.

²⁷³ Yavuz Bülent BÂKİLER, “Çocuklar”, **Seninle**, 1.bs., İstanbul, 1986, s. 25.

²⁷⁴ Nureddin ÖZDEMİR, “Bende Yaşayanlar”, **Vakit Geçti Yorgunum**, 1. bs., Ankara, 1981, s. 22.

Hisar şairlerinden Coşkun Ertepinar'ın torunları için yazdığı şiirler kendi çocukları için yazdıklarından sayıca daha fazladır. Şair, torunu Abdullah Cem'e yazdığı şiirlerinde torun sevgisini yoğun olarak anlatır. Torun sevgisi onun için adeta hayata daha kuvvetli tutunmayı sağlayan bir güçtür. Şaire göre bebek, eve sınırsız bir mutluluk getirmek için dokuz ay dokuz gün dokuz dakika beklenen bir yolcudur. Bebek sadece anne ve babasını değil, kendini sabırsızlıkla bekleyen herkesi sevgi okuyla vurur. Şair, torununu konduğu ağaçtan habersiz bir kuşa benzetir:

“Tutalım dala bir kuş konmuş,
Konduğu ağaçtan habersiz.
Beşik sevinçten deli olmuş,
Bebek getirdiği aşktan habersiz.”²⁷⁵

Şairin yine aynı torunu için yazdığı şiirlerinden biri de “*Cem'imle Ben*”²⁷⁶ dir. Şair torununa duyduğu sevgi ve kendi çocukluk yıllarına özlemin bir neticesi olarak yeniden çocuk olmak ve torununa oyun arkadaşlığı etmek ister. Cem şair için bu dünyadaki en güzel bebektir ve şair onu gelecekte soyunu devam ettirecek bir şehzade kabul eder. Cem ne tam anlamıyla masal dünyasının ne de bilinen gerçek dünyanın şehzadesidir. Ama yine de bütün güzellikleri üzerinde taşıması ve masumiyeti onu bir masal çocuğu yapar:

“O, ne masallar şehzadesi,
Ne bilinen gerçeğin.
Ama yine de bir masal çocuğu,
Bütün güzellikler üstünde.”²⁷⁶

Ertepinar “*Can Çiçeği*” şiirini torunu Pınar Ertepinar'a ithafen yazmıştır. Burada şair, torununa olan sevgisini onun dilinden ifade etmeye çalışır. Ertepinar'ın içindeki torun sevgisi o kadar büyüktür ki onun dünyaya gelmesini heyecanla ve sabırsızlıkla beklemiştir. Torunu da sanki bu sevgiyi hissetmiş ve dedesini etrafındaki diğer insanlardan farklı sevmiştir. Gerçek hayatta da daima görülecek torun-dede sevgisi bu şiirle açığa vurulmuştur:

“Açıldı can çiçeği
Bir küçücük gonca, tomurcuk,
Tanrıdan kopma ılık çocuk!

²⁷⁵ Coşkun ERTEPINAR, “Bebek ve Beşik”, *Zaman Bahçesinde*, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 140.

²⁷⁶ Coşkun ERTEPINAR, “Cem'imle Ben”, *Şiir İkliminde Bir Ömür*, 1. bs., Ankara, 1995, s. 125.

Kaşlar incecikten kalem,
Pırıl pırıl pembe
Nur tanem!

Siz bensiniz diyor,
Ben hepinizim,
Eğilin üstüme görün kendinizi...
Daha adım bile yok
Ama benimdir şimdi bütün adlar,
İster Sabire deyin, ister Pınar...

Arada bir ağladığıma bakmayın, memnunum,
Beklediniz yolumu bunca ay, bunca gün...
Ben susarak konuşurum,
Susarak söylerim her şeyi
Elim, gözüm, saçım yüzüm
Büyülü bir ışıktaki parıldar...

Siz içinizden geleni söyleyin hep
Ben duyuyorum,
Havayla birlikte emiyorum sesinizi!
İşte yine dile getirdi
Şair Dedem
En güzel gerçeği!

Ben aşkım, ben sevgiyim,
Ben Tanrı ışığı, can çiçeği..."²⁷⁷

Anne babalar, bir ömür boyu kızla, oğlanla uğraşırlar. "Yürüdü, okudu" derken ömür geçer gider. Kırklı yaşlardan sonra yeni telaşlar başlar. Çocuklara duyulan sevgi ve gösterilen ilgi artık torunlara yönelir. Gültekin Sâmanoğlu, bu sevgiyi şöyle anlatır:

"Derken, bir yavru kuş: ay, bu da nesi?..
Yeniden başlattı yarım yüzyılı.
Hesap kitap, alt üst oldu önünde:

²⁷⁷ Coşkun ERTEPINAR, "Can Çiçeği", **Küçük Dünyamın İçinden**, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 63.

Sevgisi, boyuyla ters orantılı.”²⁷⁸

Şair torununa duyduğu sevginin büyüklüğünü ifade ederken o kadar minik bir varlığa bu kadar büyük bir sevgi duyulmasına adeta hayret eder. Onların aileye getirdiği sevgi ve sevinç bütün yılgınlıkları, yorgunlukları yok edecek yüceliktir. Tertemiz bakışları, körpecik teni şaire cennet kokusunu hissettirir.

Anneanne, babaanne, büyükbaba olmak her ne kadar insanlara yaşlandıklarını hatırlatsa bile, kendilerine böyle hitap edilmesi onlara tarifi çok zor bir haz yaşatır. Bu sebeple torunların istekleri bir emir gibi yerine getirilir. İbrahim Minnetoğlu da bir dede olarak torunlarının her arzusunu yerine getirmeye çalışır. Şair, torunlarına karşı hissettiklerini bir sevgi olarak değil, ak saçlı hâliyle yaşadığı aşk gibi kabul eder. Torunlarının ona “dede” diye seslenmeleri duyduğu ve duyabileceği en tatlı sestir. Şaire göre onlar, gönül meyvesi, kudret narıdır ve insana dört mevsim baharı yaşatır:

“Bir elif aydınlatır
On sekiz bin güneşi
Ay aydınlığı
Gergef işler gümüştten

Yaşlanmış gönüllerde
Bir aşk filizidir torun

Dört mevsim pürnakil çiçek
Torunlar sayesinde;

Yaşlı filizler yanında,
Filizlenir görünecek.

Her gün her saat artar tadı,
Yeryüzü meyvesi değil bunlar:
Gönül meyvesi, kudret narı,
Ömrümüzü kaplar baharı!...

²⁷⁸ Gültekin SÂMANOĞLU, “Cennet Kokusu”, **Uzun Vuran Gölge**, 1. bs., İstanbul, 1983, s. 63-64.

Hiç böyle tatlı çağırılmamıştım,
Ne güzel ses, ne ilahi, ne çekici
Güvenen, isteyen rameden ses;
Ayşe'nin sesi, Zeyneb'in sesi
En küçükleri, Yeşim'in sesi.

Ne isterlerse yaparım elbet
Bu güne bugün koskoca dedeyiz
Kolumuz kanadımız gerili üstlerine
Dağ gibiyiz, gönülden sesleniriz
Ne isterlerse yaparız elbet
Sen emret sultanım, sende, sende emret!...

Ak saçlara yakışıyor bu ilahi aşk
Ne güzel nasib olmuş sana
Ey koca dede; sevin, şükret!...²⁷⁹

Minnetoğlu, torunları, Ayşe'ye, Zeynep ve Yeşim'e ithafen yazdığı ve ilk bölümlerinde Üsküdar'ı anlattığı şiirinde hem eşinin hem de kendinin torunlarına karşı hassasiyetini dile getirir. Şair, eşinin hislerini mısralarında şöyle ifade eder:

“Şimdi, koskoca kız
Dördünde, beşinde var.
Nenesinin peşinde koşar
Onun yaptığını yapar, eğilir, doğrulur, oynar.
Dünya bir yana, bu torun kız bir yana
Sevgi kanatlarında herkesten ağır çeker.
Hiç laf istemem, der nene, hiç laf istemem:

²⁷⁹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Torun”, **Gülümse**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 166.

Bu kız benim son gürlüğüm,
Göz bebeğim, sevgilimdir.”²⁸⁰

Dede ve nine sevgilerin en güzelini tattıkları bu kızı her türlü kötülüğe karşı kanatları altına alır. Öyle ki elini, yüzünü, gönlünü aklamayan hiç kimsenin torunlarına yaklaşmasına izin vermezler. Aslında şair, torunun da diğer çocuklardan farksız olduğunu bilir. Onun torun sevgisi belki de yüreğindeki çocuk sevgisine dayanmaktadır. Çocukları seyreden herkes mutsuzluğunu unuttur, neşelenir:

“Bu mutluluk bir bereket kaynağıdır.
Bu Üsküdarlı çocuk,
Tıpkı başka çocuklar gibidir, hiç farkı yok.
Alın bütün mutsuzları, götürün okul kapılarına
Çocukları seyrettirin
Biraz çocuk sesi duysun dertliler,
Dertlerini unutsunlar,
Mutluluğu, çocuklarda bulsunlar.”²⁸¹

Şair, torunları için beslediği hislerden onların da haberi olmasını ister. Onlara sevdiğini söylemek dede-torun ilişkisinde zaten var olan sevgi bağını daha güçlendirir. Şair, “*Ayşem’le Okul Dönüşü*” şiirinde torununa hem öğüt verir hem dua eder hem de sevgisini dile getirir:

“Yürüyebilirsen yürü,
Elindedir, gülmek, düşünmek,
Elindedir, şarkı söylemek özgürlüğü.
Senin olabilir, kaval çalabilirsen;
Kızılırmakta su içen sürü.

Tut içinde, bırakma kaçmasın,
Kuş olupta gökyüzüne uçmasın.

Sen yeni sürgün bir dalsın
Taptazecik baharsın

²⁸⁰ İbrahim MİNNETOĞLU, “Üsküdar’da Bir Çocuk”, **Gülümse**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 77.

²⁸¹ a.g.e., s. 78.

Koş, gül, oyna, eğlen,
Umut arkadaşın olsun,
Yanında kalsın,
Hep içinde gülsün
Hep tomurcuk olsun.
Sen torunumsun, Ayşemsin
Bak şunu çok iyi bilesin;
En çok emek verdiğim,
En çok sevdiğim sensin.”²⁸²

Şair, torununu okula getirip götürürken yol boyunca onunla duygu ve düşüncelerini paylaşır, konuşma fırsatı bulur. Bu sadece Minnetoğlu’na has bir durum değildir. Emekliye ayrılmış ve hayatının arta kalan zamanını başta torunları olmak üzere ailesine adanmış pek çok kimse için aynı durum söz konusudur. Özellikle torunları gezdirmek, okula götürüp getirmek dedelerin, ninelerin en sevdiği iştir:

“En sevdikleri iş dedelerin, ninelerin
Torunları okula götürmek olmalı
Yeniden bir heyecan, gencelme, umut
Aman aman emeklilere dokunmayın
Onlar bu yeni işlerden memnun olmalı.”²⁸³

Halil Soyuer, üç çocuğunu da yuvadan uçurmuş bir babadır. Bu şaire bir hüznün yaşatsa da, torun sevgisi bu hüznü bastırır. Şairin torununa sevgisi o kadar büyüktür ki hangi çocuğa baksa torununu görüyor gibi olur. Etrafındaki çocukları severek torununa duyduğu özlemi gidermeye çalışır:

“Çocuk Sevgisi kaynar özümde
Çocuklar uyusun gelsin dizimde
Öyle özledim ki şimdi gözümde
EFEKAN’laşıyor bütün çocuklar.”²⁸⁴

²⁸² İbrahim MİNNETOĞLU, “Ayşem’le Okul Dönüşü”, **Gülümse**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 74-75.

²⁸³ İbrahim MİNNETOĞLU, “Emekliler”, **Gülümse**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 74-75.

²⁸⁴ Halil SOYUER, “Çocuklar”, **Sonbahar Çiçekleri**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 76.

3.15. Gelecek

Çocuğun ailedeki ve toplumdaki rolü yadsınamayacak kadar büyüktür. Çocuk, hem aileler hem de toplum için gelecek garantisidir. Hisar şairleri de geleneksel toplum yapısındaki bu düzeni aynen kabul etmişlerdir. Onlara göre de her ailenin gönülden istediği, evin neşesi olan çocuk; gelecek günlerin kurucusu, teminatı, cemiyetin de temelidir. Çocuğun beden ve ruh sağlığı için gösterilen gayret, fedakârlık ve geleceklerine yönelik yapılan çalışmalarla cemiyet sağlam temellere oturtulabilir. Cemiyet ve aileler ülkenin bekasını sağlayabilmek için çocuklarına iyi bir gelecek hazırlamak zorundadır. Ancak hayata ve geleceğe umutla bakan Hisar şairleri, çocuklara iyi bir gelecek sunma arzusunu dile getirmekle beraber, bazen aynı konuda birtakım kaygılar taşımaktadırlar.

Gültekin Sâmanoğlu, birbirinin devamı olarak nitelendirilebilecek “*Her Gece*” ve “*Acı Nokta*” şiirlerinde çocukların geleceği için duyduğu endişeyi dile getirir. Aileler henüz çocuk doğmadan yaptıkları plânları, doğumun ardından sırayla uygulamaya çalışırlar. Ancak, çocuklar ailelerinin himayesinden çıkıp kendi başlarına hareket etmeye başladıklarında bu planlar istenildiği gibi uygulanamaz. Sâmanoğlu, bu durumda çocukları gelecekte bekleyen çileleri düşünüp aynı zamanda bir baba olarak üzülür.

“Oğlan öksürür, kız mışıl mışıl uykuda;
Hangi çile onları bekliyor dersiniz.”²⁸⁵

Şairin “*Acı Nokta*” şiirinde de geleceğe ilişkin endişeleri devam etmektedir. Bu şiirde, çocukların önlerine çıkan zorluklar karşısında takındıkları tavırları, yenilmişlikleri, pişmanlıkları, yıkılmışlıkları dile getirilir. Şair geleceğin bekçisi çocukları ümitsiz ve yılgın görmek istemez ve onlara öğüt verir:

“Ne bu yıkılmışlık, ne bu çile arama,
Konudan, komşudan utanmak var; öyle mi?
Hani inandıkça kaybolurdu derdiniz,
Peki neden beğenmiyorsunuz gerçeği;
Değişen ne, böyle alt üst oluverdiniz?”²⁸⁶

Çocukları ellerinden tutup yönlendirmek, geleceğe hazırlamak ve yüceltmek gerekir. Halil Soyuer, çocuklara böyle davranmanın gerekliliğini “*Ben Değil Miyim?*”

²⁸⁵ Gültekin SÂMANOĞLU, “Her Gece”, *Alacakaranlık*, 1. bs., Ankara, 1970, s. 66.

²⁸⁶ Gültekin SÂMANOĞLU, “Acı Nokta”, *Alacakaranlık*, 1. bs., Ankara, 1970, s. 68.

şiiirinde anlatmıştır. Her şeyden önce bugünün küçükleri yarının büyükleridir. Vatandaki en kutsal görevleri üstlenecek, bu ülkenin sahibi olacak, gerektiğinde vatan uğrunda ölecek olan onlardır. Şair, bütün bunları çocukların ağzından ve soru yoluyla dile getirir:

“Tutun ellerimden, yüceltin beni,
Yarına kalacak ben değil miyim?
Vatanın en kutsal görevlerini,
Sizlerden alacak ben değil miyim?”²⁸⁷

Ahmet Tufan Şentürk, çocuk ve gelecek münasebetini son derece öz iki mısra ile ifade eder. Şaire göre, her şey, yarının büyükleri için olmalıdır:

“Geleceğe güvenmeli her doğan çocuk
İşte asıl budur istenen bizden.”²⁸⁸

Çocuk, kaderinde, geleceğinde kendini nelerin beklediğini hiç bilmeden hayatı sırtlamak, doyasıya yaşamak ister. Karşısına çıkacak her türlü engeli, korkuyu ya da güzellikleri hiç düşünmeden geleceğe elini uzatıp büyümek ister:

“Düşe kalka kucaklamaya hazır önündeki zamanı,
Bilemezdi kaderinde demlenen hangi korku,
Ya da saflığıyla gülümseyen sevinçler?
Neler koydu bu sancılar ölüm çizgisine,
Umurunda değil.
Geleceğe el uzatan çocuk artık büyüyordu...”²⁸⁹

3.16. Uyku

Çocuğun hem fizikî hem de ruhî gelişiminde uykunun önemli bir yeri vardır. Çocuğun sağlıklı bir bedene sahip olması, gün boyu huzurlu ve sakin hareket edebilmesi için düzenli uyuması şarttır. Hisar şairleri uykuyu bu bakımdan değerlendirip işledikleri gibi, bir çocuğun masumiyetini, saflığını ve uysallığını dile getirmek için de onların uykudaki hâllerinden faydalanmışlardır.

Ertepinar şiirlerinde çocukluğundan, çocuklarından ve torunundan hareketle uykunun çocuğu nasıl rahatlattığını anlatır. Uykuya dair şiirlerinde masal ve uyku

²⁸⁷ Halil SOYUER, “Ben Değil Miyim?”, *Gönül Dağları*, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 79.

²⁸⁸ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Bize Bizden”, *İnsanlık Şarkısı*, 1. bs., Ankara, 1976, s. 42.

²⁸⁹ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Geleceğe El Uzatan Bir Çocuk”, *Sevdakâr*, 1. bs., İstanbul, 1988, s. 82.

kavramlarını hep bir arada değerlendiren şair, çocukluğuna dair yazdığı şiirinde de bu iki kavramı bütünleştirir. Şairin çocukluk anıları arasında ninesinin dizinde masal dinlerken uyuyakalışı yer etmiştir. Masallarda yer alan olağanüstü unsurlar çocukları büyülü ve heyecanlı bir dünyaya sürükler. Aynı zamanda bu dünyadaki olağanüstülük ve yaşanan olaylar çocukların heyecan ve merakla karışık bir korkuya kapılmasına sebep olur. Ancak masal dinlerken uyuyakalan çocuk için korku, kuruntu yerini nur dolu bir ormana bırakır. Ertepinar’a göre, çocukların en huzurlu oldukları ve her türlü kötülükten en uzak bulundukları durum uyku halidir:

“Çocukluğumun geceleri,
Etrafımı saran periler,
Kafdağlarının cüceleri,
Ninemin dizi, sıcak minder...

Ulu cevizin ishak kuşu,
Dalları sallayan gizli el,
Kulübesinde sessiz komşu,
Nergis gözlü çocuk uyu, gel...

İşte kayıverdi ayaklar,
Çocuk başı düştü bir yana...
Sustu hışırdayan yapraklar,
Ne güzel, bak, şu uyuyana!

Dindi artık korku, kuruntu,
Nur yağıyor şimdi ormana...²⁹⁰

Şair, kızı ve oğlu için yazdığı ve aynı başlığı taşıyan iki şiirinde onlardan hareketle çocuk ve uyku münasebetini işler. Çocukları uyuturken söylenen ninniler Türk kültürünün sosyal hayattaki yansımalarını en iyi ifade eden ürünlerdir. Ertepinar, kızı Ayla’ya ithafen yazdığı şiirinde onun hayatındaki yerine değindikten sonra onun bir ninni eşliğinde uykuya dalışını ve uyurken nasıl büyüdüğünü anlatır:

“Gün boyunca ninni ona,
Şimdi dağlar, taşlar uyur.

²⁹⁰ Coşkun ERTEPINAR, “Altın Günler”, **Şiir İkliminde Bir Ömür**, 1. bs., Ankara, 1995, s. 8.

Yarı gece ninni ona
Hep uyanık başlar uyur.

Uyur artık, uyur şimdi
Kuşlar, ağaçlar uykuda!
Nefes nefes büyür şimdi
Kapar gözlerini o da...”²⁹¹

Şaire göre rahat bir uyku çocuk için dinlediği masal kadar değerli ve güzeldir. Masal dinlemek, oyun oynamak her zaman mümkündür. Bunların hiç biri uykunun yerini tutamaz. Ayrıca uyku hâlinde görülen rüya da çocukları rahatlatması bakımından önemlidir. Huzurlu bir günün ardından uykuya dalan çocuk güzel rüyalar görür. Adeta bir masal diyarında yolculuk eder. Uyku bu kadar önemli ve tatlı olmasına rağmen çocuklar pek istekle uyumazlar. Ertepinar, oğlu için yazdığı “*Bebeğin Uykusu*” isimli ninni şiirinde, masal tadındaki bir uykunun güzelliğini anlatır ve oğlunu uyumaya ikna etmeye çabalar:

“Günün altın arabası
Yüce dağlar ardındadır.
Uyandırma, sus ablası,
Uyku masal tadındadır.

Uyusun bir, uyusun da,
Yine oynar gün boyunca.
Susun kuşlar, hep susun da,
Düşler görsün uça uça..

Uyu, ışık yüzlü çocuk,
Uyu, masal kuşum uyu!
Güzel olur o yolculuk
Dolaşırsın gökler boyu...”²⁹²

Şair, “*Pınar’ı Uykuya Davet*” şiirinde hem dede torun ilişkisini hem de çocukların temel ihtiyaçlarından biri olan uykunun önemini ve gerekliliğini dile getirir. Ertepinar torunu ile sohbet edermişçesine kaleme aldığı şiirinde, büyüüp bir genç kız olduğunda

²⁹¹ Coşkun ERTEPINAR, “Bebeğin Uykusu”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 22.

²⁹² Coşkun ERTEPINAR, “Bebeğin Uykusu”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 23.

artık onun başucunda olamayacağını bilir. Ama torunu uykudan önceki masal saatlerinde eski bir alışkanlık olarak dedesini daima hatırlayacaktır. Dede, kimseyi incitmeyen sevgi dolu yüreği ile torununun çocukluğuna bir güvencedir. Fakat henüz çocuk yaştaki Pınar bunları düşünmemeli her masalın ardından en masum hâli ile uykuya dalmalıdır:

“Yağmur yüklü bulutlar gibi
Nemlenmesin gözlerin.
Bütün güzel düşünceler, mutluluklar
Güzel düşüncelerden doğar;
Uyu ki güzel düşler göresin...

Gözlerini yumduğunda,
Bir melek olursun uyuduğunda.
Haydi uyu şimdi,
Haydi uyu şimdi...”²⁹³

Nüzhet Erman şiirlerinde, çocuk, uyku ve petek arasında bir bağ kurmuştur. Şair, peteği arının yaptığı, şekli, rengi ve tadı itibarıyla güzel bir büyü gibi düşünür. Çocuk için de uyku, petek kadar tatlı, güzel ve büyüdür:

“Papatyanın gülün kokusu onda,
Mehtabın büyüğü kokusu onda,
Çocukluğun ılık uykusu onda,
Arının düşüdür ördüğü petek..”²⁹⁴

Şair, “*Çocuğun Uykusu*” şiirinde ise çocuk, uyku, petek üçlüsüne bir de masalları ekler. Türk kültüründe çocuklar genellikle ninni söyleyerek uyutulurlar. Ancak artık ninninin yanında uyku öncesi anlatılan masallar da yer almaktadır. Şaire göre güzel bir masal ninni kadar etkilidir. Hatta masallarda çocuklar özendikleri kahramanları rüyalarında görebilmek için daha çabuk uyurlar. Şairin temennisi de budur. Çocuk uykuya dalınca dinlediği masallardaki şehzadeleri, petek yapan arıları, baharı, şen tabiatı görmelidir:

“Yorgun bir türküyü eğilsin dallar,
Bir yağmur sonrası ıslak ufkuna.
Ve renkli bir ninni gibi masallar

²⁹³ Coşkun ERTEPINAR, “Pınar’ı Uykuya Davet”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 78-79.

²⁹⁴ Nüzhet ERMAN, “Petek”, **Yeşil**, 1. bs., İstanbul, 1945, s. 16.

Şehzadeleriyle dolsun uykuna.

Yum, o güzel kara gözlerini yum,
Örsün peteğini düşünde arı.
Bakışın bir gölde yunsun çocuğum,
Bahçeler yoluna serpsin baharı.

Eksilmesin taze dudaklarından,
Bir çiçekle fecir kokan bir beste.
Unut kuşları ve düşünme bir an,
Sonsuzlaş uykuna dökülen seste..”²⁹⁵

Sedat Umran ise uyuyan bir çocuğu masumiyeti, uysallığı, saflığı ile şiirlerine yansıtır. “Çocuk ve Emziği” şiirinde çocuğu tavsif ederken şöyle der:

“Bir çocuk annesinin koynunda mışıl mışıl
Uyumakta, ağzında unuttuğu emziği
Aralanan gözleri bakıyor ıslıl ıslıl
Odur yaratıkların en suçsuzu, en eziği.”²⁹⁶

Şair, çocuk dilindeki söyleyişe yakın ifadelerle ve bir ninni edasında annesinin kucağında bütün masumiyeti ile uyuyan çocuğu aşağıdaki mısralarda da uysallığı ve ürkekliği ile göz önüne serer:

“Açar geceyi lâmba
bir büyük şemsiye hâlinde
çocuğun yaprak uysallığındaki
ürkek yüzüne.”²⁹⁷

Yavuz Bülent Bâkiler’in uyuyan bir çocuğu dile getirdiği mısralarında, çocuğa karşı sevgi dolu bir insanı görmek mümkündür. Çocuk uyurken o kadar güzeldir ki şair onu denizde sallanan beyaz bir sandala benzettir. Şair anneleri ve babaları masumca uyuyan bu çocukları seyretmeye davet eder:

“Bir beyaz sandal nasıl güzelse bir denizde
Çocuklar da öylesine güzeldir uykularda...

²⁹⁵ Nüzhet ERMAN, “Çocuk Uykusu”, **A Benim Canım Efendim**, 1. bs., Ankara, 1958, s. 20.

²⁹⁶ Sedat UMRAN, “Çocuk ve Emziği”, **Altın Eşik**, 1. bs., İstanbul, 1999, s. 55.

²⁹⁷ Sedat UMRAN, “Gece Lâmbası”, **Leke**, 1. bs., Ankara, 1970, s. 35.

Sayıklayınca sanki güller açılır sular da
Anneler, babalar, uyanın.”²⁹⁸

Çocuk, uyku ve rüya kavramlarına yer veren şairlerden biri de Ahmet Yüzendağ’dır. Şair, rüyadaki zaman ve mekânın sınırsızlığını kullanarak bir çocuğa dünyanın her köşesini dilediğinde gezdirir. Rüyanın sınır tanımazlığı sayesinde çocuk dört nefeste yedi iklimi dolaşma fırsatını yakalar. Bununla da kalmaz rüya esnasında masal dünyasındaki hayalî yerlerin bile kapısını ardına kadar açar. Uyku bu kadar tatlı ve rüya bu denli güzel olunca şair rüyayı gören çocuk adına gecenin bitmesini hiç istemez:

“Dört nefeste yedi iklim dolaştı
Rüzgâr misali kuş misali çocuk,
Amanos’tan, Uzunyayla’dan aştı
Şimdi de Kaf dağlarına yolculuk.

At koşturacak Kaf dağlarında at
Hakkı yok mu dağlar kadar sevinse.
Tanrım bir geceye sığıdı şu hayat
Ne olur bu gece bitmese-bitmese...”²⁹⁹

3.17. Masal

Edebî türler içinde çocuğa dil ve muhteva bakımından en yakın olanlardan biri masaldır. Çocuklar masal dinlemeyi de okumayı da çok severler. Masallar çocukların hayal dünyasını geliştirmekle birlikte onları yetişkinliğe de hazırlar.

Masal çocuğun psikolojik gelişiminde ve eğitiminde önemli bir yer tutar. Hiçbir çocuk masal dinlemekten, hatta aynı masalı defalarca dinlemekten bıkmaz. Masal dünyası her çocuğun açmak istediği bir kapıdır:

““Açıl kapım açıl!” denmesin yoksa,
Açılmaz olur mu o masal dünya?..
Yıldızlı göklerin altında
Ateş böceği gibi yanan çocuklara.”³⁰⁰

²⁹⁸ Yavuz Bülent BÂKİLER, “Çocuklar”, **Duvak**, 6. bs., İstanbul, 1991, s. 3.

²⁹⁹ Ahmet YÜZENDAĞ, “Rüya”, **Büyük Özlem**, 1. bs., Ankara, 1972, s. 48.

³⁰⁰ Coşkun ERTEPINAR, “Dönülmez Zaman İçin”, **Dönülmez Zaman İçin**, 1. bs., İskenderun, 1949, s. 7.

Masal genellikle akşamları uyku vaktinden önce anlatılır. Şair, çocukların her birini yıldızlı göklerin altında ışık saçan ateşböceklerine benzetir. Ertepinar içindeki çocuğu yaşatmayı arzu eden ve bunu başarabilen şairlerden biridir. Dünyanın güzelliklerini çocuksu duygularla görmeye çalışır. Bunun için bir masal arabasında dünyayı dolaşır. Bu arabaya bindikten sonra ulaşamayacak, gidilemeyecek yer yoktur:

“Hâtıraların aktığı diyar,
Hafızamızın yeşil odası...
Fecir rengi kuşlar, ince dallar...
Muhayyilenin uçan kavgası..

Kanadında ağır düşünceler
Kinsiz arzuyla dolu geceler,
Güneşin çizdiği yoldan geçer
Altında bir masal arabası...”³⁰¹

Coşkun Ertepinar’a göre çocuğun büyüme ve gelişmesinde son derece önemli olan masallar , güzel ve iyi olan her şeyin simgesidir. Masal çocuklara mutluluk dağıtan bir dünyadır. Kimi zaman da gerçek dünyanın sıkıntılarından kurtulmanın, kaçmanın yoludur. Şair “Masal Gülü” şiirinde çocuklara seslenir ve onları masal tadında bir dünya yaşamaya davet eder. Şair, çocuklarla birlikte bir masal havasında dünyanın güzelliklerini fark etmeye ve fark ettirmeye çalışır. Şiire adını veren masal gülü olması istenilen bir dünyaya özlemi yansıtır. Bu masal gülü ile hırsın, kinin, kötülüklerin kapıları kapanır. Bütün güzellikler, sevgi ve kardeşlik gün yüzüne çıkar. Masallarda çocuklara böyle bir dünya sunulur. Şair de böyle bir dünyada yaşamayı ve çocuklara bırakmayı arzu etmektedir. Böylelikle sevgiden oluşan bu halka günden güne büyüyecektir.

Çocuklar böyle bir dünya ile ilk defa masallar aracılığı ile tanışrlar. Dolayısıyla el ele verip bu masal gülünü soldurmamak gerekir. İçindeki yaşama isteğini şiirleriyle dışa vuran şair, çocukların yaşama sevincini masallarda bulacağına inanır:

Bir masal gülü kokluyorum havada,
Rengi, kırmızılının en alımlısı!
mevsimin mavisi buruşmamış,
Yeşili sararmamış daha...

³⁰¹ Coşkun ERTEPINAR, “Masal Arabası”, **Dönölmez Zaman İçin**, 1. bs., İskenderun, 1949, s. 15.

Hep böyle sürsün istiyorum oyun,
Gelin çocuklar, gelin!
Gök yüzünün şenliği yere vursun,
Yıldızlar sizin olsun, ay ışığı benim!

Gün günü büyüsün halka,
Birlikte sevgi türküleri söyleyelim.
Tılsım ondadır,
Onda bütün güzelliklerin ruhu!

Boncuk boncuk düş toplayalım gecelerden,
Işıkla, aydınlıkla yıkamayı unutmayalım.
Bundadır, bu oyundadır
Ömrümüzün mutluluğu...

Gelin de şu masal gülünü akşamları kavun içi,
Sabahları mavi bir çini vazoya koyalım.
Bitmesin güzellikler, sürsün büyü,
Onu hiçbir çağda soldurmayalım...”³⁰²

Masallarla geçen çocukluk dönemi, kişinin ilerideki hayatında önemli rol oynar. Çocuksu duyarlılığın yeşermesine ortam hazırlayan masal dünyası bir ömür boyu insanın hayal gücünü besleyen bir kaynaktır. Kimi şiirlerinde çocuksu duyarlılığı koruyup, bunu çalışmaları için bir itici güce çeviren Nüzhet Erman’da masalın bambaşka bir yeri olduğu görülür. Dinlediği masalların sunduğu dünya şairin hayat boyu etkisinde kalacağı geniş bir hayal gücünün kaynağıdır:

“Binerek sedekten bir arabaya,
Gelin götürmüştük mermer saraya,
Tadını, girse de yıllar araya,
Unutamam o kırk gün, kırk gecenin...”³⁰³

³⁰² Coşkun ERTEPINAR, “Masal Gülü”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 93-94.

³⁰³ Nüzhet ERMAN, “Masal”, **Yeşil**, 1. bs., İstanbul, 1945, s. 56.

Masallar çocuğun dil gelişimini, bilişsel,duygusal ve sosyal gelişimini desteklediği gibi hayal gücünü ve üretkenliğini de geliştirir. Masal içinde yer alan kahramanlar, motifler, figürler çocuğu etkilemekte ve hayal dünyasının sınırlarını zorlamaktadır. Erman, “*Binbir Gece Masalları*” şiirinde çocukluğunda dinlediği masallarda muhayyilesini zorlayan ve etkileyen ne kadar unsur varsa hepsini unutmadan sıralamıştır. Şair bir çocuğun masallara karşı duyduğu ilgi ve merakla masal dünyasının olağanüstülüğünü yansıtmaya çalışır:

“Kaleleri topa tutup basanlar,
Yelken direğinde adam asanlar,
Siyah bayrakları kuru kafalı
Korsanlar, korsanlar, yiğit korsanlar.

Bitmek bilmiyen kırk gün, kırk geceler,
Of, deyince yerden biten cüceler,
Seher yüzlü, ürkek ceylân bakışlı
Eceler, eceler, eşsiz eceler.

İpekle baharat yüklü gemiler,
Pekmez fıçıları, kırk haramiler,
İnce minareli pembe kubbeli
Camiler, camiler, ulu camiler.

Dudakları yerle gökte zenciler,
Bir sonsuz rüyada dönen çengiler,
“Açıl susam açıl”, açılan kapı:
İnciler, inciler, nurdan inciler.

Ejderha ağzından çıkan alevler,
Kırk anahtarlı, kırk odalı evler,
Hint padişahının gün görmez kızı,
Sonra devler, devler, boyuna devler...”³⁰⁴

³⁰⁴ Nüzhet ERMAN, “Binbir Gece Masalları”, 1. bs., İstanbul, 1945, s. 65-66.

Bu şiir çocuklara her gün dinledikleri masalları hatırlattığı için dikkat çekmektedir. Ayrıca şairin dörtlüklerin son mısralarında kelime tekrarına başvurması da dil bakımından çocuklara yakın gelecektir.

Masalları çocuklar için ilginç kılan orijinal bir anlatım tarzı olması ve günlük dilin farklı kullanılmasıdır. Özellikle masalların başında yer alan tekerlemeler, söyleyiş bakımından çocukların diline yakın olması, benzer seslerin tekrar edilmesi ile akılda kolay tutulması sebebiyle çocukların hoşuna gider. Ali Püsküllüoğlu bu sebeple zaman zaman şiirlerinde tekerlemelerden faydalanır.

“İşit işit iğne deliği
Kırk tesbihim var kimler aldı?
Yetmiş dilden yetmiş sevgilim vardı
Yedisini büyüttüm yetmedi,
İşit işit iğne deliği
Sultanım efendime söyleyiver
Bu akşam penceresini örtsün yatsın.

Yedi dağ arasında yedi çiçek açar
Onu bulmağa gideceğim
Bir gün çıkar gelirsem beni unutmasın.”³⁰⁵

mısraları şairin tekerleme havasındaki söyleyişlerine güzel bir örnektir. Yine aynı şairin “Cinler Padişahı” şiirinde masal ve masala dair söyleyişlere, zamana ve mekâna yer verilmiştir. Meselâ şair bu şiire “evvel zaman içinde” diye başlar. Gözü yumup açınca insan umut ve güzelliğin bulunduğu Kaf Dağı’na gidebilir. Güzel bir kız gülünce yanaklarında güller açar, ağlarken gözlerinden inci saçır:

“Evvel zaman içinde biz var idik
Yel olur eser yağmur olur yağar idik,
Görünmez külâh,,âhlar içinde
Havva kızlarının en güzeliyle
Evcilik oynar idik.

Kırk köyde kırk ambar bulduk

³⁰⁵ Ali PÜSKÜLLÜOĞLU, “Düzce Yolu”, **Aydınlık İçinde**, 1. bs., 1956, s. 46.

Kırk ambarı da doldurduk
Hadiyin gelin cinler
Hadiyin gelin delik külâhlılar,
Yiyelim içelim düğün dernek
Başlasın davullar zurnalar.

Biz Kafdağı'ndan öte yol biliriz
Yum gözünü aç gözünü ordasınız
İşte sarayımız
İşte Hind masallarındaki cariyelerimiz
Saçlarını çözer durur.

Bir kaşık yağ ve bulgur
Yağ verenin oğl' olur.
Tuz verenin kız' olur.
Gülse güller açılır yanaklarında
Ağlasa inciler saçılır.
Hey kızımız kızımız
Gökteki yıldızımız
Ağlamasını bil beşikler içinde
Avunmasını bil topraklar içinde.”³⁰⁶

Püsküllüoğlu, masalların çocuk dünyasındaki yerini kendi çocukluğundan hareketle anlatır. Çocukluk günlerine duyulan özlemin içinde dinlenen masallar da önemli bir yer tutar. Masallarda her zaman güneş açmaz; fakirlik, haksızlık, vahşi yaratıklar, kötü periler, devler, cadı büyüleri de vardır. Masal kahramanlarının aşması gereken engeller ve yenmesi gereken güçlükler saymakla bitmez. Çocuk kendisini onlarla özdeşleştirirken, kötüler ve onlarla bağlantılı olan tehlikelere karşı bilgi edinir. Böylece çocuk masaldaki kahramanlarla korkularını paylaşıp, duygularını dile getirmek konusunda daha başarılı olur:

“Ya benim o çocukluk günlerim
Hangi ülkededir korktuğum dev

³⁰⁶ Ali PÜSKÜLLÜOĞLU, “Cinler Padişahı”, **Aydınlık İçinde**, 1. bs., İstanbul, 1956.

Yine aynı vakitlerde mi yanar

Cinlerin gözlerindeki alev.”³⁰⁷

Şair, gelişen ve değişen dünyada, hızla çağa ayak uydururken pek çok değerimize yabancılaştığımız gibi, masallara, oyunlara da yabancılaştığımızı düşünür. Mesela Türk masal kahramanlarından biri olan Keloğlan da unutulmaya yüz tutmuştur. Artık Keloğlan masalları dinlenmemektedir. Onun dünyası ile şimdiki çocukların dünyası başkadır. Ama şair tercihini masallardaki gibi bir dünyadan yana kullanır. Çünkü savaşlar, huzursuzluklar insana rahat vermez:

“Yazık sana Keloğlan

Sen bütün bunları görmeliydin.

Bu çağı görmeliydin!

Önce savaşlar yaptık

Yendik yenildik barışlar yaptık,

Hâlâ dünyamız tedirgin

Masallar avutmuyor bizi.

Evlerimiz yüce yücedir

Göklerimiz baca bacadır,

Özlediklerimiz gerilerde kaldı,

Senin dünyanın başka

Bizim dünyamız başkadır Keloğlan.

Hadi hadi

İğne dersem çık iplik dersem çıkma.”³⁰⁸

Cemal Yeşil de Püsküllüoğlu gibi masalların olağanüstü unsurlarla dolu dünyasını bir rubâî ile dile getirir:

“Yol vermez bir sokak, bulunmaz bir ev,

³⁰⁷ Ali PÜSKÜLLÜOĞLU, “Anış”, **Karanfilli Saksı**, 1.bs., İstanbul, 1958, s. 34.

³⁰⁸ Ali PÜSKÜLLÜOĞLU, “Keloğlan”, **Aydınlık İçinde**, 1. bs., İstanbul, 1956, s.23.

Bağdaş kuramam, ocak değıştirdi alev.

Cinler cirit oynar perinin köşkünde,

Baktın mı homurdanır eşiklerdeki dev.”³⁰⁹

3.18. Oyun ve Oyuncak

Oyun ve oyuncaklar, çocuğun ve çocukluğun vazgeçilmez parçalarıdır. Hisar şairleri, okul öncesi ve okul çağı çocuklarının en büyük ihtiyacı olan oyuna ve oyuncığa şiirlerinde yer vermişlerdir.

Oyun, çocuğun kendi kurduğı ve yine ona özgü bir dünyadır. Oyun dünyasındaki bütün kurallar çocuklar tarafından konulur. Hatta çocuklar oyun çağında dünyaya oyun oynamak için geldiklerini düşünürler. Oğuz Kâzım Atok, hayatın kendisine bir oyun gözüyle bakar. Bu sebeple oyunun hayattaki yerini belirtirken onu, bebeklikten başlatır ve yetişkinlik dönemine kadar getirir. Şaire göre her yaştaki insanın kendine göre oyuncakları vardır. Yeni doğmuş bir bebek için bu dünyadaki her şey oyuncaktır ve onun oynaması için vardır:

“Oyuncak oynamak için gelmişiz dünyaya
Süt parmaklarla memeler mıncıklamak
Oda ocağı uzanmak
Koşup tutmak ebemkuşağını
Düşlere sığdırmak gök parçasını
At otomobil lokomotif tank
Çocuk ellerle sarılıp balonlara uçmak.”³¹⁰

Şiirin ikinci bölümünde, büyüyen çocuk artık kendi aklına, düşüncelerine sığamaz olur. Baş uydulara, uzay gemilerine değer. Çocukken masallarda dinledikleri hiçbir şey yoktur. Televizyon, bombalar, uzay gemileri, uydular, uçaklar da büyüklerin oyuncuğıdır.

Çocuk bir yetişkin olduğunda eline öyle güçlü oyuncaklar geçer ki, bunlarla bütün insanlığı mutluluğı ulaştırabileceğı gibi insanlığın kökünü de kurutabilir. Bu sebeple yetişkinler oyun çağını geçmiş olsalar bile hayata bir çocuğun gözüyle bakmayı bilmeli,

³⁰⁹ Cemal YEŞİL, “Masal Dünyası”, **Rübailer**, 1. bs., Ankara, 1950, s. 48.

³¹⁰ Oğuz Kâzım ATOK, “Oyuncak”, **24’ün İçi**, 1. bs., Ankara, 1973, s. 25.

çocuğa gerçek dünyayı tanıtırken de hayatı onun oyun dünyasındaki gibi munis gösterebilmelidir. Küçükken evcilik oynamayı bilen çocuk, büyüyünce evrencik oynamayı öğrenmelidir:

“Gel evcik oynayalım
Gel evrencik oynayalım”³¹¹

Çocuk böylelikle hayatı ve zorluklar karşısında yılmamayı öğrenmelidir.

Gültekin Sâmanoğlu da Oğuz Kâzım Atok gibi küçüklerin de büyüklerin de kendilerine göre oyuncakları olduğu görüşündedir. Küçüklerin oyun ve oyuncakları ne kadar masumsa, yetişkinlerinki bir o kadar zararlıdır. Bu sebeple şair, “Öğüt” şiirinde hem çocuklara oyun oynamanın önemini anlatır, hem de bazı öğütler verir. Çocuklar taşlarla oyun oynar: üç taş, beş taş ... Saf tavırlarıyla oyun oynayan bu çocukların yanı başında ağabeyleri ve ablaları taşları kurşun yaparlar. Çocuklar birdirbir, uzuneşek, körebe, yağ satarım bal satarım, kayık yüzdürmece...” gibi oyunlar oynarlar. Ağabeyleri ve ablaları ise savaşırlar. Şair, çocukları bu tehlikeden korumak ister ve savaşa katılan yakınlarına küsmelerini söyler:

“Küsün ağabeylere, ablalara
Sizin taşlarınız onlarda kurşun.
Saklambaç oynayın, koşun ha koşun
Temiz alınınıza çalmayın kara,
Büyüyün hepsine deyin ki: Sobe!...”³¹²

Çocukların gelişiminde oyunun önemli bir rolü vardır. Onlar, kimi zaman oyuncakları ile, kimi zaman arkadaşları ya da büyükleri ile kimi zaman da hayal dünyalarının yardımı ile kendilerine oyun kurarlar. Ertepinar bu dünyada olup bitenlerden bî-haber olabilmek için çocukluk yıllarında hülyalarıyla dolu oyunlara dönmek ister:

“Çocuk olmalıyım yine,
Bilmemeliyim dünyanın ne olduğunu...
Dalıp bir dağ kasabasının yeşilliğine,
Yeniden kurmalıyım hülyalar oyununu.”³¹³

³¹¹ a.g.e., ayn.s.

³¹² Gültekin SÂMANOĞLU, “Öğüt”, **Uzun Vuran Gölge**, 1. bs., İstanbul, 1983, s. 58.

³¹³ Coşkun ERTEPINAR, “Oyun”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 149.

Çocuğun kendini en güvenli ve rahat hissettiği yer evidir. Bu sebeple sevdiği oyunları ve oyuncakları evinde oynamayı tercih eder. Ama tabiata özellikle de bahara hayran olan Ertepinar, çocukların sadece evde oyuncakları ile oynamalarından yana değildir. Onların sokaklarda gezmeleri, temiz havada oynayıp eğlenmeleri gerektiği üzerinde de durur:

“Haydi, haydi bırakıver olduğu gibi her şeyi,
Dizi dizi fincanlarını, tabaklarını.
Onlar sabırla beklerler kendi köşelerinde seni
Dönüşte içeriz hayalden şerbetlerini, kahvelerini
Şenlik var kış ortasında, gün bahardan kalma.”³¹⁴

Çocukların oynadıkları oyun ve oyuncaklar cinsiyetlere göre farklılık gösterir. Yukarıdaki mısralarda olduğu gibi tabaklarla, fincanlarla oynamak ve evcilik kurmak, bebeklerle oynamak daha çok kız çocukları tarafından tercih edilir. Erkek çocuklar ise daha çok arabalar, oyuncak tabancalar, tanklar ile oynarlar. Kendi aralarında oynadıkları oyunlara bakıldığında ise erkek çocuklar biraraya geldiklerinde daha ziyade askerlik, doktorluk gibi meslekleri seçerler. Ertepinar’ın “*Oyun İçinde Oyun*” şiirinde erkek çocukların bir savaş sahnesini nasıl oyunlaştırdıkları görülür:

“Oyunları var kendilerine has,
Zaman durur, oyun durmaz!
Yine bir gün
Mermerboğazı’nda gelince bir araya,
İçlerinden en alımlısı çıktı ortaya:
Ben Derviş, sen Hasan, o Duran,
Birimiz vali olsun,
Birimiz hâkim, birimiz kumandan...
Bekçimiz, polisimiz olsun,
Askerimiz, jandarmamız...
Şu tepenin ardında da Yunan!

Askerden kaçsın Ali,
Yol kessin Hafız,
Burda dağ tepe, şurda ırmak, orda orman...

³¹⁴ Coşkun ERTEPINAR, “Gün Bahardan Kalma”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 77.

Başladı oyun içinde oyun,
Ali yakalandı iki jaya arasında,
Hafız vuruldu yata, ölmüş gibi,
Olmazlar olmuş gibi...”³¹⁵

İbrahim Minnetoğlu, şair Atok ve Sâmanoğlu’nda olduğu gibi büyüdükçe insanın huzurunun ve rahatının kaçtığını dolayısıyla çocuğun hayallerle dolu oyun dünyasının insana huzur verdiğini düşünür. İnsanın aklı büyümese hep çocuk kalsa mutlu olmak çok kolaydır. Çünkü çocuğun hayatı ya da çocuksu bir hayat en güzel aşktan bile daha güzeldir:

“Us’un acı meyvelerindendir
Büyümek, ihtiyarlamak
Oysa ki ne güzel şeydir;
Çağla gibi, çocuksu yaşamak.

Çelik çomak oynamak
Ve çamurdan köfte yapıp
Yıldızlara uzanan uçurtma uçurmak!..

En büyük aşktan güzel
Bir evcilik oynamak!..
Bir iki cam parçası
Bir kaçta çakıltaşı
Üstüne bir tutam kum koyunuz
Birkaç çiçek bulunuz
Getirin şöyle yakın
Çimen yapraklarını
Sakın ha unutmayın

Aman ne güzel yemek
Aman ne güzel yemek!..
Karnımız doydu artık

³¹⁵ Coşkun ERTEPINAR, “Oyun İçinde Oyun”, **Küçük Dünyanın İçinden**,

Bu büyüyen aklımız
Kalbimizi tırmalar
Usumuz büyüme
Çok mutlu olacaktık”³¹⁶

Yukarıda görüldüğü üzere, çocukların kurdukları oyunda her şey oldukça mütevazıdır. Onların oyun oynamak için her zaman pahalı oyuncaklara ihtiyacı yoktur. Bazen bir iki cam parçası, birkaç çakıl taşı ve kumdan, mükellef bir sofa kurabilirler. Hatta bu sofraya çiçekleri eklemeyi bile unutmazlar. Şaire göre bundan daha güzel bir sofa, bundan daha güzel bir mutluluk yoktur. Bu örnek, çocukların hayal dünyasının genişliğini göstermekle birlikte, onların oyunlarının aslında gerçek dünya ile benzer bir dünyayı yansıttığını da gösterir. Dolayısıyla oyun ve oyuncaklar, çocuğun yaşadığı ortamı ve hayatı anlamasına yardımcı olur.

Oyun ve oyuncak, çocuğun dünyayı, hayatı, insanları ve kendisinin dünya içerisindeki konumunu güvenli bir ortamda keşfetmesini sağlar. Bu sebeple, daha önce değinildiği gibi, kız ve erkek çocukların ortak oyunları olmakla birlikte, özellikle oyuncak seçiminde farklı tercihleri vardır. Bu tercih, bilinçli bir seçim olmaktan ziyade kadın ve erkeğin toplumdaki rollerinin daha çocuk yaşta görülmesi ile ilgili bir durumdur. Kız çocukları toplumdaki rollerini farkında olmadan kendileri gibi olan annelerine bakarak belirlemeye çalışırlar. Bu sebeple kızların oyuncaklarının başında bebekler gelir. Onlar, daha çocuk yaşta annelik duygusunu bebekleri ile yaşarlar. Bu, kız çocuklarının ileriki hayatlarına bir hazırlık safhası gibidir. Kızların tabiatında var olan bu annelik hissi şiirlere de yansır. Minnetoğlu, kızı Ayfer’e ithafen yazdığı şiirinde:

“Uyuttun mu Zeynebini kızım
Ört üstünü üşümesin!..
Her gün odalarda, sofalarda
Bir telâş bir koşuşma, bitmez işin
Küçük ellerin, ayakların
Dur otur bilmez mi senin

Oynıya oynıya büyüyeceksin bu bebeklerle
Zeyneple, Gülle, bisikletle, çiçeklerle
Büyüyeceksin... ılık ılık, dünya dünya

³¹⁶ İbrahim MİNNETOĞLU, “Çocuksu”, **Sevgiler**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 217.

Gerçekle yüz yüze geleceksin bitecek rüya
Dilerim beklesin seni hayat yolunda
Sahici bebekler, büyük bir sevda”³¹⁷

İlhan Geçer’in “Eski Günler” şiirinde ise şairin küçükken oynadığı oyuncaklar, erkek çocuklarının oyuncak seçimini yansıtır niteliktedir:

“Yağz atların süvarisi
Kurşun askerlere komutan
Mermer havuzda yüzen
Çift bacalı gemilere kaptan”³¹⁸

Çocuklar için vazgeçilmez oyuncaklardan biri de uçurtmadır. Uçurtma bir eğlence aracı olduğu kadar, umudun ve özgürlüğün sembolüdür. Gökyüzünde pervasızca dalgalanışı, çocukları eğlendirdiği kadar, iplerin onların elinde olması çocuklara ayrı bir haz verir:

“Simgesisin özgürlüğün bir yerde
Genişliğinde mavi göklerin
Altından geçmişsin ebemkuşağının
Bu belli,
Fermanın var elinde...

Rengin, çeşidin çok kuşkusuz,
Sarı, mavi, kırmızı.
Göklerin nazlı kızı.
Ne yapsan çaresizsin
İşte ipin elimde...”³¹⁹

Nüzhet Erman, “Kan Davası” şiirinde tabiat ile insanoğlu arasındaki kan davasını anlatır. Tabiat, kendini katleden insanlardan farklı şekillerde öcünü alır. Bundan, top oynayan, uçurtma uçuran çocuklar da etkilenir:

“ÖCÜNÜ İNSANDAN BUNCA ŞEY BUNCA EŞYA
TOP-TÜFEK-TABANCAYLA ALACAK DEĞİL YA

³¹⁷ İbrahim MİNNETOĞLU, “Bebek-I”, *Sevgiler*, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 207.

³¹⁸ İlhan GEÇER, “Eski Günler”, *Bir Bulut Geçti*, 1. bs., Ankara, 1973, s. 60.

³¹⁹ Yaşar Faruk İNAL, “Uçurtma”, *Nuran Öğretmen*, 1.bs., Ankara, 1976, s. 50.

KİM DEMİŞ BULUTLAR KİN TUTMAZ DİYE
TOP OYNARKEN BAŞLAYAN YAĞMURLAR NİYE

ÇOCUK KISMININ ELİNDEN ÖCÜNÜ RÜZGÂR
UÇURTMASINI KAÇIRMAKLA ALIR”³²⁰

Çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişiminin en önemli kaynağı oyun ve oyuncaklardır. Sosyal, kültürel, ekonomik konumu ne olursa olsun çocukların işi oyun oynamaktır ve onlar için bir ihtiyaçtır. Farklı sosyal çevrelerde yetişmelerine rağmen oyunları birbirine benzer. Yavuz Bülent Bâkiler, Sivas’ın gecekondularında yaşayan çocukları konu ettiği şiirinde yarı çıplak yarı aç çocukları oyunları ile göz önüne serer:

“Ve sonra çocuklar, yarı çıplak yarı aç
Ya birdirbir oynarlar, ya seksek, ya saklambaç..
Oyuncakları çamurdan: bebek, tekerlek, topaç
Masal kahramanları: ya cin, ya dev, ya hortlak...”³²¹

Şair yine Sivas’taki çocukları anlattığı “*Sivas’ta Yoksul Çocuklar*” şiirinde erken yaşta çalışmak zorunda kalan çocukların oyundan mahrum kalışlarını anlatır. Aslında bu durum sadece Sivas ile sınırlı değildir. Her yerde çeşitli sebeplerle erken yaşta çalışmak zorunda olan çocuklar en doğal hakları ve ihtiyaçları olan oyundan uzak kalırlar.

“Nane satan, su satan yetim çocuklar
Şarkı söyleyemediler, güneşe, aya...
Biliyorum ne masal dinlemeye doydular
Ne oyun oynamaya...

Bezirci’de, Yüceyurt’ta, Altıntabak’ta...
Çocuklar var incecik yüzleri nurdan.
Ama toz toprak içinde elleri ayakları
Oyuncakları çamurdan...”³²²

Bu çocuklar oyun için zaman bulsalar bile oynayacakları oyuncakları yoktur. Oyuncak yerine tozun toprağın içinde çamurdan yaptıkları eşyalar ile oyun kurarlar. Aslında şair çocukların hep eve kapanıp oyun oynamalarından yana değildir. Ama bu

³²⁰ Nüzhet ERMAN, “Kan Davası”, *Anadolu* 1970, 1.bs., Ankara, 1970, s. 16.

³²¹ Yavuz Bülent BÂKİLER, “Sivas’ta Gecekondular”, *Duvak*, 6.bs., İstanbul, 1991, s. 27.

³²² Yavuz Bülent BÂKİLER, “Sivas’ta Yoksul Çocuklar”, *Duvak*, 6.bs., İstanbul, 1991, s. 5.

çocukların hiç oyuncakları olmayışına üzüldür. “Çocuklar” şiirinde ise zaman zaman onların tarlada bahçede tabiatla iç içe oynamalarının gerekliliğinden bahseder:

“Şimdi bütün çocukların elma bahçelerinde
Dağıtır saçlarını bir serin rüzgâr.
Ve gider sanki sesleri uzak iklimlere kadar
Salıncaklar sallanın.”³²³

Oyun ve oyuncak çocuğun gerçek dünya ile bağ kurmasını sağladığı kadar, hayal dünyasını ve yaratıcılığını geliştirir. Çocuklar sıradan ve bilindik oyunların içine bile kendi dünyalarından bir şeyler katmayı başarabilirler. Öyle ki, onların bu tutumu zaman zaman yetişkinleri aciz bırakabilir. Ebeveynler ya da yakın çevresinde bulunanlar, onların sorduğu sorulara cevap bulamazlar. Sedat Umran oyunlara kendi dünyasında yön vermeye çalışan bir çocuğun istekleri ve soruları ile dedesini nasıl zor durumda bıraktığını şöyle şiirleştirmiştir:

“Dede bana sesinin yankısını ver,
onunla birdirbir oynayacağım;
bana elinin gölgesini ver,
zıpızıplarımı içine koyacağım.

Dede bana bir masal anlat,
Keloğlan olmasın, ondan bıktım;
Şeytan minaresinin müezzinini çağır
Yanık sesiyle ezan okusun.

Dede kim sıkar boğazlarını kazların,
kim gıdıklar hindileri?”³²⁴

Modern dünyaya büyüklerden daha önce ve daha hızlı ayak uyduran çocukların oyun ve oyuncak anlayışları da içinde yaşadıkları döneme göre şekillenmeye başlar. Bir zamanlar bütün çocukların dinlemekten zevk aldıkları Keloğlan masalları, ellerinden düşürmedikleri kamıştan atların yerini şimdi modern oyuncaklar ve oyunlar almıştır. Ali Püsküllüoğlu da “Keloğlan” şiirinde aynı konuya değinmiştir:

³²³ Yavuz Bülent BÂKİLER, “Çocuklar”, **Duvak**, 6.bs., İstanbul, 1991, s. 3.

³²⁴ Sedat UMRAN, “Arsız Çocuk”, **Leke**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 136.

“Seni unuttuk Keloğlan pişmanız
Bütün kızları unuttuk Keloğlan pişmanız,
Oyunlarımız vardı onları unuttuk,
Oyuncakçıdan şimdi uçak alıyoruz
Tahta at bebek otomobil alıyoruz,
Yok artık kamıştan atımız.

Bu tiren oyuncağımız
Bu mantar tabancası silahımız,
Bir kutu kurşun asker
Buyruğumuzu bekler.”³²⁵

3.19. Okul - Öğretmen

İnsan hayatının önemli bir zamanını kapsayan okul hayatı ve öğretmenler hem çocukların hem de ülkenin geleceği için çok büyük bir ehemmiyete sahiptir. Bunun bilincinde olan Hisar şairleri, şiirlerinde okulun önemini, öğretmenin kutsallığını vurgulamayı bir görev saymışlardır. Hisar şiirinde okuma yazma, bir görev; okul, bilgi ve sevgi yuvası; öğretmen, kutsal bir varlık olarak değerlendirilir. Söz konusu temaya dair yazılan şiirlerde okul ve öğretmen sevgisi kimi zaman bir öğretmenin öğrencilere duyduğu aşkla anlatılır, kimi zaman da bir çocuğun diliyle aks ettirilir. Hisarcılar arasında öğretmenlik yapan şairler de vardır. Bu şairler, hem öğrencilik yıllarından hem de öğretmenlik yaptıkları dönemlerden ilham alarak şiirlerini kaleme alırlar.

Hisar’ın öğretmen şairlerinden biri olan Coşkun Ertepinar’ın bu mesleği seçmesindeki en büyük etken baba gibi gördüğü öğretmenleri olmuştur. Özellikle ilkokul öğretmenin şair için özel bir yeri vardır. Çocuklar için öğretmenler, anne-baba gibi üstün tutulan ve sevilen insanlardır. Ertepinar ise şehit olan babasını hiç tanıma fırsatı bulamadığı için, öğretmenini baba bilir. Kendisine doğru yolu gösteren, çalışmasını, okumasını, yazmasını isteyen ve elinden tutan öğretmenini hayatına yön veren kişilerin başına koyar:

³²⁵ Ali PÜSKÜLLÜOĞLU, “Keloğlan”, **Aydınlık İçinde**, 1.bs., İstanbul, 1956, s. 22-23.

“Öğretmenim,
Ben şehit çocuğuyum,
Severim yurdumu,
Şehitlere lâıyk olmak isterim.
Çalışırım, okurum,
Yazarım, çizerim.
Tutarsanız elimden,
Öğretmenlerimi baba bilirim ben...”³²⁶

Şair, öğretmenlerinden gördüğü baba şefkatini, meslek hayatı boyunca öğrencilerine aksettirmeye çalışmıştır. Emekli oluncaya kadar büyük bir sabır ve sevgiyle bilgisini, inancını öğrencileri ile paylaşmaya çalışır. Şair, çocukları öğretmenin elinde yetişecek bir fidan kabul eder. Bu fidanları, sevgiyle büyütmek gereklidir:

“Yaşamak güzel, herkes için, her şey için güzel..
Sevgiyle sulanırsa kavaklar daha da uzar,
Söğütlerin gölgesi genişler, serinlik artar daha da.
Meyveler yeşille çoğalır ve çocuklar sevgide boy verir,
Çocuklar başak, perçemli, buğday benizli...”³²⁷

Bir öğretmen olarak Ertepinar’ın şiirlerinde çocuklara ve öğrencilerine yer vermesi muhakkaktır. Şair, aradan ne kadar zaman geçerse geçsin, öğrencilerinin gülüşlerini, gözlerini, yüzlerini, cana can katan sözlerini asla unutmaz. Binlerce, on binlerce öğrencisi olmasına rağmen onları tek tek hatırlar. Emekliye ayrıldıktan sonra mesleğine ve öğrencilerine duyduğu özlemi giderek artar. “Anılar denizinde duygu kuşlarım” dediği öğrencilerini hep yanında görmek ister:

“Öyle değil mi, çocuklar, öyle değil mi?
Halka olun etrafımda yine, hadi koşun,
Göklere açılmış kanadıyla kuşun..
Eski mutluluğum parıldasın
Eski öğretmen gözlerimde...”³²⁸

³²⁶ Coşkun ERTEPINAR, “Şükür ve Övgü”, **Küçük Dünyamın İçinden**, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 37.

³²⁷ Coşkun ERTEPINAR, “Her Şey Sımsıcak”, **Küçük Dünyamın İçinden**, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 48-49.

³²⁸ Coşkun ERTEPINAR, “Öğretmenin Duygu Kuşları”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 61-62.

İyi bir öğretmen hem eğitimi hem öğretimi bir arada gerçekleştirebilendir. Özellikle ilkokul sıralarında öğretmen tavrı daha önemlidir. Okul bilgiyi ve sevgiyi bütünleştirebildiği zaman çocuklara sunulabilecek güzel bir dünya olur. Ertepinar, daima bu güzel dünyanın peşinde koşmuş bir eğitim neferidir. Çocuklara sınırsız bir eğitim yuvası sunan ve aynı zamanda bestelenen “Okul Çağı” şiiri çocuklara okulu sevdirmek gayesiyle yazılmıştır:

“Okul bilgi, sevgi yuvası,
Güzel dünyası çocukların.
Okul çağı mutlu çağ,
Orda doğar güneşi,
Yürekten dostlukların...

Okul bilgi, sevgi yuvası,
Güzel dünyası çocukların...”³²⁹

Şaire göre, okul dünyanın çocuk cennetidir. O kadar çok çocuğu belli bir amaç uğruna toplayabilen tek yer okullardır. Şair, çocukların okuldaki mutluluğuna papatyaları bile ortak kılar. Aslında papatyalar hayat buldukları ilkbahar mevsimini severler. Sonbahar ise onların solduğu, yok olduğu mevsimdir. Buna rağmen papatyalar, çocukları okulda birarada görmenin verdiği mutlulukla sonbaharı özlemle beklerler:

“Tek okullar açılsın da
Bir araya gelelim,
“Sevelim, sevilelim”
Şarkılar söyleyelim,
Toprak üstüne,
Bayrak üstüne...

Biz papatyalar çiçek milleti
Hangi mevsimde olursa olsun,
Okullar açılınca
İçin için katılırız sevincinize...

³²⁹ Coşkun ERTEPINAR, “Okul Çağı”, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 16.

Bakışlarımızla deriz ki:

Okuldur dünyamızın çocuk cenneti...”³³⁰

Ertepinar, bu şiirinde okulun üstlendiği görevleri de sıralamaya çalışır. Öncelikle okul çocuklara sevgi aşılamalı, sevmeyi ve seilmeyi öğretmelidir. Sonra bir milletin varlığını devam ettirmesi için elzem olan değerler kazandırılmalıdır. Elbetteki eğitimin yanında öğretim de yer almalıdır. Şair, çocuklara çalışmayı ve öğrenmeyi öğütler. Ancak bunu, bilgiçliğe ve sıkıcılığa dönüştürmeden bir oyun havası içinde telkin eder. “Çalışmak ve Öğrenmek” başlıklı şiirinde çocuklara bu iki kavramın anlamını ve önemini yine papatyalar aracılığı ile kavratmaya çalışır. Yaşayan herkes ve her şey çalışmak zorundadır. Mesela yağmurun yağması, yıldız kayması, ay tutulması, gökyüzünün yaşamak için çalışmasıdır. Çiçekler bile yaşamak için gece gündüz çalışır. Dolayısıyla doğanın en güçlü varlıkları olan insanlar da çalışmalıdır:

“Halimizce büyümek,
Papatya papatya renklenmek,
Beneklenmek,
Rüzgâra kulak vermek,
Ağaç nasıl sallanıyor,
Kuş nasıl uçuyor öğrenmek.
Işıkla oynamak, yıldızları saymak,
Çok iş bunlar, çocuklar, çok iş...
Biz de bahardan bahar
Böyle sürdürürüz
Yaşamak denilen oyunu...”³³¹

Öğretmen çok defa hâl ve hareketleriyle etrafına ışık dağıtan bir nura ya da muma benzetilir. İlhan Geçer de öğretmeni ışığı hiç tükenmeyen, karanlıkları aydınlatan bir nura benzetir. Onlar sevgi dolu yürekleri ve bilgi dolu beyinleri ile medeniyetin yolunu açan kişilerdir. Öğretmenin ışığı, kötülükleri boğarak umut dolu yarınları müjdelir:

“Işıktan ellerin öğretmenim
Yurdumun alinyazısını yazar

³³⁰ Coşkun ERTEPINAR, “Okullar Açılırken”, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 23.

³³¹ Coşkun ERTEPINAR, “Çalışmak ve Öğrenmek”, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 27.

Sen gülümsedikçe ufumuzda
Dağılır bütün karanlıklar

Gözlerin var öğretmenim
Aydın ufuklara çevrili
Hep güzel yarınları müjdelər
Boğar ışığında kötölükleri.”³³²

Yaşar Faruk İnal, “*Nuran Öğretmen*” adını verdiğı eserini büyük ölçüde çocuk dünyasına ayırmış, bu dünyanın içinde okula ve öğretmene de yer vermiştir. Buradaki Nuran öğretmen, tek bir kişi değil şairin bütün öğretmenleri temsilen sembolleştirdiğı bir isimdir. İnal, kitaba adını veren şiirinde aslında Nuran öğretmeni hiç tanımadığını, onu bir sembol olarak kullandığını açıkça ifade eder. Şairin amacı idealize ettiğı öğretmen tipinin aracılığı ile eğitim ve öğretimin önemini, öğretmenin kutsallığını vurgulamaktır. Bu sebeple Elif’e, Ahmet’e, Hatice’ye ve ismini sayamadığı bütün çocuklara öğretmenlerinin sözünü dinlemelerini öğütler. Çünkü Nuran öğretmen gibi idealist öğretmenler çoğaldıkça Türkiye aydınlık geleceğe ulaşacaktır:

“Yarın belki biraz geç olacak
Ama ergeç olacak
Ben buna inanıyorum
NURAN’LAR ÇOĞALDIKÇA.”³³³

İnal, “*Okullu Oldum*” şiirinde, daha önce ailesinden hiç ayrılmamış, tek başına bir yere gitmemiş çocuğun, okula başlayacağı zaman yaşadığı heyecanını ve mutluluğunu ifade etmeye çalışır. Aslında ilk günlerde minik öğrencilerin içinde şaşkınlık ve korku da vardır. Ancak zamanla, okula alıştıkça bu duygular yerini mutluluğa bırakır. Çocuk, büyüdüğünü ve önemli bir insan olduğunu hissetmeye başlar. Şair, henüz okula başlayan bir çocuğun duygularını yine onun bakış açısından ve dilinden şiirleştirir:

“Ben büyüdüm çocuklar
Bu yıl başladım okula
Annem elimden tuttu
Bir elimde meşin çanta.

³³² İlhan GEÇER, “Işık Dalı”, **Yeşil Çağ**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 6.

³³³ Yaşar Faruk İNAL, “Nuran Öğretmen”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 60-61

Hep güzel şeyler öğretiyor
İnsanlığa, iyiliğe yönelik
Sevelim yurdumuzu diyor
Aydınlık yüzlü öğretmenim.”³³⁴

Kendi de bir öğretmen olan Muhsin İlyas Subaşı, şiirlerinde öğretmenlerin toplumdaki yerine ve kutsallığına değinir. Öğretmen, yurdun umudu olanlara doğruyu öğretmekle mükelleftir. Görevini yaparken tıpkı eriyen ama erirken de etrafını aydınlatan bir mum gibidir. Öğrenciler, kendilerini bilgi ve sevgi ile donatan öğretmenlerine kul, köle olmaya hazırdır. Şair, Azeri Türkçesi ile kaleme aldığı şiirinde bir öğrencinin gözünde öğretmenin yerini vurgulamaktadır.

“Men köle Öğretmen’e
Öğretmen ki bir mumdur,
Erirken aydınlatır.
İşte o aydınlığı,
Her zaman öğret mene!...”³³⁵

Şair, “Öğretmenim” şiirinde ise, yine bir çocuğun öğretmenine hitaben söylediklerine ve onun için hissettiklerine yer verir. Öğretmen, yaptıkları ve öğrettikleri ile öğrencilerinin hayatına şekil ve yön verir. Bu bakımdan şair öğretmenleri çocukların bahtını yazan, kaderini sayfa sayfa işleyip dokuyan biri olarak tanımlar. Öğretmenliğin kutsiyetini şair;

“Bir mukaddes sevdaya teslim ettin başını,
Anladım ki artık sen, müellifimsin benim.
Gün gelir de kültürden boyarsam kumaşını,
Âbideni ışıktan dikerim öğretmenim!...”³³⁶

mısralarıyla ebedileştirir.

Öğrencileri hayata hazırlamada, bilgiyi, görgüyü, ahlâkî değerleri öğretmede en büyük paya sahip kişilerden biri de öğretmenlerdir. Çocuk, okula başladığı andan itibaren öğretmenin elinde yoğrulan ve bu doğrultuda karakteri şekillenen bir bireydir. Dolayısıyla çocuk için öğretmen, kendisini yazan, şekillendiren bir müellif gibidir. Zira öğretmen

³³⁴ Yaşar Faruk İNAL, “Okullu Oldum”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 57.

³³⁵ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Öğret Mene”, **Sevgi Donanması**, 1. bs., Kayseri, 1982, s. 74-75.

³³⁶ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Öğretmenim”, **Sevdakâr**, 1. bs., İstanbul, 1988, s. 91.

henüz ana kucağından hiç ayrılmamış, tek başına hareket edemeyen, ürkek ve şaşkın çocukları eğitim ve öğretim açısından donatan kişidir.

Öğretmenini müellifi kabul eden bir çocuk, okulu da evi gibi görecektir. Şair, ilkokul çocuğunun okula ve öğretmene karşı beslediği saf duyguları “Büyük Doğan Küçüğüm” şiirinde dile getirir. Subaşı, bu şiirinde okulun açılmasını dört gözle bekleyen çocukları gurbetten memleketine dönen insanlara benzetir. Bu, çocukların okulu evi gibi benimsediğini gösterir. Çocuk, yüreğindeki kalemle kağıda dökerken, sevincini ve elemi ifade etmeyi öğrenir. Okul hayatındaki en büyük ödülü, en başarılı karne ise öğretmeni tarafından takdir edilmektir:

“Gurbetten döner gibi,
Koştuk okulumuza.
Bayrağa selam durup,
Coştuk, omuz omuza...

Yüreğimi kalemim,
Nakışlar defterime.
Sevincim ve elemim,
Döner burda verime.

En büyük karne bana,
Hocamdan öpücüğüm.
Sığamam şu ummana,
Büyük doğan küçüğüm...”³³⁷

Okul ve öğretmen deyince kitapları da dile getirmek gerekir. Kitabın çocukların yetişmesindeki etkisini bilen Subaşı, kitapların kazandırdıklarını şiirle anlatmayı hedefler. Şair, kendi adına kitaplarla düşünen, duyan ve yaşayan biridir. Gülmeyi, ağlamayı, düşünmeyi onlardan öğrenir. Kitaplar, insana umudun, hazzın, kendini bulmanın anahtarıdır. Kimi soldan sağa, kimi sağdan sola okunan kitaplar, aşkı, sevmeyi sevmeyi anlatır. Şair için kitaplar annedir, babadır, çocuktur. Dolayısıyla insanların hayattan tat alabilmesi için elzem şeylerden biridir:

³³⁷ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Büyük Doğan Küçüğüm”, **Bu Yüreğin Ülkesinde**, 1.bs., Kayseri, 1981, s. 80.

“Kitaplarım,
Annem, babam, çocuklarım,
Kitaplarım,
Ben ancak sizinle yaşarım.”³³⁸

Ahmet Tufan Şentürk, öğretmenleri varlıkları hiçbir zaman unutulmayacak, hayata gözlerini kapasalar bile asla ölmeyecek yüce insanlar olarak kabul eder. Onlar bu dünyadan göçüp gitseler bile diktikleri fidanla meyve vermeye devam edecektir. Bir öğretmenin yetiştirdiği öğrenciler daha nicelerini yetiştirecek ve dalga dalga bir yayılma gerçekleşecektir:

“Onlar göçüp gittiler bu dünyadan
Meyve verdi diktikleri fidanlar
Bire bin verdi ettikleri tohum
Eğitleri-öğütleri
Dağıldı dalga dalga
Ülkemize, dünyamıza
Uyandı çağlarca uyuyanlar...”³³⁹

Öğrencilerin birbirleriyle iyi ilişki kurmasında, öğretmenin rolü vardır. Öğretmen, öğrencilerin birbirleri ile saygılı olmasını, ilişkilerinden zevk almasını sağlamalıdır. Çocuğu ödüllendirmelidir. Sınıf içerisinde sevilen öğrenci ile seilmeyen öğrenci bir araya getirilerek, sınıf içerisinde bir kaynaşma sağlanmalıdır. Köyden kente okumaya gelen İbrahim Minnetoğlu, arkadaşları tarafından dışlandığı ve kendisiyle alay edildiği zaman ona arka çıkan ve sınıfla iletişimde aracılık eden tek kişi öğretmeni olmuştur. Bu sebeple, şairin zihninde öğrencilere diyalog kurmayı, insanî ilişkileri ve kendine güvenmeyi öğreten bir öğretmen imajı oluşmuştur. Şaire göre öğretmen cennetin en nadide köşesinde yeri ayrılmış ve orada bile görevi öğretmek olan kutsal bir insandır:

“Kendime güvenmeyi sen öğrettin bana
Adın, yüzün, sözlerin bu gün bile aklımda,
Bunca zaman, böylesine unutulmazsa insan,
Her halde gönüllerde ERMİŞ bir kişidir.

³³⁸ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Kitaplarım”, **Sevdakâr**, 1. bs., İstanbul, 1988, s. 96.

³³⁹ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Öğretmenlerim”, **Hepsinden Güzel**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 14.

Bir gün cennetin bir köşesinde,
İşi, yine; öğretmenlik işidir.”³⁴⁰

Ayhan İnal, öğretmeni bir ilkokul çocuğunun ağzından anlatmayı tercih eder. Çünkü o yaştaki çocuklar, duygularını sade ama samimî ifadelerle dışa vururlar. “Sevgili Öğretmenim” şiirinde öğretmene hayran bir çocuk vardır. Çocuğa göre öğretmeni her şeyi bilen, her işin en iyisini yapandır. İlkokul sıralarında hayatta işe yarayacak hayatî önem arz eden her türlü bilgi ve beceriyi öğretmenin bildiğine ve öğrettiğine inanılır. Öğretmenin sıcacık bir bakışı, “yavrum” diye hitap etmesi en büyük mutluluktur:

“Okumayı, yazmayı,
Resim, şekil çizmeyi
Sen öğrettin her şeyi
Sevgili öğretmenim.

Gizlidir derdin, öfken
Mutlusun öğretirken
Candansın “Yavrum!” derken
Sevgili öğretmenim.”³⁴¹

Okul yıllarında çocukların sözünü en çok dinledikleri kişi öğretmenleridir. Öğrenciler onu kıracak, üzecek bir davranışta bulunmaktan kaçınırlar. Böylece öğrenciler çok defa hata yapmaktan kurtulurlar. Ahmet Yüzendağ iki kardeşin hikâyesini anlattığı “Süt Güğümü” şiirinde öğretmenin sözlerinin çocukları kötülük yapmaktan nasıl alıkoyduğunu anlatır. Durmuş ile Leyla adındaki iki kardeş her sabah olduğu gibi güğümlerini yüklenip süt sağmaya giderler. Durmuş, henüz yarıya kadar sütle dolan güğümüne bakar ve bir hinlik düşünür. Gördüğü bir çeşmeye yanaşır ve süte su katmak ister. Tam o sırada aklına öğretmenin derste söyledikleri gelir:

“Sakın çocuklar! Yalan söylemeyin,
Kimseyi aldatıp, haram yemeyin,
Çünkü Allah her şeyi görür ve bilir,
Kötüleri kıyamet günü mutlaka cezalandırır.”³⁴²

³⁴⁰ İbrahim MİNNETOĞLU, “Öğretmenim”, *Gülümse*, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 68.

³⁴¹ Ayhan İNAL, “Sevgili Öğretmenim”, *Gönül Destanı*, 1. bs., Ankara, 1987, s. 63.

³⁴² Ahmet YÜZANDAĞ, “Süt Güğümü”, *Büyük Özlem*,

3.20. Büyüme

Hisar şairleri yaygın kanaate uygun olarak çocukluk yıllarını insan hayatının en güzel devresi kabul ederler. Bebeklik ile ergenlik arasında kalan bu süreç, insanın problemlerden, hayatın zorluklarından, hüzünden, karamsarlıktan habersiz bir zaman dilimini yansıtır. Çocuk etrafındaki koruyucularıyla adeta fanustan bir dünyada yaşar. Onlar, henüz engelleri aşacak kudrette değildir. Bu sebeple anne baba ya da çocuğa bakmakla mükellef kişiler, çocuğa yardımcı olmaya çalışırlar; onun üzülmemesi, ağlamaması için azami gayreti sarf ederler.

Ancak insan çocukluktan çıkıp hayatın gerçekleri ile yüz yüze kalınca hayal kırıklığına uğrar. İçlerindeki sevinç, iyimserlik, yerini hayatla mücadeleye bırakır. Bu sebeple Hisar şairleri çocukların büyümesini hiç istemezler. Hep çocuk kalmayı ya da en azından çocukça ve çocuksu yaşamayı arzu ederler. Ama şartlar buna el vermez.

İlhan Geçer, şiirlerinde ayrılık, aşk, yalnızlık ve hüznün temalarına ağırlık verir. Bunaldığı zamanlarda ise çocukluğuna, çocuklara, eski güzel günlerine sığınır ve huzuru onlarda bulur. Ama çocukluğun bir gün biteceği ve bütün çocukların büyüyeceği fikri şairi rahatsız eder. “*Büyüyen Eller*” şiirinde dünkü oyun çocuğunun bugün nasıl hayatın gerçekleri ile yüzleştiğine değinir. Hayat sanıldığı kadar güzel ve toz pembe değildir:

“Dün bahçelerde erik taşıyan
Ellerin ne de çabuk büyümüş çocuk
Bir an düşün de ürpersin için
Böyle başlar o sonsuz yolculuk
Umulduğu gibi pembe değildir ufuk

Ellerin ne de çabuk büyümüş çocuk
Büyük ümitleri avuçlar gibi
Yemişler oldukça düşer dalından
Görünmez bulanık suların dibi
Değişen mevsimler ömrün nasibi

Ellerin büyümüş ne çıkar çocuk
Gönül zamanlar boyu haşarı
Dökse de yapraklarını dallar

Tükenmez arzuların baharı
Gönül zamanlar boyu haşarı”³⁴³

Son dörtlükten anlaşılacağı üzere şair, gönlü genç tutmayı zamana karşı bir zafer gibi görür. Gönül, tıpkı haşarı bir çocuktur. Bu çocuğu yaşatmak arzuların, güzelliklerin körelmesine manidir.

Şair, çocukluk yıllarını “yeşil çağ” diye adlandırır. Aynı ismi taşıyan şiirinde çocuklara seslenir. Çocuklar umut yüklüdür. Ama acımasız zamanın eli onlara değince hayatları yavaş yavaş parçalanmaya başlayacaktır:

“Sizin umutlarınız ne büyük çocuklar
Ne büyük
Değdikçe zamanın eli
Sizin de yaşantılarınız bölük.”³⁴⁴

Geçer, zamanın acımasızlığını “Eskici” şiirinde sembolize ederek anlatır. Zaman geçtikçe, her şey gibi insan da eskir ve yıpranır. İnsan, paltolar, ceketler, bütün kıyafetler gibi ve onlarla beraber çok çile çekmiş, çok gün görmüştür. Solmuş, eskimiş bir kıyafet dile gelebilse, bir devre ışık tutacak kadar çok şey bilir:

“Paltolar ceketler de insanlar gibi
Çok gün görmüş çile çekmiştir
Bakma soluk haline o lâcivert takımın
Bir konuşsa bir devir dile gelir”³⁴⁵

Anne babaların gözbebeği olan ve özenle bakılıp büyütülen çocuklar da gün gelip anne, baba, hatta dede, nine olurlar. Hayatın anlamını o zaman anlaşılır ve insanın içini bir hüznün kaplar. Hangi yaşta olunursa olunsun destek alınacak birilerine ihtiyaç vardır:

“De ki baba oldu, sonra da dede:
“Ah dedem sağ olsa, elini öpsem.”
Diye haykırışı avaz avazdı;
Ama duyan kulak, yoktu kimsede...”³⁴⁶

Şair, gelecekte hayat yolunda yalnız kalacak çocuklara daha şimdiden gerçekleri göstermek ister. Bugün “İngaa” diye ağlayan bir bebeğin yıllar sonra yanında

³⁴³ İlhan GEÇER, “Büyüyen Eller”, **Yeşil Çağ**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 3.

³⁴⁴ İlhan GEÇER, “Yeşil Çağ”, **Bir Bulut Geçti**, 1. bs., Ankara, 1993, s. 53.

³⁴⁵ İlhan GEÇER, “Eskici”, **Hüzzam Beste**, 1.bs., Ankara, 1986, s. 35.

³⁴⁶ Gültekin SÂMANOĞLU, “Her İki Dünyada”, **Uzun Vuran Gölge**, 1. bs., 1983, s. 68.

büyüklerinden hiç kimse olmayacaktır. Etrafında ona hizmet için pervane olan anne, baba, hala, dayı, nine, dede hepsi bu dünyada birer yolcudur. Dolayısıyla hayat yolunda tek başına ayaklarının üzerinde durabilmeyi öğrenmesi gerekir. Şair, bu yolda çocuklara tek ve en büyük yardımcının Cenab-ı Hak olduğuna dikkat çeker. Bu şiirde Sâmanoğlu çocuklara bu dünyada hiçbir şeyin ebedî olmadığını her iki dünyada ebedîliğe haiz tek varlığın Allah olduğunu anlatır.

Sâmanoğlu, “*Kim Derdi Kî*” şiirinde binbir emekle büyütülen çocukların gün gelince nasıl asileştiklerini, emekleri boşa çıkardıklarını ümitsizlikle ve endişe ile anlatır. Karamsar bir ruh hâliyle yazılan şiirle ilgili olarak Mehmet Çınarlı: “Gültekin Sâmanoğlu çocuklarına büyük bir sevgiyle bağlı iyi bir aile babasıdır. Ancak çocuklarının istediği gibi okuyamayışı onu epeyce üzer. Özellikle kolejlerde okuttuğu, radyo programlarına çıkarttığı ve üzerine titrediği oğlunun öğrenim hayatının çok arızalı geçmesi, onu çok üzer. “*Kim Derdi Kî*” şiirini bu ruh hâliyle yazar.”³⁴⁷ demektedir. Şiirde bebeklikten ergenliğe kadar anne ve babanın tesiriyle yetiştirilen çocukların büyüdükçe aileden uzaklaştıklarına değinilerek, çocukların en güzel dönemlerinin anne babalarının dizlerinin dibinde oturdukları yıllar olduğu vurgulanır.

Dünyadan habersiz, el bebek gül bebek büyütülen çocuklar, biraz büyüyünce ev halkını üzmeye başlarlar. O kadar ki dilleri kendilerine yapılan övgülere karşı bile yılan kesilir. Kâğıt kalem tutan elleri bir süre sonra, tütün tutmayı öğrenir. Önceleri zaman avuçlarında emeklerken ve onların esiriyken, büyüyünce zamanın kıymetini unutup boşa vakit geçirirler. Kendileri için saçını süpürge eden anne bir kenara atılıp, çevre ve arkadaşlar ana sütünden sıcak hâle gelir. Şaire göre bütün bunlar, kör bir uçuştur ve gençliğe adım atmaya çalışan çocuklara zarar vermektedir. Öyle ki atılan her adımla aileden uzaklaşan ve yanlış yapan çocuklar, belki de kendilerini defterden silecek kötü bir sona doğru yol alırlar:

“Dünyadan habersiz hırçın böcek

Elbebek, gülbebek büyüyecek.

Dişbulguruyla dişe değen dil,

Övgülere yılan kesilecek.

.....

³⁴⁷ Mehmet ÇINARLI, *Sanatçı Dostlarım*, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 50.

Bu kör uçuşla, Allah korusun!..
Defterden, kendisini silecek...”³⁴⁸

Tabiatta canlı olan her şey büyümek ister. Zaten bu doğal bir süreçtir. Kuşlar, çiçekler, ağaçlar gibi çocuk da büyümeye heves eder. Hatta ay bile önce bir ince kaş şeklinde doğar, büyür ve dolunay olur. Coşkun Ertepinar’a göre, dolunayın parıldaması çocuklara gülümsemek istemesindendir:

“Çocuk büyümek ister,
Kuş kanatlanmak, çiçek açılmak,
Ağaç boy vermek..

Ne var bu büyümede ki
Ay incecik kaş gibi doğar,
Büyür.. Büyür yıldızlar ortasında
Bir sarı yay
Dolunay olur parıldar,
Gülümser en başta bütün çocuklara..”³⁴⁹

Büyüme her ne kadar tabii bir hadise olsa da şairler kimi zaman bu büyüüyüşü farklı sebeplere bağlarlar. İbrahim Minnetoğlu’na göre çocuğu besleyip büyüten, emek ve sevgidir:

“Sütle sevgi içip büyür.
Emekler, doğrulur, yürür.
Yıllarca, emek, sevgi, emek, sevgi,
Bu gülpembe bebeği, besler büyütür.”³⁵⁰

Minnetoğlu, çocuksu yaşamının hazzını ve çocukluk çağlarının güzelliğini sık sık dile getiren bir şairdir. Çocuğu, meyvelerin çağla hâline benzetir. Onlar henüz büyümedikleri için olanı biteni düşünmeye mecbur değildirler. Oysa büyümek, ihtiyarlamak insanoğlunun aklını yoran acı bir durumdur.

“Us’un acı meyvelerindendir
Büyümek, ihtiyarlamak
Oysa ki ne güzel şeydir;

³⁴⁸ Gültekin SÂMANOĞLU, “Kim Derdi Ki”, **Uzun Vuran Gölge**, 1. bs., 1983, s. 69-70.

³⁴⁹ Coşkun ERTEPINAR, “Büyümek- Çocuk ve Ay”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 63.

³⁵⁰ İbrahim MİNNETOĞLU, “Üsküdar’da Bir Çocuk”, **Gülümse**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 77.

Çağla gibi, hep çocuksu yaşamak.”³⁵¹

Çocukluk insanın en rahat dönemi olmakla birlikte zaman zaman çocuklar da üzülür ve ağlar. Şair bu durumda çocukları geleceğe yönelik olarak uyarır. Çocuk için her gün yeni bir güneş doğacak ve önüne kucak kucak sevgiler sunulacaktır. Ama ne yazık ki asıl dertler büyüyünce ortaya çıkacaktır. Bu sebepten şimdiki zamanın kıymeti bilinmelidir:

“Ağlama çocuk
Yarın güneş doğacak
Kucak kucak
Sevgiler senin olacak.

Ne yazık büyüyeceksin,
Dertler başlayacak.
Güzel gözlerinden yaşlar akacak.”³⁵²

Çocuklara hep büyüdükçe zor bir hayatın ve kötülüklerle dolu bir dünyanın kendilerini beklediğini söylemek doğru olmayabilir. Bu durumda çocuk korkuya ve endişeye kapılabilir. Şair, onları üzmemek için geleceğe dair ümit vermeyi ihmal etmez:

“Şimdi sil gözyaşlarını
Belki dünya aydınlanacak
Kimse kimseyi ağlatmayacak.”³⁵³

Çocuklukta her şeyden mutlu olmayı bilen insan, büyüdükçe davranışlarında ölçülü olmak zorunda kalır. Bir çocuk gibi coşkulu ve serbest hareket edemez. Davranışların kısıtlanması da insanı mutsuz edebilir:

“Bir zamanlar çocuktum ben
Rüzgârı-yağmuru-çiçekleri seven
Ağır ol –gayrı büyüdün dediler
Unutturdular bana gülmeyi”³⁵⁴

³⁵¹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Çocuksu”, *Sevgiler*, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 217.

³⁵² İbrahim MİNNETOĞLU, “Çocuk”, *Gülümse*, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 182.

³⁵³ a.g.e., ayn.s.

³⁵⁴ Nüzhet ERMAN, “Bir Zamanlar”, *Anadolu 1970*, 1. bs., 1970, s. 13.

3.21. Mutluluk

Çocuğa atfedilen şiirlerde farklı temalar üzerinde durulmakla beraber, bu şiirlerin alt yapısında sevgi mutlaka vardır. Sevgi, çocuğun mutlu ve neşeli olması, sağlıklı bir kişilik kazanması için elzemdir. Zira çocuk, sevgi ve mutluluk birbirini bütünleyen, besleyip büyüten kavramlardır. Bu sebeple çocuğa dair yapılan tanımlamalarda çocuk, evin mutluluk kaynağı, neşesi, nuru, güneşi olarak telakki edilir.

Çocukların sıradan bir evi, mutlu bir yuvaya dönüştürdüğü fikri Hisar şairlerinin çocuğa bakışındaki temel düşüncedir. Şairler, çocuk ve mutluluk hakkındaki duygu ve düşüncelerini iki doğrultuda şiirleştirmişlerdir. Birincisi günahsız, saf ve tertemiz halleriyle bütün çocukların mutlu olmayı, neşelenmeyi ve gülmeyi hak ettikleridir. İkincisi ise çocukların yüzlerindeki tebessümü ve tavırlarındaki samimî mutluluğu etraflarında bulunanlara da yansıtmalardır.

Coşkun Ertepinar'ın şiirlerinde her iki durumu da yansıtan örnekler bulmak mümkündür. Şair, dünyanın en güzel, en değerli varlıkları olan çocuklara öncelikle mutlu olmaları için telkinde bulunur. Mutlu olmak için özel bir sebep aramaya gerek yoktur. Çünkü sadece yaşamak bile insanın neşelenmesi için yeterlidir. Küçük bir bulut, güneşle yıkanan tepeler, caddeler, kavaklar, akasyalar, çınarlar mutluluğun kapısını aralar:

“Yaşamak bu, belki de,
Belki de mutluluğa burdan açılır kapılar,
Bu gün dünyamız bambaşka çocuklar...”³⁵⁵

Ertepinar, çocuk ve yuva sevgisini birbiriyle bağlantılı iki tema olarak işler. Bir yuvanın mutluluğunda çocukların rolü büyüktür. Hatta şair çocuklar için “mutluluğun adı” tabirini kullanır. Şair aynı adı taşıyan şiirinde huzurlu ve sıcacık bir yuvanın portresini çocukların oluşturduğu bir sevgi seline bağlayarak anlatır:

“Evin olacak,
Bahçen olacak,
Bahçende nur topu çocuklar
Salıncak kuracak..
Bir yeşil köşede,
Taze gülüşler içinde en küçük
O masal uykusundan

³⁵⁵ Coşkun ERTEPINAR, “An Mutluluğu”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 136.

Çınlayan kahkahalarla uyanacak.
Pembe kolları,
Yumuk elleriyle sana doğru
Kanatlanıp çırpınırken
Sevgi sel gibi boşanacak içinden..
Mutluluğun başka adı varsa söyle,
Güzel kızım,
Daha ne olacak...”³⁵⁶

Şaire göre mutluluğun adı çocuk ise, onun anahtarı da çocuk gülüşleridir. Onlar gülüp eğlenerek kendilerini mutlu ettikleri gibi çevrelerindeki de mutlu ederler. Gülen bir çocuğun yüzü kadar parıltılı ve huzur veren başka bir şey yoktur.

“Gül, çocuk, gül,
Ayrılık, geçici ayrılıklardan olsun.
Annen, baban işe giderken bile olsa
Eksilmesin yüzünden o parıltı hiç,
Gül ki duyusun sevgideki gücü zaman boyunca.”³⁵⁷

Şair çocuklara daima gülmeyi yakıştırır. Onların ağlamasına, acı çekmesine dayanamaz. Çocuk her ne şart altında olursa olsun gülmeyi, hayatın tadına varmayı bilmelidir:

“Alnın yere vursa, dizin, dirseğin sıyrılrsa,
Çizikleri, bereleri temizlerken bile olsa
Ağlama..
Asıl acı gülememektedir
Yaşamak güzelken bunca.”³⁵⁸

İbrahim Minnetoğlu’na göre de bir aileyi yuvaya dönüştüren çocuklardır. Şair oğlu Ömer’in doğumu için yazdığı şiirinde eve bir çocuğun getirdiği neşeyi, sevinci, eğlenceyi mutlulukla anlatır:

“Şöyle ağzımızın tadiyle
Kısacası, gündüzümüz gündüz,
Gecemiz gece...

³⁵⁶ Coşkun ERTEPINAR, “Mutluluğun Adı”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 137.

³⁵⁷ Coşkun ERTEPINAR, “Çocuk Gülüşlerine Şiir”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 76.

³⁵⁸ a.g.e., ayn.s.

Eve seninle geldi;
Şenlik, neş'e, eğlence!.."359

Bir çocuğun dünyaya gelişi, varlığı, sadece ailesini değil, etrafındaki her şeyi heyecanlandırır ve sevindirir. Evdeki eşyalar, aynalar, odalar bile çocuk seslerini bayram coşkusuyla karşılarlar. Kollarını sevgiyle, sere serpe çocuklara açarlar. Bahçe ve sokaklar ise çocukların evdeki eşyalarla bu denli iç içe olmasını adeta kıskanırlar.³⁶⁰

Çocuklar, hâl ve hareketleriyle, neşeleriyle, coşkunluklarıyla insana da neşe verirler. Bu sebeple şair, çocukları daima gülerken ve mutlu görmek ister. Ama hayatın zorlukları ve meşguliyetleri zaman zaman onlara çocuk olduklarını unutturur. Şair, özellikle okul çağı çocuklarını sırtlarında ağır bir çanta ve ellerinde su kapları ile yorgun argın eve giderken görür. Bu yorgunluk ve bezginlik yüzlerine de yansımıştır. Öyle ki çocuk gibi değil ihtiyar bir adam gibidirler. Bu durum sağlıksız ve kişiliği tam oturmamış bir gelecek nesle işaret eder. İnsanlar her yaşın gerektirdiği duygu ve davranışları doyasıya yaşayarak sağlam bir kimlik sahibi olabilirler. Minnetoğlu'na göre, kendinden emin ve yere sağlam basan cıvıl cıvıl çocuklar yetiştirmek, etrafındaki yetişkinlere düşer. Anne, baba, öğretmen, dede, nine gibi bütün büyükler duyguyu, düşünceyi, gülmeyi öğretmek için çabalamalıdır.³⁶¹

Ahmet Tufan Şentürk de Minnetoğlu gibi çocukları gülüp oynarken ve cıvıl cıvıl görmek ister. Çünkü çocukluk günleri mutlu geçirilirse bu bütün dünyaya yansıtacak ve her taraf barış, kardeşlik, dostluk türküleri ve marşları ile yankılanacaktır:

“Mutlu olmalı çocuklar
Gülüp oynamalı cıvıl cıvıl

Sevgi çiçekleri açmalı
Yüreklerde, yörelerde
Dostluk, kardeşlik, barış üstüne
Marşlar, türküler söylenmeli dillerde..."362

³⁵⁹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Evimizin Işığı”, **Sevgiler**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 84.

³⁶⁰ İbrahim MİNNETOĞLU, “Bebekler”, **Sevgiler**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 82.

³⁶¹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Çocukları Güldürelim”, **Gülümse**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 71.

³⁶² Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Gidin Söyleyin”, **Sevgiyle**, 1. bs., Ankara, 1988, s. 8.

Bir çocuğun gülüşünü “temiz ve berrak”³⁶³ olarak niteleyen Yaşar Faruk İnal, onların gülüşü ile ne kadar mutlu olursa ağlamaları ile de bir o kadar üzülür. Oğlu Hüseyin Cem’e hitaben yazdığı “*Ağlama Çocuğum*” şiirindeki

“Ağlama çocuğum, içim üşüyor”³⁶⁴

mısraı şairin bu durumdan ne kadar etkilendiğini ifade etmektedir.

Daha öncede değinildiği üzere Hisar şiirinde çocuk daima neşeyi, sevinci çağrıştırır. Bu sebeple şairler hep çocuk neşesine sahip olmayı, hüzünden uzak kalmayı arzularlar:

“Gelsin çocuk neşem; dağılsın hüzn
Ve başlasın saltanatı gündüzün.”³⁶⁵

3.22. Yaşama Sevinci

Türk şiirinde sıkça işlenen temalardan biri olan yaşama sevinci, genel itibariyle hayatı seven ve ona dört elle sarılan Hisar şairleri tarafından da kullanılmıştır. Söz konusu şairler, yaşadıkları dönemin sıkıntılarına ya da şahsî hayatlarındaki kimi problemlere rağmen, hayatın anlamının ve öneminin farkındadırlar. Dolayısıyla onların şiirlerinde insanı karamsarlığa sürükleyen, menfî konulara rastlamak pek mümkün değildir.

Hisar şairlerinin yaşama sevincine dair yazdıkları şiirlere bakıldığında, çoğunlukla içlerindeki mutluluğu ve sevgiyi herkesle paylaşma arzusu taşıdıkları görülür. Hisar şiirindeki yaşama sevinci teması farklı bakış açıları ve üsluplarla işlenmiştir. Öncelikle şairler yaşama sevincini felsefî, psikolojik ve sosyal boyutları ile ele alıp değerlendirmişlerdir. Aynı temaya çocuk edebiyatı açısından bakıldığında ise iki şekilde incelemek mümkündür. Bunlardan birincisi doğrudan doğruya çocuklara yönelik olmamakla birlikte okudukları zaman hayatın tadını ve anlamını hissedebilecekleri şiirlerdir. İkincisi ise hedef kitle olarak çocukların seçildiği şiirlerdir. Bu kategoride yer alan şiirlerde kimi zaman çocuklara ellerindeki ile mutlu olma yolları anlatılırken kimi zaman da onların saf, neşeli, yapmacıksız, coşkulu tavırlarıyla insana umut ve huzur verdikleri üzerinde durulur.

³⁶³ Yaşar Faruk İNAL, “Uzat Ellerini Yavruçuğum”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 38.

³⁶⁴ Yaşar Faruk İNAL, “Ağlama Çocuğum”, **Kasabam**, 1. bs., Ankara, 1992, s. 39.

³⁶⁵ Nureddin ÖZDEMİR, “Hayat Şiir”, **Hayat-Şiir**, 1. bs., İstanbul, 1949, s. 5.

Aslında Hisar edebî topluluğunda yer alan şairlerin eserlerinin pek çoğunda teması farklı bile olsa yaşama sevinci hissedilir. Ama burada sadece tema olarak hayata bağlılığı vurgulayan şiirler ele alınacaktır.

Şiirlerine daima umuda, sevgiye, güzelliğe, aşka, yaşama sevincine yer veren Coşkun Ertepinar’a göre, mutlu olmak ve hayata dört elle sarılmak için nefes almak bile yeterlidir. İnsanın kendisine bazı hedefler belirlemesi ve onlara ulaşmak için çabalaması da mutlu olmak için bir sebeptir. Ancak bu idealler ulaşılması güç ya da mümkün olmayacak şekilde olursa, insanı mutsuz eder ve hayattan bezdirir. Ertepinar’ın “*Yaşamak Nefes Almaktır*” şiirini okuyan herkes gibi çocuklar da varlıklarının değerini anlayacak ve sahip olduklarıyla mutlu olmasını öğreneceklerdir:

“Gökkubbenin altında,
Yeryüzünde
Arama daha mutlusunu kendinden.
Yaşamak nefes almaktır kısacası.
Ayakların yürümesi, kalbin çarpması,
Gözpınarlarının sevinçten ya da
Bir hüznün bulutundan geçip taşması..
Hepsi o kadar! O kadar hepsi!
Bakışlar dokunsa da
Eller ulaşamaz yıldızlara
Ve ay ışığına,
Gün görmüş kalbini boşuna yorma..”³⁶⁶

Ali Püsküllüoğlu, Hisar’ın sanat anlayışına bağlı olduğu dönemlerde yazdığı “*Sevgiler Satıyorum*” şiirinde, yaşama sevinci ile dolu bir insan hüviyetindedir. Bu hüviyetle bütün insanlara ve insanlığa sevgi dağıtır. Karşılığında tek beklentisi ise sevilmeaktır:

“Ağıtlardan ve gülüşlerden
Çocuk seslerinden en yeni şarkılardan
Size sevgiler getirdim almaz mısınız?
Alıp beni sevmez misiniz?”³⁶⁷

³⁶⁶ Coşkun ERTEPINAR, “Yaşamak Nefes Almaktır”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 57.

³⁶⁷ Ali PÜSKÜLLÜOĞLU, “Sevgiler Satıyorum”, **Aydınlık İçinde**, 1. bs., İstanbul, 1956, s. 61.

Hisar şairleri, yaşama sevincinin kaynağını nefes almaktan başlatır, tabiatta ve insandaki tüm güzelliklere dayandırır. Bununla beraber hayatın güzelliklerini ve yaşama isteğini zaman zaman çocukla ve çocukluk çağıyla özdeşleştirirler. Yaşar Faruk İnal, kızı Elif'e ithafen yazdığı “*Uzat Ellerini Yavrucuğum*” şiirinde kendi evladından hareketle çocukların neşeli, coşkulu, sevgi dolu tavırlarının ve gülüşlerinin insanı hayata nasıl bağladığını anlatır:

“Sabah güneşlerinde altın saçın
Gözlerin gök mavilerine inat
Kol açışın, koşuşun bana
Öyle yapmacıksız, rahat
Hayatı seninle anlıyorum.

Uzat ellerini yavrucuğum!”³⁶⁸

Çocuklarına ve çocuklara duyduğu sevgiyi şiirlerinde sık sık dile getiren İbrahim Minnetoğlu da insan hayatındaki mutluluğun temel kaynağı olarak çocukları görür. Çünkü çocuklar, tavırlarıyla mutluluk ve bereket kaynağıdır. Şair, “*Üsküdar’da Bir Çocuk*” şiirinde mutsuz insanları ellerinden tutup okul bahçesine götürmek ister. Orada çocukların cıvı cıvı seslerini duyup da hayata bağlanmayacak, derdini unutmayacak kimse yoktur.

“Bir mutluluk, bir bereket kaynağıdır.
Bu Üsküdarlı çocuk,
Tıpkı başka çocuklar gibidir, hiç farkı yok.
Alın bütün mutsuzları, götürün okul kapılarına
Çocukları seyrettirin
Biraz çocuk sesi duysun dertliler,
Dertlerini unutsunlar,
Mutluluğu, çocuklarda bulsunlar.”³⁶⁹

Şiirlerinin alt yapısında yaşama sevinci mutlaka bulunan Coşkun Ertepinar, çocuğa ve çocuk şiirine en çok ehemmiyet veren Hisar şairlerinden biri olarak dünyanın çocuklarla anlam kazandığını, hayata katlanma gücünü onlarda bulduğunu şöyle anlatır:

“Sen, çocuk, sen
Dudaklarımda gülüş gülüş,

³⁶⁸ Yaşar Faruk İNAL, “Uzat Ellerini Yavrucuğum”, **Kasabam**, 1. bs., Ankara, 1992, s. 36-37.

³⁶⁹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Üsküdar’da Bir Çocuk”, **Gülümse**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 78.

Yüreğimde sevgi,
Dilimde şiirsin.

Sensiz dünya
Çiçeksiz bahçeye,
Yıldızsız geceye benzer,
Bilir misin?..

Gel, çocuk, gel,
Koklayım seni taa içimden.
Bana her nefesinde sen
Dolu bir yaşama gücü verirsin...”³⁷⁰

Kerim Aydın Erdem, çocuklar için bir dizi hâlinde yazdığı şiirlerinin beşincisinde, yaşama sevinci ve çocukla ilişkisini farklı bir yönden ele alır. O, çocukların insana aşılacağı hayata bağlılık yerine zor şartlar altındaki çocuklara yaşama sevincini öğretmeyi hedefler. Çünkü hayat her zaman güzelliklerden müteşekkil değildir, hem de zorlukları hem kolaylıkları vardır. Ama zorluklardan yılıp güzellikleri görmemek hayatını boş yere huzursuzlukla geçirmek demektir. Oysa daha yeni filizlenen çocukların sağlıklı bir nesil olabilmeleri için önce hayata dört elle sarılmaları gerekir:³⁷¹

3.23. Sağlık

Çocuk, en ufak bir esintiden bile etkilenebilen, sararıp solabilen son derece hassas ve nahif bir varlıktır. Onu, özellikle çocukluk döneminde hastalıklardan korumak gerekir. Yaratılışları gereği narin olan bünyeleri zaman zaman çeşitli olumsuzluklarla karşı karşıya kalabilir ve bunlar tedavisi çok zor durumlara sebep olabilir. Çocukların hastalanmalarına, neşelerini kaybedip yatağa düşmelerine anne ve babalarından sonra en hassas yaklaşanlar arasında şairleri saymak mümkündür. Hisar şairleri de hasta çocukların hâline üzüлüp ağlarken, onlara sağlığın kıymetini de öğretmeye gayret gösterirler.

Yaşar Faruk İnal, sağlığın kıymetini çocuklara bir oyun gibi anlatmayı dener. Şair, sağlık ile lastik top arasında bir benzerlik görmektedir. Yuvarlanan bir topu yakalamak

³⁷⁰ Coşkun ERTEPINAR, “Çocuk ve Yaşama Gücü”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 74.

³⁷¹ Kerim Aydın ERDEM, “Çocuklar V”, **Sevgi Üstüne**, 1. bs., Ankara, 2000, s. 14.

nasıl zorsa, giden sağığı yeniden elde etmek de o kadar zordur. O sebeple sağığın kıymetini henüz onu kaybetmeden bilmek ve kendini hastalıklardan korumak gerekir:

“Ayrı şeydir sağık,
Lastik top ayrı.
Ama benzerler
Biribirine...

Kaçırdınız mı bir kere
Zor gelir sağık yerine,
Yuvarlanan top gibi...

Bakakalırsınız ardından
Elinizden gelmez bir şey
Üzölürsünüz sadece
Gittiğine...”³⁷²

Hiç kuşkusuz sağığın insan hayatındaki önemi çok büyüktür. “Her işin başı sağık” gibi sözler bunu göz önüne sermektedir. Ancak genellikle sağığın önemi kaybedildikten sonra anlaşılır. Her bir uzuv, sessiz sedâsız çalışıp insanı ayakta tutarken kimse onu umursamaz; ancak biraz nazlanıp kendini hissettirince bir telaş başlar. Artık insanın en önemli organı, bu hasta organdır. “İnsanın neresi ağırısa canı oradadır.” sözü bunu doğrular niteliktedir. Ahmet Tufan Şentürk, herkese ama bilhassa çocuklara sağığın kıymetini ve önemini hastalanmadan önce bilmek gerektiğine dikkat çeker. İnsanın bütün organları işlevini layığı ile yerine getiriyorsa bu tarifi mümkün olmayan bir mutluluktur:

“Ne mutlu bir şey ne mutlu
Uyuyup uyanabilmek
Ellerin, ayakların
Gözlerin, kulakların
Tüm organların işliyor, tamam
Ne mutlu bir şey ne mutlu
Anlatamam...”³⁷³

³⁷² Yaşar Faruk İNAL, “Top ve Sağık”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 46-47.

³⁷³ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Mutluluk”, **İnsanlık Şarkısı**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 82.

Ahmet Tufan Şentürk'ün sağlık üzerinde ısrarla durması ve özellikle bünyeleri hastalanmaya müsait çocukları sağlık konusunda uyarmaya çalışması, kendisinin çocukken geçirdiği çiçek hastalığının izlerini hâlâ taşıması ile de alakalıdır. Şair, çocukluğundan kalma bu izlerden dolayı insanların kendisine acıyarak bakmasından rahatsızdır. Bu sebeple çocuklar arasında daha hızla yayılan ve onlarda bazı arızalara sebep olan bulaşıcı hastalıklara karşı ciddi tedbirler alınmasından yanadır.

Anne babalar, nine ve dedeler için çocuklarının, torunlarının sağlıkları kendi sağlıklarından önce gelir. Onların hastalığı basit bir soğuk algınlığı ve ateşten ibaret bile olsa araya sevgi girince durum çok daha ciddi bir hâlmış gibi algılanır. İbrahim Minnetoğlu'nun "Ayşemin Ateşi Var" şiirinde böyle bir durum söz konusudur. Bu şiirde, evlatları ve torunları üzerine hassasiyetle titreyen bir babanın, dedenin hasta torunu için duyduğu endişe vardır. Ayşe'nin aslında çok ciddi olmayan rahatsızlığı sadece ilaçla değil, sevgiyle, dualarla tedavi edilmeye çalışılır:

"Dedesi amma da telaşlı,
Sanki aklını oynatmış.
Basit bir üşütme bu,
Böyle söyledi doktoru.

Bir basit üşütme amma!
Sevgi girince araya...
Kıyamet kopmuşçasına
Üşüşmüş herkes başına.

Sevgiler, dualar, ilaçlar
Hatır soran eşler, dostlar
Bu sabah bir mutlu sabah
Ayşemin ateşi düşmüş..."³⁷⁴

³⁷⁴ İbrahim MİNNETOĞLU, "Ayşemin Ateşi Var", *Gülümse*, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 73.

3.24. Sevgi

İnsanı insan yapan hasletlerin başında yer alan sevgi, Hisar şiirinde sıkça işlenen temalardan biridir. Şairler, varlıklara, nesnelere, kutsal değerlere karşı duydukları sevgiyi içtenlikle dile getirirler. İnsan, çocuk, anne, baba, evlat, torun, tabiat, vatan, millet, bayrak sevgisi gibi temalardan hareket ederek aslında dünyadaki her şeyi sevmeye yönelirler. Bu sebeple kimi şiirlerinde bir varlığa ya da nesneye duyulan sevgiyi işlemek yerine doğrudan doğruya sevginin kendisini ve ne demek olduğunu anlatmaya çalışırlar. Hisar şairlerine göre kötülüklerden arındırılmış, huzurlu bir dünya için insanlar öncelikle sevgi ile yoğrulmalı, düşüncelerini de kalplerindeki sevgi doğrultusunda yönlendirmelidir. Çünkü sevmek ve sevilme insanın tabiatında var olan vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Özellikle çocuklar mutlaka hayata sevgi dolu gözlerle bakmayı bilmelidir. Aslında bütün çocuklar gençlik çağlarına kadar sevginin ışığında hareket ederler. Ancak büyüdükleri zaman kalplerindeki sevginin yerini kin, öfke, acımasızlık kaplar. Büyüklerinden görüp öğrendikleri bu tutum ve davranışlar, hem toplumu hem de dünyayı olumsuz etkilemektedir. Hisar şairlerinin daima sevgiyi ön plânda tutmalarının en önemli sebebi, herkesin çocuklar gibi saf bir kalple dünyadaki her şeyi sevmesini sağlamak; bütün insanların çocuklar gibi hür, dertsiz, refah içinde yaşamasına vesile olmaktır.

Hisar şairlerinin eserlerinin ismi bile sevgiye verdikleri önem hususunda fikir sahibi olmak için yeterlidir. *Sevgi Üstüne, Sevmek Varken, Sevgiler, Sevgi Bağları, Sevgi Çiçekleri, Sevgi Seli, Yürektir Sevginin Vatanı, Sevgi Donanması, Sevgiyle* bu kitaplardan bazılarıdır.

Coşkun Ertepinar bütün hayatı boyunca her şeyin başı olarak sevgiyi görür. Dolayısıyla en sık işlediği temalardan biri sevgidir. Şaire göre, kainattaki hiçbir şey yaratılmadan önce insanlar arasındaki münasebeti sağlayabilmek için ilk olarak sevgi yaratılmıştır:

“Önce sevgi vardı,
Hiçbir şey yoktu önce...

“Ol” denmemişti daha,
Olmamıştı varlık,
Yokluktaydı zaman!
Ne ay altı dünyası,

Ne sonsuz yıldızlar ovası..
Bir o vardı,
Sevgi vardı önce.”³⁷⁵

Her şeyden önce sevginin var olduğunu kabul eden şair, aynı zamanda sevginin ölümsüzlüğüne inanır. Ne dağlar, denizler, ovalar ne de ağaçlar, bulutlar, kuşlar ebediyete kadar kalır. Ölümsüz olan tek şey sevgidir:

“Yalnız ona güvenirim ben, ona sevinirim,
Aklımın erdiği günden beridir.
Bana hep bir yerlerden gel eder, güç verir,
Onun içindir ki bu benim türkülerim
Sevginin ölümsüzlüğü üzerinedir.”³⁷⁶

Şair, sevgiden söz ederken insanlar arasındaki sevgiyi ön planda tutar. Sevgi ve insanı birbirinden ayırmak çok zordur. İnsanların içinde elbette kötülük, düşmanlık vardır. Ancak Ertepinar insan ile birlikte sevgiyi ve iyiliği, güzelliği anmayı tercih eder. Çünkü insanın yaşamak için en çok ihtiyaç duyduğu sevgidir. Çiçekler bile dünyadaki hiçbir canlının sevgiden yoksun yaşayamayacağını bilirler:

“Papatya deyip geçmeyin,
Biz de severiz küçüklerimizi.
Dolunay gözlerimizle göndeririz
Öpücüklerimizi..
Biz de biliriz yaşanmayacağını
Sevgisiz,
Biz de biliriz...”³⁷⁷

Aileyi, toplumu, milleti ve dünyayı teşkil eden insanlar arasındaki en güçlü münasebet sevgidir. İnsanlar ailede başlayıp bütün dünyaya ulaşan bir sevgi köprüsü kurdukları zaman, dünya yaşanacak ve çocuklara gönül rahatlığı ile bırakılacak bir yer hâline gelir. Halil Soyuer, “*Sevgi Gücü*” şiirinde sevginin sayesinde dünyanın nasıl güzelleştiğini anlatır. Sevgi, ilk insanla birlikte dünyada vardır ve daima yeri başın üstündedir. Sevginin olduğu yerde kin, düşmanlık yoktur:

³⁷⁵ Coşkun ERTEPINAR, “Önce Sevgi Vardı”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 8-9.

³⁷⁶ Coşkun ERTEPINAR, “Sevginin Ölümsüzlüğü Üzerine”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s.

11.

³⁷⁷ Coşkun ERTEPINAR, “Papatyaların Küçüklerle Sevgisi”, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 35.

“Kin girmez sevginin olduğu yere
Düşmanlık korkar da sevgiden kaçar
Yaşın kaç olursa olsun değişmez
İnsan yaşadıkça can çiçek açar.

Sevgi yaz’dır bekle için kışlarsa
Sevgi gitmez eğer işe başlarsa
Onun suyu ile sulamışlarsa
Bir avuç toprakta kan çiçek açar.”³⁷⁸

İbrahim Minnetoğlu, sevgiyi insan ruhuna hitap eden ve kelimelere ihtiyaç duymayan bir lisan olarak kabul eder. Sevgi, gönülleri büyüleyip kendine çeken ve bağlayan güçlü bir kaynak, bir bayraktır. Temeli hoşgörüye dayanan sevgi, dili, dini, ırkı ne olursa olsun bütün insanların bildiği ve yaşadığı bir duygudur. İnsanlığın ortak hislerinden biri olması sevgiyi evrensel yapar. Sevgiyi evrensel kılan bir başka husus ise bir insanın ayırım gözetmeksizin geleneğini, göreneğini, kültürünü, saçını, sakalını, kılığını kıyafetini bir kenara bırakıp herkesi sevebilmesidir. Şair, aşağıdaki mısralarında yüreğindeki sevgiyi evrensel sevgi boyutuna taşımak ister:

“Bir sevgi bayrağı açsam yüreğimde
Gönderi hoşgörüden;
Gelip altına girer misin!?
Unutup sarışınlığını, esmerliğini,
Sadece bir insan olduğunu;
İskeletlerimizin de eşit olduğunu,
Düşünebilir misin!?”

Sarışınlığımı, esmerliğimi,
Unutur musun!?
Ben seni seversem,
Sen de beni sever misin?”³⁷⁹

Çocuk, ilk defa dünyaya gözlerini açtığı zaman sevgi ile karşılaşır, şefkatle kendini bekleyen ve muhabbetle atan kalplere sırtını vererek büyür. Daha sonraları ise, bu sevgiyi

³⁷⁸ Halil SOYUER, “Sevgi Gücü”, **Yürektir Sevginin Vatanı**, 1. bs., Ankara, 1998, s. 103.

³⁷⁹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Barış”, **Gülümse**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 45.

bazen bulur bazen de bulamaz; ama bütün bir hayat boyu hep o sevgiyi arar ve onun arkasından koşar. Kerim Aydın Erdem, çocukların hep sevgiyi aramasından yanadır. Özellikle hayatın zorluklarına direnebilmek, boz bulanık sulara karşı koyabilmek insanları sevmekle mümkündür:

Bakmayın nehirlerin bozbulanık aktığına
Zorluklar korkutmasın sizi
İnsan sevgisiyle bütünleştirin
Güzelliğinizi.”³⁸⁰

Ahmet Tufan Şentürk’e göre, insan yüreğinden kötü duyguları arındırdığı, “ben” fikrinden uzaklaştığı, kini unuttuğu ve bütün bunların yerine dünyayı, insanları sevmeye çalıştığı zaman mutlu olabilir:

“Çevirip gözlerimizi iç dünyamıza
Enine boyuna baksak
Korkmasak, korkutmasak
Bir mutluluk duysak yüreğimizde
Sevsek dünyayı, insanları”³⁸¹

3.25. Hayvan Sevgisi

Hisar şairleri, şiirlerinde sevginin her çeşidine yer verirler. Bunlardan biri de hayvan sevgisidir. Hayvanlar daha bebeklik döneminden itibaren çocuğun dünyasındaki yerlerini alırlar. Çocuk, önceleri hayvanları resimlerinden ya da oyuncak olarak tanır ve hayatına dahil eder. Ardından her an her yerde görebileceği evcil hayvanlar, çocuğun ilgisini çeker. Hisar şairlerinin hayvanlardan bahseden şiirlerinde hayvanlar sevgiye ve ilgiye muhtaç birer canlı olarak karşımıza çıkar. Bu şiirler işlenirken temel gaye çocuklara hayvan sevgisi aşılamak ve onlardan korkmamayı öğretmektir. Öyle ki bu şiirlerde çocuk hayvanlarla dost olunabileceğini öğrenir. Hisar şairleri, bazen de hayvanları, çocuklara sevgiyi dostluğu, kardeşliği öğretmekte bir araç gibi kullanırlar.

Çocuklar, genel olarak hayvanların hepsini severler. Ama tabii ki yanı başlarında adeta onlarla birlikte yaşayanlar ve evcil olanlar onların daha fazla ilgisini çeker. Mesela

³⁸⁰ Kerim Aydın ERDEM, “Çocuklar I”, *Sevgi Üstüne*, 1. bs., Ankara, 2000, s. 10.

³⁸¹ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “İçe Dönüş”, *İnsanlık Şarkısı*, 1. bs., Ankara, 1976, s. 44.

kuşlar, çocukların en çok sevdikleri ve merak ettikleri hayvanlardan biridir. Kuşlar evde beslenebileceği gibi parkta, bahçede, pencerede, çatıda her an rastlanılabilecek, küçük ve sevimli hayvanlardır. Coşkun Ertepinar, bir çocuk gözüyle ve diliyle bir sabah penceresine konan kuşu heyecanla ve sevinçle seyrederek. Bu şiirde kuş ve insan arasında kuvvetli bir dostluk hissedilir. Şair yüzlerine bakarak öten kuşun kendileri için dua ettiğini düşünür. Onun pencerelerine konup ötmesi ile evlerine iyilikler, güzellikler dolmuştur:

“Bu sabah, güneşten önce,
Bir mavi kuş kondu penceremize,
Baktı baktı da yüzümüze,
Çırpındı “viç” dedi.

Kuşun bir güzel,
Bir candan hâli vardı öylesine.
Belki de müjdelere şakıdı, dilince,
Belki uzaklarda,
İyilikler güzellikler okundu,
Evimiz, adımız üstüne...”³⁸²

Şair, hayvanlar âleminin küçücük, zararsız, savunmasız ama bir o kadar özgür kuşlarına hayrandır. Özgür oluşları gökyüzünde pervasızca uçmaları ve istedikleri her yere gidebilmeleridir. Şair, kuşları cambazlara benzetir. İnsanlar düz yolda düşerken onlar tel üzerinde korkusuzca yürürler:

“İlâhi cambaz kuş,
Yetmez mi ki uçtuğun,
Tel üzerinde yürürsün bir de?...
Bizler adım başına düşerken yerde...”³⁸³

“*Cem’in Serçesi*” şiirinde bir çocuğun soğukta dışarıda kalmış zavallı bir kuşa merhametle yaklaşması anlatılır. Cem, şairin torunudur. Bir kış günü akşam vakti pencereden dışarıya bakarken minik bir serçe görür. Küçücük kalbi, onun soğukta kalmasına dayanamaz. Serçeyi pencereye çağırır. Niyeti annesine kuşu göstermek ve onu içeriye almaktır:

³⁸² Coşkun ERTEPINAR, “Mavi Kuş”, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 60.

³⁸³ Coşkun ERTEPINAR, “Taşköprü Yollarında Telde Yürüyen Kuşa”, **Şu Dağlar Bizim Dağlar**, 1. bs., Ankara, 1973, s. 43.

“Küçük serçe, minik serçe,
Bu kışta kıyamette,
Bu dar akşamda
Yolun nereye?..

İpıslak kanatların,
Dumanlanmış gözlerin.
Annem görsün, gel, pencereye,
Alalım seni içeriye...

Küçük serçe, minik serçe,
Hadi korkma!
Kon ellerime, omuzlarıma
Serbestçe...”³⁸⁴

Coşkun Ertepinar, mevsimler içinde en çok baharı sever. Bu mevsimde kırlangıçların gökyüzünde raks edercesine uçmalarını, sevinç içinde çocuklara anlatır. Kırlangıçlar şair gibi baharı, sıcak günleri, yeryüzünün yeşilini severler. Bu sebeple her daim sıcak ülkelere yolculuk ederler:

“Bu küçük kuşlar, çocuğum, yolculuğu severler.
Beğenmedikleri iklimi terk edebilirler kolayca.”
Yol izlemekte hele pek ustadır kırlangıçlar,
Nerde bahar, nerde güzel akşamlar, onlar orda.
Düğün bayram ederler, böyle uçarlar uçarlar,
Biz serâzât değiliz fakat kırlangıçlar kadar...”³⁸⁵

Şairin kırlangıçların özgür hâllerini, pervasızlığını, baharı sevmelerini anlatma maksadı, onların hür ve neşeli hâllerini çocuklarda görmek istemesidir. Çocuklara yaşama sevincini aşlamak için onların en sevdikleri varlıklar olan kuşlardan, kırlangıçlardan faydalanır:

³⁸⁴ Coşkun ERTEPINAR, “Cem’in Serçesi”, **Zaman Bahçesinde**, 1.bs., İstanbul, 1978, s. 192.

³⁸⁵ Coşkun ERTEPINAR, “Kırlangıçlar, Çocuk ve Yolculuk”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 47.

“Kaldır, kaldır üzüntüsüz başını çocuğum,
İçine sevinç dolsun bu küçük kuşlar gibi..”³⁸⁶

Ertepinar’ın şiirlerinde sevgi önemli bir temadır. Kimi şiirlerinde doğrudan doğruya sevgiyi ve yaşama sevincini anlatır. Bu sevgiyi işlerken, farklı varlıklara duyulan sevgiden evrendeki her şeyi sevmeye yönelir. “İspinoz Kuşu” şiirinde, bir kuştan hareketle bütün evrene yönelir:

“Boşuna değildir,
Sevgidir besbelli şakıdığın,
Güzellik üstüne, iyilik üstüne.
Sıgmıyor için içine, tüy gibisin,
Kuzey rüzgârları soğukluk katmıyor sevincine.

İspinoz kuşu
Bir duygulu, bir yürekli kuşsun,
Neden hakkın olmasın sevgini söylemek.”³⁸⁷

Şair, hiç durmadan sevgi şakıyan ispinoz kuşunun susmasını hiç istemez. Bütün insanlar bu sevgiyi dinlemeli ve kulaklar bu sevgi sesiyle çınlamalıdır:

“İspinoz kuşu, ispinoz kuşu,
Sen şakı; susma, susma sakın!
Şarkını işitenlerin çınlasın kulakları,
Çınlasın,
Çınlasın, çınlasın...”³⁸⁸

Çocukların dünyasında en az kuşlar kadar ilgi gören hayvanlardan biri kedilerdir. Çocuklar kedileri kendilerine arkadaş olarak görürler. Bir çocuk kedilerin masumca bulduğu bakışını, kucakta mırıl mırıl ederek verdiği sıcaklığı sever. En önemlisi de hayvan bile olsa bir can taşıyor olması onlara sevgi ve merhametle yaklaşmayı gerektirir. Yaşar Faruk İnal, bir çocuğun kediye bakışını ve ona olan sevgisini aşağıdaki mısralarla dile getirir:

“Bu minik, bu güzel kedinin
Adını bile bilmiyorum

³⁸⁶ a.g.e., ayn.s.

³⁸⁷ Coşkun ERTEPINAR, “İspinoz Kuşu”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 40

³⁸⁸ a.g.e., s. 41.

İster mercan, ister pamuk olsun
Bakışlarını seviyorum.

Bir sıcaklığı var ya
Kucağıma aldığımda
Bir can taşıyor ya
Ben işte bunu seviyorum.”³⁸⁹

Ağustos Böceği ile karıncanın hikâyesini dinlemeyen ya da okumayan çocuk yoktur. İbrahim Minnetoğlu söz konusu hikâyeye telmihte bulunarak, çocuklara karıncanın çalışkanlığını hatırlatır. Bununla beraber, karıncaya ağustos böceğine acımasını söyleyerek çocuklara merhamet duygusu kazandırmaya çalışır:

“Aşkolsun karınca!
İşgal etmişsin harmanımızı
Taşıyıp götürüyorsun
Buğdaylarımızı göz göre göre
Merhamet efendimiz,
Merhamet fakir mal sahibine
Acı biraz Ağustos böceğine”³⁹⁰

Şair, çocuğun her an sokakta, parkta karşılaşılabileceği bir hayvan olan kediye şiirine bahis konusu ettikten sonra, şehir hayatında pek fazla rastlayamayacağı sincap ve kertenkele için de şiir yazmıştır. Minnetoğlu, sincabı görünüşü ve hareketleriyle çocuğa tanıtmaya çalışır. Sincap kıpır kıpır ve hızlı hareket eden bir hayvandır. Şair, onun bu hâlini aklında bin türlü şeytanlık olmasına bağlar. Ayrıca soru işaretine benzeyen kuyruğu da şaire bu şeytanlığı ve cambazlığı çağırıştırır:

“Gözlerinde bir telâş,
Bin şeytanlık
Kuyruğunda soru işareti
Sen canbaz, ceviz canbaz
Geçinip gidiyorsunuz!...”³⁹¹

³⁸⁹ Yaşar Faruk İNAL, “Kedi”, **Nuran Öğretmen**, 1.bs., Ankara, 1976, s. 43.

³⁹⁰ İbrahim MİNNETOĞLU, “Karınca”, **Sevgiler**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 151.

³⁹¹ İbrahim MİNNETOĞLU, “Sincap”, **Sevgiler**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 151.

Şair, kertenkelenin gamsız, umursamaz yapısına adeta özenir. Kertenkele, duvarın üstünde güneşe karşı yan gelip yatar. Ev, tarla, çarşı, geçim derdi yoktur. Onun bu umursamaz tavrı ile insanların hayatındaki meşakkati karşılaştırır:

“Duvarlar üstünde yan gelip
Yatarsın güneşe karşı
Ne yer ne içersin,
Ne gam ne kasavet
Ne ev derdi, ne tarla ne çarşı
Ağlıyarak mı seyrederdin
Gülerek mi
Bizdeki bu telâşı, bu savaşı!?”³⁹²

Ahmet Tufan Şentürk, kendisini her sabah penceresini gagalayarak uyandıran bir kuşa olan sevgisini merhamet dolu bir yürekle ama biraz buruk bir şekilde dile getirir. Çünkü bu kuş, her kış şairi terk eder, bahar gelince geri döner. Şair, kış boyunca kuşun yolunu gözler ve onu merak eder. Kuş ile şair arasında iki insanın dostluğuna benzer bir durum vardır. Şair, çok özlediği bir arkadaşını bekler gibi kuşun gelmesini ister. Bir kış boyu onun yokluğunda kendini yalnız ve öksüz hisseder. Şiir, bu bakımdan çocuklara hayvan sevgisinin insanın hayatında ne kadar önemli bir yer edinebileceğini öğretmektedir:

“Kışın kar yağarken, poyraz eserken
Bilmem nerde hangi dalda tünersin?
Ne mektup beklersin, ne davetiye
Bahar gelince dönersin...

Bu yıl uğur getir bana yavru kuş
Gel kon pencereme bir sabah erken
Gülsün yıllar yılı gülmeyen yüzüm
Sensiz yalnızım, sensiz öksüzüm
Gel kon pencereme bir sabah erken...”³⁹³

Halil Soyuer hayatın farklı güzelliklerini anlattığı “Güzellikler” şiirinin üçüncü dördlüğünde kuşlardan bahseder. Soyuer, diğer şairlerde olduğu gibi kuşlara sevmeye değer ve muhtaç varlıklar olarak görür:

³⁹² İbrahim MİNNETOĞLU, “Kertenkele”, **Sevgiler**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 151.

³⁹³ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Yavru Kuş”, **Şölen**, 1. bs., İstanbul, 1991, s. 66.

“Küçükmüş büyükmüş ne fark eder ki
Böyle cıvıl cıvıl nasıl öter ki
Onları sevmeğe çalış yeter ki
Her kuşun ayrı bir güzelliği var”³⁹⁴

Yusuf Mardin kuşlardan kumru ve serçeyi şiirine konu eder. Kumru, daha çok hüznü bir insan gibidir. Şair onun süzgün görünüşünü bezginliğine bağlar. Serçe ise kumruya nazaran daha cıvıl cıvıldır. Kumrunun aksine serçenin gönlü ümit doludur:

“Sindikçe keder gönlüne her an
Kıvrılmada derd ortağı boynu;
Bir camiin ıslak saçığından
Bezgin bakınır yerlere kumru.

Gönlünde ümit, göklere doğru
Dallardan uçar bir-iki serçe,
En sevgilinin hasretidir bu;
Bir aşk için uçmak senelerce...”³⁹⁵

Ayla Oral “*Kanarya*” şiirinde bir insan ile kuşun paralellik arz eden yönlerini dile getirir. Sonsuzluğun içinde hem insanın hem de kuşun ömrü çok kısadır. Her ikisi de kafese kapatılmıştır. Kuşun kafesi süslü püslüdür; insan ise görünmeyen bir kafese hapsedilmiştir. İnsanlara da kuşlara da esaret altında gönüllerince yaşamayı unuttururlar. Ancak sevgi dünyadaki bütün varlıklar için engel tanımaz bir güçtür. Esaret bile bu zevkten hiçbir varlığı mahrum edemez:

“Gör sevgili kanarya, gör bize neler ettiler!
Soluk alıp yaşarken ölmeyi öğrettiler

Yalnız o bir tek şeye sözleri hiç geçmedi
Yalnız garip gönlümüz sevmekten vazgeçmedi.”³⁹⁶

Sedat Umran diğer Hisar şairlerinden farklı olarak çocukların ancak hayvanat bahçelerinde canlı olarak görebileceği bir hayvandan, zürafadan bahseder. Şair, zürafanın

³⁹⁴ Halil SOYUER, “Güzellik”, *Yürektilir Sevginin Vatanı*, 1. bs., Ankara, 1983, s. 53.

³⁹⁵ Yusuf MARDİN, “Kumru ve Serçe”, *Üç Yaprak*, 1. bs., İstanbul, 1948, s. 5.

³⁹⁶ Ayla ORAL, “Kanarya”, *Dönüşü Olmayan Yol*, 1. bs., Ankara, 1973, s. 49-50

dış görünüşünü anlatırken onun duygularına da yer verir. Zürafa uzun boyuna mukabil ufacık kafası ile aslında pek de mütenasip bir vücuda sahip değildir.

“Upuzun bir boy, ince boyun, ufacık kafa
Çarpıklığın simgesi olmuş garip zürâfa

Gıpta etmez olur mu filin dev gövdesine
Kibarlıksa kibarlık, bu incelik nesine?

Uzun boyu insanlara tepeden bakmak için mi?..
Onu böyle yükselten yoksa kötü bir cin mi?..

Çıkabilseydi boyu tâ yıldızlara kadar
Gururlanırdı elbet, bulmasa da kafadar!..”³⁹⁷

3.26. Tabiat Sevgisi

Hisar şairlerinin hem genel olarak hem de çocuklara yönelik şiirlerinde tabiat ve tabiat unsurları önemli bir yer tutar. Şiirlerde, dağlar, kırlar, çiçekler, ağaçlar, ırmaklar, toprak, yağmur, gökkuşağı insanlığa özellikle de çocuklara sunulmuş birer nimet olarak yansıtılır. Şairler, söz konusu tabiat unsurlarını çoğu zaman kişileştirerek çocukların ilgisini ve dikkatini çekmeye çalışırlar. Çocuğun gözünde tabiat renkli, anlaşılması güç ama mutluluk verici bir âlemdir. Hisar şairleri bu âlemi her yönüyle çocuklara tanıtmaya ve sevdirmeye çalışırlar.

Hisar şairleri arasında tabiat ve unsurlarıyla çocuğu en çok bütünleştiren şair Coşkun Ertepinar’dır. Şair, toprakla, papatyalarla, yağmurla, gökyüzüyle kısacası tabiat anayla çocuğun doğuştan sahip olduğu yetenekleri ve hakları, daha da güçlendirmeye çalışır.

Ertepinar, tam bir tabiat âşığıdır. İçindeki yaşama sevincinin en büyük kaynaklarından biri tabiattır. Şair, tabiattaki her şeye içten gelen bir sevgi ile yaklaşır. Dağlar, taşlar, yeşil ağaçlar, gün, güneş, tarla, toprak, yıldızlar, kuşlar ve onların uçuşu,

³⁹⁷ Sedat UMRAN, “Zürafa”, **Altın Eşik**, 1. bs., İstanbul, 1999, s. 8.

cırcır böceğinin ötüşü şaire hayatın anlamını ve önemini hatırlatır. Tabiata bakmak, ondaki güzellikleri görmek mutlu olmak için yeterlidir:

“Güzel bu akış, bu varlık,
Bu sessiz şakıma güzel..
Her şey canlı, her şey ılık,
Her şey bir bakıma güzel..”³⁹⁸

Coşkun Ertepinar, “Çocuklar ve Papatyalar” adlı kitabında tabiat ve çocuğu özdeşleştirir. Kitaptaki temalar adından da anlaşılacağı üzere papatyaların ve çocukların üzerine kurulmuştur. Şair, öncelikle tabiatın süsü, çocukların neşe ve mutluluk kaynağı olarak gördüğü papatyaları tanıtmakla işe başlar:

“Papatyalar kırların,
Yaprağında sırların
Göz göz açan çiçeği.
Çocuklara mutluluk,
Neşe, sevinç, renk saçan
Güzelliği baharın...”³⁹⁹

Çocuklar çiçekleri özellikle papatyaları ne kadar seviyorsa, papatyalar da insanlar içinde en çok çocukları severler. Çocuklar, çeşitli sebeplerle papatyaları koparsalar bile, onlar asla kırılıp incinmez hatta çocukların ellerini, saçlarını süslemekten mutluluk duyarlar. Çünkü sarı ile beyazı kaynaştıran bu çiçekler çocukların kendilerini sevdiğinden emindir:

“Papatya derler adımıza,
Çiçekler içinde bir başka güzeliz;
Duyarız, düşünürüz, söyleriz...
İncecik, küçümencik,
Sarışın, beyaz,
Hani bayramlarda, düğünlerde
Taç yaparsınız başlarınıza!
Bize sevginiz yeter deriz,
Kıysanız da yaprağımıza, dalımıza...”⁴⁰⁰

³⁹⁸ Coşkun ERTEPINAR, “Övüş”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 28.

³⁹⁹ Coşkun ERTEPINAR, “Ve Papatyalar”, **Çocuk ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 15.

⁴⁰⁰ Coşkun ERTEPINAR, “Konuşan Papatyalar”, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 19.

Ertepinar çocukları tabiata karşı duyarlı hâle getirmeye çalışırken bunu kuru bilgiler vererek başarmanın mümkün olmadığını bilir. O, çocuğun tabiatla etkileşim kurarak kendi başına tecrübe edinmesinden ve duygularını keşfetmesinden yanadır. Çocukları elden geldiğince tabiatla başbaşa bırakma taraftarı olan şair, tabiat sevgisini aşılama şairden faydalanmasını da bilir. “Gökyüzünün Sevgisi” şiirinde adeta oyun tadında bir yaklaşımla çocuklara hem papatyaları sevdirebilir hem de sevgiyi öğretir:

“Çiçekler soyunun
Sarışın beyaz bebekleriyiz.
Karşılıksız seviliriz
Karşılıksız severiz,
Kardeş biliriz çiçeklerin hepsini..

Bunu duyar,
Buna güveniriz en çok.
Biliriz ki yukardan bulutlar,
Bize, yağmur yağmur yollar
Gökyüzünün sevgisini...”⁴⁰¹

Şair, hayranı olduğu tabiatı çocuklara tanıtmak ve sevdirmek ister. Bunun için papatyalardan yardım alır. Üzerinde yaşadıkları dünyayı, tabiatı, evleri ve okulları gibi gören papatyalar, tabiatı bütün güzellikleriyle çocukların gözleri önüne sermeyi hedefler. Papatyalar, üzerinde yaşadıkları geniş kırları, kapısı, penceresi olmayan okullara benzetirler. Baharla açılan bu okulda, tabiatın nimetlerinden insanoğlu gibi çiçekler de faydalanır. Ay ve güneş üstlerine doğar, yağmur yerlerine yağar. Tabiat okulunda papatyalar önce yakın çevrelerinde bulunanları öğrenirler. Gökyüzüne uzanan ağaçları tanırlar. Sonra uzaktaki tepeleri, dağları birer masal devi gibi seyrederek:

“Önce yakını öğreniriz,
Görürüz ağaçlar kocaman kocaman
Gök yüzüne uzanırlar...
Uzarlarda masal devleridir tepeler,
Dağlar...

⁴⁰¹ Coşkun ERTEPINAR, “Gökyüzünün Sevgisi”, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 39.

Bizim okulumuz bu geniş kırlar,
Ne kapımız, ne pencерemiz var...”⁴⁰²

Şair, çocuklara tabiatı anlatırken tabiatın, bünyesindeki varlıklarla bir bütün olduğunu anlatmaya çalışır. Şair, bu bütünlüğü anlatmak için, kuşları, böcekleri, arıları, küpe ve peygamber çiçeklerini papatyalara dost, komşu, kardeş yapar. Papatyalar, sevdikleri ile bir arada bulunmaktan çok mutludur. Şair, tabiattaki bütünlükten hareket ederek çocuklara dostluk, kardeşlik kavramlarını da öğretmeyi hedefler:

“Böyle kardeş kardeş geçinir gideriz,
Sevmeyi yürekten biliriz.
Mevsim boyunca öğreniriz,
Bu geniş kırlar okulumuz, evimiz,
Ne kapımız, ne pencерemiz var...”⁴⁰³

Tabiat binbir güzelliklerle doludur. Şair tabiatı hayran olunacak ne varsa hepsinin çocuklar için yaratıldığını düşünür. Çiçekler, kuşlar, ırmak, göl, deniz, bulutlar çocukları mutlu etmek amacıyla vardır:

“Ne güzel bu ülke,
Ne güzel...
Bu ülkenin toprağını süsleyen
Çiçek kardeşler, ağaçlar, kuşlar,
Kıyısına köşesine doluştuğumuz
Şu ırmak, şu göl, şu deniz,
Güneşin önünden geçen şu bulutlar,
Dört bir yanı dolduran şu canlılık,
Çocuklar! Çocuklar!
Hepsi.. Hepsi sizin için...”⁴⁰⁴

Tabiatın belki de en önemli parçası topraktır. Çünkü toprak olmadan ne çiçekler ne ağaçlar ne diğer bitkiler olur. Toprak kışın bağrındaki tohumlar üşümesin diye sıcak bir örtüdür. Baharı, yazı tabiatı yeniden canlandırmak için dört gözle bekler. Her mevsim binbir fedakârlıkla cömertçe insanoğluna hizmet eder:

⁴⁰² Coşkun ERTEPINAR, “Papatyalar Okulu”, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 21.

⁴⁰³ a.g.e., s. 22.

⁴⁰⁴ Coşkun ERTEPINAR, “Çocukları Düşünen Papatyalar”, **Çocuklar ve Papatyalar**, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 36.

“Cömertçe alır verir,
Ağaç onun, buğday onun, gül onun,
Konuşuruz, kelimesiz dil onun,
Dayanır her tuttuğumuz dal ona...”⁴⁰⁵

Toprak ana insana kucağındaki nimetleri böyle cömertçe sunarken zaman zaman emeğinin karşılığını göremez. İnsanoğlu, her gün tabiatı tahrip edecek bazı davranışlarda bulunur. Ertepinar, tabiatın günden güne bozulmasına ve hatta yok olmasına çok üzülür. Tabiat bozuldukça dünya mecazî anlamda çok soğuk bir yer olmaktadır. Oysa şair, mavi denizi ve göğü, sürme gözlü ceylanların su içtiği ırmağı, ağaçtaki kuşları ile bütünleşmiş tabiatı sevmek ve korumak ister. Ancak yavaş yavaş denizin ve göğün mavisini kirlenmekte, ırmaktaki sular azalmakta, yok olan ağaçlar yüzünden kuşların yuvası yıkılmaktadır. Bu sebeple şair herkesi tabiat karşısında daha duyarlı olmaya çağırır:

Katı bilmezdik böylesine
Dünyamızı halbuki.
Deniz mavisini, gök mavisini
Hep yıkasın isterdik içimizi...

En hafif ürpertide büyüyen yüreğimizle
Nasıl ederiz ki bu katılıkta?
Bir anlayanımız da yoktu halbuki
Bizi onlardan gayri...”⁴⁰⁶

Coşkun Ertepinar bir dizi hâlinde yazdığı Yağmur Senfonisi I-II-III şiirlerinde çocukların altında ıslanmaktan mutluluk ve heyecan duyduğu yağmuru kelimelerle anlatmaya çalışır. Şair, yağmurun yağışındaki güzelliği;

“Gökyüzünden denizlere doğru
Sessiz, ince
Süzülüp inen sanki
Güzellikleri yoğuran
İyiliğin ruhudur...”⁴⁰⁷

⁴⁰⁵ Coşkun ERTEPINAR, “Toprak Ana”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 218.

⁴⁰⁶ Coşkun ERTEPINAR, “Halbuki”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 221.

⁴⁰⁷ Coşkun ERTEPINAR, “Yağmur Senfonisi I”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 71.

mısraları ile ifade ederken çocukluğunda yağmurun kendilerini nasıl coşturduğunu ve heyecanlandığını yağmur için söylenen meşhur tekerlemeyle hatırlar:

“Çocukluğumuzdaki o coşkulu dua:

“Sulu sulu yağmur

Ver Allah’ım ver...”⁴⁰⁸

Çocuklar akşamları pek sevmemelerine karşın, akşamın sembolü olan ay, onlar için bir arkadaş, bir dosttur. Hatta çocuklar ayla olan ilişkilerini daha da ileri götürerek ona çoğu zaman “ay dede” diye hitap ederler. Coşkun Ertepinar’ın “Ay ve Çocuk” şiirinde iki varlık arasındaki sevgiyi ifade eden bir diyalog vardır:

“Aya ulaşacak uçurtmam

Bu gidişle,

Çırpına çırpına, süzüle süzüle..

Hele bir gece olsun görürsünüz,

Ay gözünü kırpacak bana

Gülerek..

Bu şahane uçurtmanın sahibi çocuk,

Seni çok sevdim, çok,

Uzat ellerini diyecek,

Devam etsin bu dostluk...”⁴⁰⁹

Nüzhet Erman, tabiatı meydana gelen hadiselerden biri olan yağmurun tabiatı ferahlattığı kadar insanları da rahatlattığını ve mutlu ettiğini anlatır. Yağmurun yağdığını gören tomurcuk dalında gülerken, çocuklar onun sesini ninni yerine sayıp uykuya dalarlar:

“Dalında güldü tomurcuk,

Ninnisiz uyudu çocuk,

Yağmuru örtündü ufuk,

Bir yağmur elendi akşam.”⁴¹⁰

Şair, “*Yağmur Çocuğu*” şiirinde de yağmur masalını çocuğu uyutan bir ninni gibi tasavvur eder:

⁴⁰⁸ Coşkun ERTEPINAR, “Yağmur Senfonisi III, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 73.

⁴⁰⁹ Coşkun ERTEPINAR, “Ay ve Çocuk”, **Şu Dağlar Bizim Dağlar**, 1. bs., Ankara, 1973, s. 53.

⁴¹⁰ Nüzhet ERMAN, “Bir Yağmur Elendi Akşam”, **Yeşil**, 1. bs., İstanbul, 1945, s. 11.

“Islak bakışlara sürünen buğu,
İğdenin silkinen çiçekli dalı.
Eteğinde renklerin soyunduğu,
Ilık bir ninnidir yağmur masalı.”⁴¹¹

Halil Soyuer’in tabiata bakışında en önemli unsur topraktır. İlköğretim ders kitaplarına giren “*Toprak*” şiiriyle toprağın ehemmiyetini her açıdan ele alıp işler. Toprak, varlığını insanlara hizmet için sebil etmiştir. Yaz, kış demeyip bereketini insanoğluna sunar. Ona biraz emek veren herkes karşılığını fazlasıyla alır. İnsanoğlunun hayatı büyük ölçüde toprağa bağlıdır. Ama şair, insanın toprağa olan ihtiyacını sadece hayatla sınırlandırmaz. Vakti gelip bu dünyadan ayrılınca insanın sarılacağı tek varlık yine toprak olacaktır:

“Ne arasan toprakta var,
Neyin vardır eş toprağa?
Varlığını sebil eyler,
Yaz toprağa, kış toprağa.

Topraktaki kalbi dinle,
Yüz borç alır, öder binle.
Vakit gelir her şeyinle,
Kabul eyler, düş toprağa.”⁴¹²

Çocukları eğitmeye ve onlara yeni bilgiler öğretmeye davranışlar kazandırmaya çalışırken mümkün mertebe onların çevrelerinden yaşantılarından faydalanmak ya da olayları onlarla özdeşleştirmek gerekir. Muhsin İlyas Subaşı, “*Çocuğun Diyaloğu*” şiirinde bir yandan çocuğa tabiat unsurlarını tanıtırken öte yandan bu unsurlarla çocuklar arasındaki benzerlikleri ortaya koymaya çalışır. Çocuğun sırasıyla kuş, su, çiçek ve güneş ile benzeşen yönlerini ifade eden şaire göre bu durum “tatlı bir koro” oluşturur. Şair ilk olarak kuş ve çocuk münasebetini değerlendirir. Kuş hedeflediği yere ulaşmak için kanatlarını kullanır ve dere tepe uçar. Çocuk ise hedeflerini elde edebilmek için kalbinden yardım alır. Kuşların uçuşu nasıl içgüdüsel bir davranış ise, henüz düşünerek bir karara varma yetisi oluşmayan çocuklar da isteklerine ulaşmada kalbî davranırlar:

⁴¹¹ Nüzhet ERMAN, “Yağmur Çocuğu”, *Yeşil*, 1. bs., İstanbul, 1945, s. 39.

⁴¹² Halil SOYUER, “Toprak”, *Akşamüstü*, 1. bs., Ankara, 1975, s. 30-31.

“Kuş, gösterdi kanadını:

- *Ben uçarım dere/tepe.*

Çocuk, açtı yüreğini:

- Atım budur her hedefe!..”⁴¹³

Şair, suyun akışı ve bu akışın bünyesinde barındırdığı büyüme kavramı ile çocuğun büyümesi arasında bir bağ kurmuştur. Su, akarak çoğalır ve büyür. Çocuklar da günler birikip aktıkça büyür:

“Su, derede şırıl şırıl;

- *Büyümeğe koşuyorum.*

Çocuk, uzattı elini;

- *Ben de sana taşıyorum!..”⁴¹⁴*

Çiçeklerin güzelliği, yaprağında, dikeninde, sapında değil, yüzündedir. Çocuğun güzelliği de yüzünde bilhassa gözlerindedir. Çünkü onların sevgileri de öfkeleri de yüzlerinden, gözlerinden okunur:

“Çiçek, bukle bukle güldü:

- *Benim cılvem yüzümdedir.*

Çocuk, tuttu kipriğini;

- *Benim tadım gözümdedir!..”⁴¹⁵*

Yağmurlu bir günde çıkan gökkuşağı, güneşin gökyüzüne yansıyan kumaşı gibidir, gökyüzüne ayrı bir parlaklık, güzellik verir. Çocuk da içinde bulunduğu dünyayı aydınlatma görevini üstlenmiştir:

“Güneş, yağmurlu bir günde:

- *Bu yedi renk kumaşımdır.*

Çocuk, döndü gölgesine,

- *Aydınlatmak savaşımdır!..”⁴¹⁶*

Subaşı, çiçekleri tabiatın süsü ve vazgeçilmez unsuru olarak kabul eder. Ne tabiat ne de şair çiçeksiz yaşayamaz. Güneş, yağmur, toprak çiçeklerle mutlu olur:

⁴¹³ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Çocuğun Diyaloğu”, **Bir Sır Gibi**, 1.bs., Kayseri, 1991, s. 49.

⁴¹⁴ a.g.e., ayn.s.

⁴¹⁵ a.g.e., s. 50.

⁴¹⁶ a.g.e., ayn.s.

“Dağ doruklarında menekşe,
Bahçemde lâle.
Gülen bir kız gibidir çiçekler,
Güneş, yağmur teknelerinde dinlenir,
Toprakta güler..”⁴¹⁷

Edebiyatta sıkça kullanılan çocuk ve çiçek benzetmesine Subaşı’nın şiirlerinde de rastlamak mümkündür. Çiçeklerin saflığı ve güzelliği daima çocuklardaki aynı özelliklerle örtüştürülür. Şair çocukları farklı çiçeklere benzetir:

“Gözleriniz karanfildir,
Papatyadır elleriniz.
Sizde korku dağ değildir,
Her dem açar gülleriniz.”⁴¹⁸

Ayla Oral tabiat unsurlarından gökkuşağını şiirine konu eder. Gökkuşağı, rengârenk hâliyle hem çocukların hem de büyüklerin ilgisini çeker. Şair, gökkuşağını çocukların ilgisini çekecek tarzda onunla konuşarak anlatır. Gökkuşağı, bünyesindeki renklerin her birini farklı yerlerden, mavisini denizden, pembesini uyuyan bebeklerin yanağından, moru Boğaz akşamlarından, almıştır:

“Nereden aldın dedim bu okşayan maviyi
Sararken dedi deniz tatlı tatlı kumları.
Uyuyan bebeklerin yanağından pembeyi
Boğaz akşamlarından en yumuşak morları.”⁴¹⁹

A.Rahim Balcıoğlu, “Yıkanır Işıklar” şiirinde tabiat unsurlarının bir bütün olduğunu ifade eder. Güneş, ay, yıldız, deniz, göl, ırmak, dere, toprak hepsi bir araya geldiği zaman tabiat oluşur. Güneşin, yıldızın ve ayın, birer ışık kaynağı olarak suya, denize, göle, ırmağa ihtiyacı vardır. Hepsi bütünleşince toprağa, yeşile ve çiçeklere hayat kaynağı olurlar:

“Sordum güneşe, yıldıza, Ay’a
Ey ışık kervânı, böyle nereye?
Dediler: Yunmaya ve arınmaya

⁴¹⁷ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Bahar”, **Sevdakâr**, 1. bs., İstanbul, 1988, s. 55.

⁴¹⁸ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Çocuklar”, **Sevdakâr**, 1. bs., İstanbul, 1988, s. 84.

⁴¹⁹ Ayla ORAL, “Gökkuşağı”, **Dönüşü Olmayan Yol**, 1. bs., Ankara, 1973, s. 52.

Denize, göle, ırmağa, dereye
Toprağa, yeşile, güle hayat olmaya.”⁴²⁰

3.27. Ağaç Sevgisi

Tabiat karşısında son derece hassas olan Hisar şairleri, ağaçların ve ormanın önemini sık sık dile getirirler. Dünyanın tabii dengesini korumak, kaynaklarını en iyi şekilde değerlendirebilmek için bütün insanların ama bilhassa çocukların iyi eğitilmesi şarttır. Hisar şairleri, şairleri ile bu eğitime katkı sağlamaya çalışırlar. Bu sebeple çocuklara, dünya için hayatî önem arz eden tabiat unsurlarını korumaları konusunda rehberlik ederler, ağaç dikmenin kutsal bir görev olduğu bilincini yaygınlaştırmaya gayret ederler.

Ağaç yetiştirmek, çocuk yetiştirmek gibidir. Küçük bir fidanın yetişmesi için, emeğe, özene ve zamana ihtiyaç vardır. Gültekin Sâmanoğlu “*Fidancık*” şiirinde keskin bir kılıç gibi kınında hevesle büyümeyi arzulayan bir fidancığın sabırlı olmaya çağırır. Çünkü büyüebilmesi zamana bağlıdır:

“Sen keskin bir kılıcsın kında,
Bırak korkuyu toprak çeksin.
İlle yazı bekleyeceksin,
Faydası yok yağmurlarında.”⁴²¹

Tam bir tabiat âşığı olan Coşkun Ertepinar’ın ağaçlara olan sevgisi pek çok şiirine yansımıştır. Ağacı bazen tabiat kavramına ulaşmakta araç olarak kullanan şair, bazen de doğrudan doğruya ağaç sevgisini işler. İğde ağacını, badem dalı ve nar ağacını, ceviz ağacını kendine konu edinin, ağaç sevgisini aşlamayı ve ağaçları korumak gerektiğini ifade eden pek çok şiiri vardır. “*İğde Ağacı Diyor Ki*” şiirinde iğde ağacını teşhis ederek konuşturur. Güneş, iğdenin dallarında onun gövdesini yakarak uyur. Yapraklarını ısıtır hatta yakar. Ancak ağaç bundan şikayetçi değildir, aksine bu durum onu memnun eder. Tabiat şartları, rüzgâr, yağmur ve sıcak, iğdenin toprağa tutunmasını zorlaştırsa bile onu yıldırmaz. O her bahar tazelenmekten, çiçek açmaktan son derece memnundur:

⁴²⁰ A.Rahim BALCIOĞLU, “Yıkılır Işıklar”, **Acılı Zamanlar**, 1. bs., İstanbul, 1989, s. 99.

⁴²¹ Gültekin SÂMANOĞLU, “Fidancık”, **Alacakaranlık**, Ankara, 1970, s. 32.

“Dallarında güneş uyur,
Çiçek çiçek ter dökerim.
Bana bir özge hâl olur,
Mevsim boyunca çekerim...”⁴²²

Ertepinar “*Kırın Tepesindeki Ağaca Övgü*” şiirinde kırın ortasında tek başına kalmış bir ağacı anlatır. Şair, bir ağaçla bütün hayatı ve tabiatı anlatır. Fikirler ve duygular ağaç sembolü etrafında kaynaştırılmıştır. Şair, ağaca “sen” diye hitap ederek onunla bir arkadaş gibi konuşur. Ona varlığını devam ettirmesi için yapması gereken şeyleri hatırlatır. Ağaç, sadece kendisi için yaşamamalı, etrafındaki her şeyle uyum içinde olmalıdır. Ağaç, bütünlük arz eden tabiatın sadece bir parçasıdır. Kırdan yaşayan kurt, kuş, esen rüzgâr da tabiatın bir parçasıdır ve ağaç hepsini etrafında toplamaya muktedir. Kırın tepesinde tek başına yükselen ağaçla şair herkese yaşama sevinci aşılamaya çalışır:

“Yaşama sevinci bu,
Yaşama aşkı.
Sadece kendin sevinecek değilsin
Bu kırın tepesinde.
Gölgene çekeceksin kurdu, kuşu,
Rüzgâr, dallarını okşayacak,
Seninle bilecek rüzgâr olduğunu...”⁴²³

Bir ağacın varlığı ile yaşama sevincine ulaşabilecek kadar hassas olan şair, ağaçların kesilmesine kayıtsız kalamaz. Kesilen her ağacın ardından üzümler ve ağlamaklı olur. “*Ağlayan Ağaç*”, “*Çamların Alın yazısı*” ve “*Gözden Göze*” şiirlerinde ağaçların kesilerek tabiatın yok edilmeye çalışılmasını kabullenemez. Şaire göre insanlar tabiatı acımasızca ve düşüncesizce katletmektedir. Mesela, bir mazı ağacını pencereden güneşin gelmesini engellediği için keserler. Şair, bu durumda insanlara,

“Gözlerimin yeşiliydiler dinlendirici,
Şuradaki mazıların vurmuşlar başlarını!
Bir acı saatte bitirmişler işlerini,
Derler ki kapatmasaydılar onlar da
Güneşini penceremizin..

⁴²² Coşkun ERTEPINAR, “İğde Ağacı Diyor Ki”, *Zaman Bahçesinde*, 1.bs., İstanbul, 1978, s. 30.

⁴²³ Coşkun ERTEPINAR, “Kırın Tepesindeki Ağaca Övgü”, *Şiir İkliminde Bir Ömür*, 1.bs., Ankara, 1995, s. 113.

Herkes ulaşamaz ki yıldızlara,
Ay ışığına el sallayamaz ki herkes..
Keserler işte böyle dalların en filizini,
Körpe demezler, uç demezler!
Göze batmayan bir daha iyisi mi...”

sözleriyle sitem eder. Çocuklara yeşil bir dünya bırakmak isteyen Ertepinar, ağaç sevgisini, kesilen bir ağacı dile getirerek ifade eder. Ağaç, dalları kesilmeden önce yeşiller içinde ve kardeş ağaçlar arasında çok mutludur. Ancak gün gelir insanoğlu, dallarını keser. Bunun üzerine ağaç gece gündüz iki gözü iki çeşme dünyaya geldiğine ağlar durur. Dalları kesilince en yakın dostları olan kuşlar bile yanına uğramaz olur. Ağaç, kurumaya yani ölüme mahkum edilişine yanar. Bu acı,

“Aktı damla damla, aktı sıza sıza
Boşanıp geldi özsu damarlarımdan
Çekildi canım uçlardan.”⁴²⁴

mısraları ile anlatılır. “*Çamların Alinyazısı*” şiirinde ise, çamların yakacak olarak kullanılmak üzere kesilmesi ve ormandaki ağaçların korkusu yine bir çam ağacı tarafından anlatılır. Şair, çamı kişileştirerek şiiri çocuklar için daha çekici hâle getirmiştir.

“Ormanda her şeyin uyuduğu anda,
Sabaha karşı,
Aman dedi, çam kardeşim aman,
Komşu çama,
Çamların en tazesı, en alımlısı...
Bu akşam bir başka rüzgâr esti buralardan,
Sahibimiz mi, değil mi bilemeyiz ama,
Eli baltalı birisi,
Tarla başındaki gün görmüş çamdan
Alıverdi bir balta ağzı,
Şimdi yaralı çam...
Vaktini bekledi bütün gece ürpertiyle,

⁴²⁴ Coşkun ERTEPINAR, “Ağlayan Ağaç”, *Mevsimlerin Ötesinden*, 1. bs., Ankara, 1992, s. 62-63.

Yine gelecek diye eli baltalı adam,
Gitmiyor yüreğinin sızısı...”⁴²⁵

Ertepinar, yukarıdaki iki şiirinde ağaçların da insanlar gibi duyguları olduğunu, kendilerine kötü davranıldıkça üzüldüklerini vurgulamak suretiyle insanları bilhassa çocukları tabiata zarar vermeme hususunda daha duyarlı hâle getirmeyi hedeflemiştir. Ağaçların konuştuğu şiirler çocuklara masal tadında bir manzume şeklinde sunulmak suretiyle ağaç sevgisi kazandırılmaya çalışılmıştır.

Ahmet Tufan Şentürk, insanoğlunun kötü muamelesine maruz kalan ağaçlardan hareketle tabiatın ve onun en önemli temsilcisi olan ağaçların korunması gerektiği sonucuna ulaşan şairlerden biridir. Şair, ağaçların değerini, onlarla konuşarak anlatır. Şentürk ağaçlarla bir arkadaş gibi konuşup dertleşir. Şair, özenle, binbir zorlukla yetiştirdiği ağaçların kırılmış dallarını, kurumuş yapraklarını görünce hüznlenir. Tabiatın dengesini bozmamak için herkesin bu konuda duyarlı davranmasını arzu eder. İnsanlar nasıl sevgiye ve ilgiye muhtaçsa ağaçlar da öyledir. Eğer gereği gibi bakılmazsa sonu kuruyup yok olmaktır:

“Anlayamadılar bunu vaktinde
Kollarından kuruyup gitti bir ağaç
Küstü dünyaya, insanlara
Ağaçlar misali insan
İnsanlara benzer ağaç,
Onlar da sevgiye muhtaç...”⁴²⁶

İbrahim Minnetoğlu, çocukları tabiat konusunda bilinçlendirmek için doğrudan kuru ve sıkıcı bilgiler vermek yerine, tabiat unsurlarını konuşturmayı tercih eder. Böylelikle tabiat sevgisini daha eğlenceli ve ilgi çekici bir tarzda kazandırmaya çalışır. “*Ağaç Diyor Ki*” şiirinde ağacın insanlara olan sevgisini ifade eder. Ağaç, kendisini özenle yetiştiren insanlara dallarını, çiçeklerini, yemişlerini sunmak ister. Ağaç kendisinden faydalananlar arasında en çok çocukları sever. Dallarına salıncak kurup sallanan çocuklar, ona ağaç olduğunu hissettirir:

“Önce benden günaydın,
Sonra dallarımdaki kuşlardan

⁴²⁵ Coşkun ERTEPINAR, “Çamların Alinyazısı”, **Şu Dağlar Bizim Dağlar**, 1. bs., Ankara, 1973, s. 47-48.

⁴²⁶ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “Kuruyan Ağaç”, **Şölen**, 1. bs., İstanbul, 1991, s. 64.

Bu güzel havalar ne iyi değil mi!?.
Haydi çıkıp evlerinizden gelin bana
Salıncak kurun çocuklar, gölgede oturun
Siz olmasanız ağaç olduğumu unuturum!..”⁴²⁷

Minnetoğlu’nun şiirinde ağaç ve çocuk birbirini tamamlayan iki unsur olmuştur. Tabiatın canlılığı için ağaç da çocuk da çok önemlidir. Ağaç, tabiatın; çocuk insanlığın devamı için şarttır. Yaz aylarında ağaçlar en bereketli günlerini yaşarken, çocuklar da en coşkulu hâlleri ile eğlenirler. Çocuklar, tabiatı, ağaçları nasıl seviyorsa aynı sevgi, Minnetoğlu’nun şiirinde ağaçlardan çocuklara yönelir. Çocuklarla arasındaki benzerliğin farkında olan ağaçlar, meyvelerini, dallarını onlara sunmak isterler:

“Ben ağacım, en çek çocukları severim
Meyvelerimi çocuklar yesin isterim
Bu böyle bilinsin derim
Ağacın fermanı densin:
En çok çocuklar meyvelerimi yesin.”⁴²⁸

Yaşar Faruk İnal “*Ne Güzel*” şiirinin kısa mısraları, yalın dili ve çocuk diline yakın söyleyişi ile ağaç sevgisini ve önemini vurgular:

“Ne güzel
İnsanın dalıp gitmesi
Yeşil ağaçlara bakarak!
Çam, kayın, ardıç, meşe
Tasa uçar bir anda
Yerini alır neşe...

Ne güzel
İnsanın dalıp gitmesi
Yeşil ağaçlara bakarak
Dönmesi tabiata!”⁴²⁹

⁴²⁷ İbrahim MİNNETOĞLU, “Ağaç Diyor Ki”, **Sevgiler**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 103.

⁴²⁸ İbrahim MİNNETOĞLU, “Ağaç”, **Gülümse**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 191-192.

⁴²⁹ Yaşar Faruk İNAL, “Ne Güzel”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 40-41.

Ahmet Yüzendağ, şiirlerinde ağacı, insana bütün dertlerini unutturup huzur veren bir unsur olarak değerlendirir. Şair, bir ağacın gölgesine gelince her şeyi unuttur ve kendini yeşilin verdiği huzura bırakır. Ağaçların kimi meyve yüklüdür, kimi umut yüklüdür:

“Uzanıp koca bir ağacın gölgesine
Kulak verdim rüzgârın o tatlı sesine.
Unutturdu bu ses bana bütün derdimi
Ve bırakıverdim yeşilliğe kendimi...

Ağaçlar geçti gözümün önünden bir bir,
Kimi meyve yüklü kimi umut yüklüdür.
Şaşırdım hangi birine gönül vereyim
Ve hangi birinin meyvesinden dereyim...”⁴³⁰

Yüzendağ toprak ile ağaç arasındaki kopmaz bağı bir ağacı kişileştirerek anlatır. Toprak, ağaca hayat verir. Toprak da ağacın sayesinde kuru görünmekten kurtulur:

“Kuru görünür toprak,
Soğuk soğuk gelir bana...
Oysa ondan gelir hayat
İstersen bir sor saçaklarıma.”⁴³¹

Şair, ağaç sevgisini işlerken kuru bir anlatımın yerine çocuk dünyasına hitap edecek bir üslup kullanmayı tercih eder. Yukarıdaki şiirde ağacı kişileştirerek ele aldığı temayı ilgi çekici hâle getirmeye çalışırken, “*Elma*” şiirinde tekerleme söyleyişine yaklaşmıştır. Şiirde, ağaçtaki bir elmayı yemek için taşıyan yaramaz bir çocuğun varlığı hissedilir:

“Koca bir ağaç
Üzerinde iri bir elma.
Bir taşıdım düşmedi.
İki taşıdım düşmedi.
Üçüncü taşta
Elma
Yarıldı ortadan

⁴³⁰ Ahmet YÜZENDAĞ, “Bir Ağacın Gölgesinde”, **Büyük Özlem**, 1. bs., Ankara, 1972, s. 37.

⁴³¹ Ahmet YÜZENDAĞ, “Toprak ve Ağaç”, **Büyük Özlem**, 1. bs., Ankara, 1972, s. 15.

Yarısı bende
Yarısı dalda kaldı
Ama tadı
Ne dalda ne bende...
Nerde?⁴³²

Yukarıdaki şiir, özellikle okul öncesi çocuklarına ağacı ve tabiatı sevmeyi öğretirken kullanılabilecek tarzdadır. Tekerleme tarzındaki söyleyişle çocuk diline yakındır. Mısraların kısa oluşu ezberlenmeyi ve hatırlamayı kolaylaştırmaktadır.

3.28. Mevsimler

Her biri birer tabiat âşığı olarak nitelenebilecek Hisar şairleri için tabiat, şiirlerinde vazgeçemedikleri unsurlardan biridir. Hisar şiirinde tabiatla insanın bütünleştirilmeye çalışıldığı pek çok örnek vardır. Şairler, ağaçlarla, çiçeklerle, bir gönül dostluğu kurmaya uğraşırlar. Bunu başarabilmek için daha çok tabiatın canlanmaya başladığı bahar mevsimini tercih ederler. Hisar şairleri yaşama sevincini, çalışma azmini, şiir yazma arzusunu bahar mevsimiyle bütünleştirmeye özen gösterirler. İnsan hayatının baharı olarak kabul ettikleri çocukluk dönemi ile bahar mevsimi arasında kuvvetli bir bağ olduğu kanaatini şiirlerine yansıtırlar. Tabiatın canlanması, tazelenmesi, etrafta koşuşan çocuk cıvıltılarıyla bütünleştiği zaman şairler için en büyük sevinç ve ilham kaynaklarından biri olur.

İlhan Geçer, baharla birlikte tabiatla görülen değişiklik ve canlanmanın insan ruhunu da etkilediğine inanır. Tabiatdaki canlanma ile çocuk, genç, ihtiyar herkesin içinde bir kıpırdanma ve sevinç oluşur. İlkbaharın getirdiği pozitif enerji sebebiyle insanlar düşmanlığı, korkuyu, kini bir taraf bırakıp sevgiye sığınır:

“Gök alabildiğine mavi
Çiçekler içinde aydınlık dallar
Unutmuş üzüntüleri
Bir gülüş içinde insanlar

⁴³² Ahmet YÜZENDAĞ, “Elma”, **Büyük Özlem**, 1.bs., Ankara, 1972, s. 42.

Delicesine esmiyor rüzgâr
Ne düşmanlık var ne korku ne kin
Yürek dolusu sevgi
Tarlalar boyunca ekin”⁴³³

Serçelerin kaynaştığı körpe dallar, kelebekler, erken açan gelincik, karıncalar hep baharın habercileri, müjdecileridir. Mevsimin bu ilk belirtilerini şair “baharın gülümsemesi”⁴³⁴ olarak değerlendirir. Bahar, küçük işaretlerle geleceğini önceden insanlara bildirir.

Baharın varlığını hissettirmeye başlaması, öfkenin, kinin yerini kardeşliğin, sevginin alması manasına gelir. Toprak bütün cömertliğini, bereketini insana sununca her yerde sevginin sesleri işitilir:

“Dinmiş sokakların öfkesi
İnsanlar sarmaş dolaş
Duyulan sevginin sesi
Asılmamış yüzler çatılmamış kaş.

Daha derine işliyor saban
Daha gür esiyor bereketli rüzgârlar
Kasvetli gök şimdi yaldızlı tavan
Yağsa da tutmaz Nisan dallarına kar”⁴³⁵

Hisar şairleri içinde bahar mevsimine en tutkun şair olarak Coşkun Ertepinar’ı göstermek mümkündür. Şiirlerinde bahara nicelik ve nitelik bakımından fazlaca yer vermesi bunun bir delili olarak gösterilebilir. Bu şiirlerinden biri olan “*Bahara Şakıma*” şiirinde tabiatın yeniden doğuşunu coşkuyla resmeder. Bahar, şaire büyük bir huzur vermektedir. Ağaç dallarındaki şakrak kuşlar, komşu bahçelerinden gelen şen sesler şairin coşkun ruhuna ayrı bir haz verir. Gün, bereket saçmaya başlar. Her yer ve herkes tabiatın kendine sunduğu muazzam hayatı büyük bir heyecanla yaşarken şair, baharın bütün güzelliklerini insanların önüne seren Tanrı’ya üst üste selamlar gönderir:

⁴³³ İlhan GEÇER, “Baharda İnsanlar”, **Yeşil Çağ**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 9.

⁴³⁴ İlhan GEÇER, “Bahar Gülümsemesi”, **Bir Bulut Geçti**, 1. bs., Ankara, 1973, s. 54.

⁴³⁵ İlhan GEÇER, “Yakında”, **Hüzzam Beste**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 26.

“Selâm olsun renge, bahara selâm,
Tarlaya, tohuma, eş dosta selâm...
Uyanan filize, damara selâm
Ve selâm Tanrıya üst üste selâm...

Yeniden doğuşun en güzeli bu,
Kapımızda Tanrı selâmı güneş.
Buğulandı toprak, uyandı özsü,
Gönül çiğdem gibi, çiğdem gönle eş...”⁴³⁶

Bahar, tabiatın canlanma muştusudur. Bereket ve sevinç baharla birlikte gelir. Şair, bu bereketi kimi zaman halk ağzındaki söyleyişlerle dile getirir.

“Bahar erişti yine,
Domur domur irkildi dallar,
Can eriğine can geldi”⁴³⁷

Coşkun Ertepinar’ın içindeki yaşama sevincinin temel kaynaklarından ikisi ve en başta gelenleri bahar ve çocuklardır. Dolayısıyla şair, şiirlerinde çocuğu ve baharı birbirini tamamlayan iki unsur olarak işler. “*Bahar, Bayram ve Çocuk*” şiirinde bahar ve çocuğun nasıl bütünleştiğini ve kendisine mutluluk verdiğini anlatır. Bahar mevsiminde bahçeler çılgın bir sevinç içindedir, her yer canlıdır. Şair bu hareketliliği, çocukların coşarak sevinmelerine benzetir. Bu mevsim herkese olduğu gibi çocuklara da ayrı bir neşe ve canlılık getirir. Çünkü bir kış boyu eve kapanan çocuklar, baharın gelişi ile kendilerini bahçelere, kırlara atarlar , doyasıya oynayıp eğlenirler. Şaire göre baharla çocuğun bütünleştiği tabloyu seyretmekten büyük mutluluk yoktur:

“Kimin olursa olsun şu bahçe
Sevinçlerin en çılgını, havasında..
Baharla gelen canlılık
Koşan çocuk, açan çiçekle iç içe,
Mutluluğu vurdu bana da..”⁴³⁸

Ertepinar’a göre, çocukların bahar mevsimine özellikle de Nisan ayına olan ilgisi ve sevgisi daha fazladır. Bunun sebebi şiirin adında da yer alan bayram kelimesinde gizlidir.

⁴³⁶ Coşkun ERTEPINAR, “Bahara Şakıma”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 29.

⁴³⁷ Coşkun ERTEPINAR, “Can Eriğine Can Geldi”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 68.

⁴³⁸ Coşkun ERTEPINAR, “Bahar, Bayram ve Çocuk”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 193.

Türk çocukları her 23 Nisan'da kendilerine armağan edilen bayramın mutluluğunu doyasıya yaşarlar. 23 Nisan Türk milletinin egemenliği adına taşıdığı anlamın yanı sıra, baharla ve çocukla birleştiği için özel bir anlam taşır:

“Çocuklar koşmuyor uçuyor,
Neşeleri çılgık çılgık,
Bayramları vatan boyu...
Çocuklar, gönül bahçesinin çiçekleri,
Çocuklar, yirmi üç nisanların çocuğu...”⁴³⁹

Ertepinar, bahara âşık bir şair olarak diğer mevsimleri yaşarken baharı özler ve daima onların içinde bahardan kalma günleri arar. Bir kış günü yaşanan güneşli bir hava bile ona baharı hissettirir. Böyle bir havada hemen çocukları sokaklarda gezmeye, oynamaya davet eder:

“Haydi çocuk, haydi kalk,
Evde kalınmaz böyle günde, böyle havada.
Bırak oldukları yerde bebeklerini, oyuncaklarını,
Bak, sokaklara dökülmüş bütün halk,
Bulamazsın bu güneşi bir daha...”⁴⁴⁰

Şairin belki de en az sevdiği mevsim kıştır. Çünkü kışın hem havanın kasveti hem de kış boyu cıvıl cıvıl çocuk seslerini duyamama şairi oldukça üzer. Tıpkı şair gibi çocuklar da kışın eve kapanmaktan ve soğuktan muzdariptirler. Anneleri bir kış boyu çocukların hasta olma endişesiyle onları dışarıya çıkarmazlar. Baharın gelişi, çocukların ev hapsinden kurtulması demektir. Şair bu durumu çocukların dilinden şöyle şiirleştirir:

“Bahar geldi, salkım söğütler yeşerdi,
Hastalanıyorum diye artık
Beni odalarda saklamazsın değil mi?..
Ben hür kuşlar gibi olmalıyım, güzel anneciğim,
Sevince boğmalayım, şehrin bütün bahçelerini...”⁴⁴¹

Ertepinar baharı o kadar sever ki son yolculuğuna bile böyle bir günde çıkmak ister. Şaire göre bahar mevsiminde gelen ölüm bile daha munistir:

⁴³⁹ a.g.e., ayn.s.

⁴⁴⁰ Coşkun ERTEPINAR, “Gün Bahardan Kalma”, **Dorukta Rüzgâr Var**, 1. bs., Ankara, 1986, s. 77.

⁴⁴¹ Coşkun ERTEPINAR, “Salkım Söğüt Yeşerirken”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 194.

“Yer yeşil, su serin, gökler alabildiğine mavi,
İsterim böyle günde başlasın son yolculuğum.”⁴⁴²

Ahmet Tufan Şentürk de şiirlerinde bahar mevsimine yer veren şairlerden biridir. Çocukluğu köyde geçen ve tabiatın canlanışını tabiatla iç içe yaşayan şair, her bahar yeniden doğup büyüdüğü yerlere dönmek ister:

“Ben bir köy çocuğuyum hemşehrim.
Yine eski günler geldi aklıma
Duramam büyük şehirde
Bende bir dağlı ruhu var
Mevsim ilkbahar hemşehrim
Mevsim ilkbahar.”⁴⁴³

Baharın gelişi sadece çocukları coşturmaz. Yetişkinleri de adeta çocuklaştırır. Nüzhet Erman karların eriyişi ve baharın göstergelerinden biri olan leyleklerin gelişi ile kendini hissettiren baharın verdiği sonsuz neşeyi şiirleştirir:

“Eteğinde döndük bir çocuğa,
Koyduk gül renkli bir yolculuğa,
Turnalar selam, yağmura dua.”⁴⁴⁴

Şair Nureddin Özdemir baharı çocukla özdeşleştirir. Çocuk ve bahar münasebetini ustalıkla işleyen şair, baharı her yıl gönüllere misafir olan bir çocuk olarak kabul eder. Yıllar geçer, ömür biter ama bahar her seferinde bir çocuk tazeliğiyle insanın karşısına çıkar. İnsanın içinde yaşattığı çocuk da her bahar yeniden canlanır:

“Dağların yücesindeki karsın.
Şiirlerde, şarkılarda yaşarsın.
Geçsin seneler; ne çıkar, aldırma çocuk!
Sen, ömrümüzde tükenmeyen baharsın.”⁴⁴⁵

Muhsin İlyas Subaşı, bahara kışın uyuşukluğunun bittiği ve toprağın uyandığı bir mevsim gözüyle bakar. Şaire göre baharın gelişi ile hayat yeniden tabî seyrine dönecektir.

⁴⁴² Coşkun ERTEPINAR, “Kırlangıçlar, Çocuk ve Yolculuk”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 47.

⁴⁴³ Ahmet Tufan ŞENTÜRK, “İlkbahar”, **Çakırdikeni**, 1. bs., Ankara, 1971, s. 40.

⁴⁴⁴ Nüzhet ERMAN, “Bahar”, **Yeşil**, 1. bs., İstanbul, 1945, s. 23.

⁴⁴⁵ Nureddin ÖZDEMİR, “Bir Bahara Şiir”, **Vakit Geçti Yorgunum**, 1. bs., Ankara, 1981, s. 28.

İnsanlar kışın acımasızlığı ve yazın kavurucu havası arasında kalmış bu mevsimde rahatı ve huzuru bulacaktır:

“Böcekler uyanmıştır, kuluçkadadır kuşlar,
Yosunları dökülür, çatlar sıcakta taşlar,
İnsana ilham verir, dillerde türkü başlar,
Hayata müjde gelir, ırmakların sesinden...”⁴⁴⁶

Yaşar Faruk İnal’ın “*Bahar Duyguları*” şiirinde baharla birlikte tabiatla ve insanda meydana gelen değişiklikler anlatılır. Böylece çocuklar bahar aylarında tabiatın canlanışını hissedip öğrenirlerken, kendilerini ve etraftakileri gözlemleme fırsatı bulurlar:

“Yeniledim gücümü, bu yıl yine baharla
İçimde kıpranıyor yeşil söğüt dalları
Ilık esen rüzgârla...

Aylardan yine nisandır
Güzele açılır bütün kapılar
Hasada döner tarla...”⁴⁴⁷

Şairler eserlerinde elbette ki sadece bahar mevsimine yer vermezler. Ancak şairlerin tabiatlarına en uygun mevsim, duyguların yoğun yaşandığı, tabiatın varlığını en güçlü hissettirdiği bahardır. Bahar şairlerde sadece yukarıda geçen duyguları uyandırmakla kalmaz. Hisar şiirinde bahar ve aşk münasebetini işleyen pek çok şiir vardır. Ancak bu şiirler tezin kapsamı dışında kaldığından değerlendirilmemiştir.

Bunun yanı sıra kış, yaz ve sonbahar mevsimleri de hem tabiattaki hem de insan üzerindeki etkileri ile şiire yansımıştır. Mevsimleri çocuklara anlatıp tanıtırken basmakalıp ve klişeleşmiş ifadeler yerine bu şiirlerden faydalanmak mümkündür. Yaşar Faruk İnal’ın “*Kış*” şiiri bu mevsimi çocuklara anlatmak için rahatlıkla kullanılabilecek niteliktedir:

“Şubatın soğuk kamçısı
Şakıyor yüzümüzde
Gök mü delinmiş ne?
Lâpa lâpa kar yağıyor
Devlerin şöleni var, üstümüzde...

⁴⁴⁶ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Bahar”, *Sevdakâr*, 1. bs., İstanbul, 1988, s. 55.

⁴⁴⁷ Yaşar Faruk İNAL, “Bahar Duyguları”, *Nuran Öğretmen*, 1. bs., Ankara, 1976, s. 59.

Buz sarkıyor saçaklardan
Kuşlar yaşamak telâşından
Daha fazla sokulmuş
İnsanlar birbirine...”⁴⁴⁸

Sedat Umrان çocuklara baharla gelen coşkunluğun yaz boyu devam ettiğine dikkat çeker. Hava­ların iyice ısınması çocukları pervasızca sokağa döker. Sokakta çığlık çığlığa oynanan oyunlar caddeleri şenlendirir:

“Caddelerden yuvarlıyor pırıltının çıkını
Çocuklar yokuş aşağı, yalınayak, çığlık çığlığa;”⁴⁴⁹

Şair, yazın tabiatla iç içe olmanın verdiği hazla sıcaklığın bunalıcı etkisini bile unuttur. Arıların çıkardığı vızıltı sıcaklığın baygın musikisini kesip pencerelerden içeri dolar. Şairin “yaz radyosunun parazit sesleri” olarak kabul ettiği arı seslerine bir de çocuk gürültüleri eklenince artık büyü­lü bir dünyanın kapıları aralanmış demektir:

“Çocuklar bu gürültüleri birbirine ekleyerek
çığlıklarına uzun bir kuyruk yaptılar,
okşadılar eğilimlerin kadife sırtlarını,
büyülü dünyalarını aralık bıraktılar.”⁴⁵⁰

Halil Soyuer “*Mevsimler*” şiirinde dört mevsimi buluşturmaya çalışmıştır. Mevsimler her yıl dünyayı ziyaret eden ve birbirinden farklı özellikler arz eden dört konuktur. İlkbahar dünyaya hayatı getirir. Bütün tabiatla birlikte insanlara da kan can gelir. Bahar yerini yaza bırakırken, kızgın güneş de insanları bunaltmaya başlar. Dört konuktan en hüznüsü hazan mevsimidir. Sonbahar kendi hüznünü tabiata da yansıtır ve bağda, bahçede, dalda ne varsa hepsini alıp götürür. Kış ise konukların en acımasızıdır. Kucağında karı, başında sisle gelen kış üstelik zor durumda bıraktığı insanların hâline güler. Kimi zaman tabiatta meydana getirdikleri değişikliklerle kimi zaman da onları kişileştirerek anlatan şair, son dörtlükte insan ömrü ile mevsimleri bağdaştırmayı ihmal etmez. Aslında burada şair, çocukların dikkatini zamanın çok çabuk ve acımasız geçtiğine çeker ve zamanı iyi değerlendirmek gerektiğini ifade eder:

⁴⁴⁸ Yaşar Faruk İNAL, “Kış”, **Nuran Öğretmen**, 1. bs., Ankara, 1976, s. 53.

⁴⁴⁹ Sedat UMRAN, “Ağustos”, **Leke**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 79.

⁴⁵⁰ Sedat UMRAN, “Yaz ve Çocuklar”, **Leke**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 81.

“İnsan ömrü de dört kanatlı kuş
Yaz ile ilkbahar, sonbaharla kış
Bir düşün bu nasıl, ne zaman olmuş
Hepsi bizi, bizden çalıp gidiyor.”⁴⁵¹

3.29. Öğüt

Çocuklara nasihat etmek, onlara bu yolla doğruyu, iyiyi, güzeli göstermek ve eğitmek Türk edebiyatında öteden beri var olan bir gelenektir. Eski Türk edebiyatındaki pendneler bu maksatla yazılan eserlerdir. Halk şairleri tarafından da kullanılan öğüt verme, geleneği yenilikte arayan Hisar şiirinde de görülmektedir. Hisar şairleri şiirin eğitici vasfını nasihatlerle ama bilgiçliğe kaçmadan kullanmaya çalışırlar. Hisar şairleri evrensel, toplumsal ve ahlâkî değerler bakımından iyi donatılmış yeni bir nesil yetiştirmek arzusundadırlar. Bu sebeple, Türk toplumunun refahını sağlayacak, çağdaş ülkeler seviyesine ulaştıracak değerleri ön plâna çıkarıp şiir yoluyla çocuklara aşılmayı düşünürler. Dostluk, kardeşlik, iyilik ve iyimserlik, sabır, umut, doğruluk ve dürüstlük, hak etmek, görünüşe, makam mevkie itibar etmemek, acele etmemek bu değerlerden bazılarıdır. Bu temalar, öğütler başlığı altında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Dostluk: Hisar şairlerinin köklü bir dostluk anlayışları vardır. Dostluk, insanların darda kaldıklarında, zor günlerinde yaralarını sarıp sarmalayabilecek kadar ileri seviyedeki arkadaşlıktır. İyi bir dostun kapısı, etrafındakilere daima açık olmalıdır. İbrahim Minnetoğlu, kendinden hareketle sağlam bir dostluğun temelini ifade etmeye çalışır:

“Bugün burda yarın orda
Kalırsan darda ya da zorda
Evimin yerini sor da
Nasıl bir dost olduğumu
Hele bir gel bir gör beni.”⁴⁵²

Dostluk, gelip geçici bir durum değildir. Hakikî dostlar ve dostluklar sonzuza değin sürecektir:

⁴⁵¹ Halil SOYUER, “Mevsimler”, **Sorma Hiç**, 1. bs., Ankara, 1994, s. 96.

⁴⁵² İbrahim MİNNETOĞLU, “Yarenlik”, **Gülümse**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 42.

İçkimiz dostlukla mezeli
Dostluklar olmalı ezeli.
Daima, doğruyu güzeli,
Bulalım kardeşçe kardeşçe.”⁴⁵³

Halil Soyuer, çocuklara dostluk kavramının yanında ona paralel olarak kardeşliği de öğütlemektedir. Şaire göre eşsiz yurdun kıymetini bilmek için öncelikle kardeşçe yaşamının önemini kavramak gerekir:

Bu vatan kardeşliğin yeri
Unutarak bütün kinleri
Havaya ak güvercinleri
Salalım kardeşçe kardeşçe.”⁴⁵⁴

İyilik ve İyimserlik: Hayata dört elle sarılmak, mutlu bir ömür geçirmek için olaylara iyimser bir gözle bakmak gerekir. Hisar şairlerinin şiirlerinin genelinde iyimserlik, yaşama sevinci hakimdir. Hisar şairlerine göre, kendini sevgiyle dünyaya bağlamak, mutluluğun mutlaka bir gün geleceğine inanmak, karanlık ve kötümser düşüncelerden uzaklaşmak, gülmek, ağlamamak, kederi süresiz izne yollamak insana iyimser bir bakış açısı kazandırır. İnsan ancak bunları gerçekleştirebilirse mutluluğu yakalayabilir ve örnek bir hayat sürer:

“Çıraklar kalfalar yetişir bol bol
Sevmek sanatında ustalaşırsan
Herkes seni örnek alır kendine
Mutluluğun bayrağını taşırsan..”⁴⁵⁵

Muhsin İlyas Subaşı, “Kötülüğe Gazel” şiirinde kötülüklerin karşısına kendi dünyasındaki iyilikleri çıkarır. Kötülerin ve kötülüklerin dünyası ilk bakışta cazip gibi görünebilir. Çünkü orada şan, zevk, muhteşem villalar, mükellef sofralar, geniş bir dünya vardır. Şair, bu şaşıla hayata karşı onurunu, yalnızlığını, küçücük ama mutlu yuvasını, sevgiyle yenen soğan ekmeğini, bir secdelik dünyasını koyar. Şairin dünyasında bazı zorluklar ve eksiklikler olabilir; ancak ondaki iç huzur, sevgi, mutluluk, iyilik, doğruluk, kötülerin dünyasında yoktur:

⁴⁵³ Halil SOYUER, “Kardeşçe”, **Akşamüstü**, 1. bs., Ankara, 1975, s. 24.

⁴⁵⁴ a.g.e., ayn.s.

⁴⁵⁵ Halil SOYUER, “İyimserlik”, **Yürektir Sevginin Vatanı**, 1.bs., Ankara, 1998, s. 81.

“Onurum ekmeğimdir, tüm cihana değişmeme,
Sessiz yalnızlığımı kirli şana değişmem.

Kendi iç iklimime şükürle razı olur,
Bir secdelik dünyamı coğrafyana değişmem!..”⁴⁵⁶

Sabır: Sabır, acıya, zorluğa, haksızlığa ve başa gelen üzücü olaylara dayanma gücüdür. Hisar şairleri, çocuklara herhangi bir zorlukla karşılaşıldığında yılmamayı, sabredip gayret göstermeyi öğütlerler. Çünkü, mutlu bir iş ve aile hayatının, başarılı bir eğitimin sırlarından biri sabretmektir. İnsanın, karşılaşıacağı olaylara karşı kendisini, sabırlı olması konusunda fikren eğitmesi ve beklenmedik acı olaylara karşı hazırlıklı olması gerekir. Hisar şairleri sabır ederek insanın huzuru yakalayacaklarını “Sabır acı; ama meyvesi tatlıdır.” Sözünden de destek alarak anlatmaya çalışırlar:

Çiçeklendiği gün sabır ağacı,
Gerçeklenir dilde bütün dilekler.
Ruhun katlandığı o sonsuz acı,
Işıklı bir sabah yolunda diner...”⁴⁵⁷

Umut: Hisar şairlerinde umut; hava, su, yemek içmek gibi bir ihtiyaçtır ve yaşamın vazgeçilmez bir parçasıdır. Özellikle çocukların sağlıklı bir kişisel gelişim için umuda ihtiyaçları vardır. Çünkü umutsuz kalmak karanlıkta kalmak demektir. Umutlar kişiden kişiye değişebilir. Ancak önemli olan hayata dört elle sarılmış bir nesil yetiştirebilmek için onlara umut aşılayabilmektir. Coşkun Ertepinar, en büyük umudu olarak gösterdiği güzel bir dünya hayalini anlatırken, umudun gerekliliğine de yer verir:

Ama yine de derim ki
Göğsünün altında yok sandığın
O küçük, o sıcak şey çarptıkça
Sevgiyi besleyen ırmaklar derinden de olsa akar
Ve yeniden doğar özlenen “Güzel Dünya”,
Ben onu bekliyorum şimdi

⁴⁵⁶ Muhsin İlyas SUBAŞI, “Kötülüğe Gazel”, *Sevdâkâr*, 1. bs., İstanbul, 1988, s. 18.

⁴⁵⁷ Coşkun ERTEPINAR, “Çiçeklenen Sabır”, *Zaman Bahçesinde*, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 24.

O güzel sonu,
Umut güzel şeydir insanoğlu...”⁴⁵⁸

Doğruluk ve Dürüstlük: Dünyanın çiçeği, cihanın gözbebeği olan çocuklar, ülkenin geleceğinin temsilcileridir. Hem bireysel hem de toplumsal başarıyı sağlayabilmek onlara doğruluk ve dürüstlüğü aşlamak suretiyle gerçekleşecektir. Bu sebeple Hisar şairleri, doğruluğun ve dürüstlüğün üstün birer meziyet olduğunu hissettirmeye gayret ederler. Çocuklar, nerede ve hangi şartlar altında olursa olsun iyinin, güzelin, doğrunun peşinden koşmalıdır. Doğruluk, dürüstlük, ilkelerini kendilerine temel hayat görüşü olarak kabul edeceklerdir:

“Bugün Mardin, Yarın Bursa,
İçimde hep sevgi dursa
Nerde doğru, güzel varsa,
Hepsi de bizim olmalı.”⁴⁵⁹

Hisar şairlerinin dürüstlükten anladığı özü sözü, içi dışı bir insan olmaktır. İnsan dürüstlüğünden bir kere taviz verirse geri dönüşü imkansızdır:

“Bir olmalı için ile dışın bir,
Geri dönmez uçar ise, kuşun bir.
Seneler geçiyor hele düşün bir.
Şu ömrün yetecek kaç muhabbete.”⁴⁶⁰

Hak Etmek: Hisar şairleri bir işe emek vererek kazancı, başarıyı hak etmeyi hem insanî hem ahlâkî hem de dinî açıdan değerlendirirler. İnsanın vicdanen huzur bulması için sahip olduklarını hak ettiğine inanması gerekir. Şiirlerle çocukları hakkını alma, hak etmediğine el sürmemek gerektiği anlatılmaya çalışılmış ve erdemli insan modeli plânlanmıştır:

Arkadaş,
Aldığını mutlaka hak et
Hak etmediğini de alma,

⁴⁵⁸ Coşkun ERTEPINAR, “İnsana Ağıt”, **Küçük Dünyanın İçinden**, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 67.

⁴⁵⁹ Halil SOYUER, “Ben Çocuğum”, **Gönül Dağları**, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 78.

⁴⁶⁰ Halil SOYUER, “Muhabbete”, **Akşamüstü**, 1. bs., Ankara, 1975, s. 12.

Rıza-yı İlâhi bundadır
Ondan gayrısı ziyandadır...”⁴⁶¹

Görünüşe, Makama İtibar Etmemek: Hisar şairlerince görünüşe itibar etmemek, makam ve mevkii sebebiyle birine iltifatta bulunmamak gerektiği erdemli ve onurlu bir davranış olarak telakki edilmiştir. Bu konuyu en çarpıcı ve çocukların hoşuna gidecek tarzda işleyen Coşkun Ertepinar’dır. Şair, Nasreddin Hoca’nın “Ye Kürküm Ye” fıkrasını ustalıkla şiirleştirerek, insanların şahsiyete değil, görünüşe ve makama ehemmiyet verdiklerini anlatır:

“Bir kürkü varmış Nasreddin Hoca’nın,
İngiliz anahtarı gibi
Her kapıyı açarmış...
Gün gelmiş, vade yetmiş,
Hoca’da ten çürümüş,
Şatafatlı kürkte tüyler...
Sonra asırlar geçmiş üstünden,
Her çocuk her anısta yedi defa gülmüş
Dost Hoca’yla.
Bakmış ki teninin rengi belli,
İçinin rengi belli,
Gün gibi, güneş gibi...
.....
Hani söyleyin fakat kürkteki rengi bilenler?...”⁴⁶²

Ertepinar olması gerekenle olan arasındaki farka dikkat çekmektedir. Sosyal ilişkilerde kişinin görünüşü, sahip olduğu makam iltifat görmektedir. Oysa bunların yerine iyiliğe, güzelliğe tapmak, eşin dostun kadrini bilmek, iyi bir meziyettir. Ama günden güne yozlaşan toplum doğruyu yadırgamaya başlamıştır:

“Kadir kıymet bildim
Şu dünyada,
İyiliğe, güzelliğe taptım.

⁴⁶¹ Ahmet YÜZENDAĞ, “Allah’ın Rızası”, **Büyük Özlem**, 1. bs., Ankara, 1972, s. 55.

⁴⁶² Coşkun ERTEPINAR, “Hani Söyleyin”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 70.

Kime dedimse
Kadir kıymet bil şu dünyada,
Pişmiş aş su kattım...”⁴⁶³

Acele Etmemek: Yapılan işlerin olumlu sonuçlanabilmesi için, acele etmemek, onları tabii seyri içinde yürütmek gerekir. Acele işlerin yolunda gitmeyeceğini, sekteye uğrayacağını Sedat Umran, aceleyi teşhis ederek anlatır. Özellikle okul öncesi çocuklarının severek okuyacakları bu şiirde aslında acele, aceleci insanları; yavaşlar da işini sakince telaş etmeden yapan insanları temsil etmektedir:

“Acelenin ayağı takıldı,
yere düştü,
bütün yavaşlar
başına üşüştü,
geldiler bir araya
baktılar,
gördükleri ne bir kaya,
ne bir çakıldı.

Dikkatli ol dediler aceleye,
Yürümek dururken koşmak neye?”⁴⁶⁴

Hisar şairleri, evrensel, toplumsal ya da ahlâkî değerleri şiirlerinde ayrı ayrı ele aldıkları gibi zaman zaman bu değerlerin hepsini bir şiirde toplayarak çocuklara hem nasihatlerde bulunurlar hem de ideal insan portresi çizmeye çalışırlar. İbrahim Minnetoğlu, aşağıdaki mısralarda sırasıyla, dinî, insanî, ferdî, millî, içtimaî açıdan çocuklara öğüt vermekte, iyi bir insan olmanın yolunu göstermektedir:

“Allah bir Peygamber hak
Yoksul gözet, yetime bak
Karanlıkta ışık yak
Kederlenmek sana yasak.

⁴⁶³ Coşkun ERTEPINAR, “Pişmiş Aşa Su Kattım”, **Zaman Bahçesinde**, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 63.

⁴⁶⁴ Sedat UMRAN, “Acele ve Yavaşlar”, **Leke**, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 123.

Kuzu değil, kurt değilsin
Sen dik dur, düşmanın eğilsin
Hamhalat olup kalma
Toplumda sohbetin beğenilsin.”⁴⁶⁵

3.30. Zaman

Hisar şairlerinde zaman kavramı farklı şekillerde yer alır. Bazı şairlerin şiirlerinde zaman geçmişe özellikle de çocukluk yıllarına özlem olarak yansıtılırken kimi şiirlerde ise içinde bulunulan zamandan şikayet ya da memnuniyet söz konusudur. Bu kavram mevsimlerle ifade edilmeye çalışılır. Zamanı bu yönleriyle ele alan şiirler, çalışmanın “*Çocukluk Yıllarına Özlem*” ve “*Mevsimler*” başlıklı bölümlerde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yukarıdakilerden farklı olarak sayısı az da olsa çocuklara zamanı iyi değerlendirme alışkanlığı kazandırma çabalarının yer aldığı şiirler vardır.

İlköğretim kurumları, yurdun kalkınmasında insan gücünün en değerli zenginlik kaynağı olduğunu ve bu kaynağı geliştirmenin ve değerlendirmenin en verimli yatırım olacağını çocuğa kavratmayı amaç edinmiştir. Bunun için ilköğretim çağındaki çocuklara zamanı iyi kullanmayı öğretmek ve boşa zaman harcamalarını engellemek gerekir. Kerim Aydın Erdem’in, “*Çocuklar I*” ve “*Çocuklar VII*” şiirlerinde bu endişeyi taşıdığı görülür. Şair, her iki şiirde de çocukların boşa vakit geçirmemelerini, bir an evvel kültür ve bilgi ile donanmaları gerektiği üzerinde durur. Bu hem fertlerin hem de toplumun gelişmesi ve kalkınması bakımından gereklidir.

Şaire göre, bu hayatta en çok hesabı yapılması gereken olgulardan biri zamandır. Özellikle çocukların zamanı boşa harcamaları, zamanı öldürmeleri ülkenin geleceğinin tehlikede olması demektir. Kerim Aydın Erdem su gibi akıp geçen zamana direnmenin yolunu çocuklara sunmaya çalışır:

“Aylar gelir geçer, yıllar gelir geçer
Belki rüzgârlar üşütür sizi
Bir bütünleşin bilgiyle, kültürle
Mevsimler bükemez bileğinizi.

⁴⁶⁵ İbrahim MİNNETOĞLU, “Yarenlik”, *Gülümse*, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 41.

Karanlıktayız, oturmuş bekliyoruz

Işık olun kurtarın bizi.”⁴⁶⁶

Şair, çocuklara akıp giden zamana yenilmemenin tek yolu olarak çalışmayı, öğrenmeyi gösterir. Gelişen dünyada varlığını devam ettirebilen bir toplum olabilmek için zamanın ehemmiyetini iyi kavramalıdır. Şair, şiirin eğitcilik vasfını göz önünde bulundurarak çocuklar;

“Birliğimize ve güvenliğimize

Her zaman sahip çıkın çocuklar

Dirlik düzenlik içinde gelişsin

Bu güzel yurdumuz

Kutsal görevler bekliyor sizi

Zamanı boşa harcıyıp

Bozmayın güzelliğinizi.

Çalışmayan, gelişmeyen, ilerlemeyen

Kalır ortada öylece

Gün günden kötü

Bayrağımız kucaklasın sizi

Zaman öldürüp orda burda

Bozmayın güzelliğinizi.”⁴⁶⁷

diye seslenir. Erdem, onlara zamanı değerlendirmeleri konusunda öğüt verirken, yurt ve millet açısından taşıdıkları değeri “Bozmayın güzelliğinizi” mısraı ile vurgulamayı ihmal etmez. Böylelikle çocuklara varlıklarının ehemmiyetini hissettirmektedir.

3.31. Ölüm

Hayatı, dünyayı ve yaşamayı seven Hisar şairleri zaman zaman ölüm temasına da şiirlerinde yer vermişlerdir. Şairler ölümü genellikle felsefî yönüyle ele almışlardır. Çocuk ve ölüm temasını bir arada işleyen şiirlerin sayısı çok azdır. Bu şiirlerde muhteva itibariyle ya bir evladın ölümü üzerine duyulan acıyı ya da ölümün çocuk dünyasından ne kadar uzak olduğunu anlatmaya yöneliktir.

⁴⁶⁶ Kerim Aydın ERDEM, “Çocuklar I”, *Sevgi Üstüne*, 1. bs., Ankara, 2000, s. 10.

⁴⁶⁷ Kerim Aydın ERDEM, “Çocuklar IV”, *Sevgi Üstüne*, 1. bs., Ankara, 2000, s. 12.

Hamit Macit Selekler, 2,5 yaındaki oğlunun ölümü üzerine yazdığı “Rüşti Selekler” ve “Kalbim” adlı şiirlerinde evladını kaybeden bir babanın acısını anlatır. Bu şiirlerin ilkinde şair, oğlunu fiziken tasvir ettiken sonra varlığının evi nasıl şenlendirdiğini anlatır. Ama ölümüyle beraber şairin yüreğinde hissettiği acı ömür boyu dinmeyecektir. Mezarını her ziyaret bu acıyı bir kez daha tazeler:

“Bilmezdim, meğerse taze dal kurur,
Kuş susar, ceylanı yâd-avcı vurur,
Gülü dağıtırmış hazan rüzgârı.

Görseniz ne kadar küçük ve hazin
“Merkezefendi”de kalan mezarı.”⁴⁶⁸

“Kalbim” şiirinde ölüm duygusunun şairi ne derece sarstığı ve çaresiz bıraktığı açıkça görülür:

“Öldün, gören bilir o hazin anda halimi:
Çırpındım, ağladım, döğünüp düştüm, ağladım.
Öldün... Yitirdim en özenilmiş hayalimi
Yavrum, benim güzel çocuğum, Rüşti’ m ağladım.”⁴⁶⁹

Hisar şairleri çocuğa ölümü yakıştıramazlar. Ölüme karşı yaşama sevinci ve çocuğu bir araya getirmeye çalışırlar. Ölüm, çocuğun dünyasına o kadar uzaktır ki çocuklar rüyalarında bile bu korkuyu tatmamışlardır:

“Çocuktun
Duymamıştın deli rüzgârların uğultusunu
Rüyalarında tatmamıştın daha bir kere
Ölüm korkusunu.”⁴⁷⁰

Özdemir “Bir Yağmur Sonrası” şiirinde hayatı henüz tanımayan, sevincin ne olduğunu yeni yeni kavramaya çalışan, sevginin ve aşkın anlamını daha öğrenmemiş bir çocuğun dünyasında ölüm düşüncesinin acayip ve zor olduğuna dikkat çeker. Şaire göre

⁴⁶⁸ Hamit Macit SELEKLER, “Rüşti Selekler”, **Sulh ve Diğer Şiirler**, 1. bs., İstanbul, 1944, s. 57.

⁴⁶⁹ Hamit Macit SELEKLER, “Kalbim”, **Sulh ve Diğer Şiirler**, 1. bs., İstanbul, 1944, s. 58.

⁴⁷⁰ Nureddin ÖZDEMİR, “Başka İklimlere Sefer İçin Zorun Neydi?”, **Yağmur Sonrası**, 1. bs., İstanbul, 1955, s. 49.

ölüm bir bakıma insanın yalnızlığa kavuşmasıdır. Bu sebeple tıpkı çocuklar gibi baharı, çiçeği, yaprağı düşünmek ve yaşama sevincini hiç kaybetmemek gerekir:

“Çocukluğun o şen dünyasındayız.
Ölümü tahayyül acayip ve zor.
Bir garip rüyada gibi yaşıyor
Vişne dallarında arzularımız.
Çocukluğun o şen dünyasındayız.

Baharı, yaprağı, çiçeği düşün..
Düşün ki hayatta her aşk güzeldir.
Ölüm: Yalnızlığı getiren eldir.
Sırrını bilirsın bu son öpüşün
Baharı, yaprağı, çiçeği düşün...”⁴⁷¹

Ölümü çocuğa hiç yakıştıramayan şair, çocuklarla dolu dolu yaşanmış bir hayatın sonunda ölümü bile munis görebilmektedir:

“Güzel, her çağda güzel, bu gün de, dün de güzel
Bir san’atkâr gözünün gördüğü günde güzel
Senin ellerinin sihrine değmişse eğer
Yalnız hayat değil çocuğum, ölüm de güzel.”⁴⁷²

⁴⁷¹ Nureddin ÖZDEMİR, “Bir Yağmur Sonrası”, **Yağmur Sonrası**, 1. bs., İstanbul, 1955, s.6.

⁴⁷² Nureddin ÖZDEMİR, “Güzel”, **Vakit Geçti Yorgunum**, 1. bs., Ankara, 1981, s. 27.

SONUÇ

Hisar edebî topluluğu geleneklere bağlı kalmak kaydıyla, sanatı sanat için yapmayı hedefleyen gençlerin bir araya gelerek oluşturdukları bir topluluktur. Hisarcılar, tamamen yeni bir anlayış oluşturmak yerine geleneklere bağlı kalarak Türk şiirine yeni bir bakış tarzı getirmeyi düşünürler. Bu gençler görüşlerini ortaya koyup savunabilmek ve bu doğrultuda verdikleri eserleri okuyucuya ulaştırabilmek için Hisar adlı bir dergi çıkarırlar.

1950’den 1980’li yıllara kadar aralıklarla çıkan ve yayın hayatı 23 yıl 11 ay süren dergi, hep aynı çizgide kalmış, fikir ve sanat anlayışıyla kendini dönemin edebiyat çevresine kabul ettirmiş, dikkati çekmiş, katıldığı edebî polemiklerle Türk edebiyatına hareketlilik getirmiş bir fikir, sanat ve edebiyat dergisidir.

Edebiyat ve çocuk kavramının bir arada anıldığı ve çocuğa yönelik eserlerin ehemmiyet kazandığı bir dönemde yayın hayatına başlayan Hisar dergisi de çocuk ve çocuk duyarlılığı konusuna yabancı kalmamıştır. 1950 yılında yayın hayatına başlayan dergi ve etrafında oluşturduğu topluluk, sanat anlayışlarının, mizaçlarının bir gereği ve yansıması olarak çocuğa, çocukluğa ve çocuk eğitimine ehemmiyet vermiştir. Böylelikle topluluk yazıları ve şiirleri ile edebiyat sahasındaki bir boşluğu doldurmaya katkıda bulunur. Bu katkı Hisar topluluğunun taşıdığı “şiir topluluğu” hüviyeti sebebiyle daha ziyade şiirledir. Topluluğun temsilcilerinin şiire gösterdikleri önemle çocuğa verdikleri değer birleşince çocuk şiirinin vazgeçilmez ve seçkin örnekleri vücuda gelmiştir.

Hisar edebî topluluğu, döneminde çocuk edebiyatı çerçevesinde yapılan tartışmalara pek katılmamıştır. Ancak bu çalışmada onların çocuklara yönelik eserleri incelenmek suretiyle çocuk edebiyatına bakış ve işleyiş tarzları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Hisar şairlerinin eserleri incelendiğinde çocuk şiirini sanat anlayışları doğrultusunda bazı temellere dayandırmaya çalıştıkları görülür. Onlar öncelikle millî kültürü, çocuk şiirinin başlıca kaynağı olarak kabul ederler. Sanatlarını ideolojiye bulaştırmadan çocuklara millî duygu ve düşüncüyü benimsetmekten yanadırlar.

Hisar şiirinde klişeleşmiş okul şiirlerine rastlamak mümkündür. Ancak çocuğun zevkine ve diline uygun orijinal söyleyişte şiirler de vardır. Bu şiirler çocuğun kolaylıkla anlayıp öğrenebileceği, eğitilebileceği, millî ve insanî duyguları hissedebileceği, mesajlarında kendini bulabileceği mısralarla örülmüştür.

Çalışmada incelenen şiirlerden hareketle, Hisar şairlerinin bilgiçliğe ve aşırılığa kaçmadan bir eğitmen kimliği ile çocuğa yaklaştıklarını söylemek mümkündür. Şairlerin eğitcilik vasıflarının hemen yanında çocuğun hassasiyetini ve hissiyatını göz ardı etmedikleri açıkça görülür.

Hisar şairlerinin her biri kendi birikimleri ve görüşleri doğrultusunda çocuğa yönelik şiirler yazmışlardır. Bazı şairlerde bu şiirler eserlerinin arasına serpiştirilmiş hâlde iken, kimileri de aynı tarzdaki şiirlerini müstakil kitaplarda toplamayı tercih ederler. Çocuklara yönelik şiirlerini ayrı birer kitap hâline getiren Coşkun Ertepinar, Yaşar Faruk İnal gibi şairlerin öğretmen kökenli olması da dikkat çekici bir husustur.

Çalışmada yer alan tema başlıkları genel bir değerlendirmeye tâbi tutulduğunda, Hisar şiirinde çocuğa yer veren ya da çocuğa yönelik şiirleri aşağıdaki başlıklar altında toplamak mümkündür:

- a) Çocukluk yıllarını, geçmişi hatırlayarak çocukluk çağının güzelliğini ve önemini vurgulayan şiirler.
- b) Çocuk olmanın güzelliğini yansıtan şiirler.
- c) Çocukların sevdiği canlıları (bitki, hayvan) ya da oyuncak gibi eşyaları tasvir eden şiirler.
- d) Çocuğu eğiten şiirler.
- e) Çocuğa millî ve insanî duyguları aşlamayı hedefleyen şiirler.
- f) Çocukların yakın çevrelerinde yer alan insanlarla ilişkilerini dile getiren şiirler.

Söz konusu çocuk şiirleri konu bakımından bir değerlendirmeye tâbi tutulabileceği gibi konuyu ele alış ve işleyiş usulü bakımından da değerlendirilebilir. Zira bu şiirlerin kimisi manzum hikâye, kimisi anılardan mülhem, kimisi masal havasındadır.

Çocuk şiirlerinde dikkati çeken bir başka hususiyet şiirlerin başına yazılan ithaflardır. Şairlerin bu ithafları kimi zaman çocuklarına, kimi zaman torunlarına kimi zaman da öğrencilerinedir. Ama özünde hepsi bütün çocuklara seslenmektedir.

Şairler çocuklara yönelik eserler yazarken bazen bir yetişkin gözüyle çocuk dünyasını işlemeye ve incelemeye çalışırlar. Bazen de içlerinde taşıdıkları çocuk duyarlılığını şiirlerine yansıtır. Çünkü şairler içlerinde yaşattıkları çocuğu, çocukları ve torunları aracılığıyla hep canlı tutmak gayesindedirler.

Hisar şairlerinin çocukla ilgili olarak sıkça vurguladıkları hususiyetlerden biri de onları bu vatanın geleceği olarak kabul etmeleridir. Bu sebeple şiirlerinde çocuğun değerini, sosyal bir varlık oluşunu ve önemini bulmak mümkündür.

Bu çalışmada Hisar şairlerinin gözünde çocuk kavramının anlamı, önemi ve değeri de tespit edilmeye çalışılmıştır. Türk şiirinde bir kavram olarak “çocuk” anlatılırken kullanılan ortak bazı söyleyişler ve benzetmeler vardır. Çocuk daima bir çiçeğe, meleğe, nur topuna, gözbebeğine, aya, kuzuya, kuşa, insan hayatının baharına benzetilir. Ayrıca çocuk sevginin kaynağı, vatanın geleceği, ailenin devamı, anne babanın hayata bağlanma sebebidir. Hisar şairleri de çocuğu aynı bakış açısı ile ama kendilerine has üsluplarıyla ele alıp işlemişlerdir.

Çalışmanın esasını teşkil eden şiirlerin tematik bakımdan değerlendirilmesi sonucu, çocuğa yönelik temalar otuz bir ana başlık altında toplanmıştır.

Bu temalar arasında Kurtuluş Savaşı’nı ve Atatürk’ü merkez alarak işlenen vatan, millet ve bayrak sevgisi gibi temalar birbiri ardınca ve birbirine bağlı olarak göz önüne serilmiştir.

Hisar şairleri düşüncelerini, ilke ve inkılaplarını gönülden benimsedikleri Atatürk’ü şiirleriyle yaşatmayı ve gelecek nesillere tanıtmayı amaç edinmişlerdir. İncelenen metinlerden anlaşılacağı üzere şairler, Atatürk’ü çocuklara coşkulu, sade ve açık mısralarla sevdirmeye uğraşırlar. Böylelikle geleceğin emanetçisi olan çocuklar ile Atatürk arasında manevî bir bağ kurmayı hedeflerler.

Cumhuriyet rejimine gönülden bağlı olan Hisar şairleri, cumhuriyete dair yazdıkları şiirlerde ise rejimin korunması ve yaşatılması için halka ve bilhassa çocuklara bazı mesajlar vermek isterler. Şairlere göre, çocuklar Atatürk’ün çizdiği yoldan ayrılmadan, ilke ve inkılaplardan güç alarak, millet ve vatan sevgisi ile Cumhuriyeti ilelebet yükseltmeyi ve yaşatmayı temel görev bilmelidirler. Hisar şiirinde hem cumhuriyetin ilan edilmesini, hem ilan edilme sebeplerinden bazılarını hem de cumhuriyetin ne demek olduğunu bulmak mümkündür.

Hisar şiirinde oldukça geniş yer bulan temalardan biri de vatan sevgisidir. Hisar şairleri bu temayı bazen çocukların seviyesine indirgeyerek çocuksu bir dille işlemişler, bazen de eğitici, mesaj verici ve bilgilendirici bir kimlikle vatan sevgisini değerlendirmişlerdir. Her iki tarzda da şiirler tema itibarıyla çocuklara ulaşabilecek niteliktedir. Hisar şiirinde vatanın güzelliklerini, yüceliğini, Türk milleti için önemini,

uğruna dökülen kanların değerini bulmak mümkündür. Böylelikle şairler, vatan anlayışlarını sergilerken öte yandan çocuklara vatan sevgisini aşlamaya çalışırlar.

Hisar şiirinin sanat anlayışının temelinde milletin edebiyatının, o milletin ruhunu, mizacını, özelliklerini aksettirmesi gerektiği düşüncesi bulunmaktadır. Bu sebeple şiirlerinde Türklüğü özellikle ön plâna çıkararak millet olma bilincini aşlamayı amaç edinirler.

Hisar şairleri yukarıdaki temaların bir uzantısı olan bayrak sevgisini de göz ardı etmemişlerdir. Vatan sevgisinin ve millet olma bilincinin en müşahhas göstergelerinden biri bayraktır. Bayrak, müşahhas olduğu kadar sembolize ettiği ve kazandığı manâ itibarıyla bir o kadar da mücerret bir kavramdır. Bayrak, bir milletin şerefine, istiklâl ve hürriyetinin sembolüdür. Bu bakımdan, vatan ve millet sevgisini, bilincini kazanmış herkes bayrağın kutsiyetini ve önemini kalben ve aklen kabul eder.

Şairler, bağımsızlığı genellikle Atatürk'le, vatan sevgisiyle ve millet olma anlayışıyla bütünleştirerek anlatırlar. Doğrudan doğruya bayrağı bir tema olarak işleyen şairler arasında Nüzhet Erman, Yaşar Faruk İnal, Halim Yağcıoğlu ve Hamit Macit Selekler'i saymak gerekir.

Hisar şairleri, millî bayramları büyük bir coşkuyla kutlama taraftarı olmakla birlikte öncelikle bu bayramların ifade ettiği manayı iyi anlamak gerektiğine dikkat çekerler. Bu sebeple şiirlerinde Atatürk sevgisi ve onun ideolojileri öncelikli olarak işlenir. Ardından bayramların anlam ve önemi üzerinde durularak hem millî duyguların taze ve canlı tutulması sağlanırken hem de millî tarih bilinci geliştirilmiş olur.

Hisar şairleri, yeni nesillerin tarihlerini bilmeleri gerektiğini düşünürler. Tarihî olayları şiirlerinde işleyerek çocuklara millî bir benlik kazandırmak istemektedirler. Şairler tarihî olayları ve şahsiyetleri tanıtıcı ve sevdirci bir tarz benimseyerek Türk tarihini özümsetmeye, öğretmeye ve sevdirmeye gayret ederler. Böylelikle çocuklar için tarih mutlaka bilinmesi gereken ve zevkle öğrenilen bir konu hâline gelir.

Çocuk şiirlerinde millî duyguları ön plâna alan Hisar şairleri, vatan, millet ve tarih sevgisi ile yoğrulan çocukları evrensel bir kimlikle bütünleştirmek isterler. Bu sebeple evrensel değerleri işleyen şiirlere de yer vermişlerdir. Evrensel barış bu amaçla işledikleri temalardan biridir. Hisar şairleri, Atatürk'ün “Yurtta sulh, cihanda sulh.” sözü doğrultusunda ülke içinde ve dışında barışı arzu eden mısralar kaleme almışlardır. Çünkü

barışın olmadığı yerde savaş, ölüm, gözyaşı, harabeye dönmüş yerler, mezarlar, acı çeken insanlar ve bilhassa çocuklar vardır.

Hisar şairleri, savaş, yoksulluk gibi gerçek dünyanın insan psikolojisini olumsuz etkileyen yanlarına karşılık kendi yarattıkları idealize edilmiş bir dünyaya sığınır. En büyük emelleri hayallerindeki bu dünya ile gerçek dünyanın bir gün örtüşebilmesidir.

Şairler, idealize edilmiş bir dünyaya paralel olarak köy ve şehir hayatını sık sık mukayese ederler. Hisar şairlerine genel olarak bakıldığında çoğunun başta öğrenim görmek olmak üzere çeşitli vesilelerle büyük şehirlere geldiği görülür. Bu yer değişikliğini yapan herkes gibi, onlar da uyum sağlamakta zorlanmışlar ve bunun için çok gayret sarf etmişlerdir. Tabii olarak bir yandan yaşadıkları, bir yandan da kentleşme sürecinin hızlanması ve geleneksel yapının değişime uğraması şairlerin şiirine konu olmuştur. Bu temayı işleyen şairler genel itibarıyla köy hayatını şehir hayatına tercih ederler. Bunda şairlerin tabiat âşığı olmalarının ve çocukluk günlerinin büyük tesiri vardır.

Şairler şehir hayatının bir yansıması olarak sokakları da bir tema olarak işlemişler ve sokağın kirliliğini anlatmayı ihmal etmemişlerdir. Özellikle teknolojik gelişmeler sebebiyle sokakların tadı kalmamıştır. Yollardaki insan ve araba kavgası, demirin, tekerin üstünlüğü ile sonuçlanır. Hatta kaldırımlarda bile hür ve rahat olarak yürümeye imkânı yoktur.

Hisar şairleri dönemlerinin sosyal gerçeklerinden biri olan yoksulluğa da bigane kalmazlar. Bunda hem şairlerden bazılarının zor çocukluk dönemi geçirmeleri hem de içinde yaşadıkları toplumun her türlü dertlerini şiire aksettirme düşüncesi etkili olmuştur. Yoksulluk, ailelerin hayatını çok zorlaştırmakla beraber en çok çocukları etkilemektedir. Çocuklar, ailedeki maddi problemler yüzünden fizikî olarak yeterince gelişemedikleri gibi ruhen de sağlıklı büyüyemezler. Yoksulluk, bu çocukları erken yaşta sokakta çalışmaya zorlar. Hisar şairlerinin yoksulluk temasını işlerken en çok temas ettikleri ve büyük bir hüznle bahsettikleri bu çocuklardır.

Hisar şiirinde en çok işlenen temaların başında çocukluk yıllarına özlem gelmektedir. Hisar şairleri, bu duyguyu her insanın mutlaka yaşayacağı kaçınılmaz bir durum olarak değerlendirirler. Şiirlerde çocukluk özlemi kimi zaman iç burkan kimi zaman gülümseten bir tarzda ortaya çıkar. O günlerin bir daha geri gelmeyeceği düşüncesi ile şairlerin kalbi sızlar. Bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçen hayatlarının acı, tatlı anıları ise tebessüm etmelerine vesile olur.

Hisar şairleri eserlerinde aile bütünlüğünün önemini vurgulamaya çalışırlar. Bu sebeple başta kendi yaşantıları olmak üzere mutlu ve huzurlu bir aile tablosu sergilemeyi amaçlarlar. Hisar şairleri aileyi bir bütün olarak ele alıp değerlendirmekle beraber, anne, baba, evlat ve torun sevgisini ayrı ayrı işlemeyi de ihmal etmezler. Dolayısıyla anne, baba, evlat ve torun sevgisi aile teması içerisinde ayrı başlıklar altında ele alınmıştır.

Hisar şiirinde, çocuk-anne ilişkisi önemli bir yer tutar. Anne ile çocuk arasındaki kutsal bağ ve sevgi, kimi zaman bir annenin, kimi zaman bir çocuğun kimi zaman da bir eşin ağzından dile getirilir.

Anne ile çocuk arasındaki bağın daha güçlü olması sebebiyle anne sevgisini dile getiren şiir sayısı nicelik bakımından daha fazladır. Bununla beraber baba sevgisi üzerine yazılan şiirlere de zaman zaman yer verilmektedir. Hisar şairleri de anneyi ve anne sevgisini daha çok işlememiş olmakla birlikte babayı ve baba sevgisini de ihmal etmemişlerdir. Bunda şairlerin pek çoğunun baba olmasının etkisi vardır.

Hisar şiirinde evlat sevgisi, şairlerin kendi çocuklarından bütün dünya çocuklarına uzanan evrensel bir boyut kazanır. Dolayısıyla evlat sevgisi ile başlayan şiirlerde yoksul, annesiz, babasız, oyun oynayan, okula giden, uçurtma uçuran, ağlayan, gülen çocukları görmek mümkündür. Bu şiirlerin hepsinde çocuklar en munis, en masum, en zavallı, sevgiye ve şefkate muhtaç kimlikleriyle ortaya çıkarlar.

Türk toplumunda torun sevgisinin evlat sevgisinden daha üstün ve farklı olduğu sıkça tekrar edilir. Dedeler, nineler çocuklarıyla yapamadıklarını, yaşayamadıklarını torunları ile bertaraf etmeye çalışırlar. Günlük hayatın telaşı, iş temposu, onları terbiye etme ve eğitme endişesi çoğu zaman anne-babaların kendi evlatları ile yeteri kadar ilgilenmesine, oyun oynamasına, güzellikleri paylaşmasına engel olabilir. Ancak torunlar insanın karşısına hayatın bıkkınlık ve yorgunluk veren yoğunluktan kurtuldukları bir zamanda çıkarlar. Böylelikle hem torunları ile çocukluk günlerinin özlemini giderirler hem de çocuk sevgisini doyasıya yaşarlar.

Hisar şairlerinden bazılarının torunlarına duydukları sevgiyi ve verdikleri değeri gösteren şiirlerine bakıldığında, bunların hem nitelik hem de nicelik bakımından evlat sevgisini işledikleri şiirlerle eş değer olduğu görülür. Bu şiirler, Türk toplumunun toruna bakışını yansıtmaları bakımından kayda değerdir.

Hisar şiirinde çocuk ve gelecek, genellikle bir arada anılır. Çocuk, hem aileler hem de toplum için gelecek garantisidir. Çünkü Hisar şairlerine göre evin neşesi olan çocuk,

gelecek günlerin kurucusu, teminatı, cemiyetin de temelidir. Cemiyet ve aileler ülkenin bekasını sağlayabilmek için çocuklarına iyi bir gelecek hazırlamak zorundadır. Ancak hayata ve geleceğe umutla bakan Hisar şairleri, çocuklara iyi bir gelecek sunma arzusunu dile getirmekle beraber, bazen aynı konuda birtakım kaygılar taşımaktadırlar.

Çocukların fizikî ve ruhî gelişimleri ile paralellik arz eden uyku, masal, oyun, okul ve bunun neticesinde ortaya çıkan sağlıklı büyüme birer tema olarak Hisar şiirinde yer almış ve bu çalışmada birbirini takip eder nitelikte değerlendirilmiştir.

Hisar şairleri uykuya iki bakımdan şiirlerinde yer vermişlerdir. Öncelikle uykuyu çocukların sağlıklı bir vücuda sahip olması ve gün boyu neşeli ve sakin davranabilmesi için fizikî bir gereklilik olarak kabul etmişlerdir. İkinci olarak bir çocuğun masumiyetini, saflığını ve uysallığını dile getirmek için onların uykudaki hâllerinden faydalanmışlardır

Edebî türler içinde çocuğa dil ve muhteva bakımından en yakın olanlardan biri masaldır. Hisar şairleri ya çocukların ruh dünyalarında masalın ehemmiyetini vurgulayan şiirler yazmışlardır ya da çocukların severek dinledikleri bazı masalları şiirleştirmişlerdir.

Hisar şairleri, okul öncesi ve okul çağı çocuklarının en büyük ihtiyacı olan oyuna ve oyuncağa şiirlerinde yer vermişlerdir. Oyun, çocuğun kendi kurduğu ve yine ona özgü bir dünyadır. Oyun dünyasındaki bütün kurallar çocuklar tarafından konulur.

Hisar şairleri, şiirlerinde okulun önemini, öğretmenin kutsallığını vurgulamayı bir görev saymışlardır. Hisar şiirinde okuma yazma, bir görev; okul, bilgi ve sevgi yuvası; öğretmen, kutsal bir varlık olarak değerlendirilir. Söz konusu temaya dair yazılan şiirlerde okul ve öğretmen sevgisi kimi zaman bir öğretmenin öğrencilere duyduğu aşkla anlatılır, kimi zaman da bir çocuğun diliyle aks ettirilir. Hisarcılar arasında öğretmenlik yapan şairler de vardır. Bu şairler, hem öğrencilik yıllarından hem de öğretmenlik yaptıkları dönemlerden ilham alarak şiirlerini kaleme alırlar.

Yukarıda sıralanan üç temanın her biri çocuğun günden güne büyüdüğüne bir işarettir. Hisar şairleri büyüme ve çocuk münasebetini de zaman zaman şiirlerinde işlemişlerdir. Hisarcılar yaygın kanaate uygun olarak çocukluk yıllarını insan hayatının en güzel devresi kabul ederler. Bebeklik ile ergenlik arasında kalan bu süreç, insanın problemlerden, hayatın zorluklarından, hüzünden, karamsarlıktan habersiz bir zaman dilimini yansıtır. Ancak insan çocukluktan çıkıp hayatın gerçekleri ile yüz yüze kalınca hayal kırıklığına uğrar. İçlerindeki sevinç, iyimserlik, yerini hayatla mücadeleye bırakır.

Bu sebeple Hisar şairleri çocukların büyümesini hiç istemezler. Hep çocuk kalmayı ya da en azından çocukça ve çocuksu yaşamayı arzu ederler.

Çocukların sıradan bir evi, mutlu bir yuvaya dönüştürdüğü fikri Hisar şairlerinin çocuğa bakışındaki temel düşüncedir. Şairler, çocuk ve mutluluk hakkındaki duygu ve düşüncelerini iki doğrultuda şiirleştirmişlerdir. Birincisi günahsız, saf ve tertemiz halleriyle bütün çocukların mutlu olmayı, neşelenmeyi ve gülmeyi hak ettikleridir. İkincisi ise çocukların yüzlerindeki tebessümü ve tavırlarındaki samimî mutluluğu etraflarında bulunanlara da yansıtma larıdır.

Türk şiirinde sıkça işlenen temalardan biri olan yaşama sevinci, genel itibariyle hayatı seven ve ona dört elle sarılan Hisar şairleri tarafından da kullanılmıştır. Söz konusu şairler, yaşadıkları dönemin sıkıntılarına ya da şahsî hayatlarındaki kimi problemlere rağmen, hayatın anlamının ve önemini farkındadırlar. Dolayısıyla onların şiirlerinde insanı karamsarlığa sürükleyen, menfî konulara rastlamak pek mümkün değildir.

Hisar şiirindeki yaşama sevinci teması farklı bakış açıları ve üsluplarla işlenmiştir. Öncelikle şairler yaşama sevincini felsefî, psikolojik ve sosyal boyutları ile ele alıp değerlendirmişlerdir. Aynı temaya çocuk edebiyatı açısından bakıldığında ise iki şekilde incelemek mümkündür. Bunlardan birincisi doğrudan doğruya çocuklara yönelik olmamakla birlikte okudukları zaman hayatın tadını ve anlamını hissedebilecekleri şiirlerdir. İkincisi ise hedef kitle olarak çocukların seçildiği şiirlerdir. Bu kategoride yer alan şiirlerde kimi zaman çocuklara ellerindeki ile mutlu olma yolları anlatılırken kimi zaman da onların saf, neşeli, yapmacıksız, coşkulu tavırlarıyla insana umut ve huzur verdikleri üzerinde durulur. Aslında Hisar edebî topluluğunda yer alan şairlerin eserlerinin pek çoğunda teması farklı bile olsa yaşama sevinci hissedilir. Ama burada sadece tema olarak hayata bağlılığı vurgulayan şiirler ele alınmıştır.

Bu çalışmada yer alan temalardan biri de çocuk ve sağlıktır. Hisar şairleri bir yandan hasta çocukların hâline üzüлp ağlarken diğer yandan onlara sağlığın kıymetini öğretmeye gayret gösterirler.

İnsanı insan yapan hasletlerin başında yer alan sevgi, Hisar şiirinde sıkça işlenen temalardan biridir. Şairler, varlıklara, nesnelere, kutsal değerlere karşı duydukları sevgiyi içtenlikle dile getirirler. İnsan, çocuk, anne, baba, evlat, torun, tabiat, vatan, millet, bayrak sevgisi gibi temalardan hareket ederek aslında dünyadaki her şeyi sevmeye yönelirler. Bu sebeple kimi şiirlerinde bir varlığa ya da nesneye duyulan sevgiyi işlemek yerine doğrudan

doğruya sevginin kendisini ve ne demek olduğunu anlatmaya çalışırlar. Hisar şairlerinin eserlerinin ismi bile sevgiye verdikleri önem hususunda fikir sahibi olmak için yeterlidir. *Sevgi Üstüne, Sevmek Varken, Sevgiler, Sevgi Bağları, Sevgi Çiçekleri, Sevgi Seli, Yürektir Sevginin Vatanı, Sevgi Donanması, Sevgiyle* bu kitaplardan bazılarıdır.

Hisar şairleri, şiirlerinde sevginin her çeşidine yer verirler. Bunlardan biri de hayvan sevgisidir. Hisar şairlerinin hayvanlardan bahseden şiirlerinde hayvanlar sevgiye ve ilgiye muhtaç birer canlı olarak karşımıza çıkar. Bu şiirler işlenirken temel gaye çocuklara hayvan sevgisi aşılamak ve onlardan korkmamayı öğretmektir. Öyle ki bu şiirlerde çocuk hayvanlarla dost olunabileceğini öğrenir. Hisar şairleri, bazen de hayvanları, çocuklara sevgiyi dostluğu, kardeşliği öğretmekte bir araç gibi kullanırlar.

Hisar şiirinde tabiat ve tabiat unsurları önemli bir yer tutar. Şiirlerde, dağlar, kırlar, çiçekler, ağaçlar, ırmaklar, toprak, yağmur, gökkuşağı insanlığa özellikle de çocuklara sunulmuş birer nimet olarak yansıtılır. Şairler, söz konusu tabiat unsurlarını çoğu zaman kişileştirerek çocukların ilgisini ve dikkatini çekmeye çalışırlar. Çocuğun gözünde tabiat renkli, anlaşılması güç ama mutluluk verici bir âlemdir. Hisar şairleri bu âlemi her yönüyle çocuklara tanıtmaya ve sevdirmeye çalışırlar.

Hisarcılar tabiatı anlatırken, dünya için hayatî önem arz eden ağaçları sevmeyi ve korumayı kendilerine verilmiş bir görev gibi çocuklara öğretmek isterler, ağaç dikmenin kutsal bir görev olduğu bilincini yaygınlaştırmaya gayret ederler.

Hisar şiirinde tabiatla insanın bütünleştirilmeye çalışıldığı pek çok örnek vardır. Mevsimler de tıpkı ağaçlar gibi bunun için bir araçtır. Ama Hisar şiirinde her mevsime yer verilmeyle birlikte en çok bahar mevsimi ve çocukların bu mevsimdeki cıvıl cıvıl ve neşeli hâlleri yer bulmuştur.

Hisar şairleri şiirin eğitcilik vasfını nasihatlerle ama bilgiçliğe kaçmadan kullanmaya çalışırlar. Hisar şairleri evrensel, toplumsal ve ahlâkî değerler bakımından iyi donatılmış yeni bir nesil yetiştirmek arzusundadırlar. Bu sebeple, Türk toplumunun refahını sağlayacak, çağdaş ülkeler seviyesine ulaştıracak değerleri ön plâna çıkarıp şiir yoluyla çocuklara aşılmayı düşünürler. Dostluk, kardeşlik, iyilik ve iyimserlik, sabır, umut, doğruluk ve dürüstlük, hak etmek, görünüşe, makam mevkie itibar etmemek, acele etmemek bu değerlerden bazılarıdır. Bu temalar, öğütler başlığı altında değerlendirilmiştir.

Hisar şairlerinde zaman kavramı farklı şekillerde yer alır. Bazı şairlerin şiirlerinde zaman geçmişe özellikle de çocukluk yıllarına özlem olarak yansıtılırken kimi şiirlerde ise

içinde bulunulan zamandan şikayet ya da memnuniyet söz konusudur. Ayrıca bunlardan farklı olarak sayısı az da olsa çocuklara zamanı iyi değerlendirme alışkanlığı kazandırma çabalarının yer aldığı şiirler vardır.

Hayatı, dünyayı ve yaşamayı seven Hisar şairleri zaman zaman ölüm temasına da yer vermişlerdir. Şairler ölümü genellikle felsefî yönüyle ele almışlardır. Çocuk ve ölüm temasını bir arada işleyen şiirlerin sayısı çok azdır. Bu şiirlerde muhteva itibarıyla ya bir evladın ölümü üzerine duyulan acıyı ya da ölümün çocuk dünyasından ne kadar uzak olduğunu anlatmaya yöneliktir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR:

- AKDAĞ, M. Zeki, **Kırkikindi**, Defne Yay., 1. bs., Ankara, 1967, s. 62.
- , -----, **Dar Saat**, Hisar Yay., 1. bs., İstanbul, 1973, s. 83.
- , -----, **Uzunhava**, Öz Ofset Matbaacılık, 1. bs., İstanbul, 1991, s. 188.
- AKENGİN, Yahya, **İstesen**, Ayyıldız Matbaası, 1. bs., Ankara, 1969, s. 47.
- , -----, **Akşamla Gelen**, Hisar Yay., 1. bs., Ankara, 1973, s. 61.
- , -----, **Çağ Sürgünü**, Hisar Yay., 1. bs., Ankara, 1977, s. 59.
- , -----, **Saatler ve Çehreler**, Ocak Yay., 1. bs., Ankara, 1982, s. 71.
- , -----, **Ötelerden**, Başbakanlık Basımevi, 1. bs., Ankara, 1986, s. 63.
- , -----, **Kimselere Anlatamadım**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 1988, s. V+126.
- , -----, **Sözümüz Var**, Ecdad Yay., 1. bs., Ankara, 1994, s. 159.
- , -----, **Eylül Kuşatması**, TÜRDAV Basım ve Yayımlar Ticaret ve Sanayii, 1. bs., Ankara, 2001, s. 80.
- AKMUT, Akdemir, **Uzaktaki İnsanlar**, Bozak Matbaası, 1. bs., 1971, s. 48.
- , -----, **Arayışın Ötesinde**, Kültür Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 1991, s. 74.
- AKYÜZ, Kenan, **Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri**, İnkılâp Kitabevi, 5. bs., İstanbul, 1990, s. 270.
- ALAYLIOĞLU, Ruşen, OĞUZKAN, Ferhan, **Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü**, Arif Bolat Kitabevi, İstanbul, 1968, s. 400.
- ATOK, Oğuz Kâzım, **Düslü Düzen**, Mim Yay., 1. bs., Ankara, 1962, s. 48.
- , -----, **24'ün İçi**, Baylan Matbaası, 1. bs., Ankara, 1973, s. 47.
- ATTİLÂ, Osman, **Büyük Memleket Şiirleri Antolojisi**, İtimat Kitabevi, 3. bs., İstanbul, 1964, s.302.
- , -----, **Gözlerimin Söylettiği**, Çağrı Yay., 2. bs., Ankara, 1975, s. 196.

- AYVAZOĞLU, Beşir, **Gülnâme**, Birlik Yay., 1. bs., Ankara, 1983, s. 71.
- , -----, **Şiirler**, Ötüken Yay., 1. bs., İstanbul, 1996, s. 160.
- BÂKİLER, Y. Bülent, **Yalnızlık**, Çağrı Yay., 1. bs., Ankara, 1962, s. 63.
- , -----, **Seninle**, Fatih Yayınevi, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 64.
- , -----, **Duvak**, Polat Ofset Matbaacılık, 6. bs., İstanbul, 1991, s. 64.
- BALCIOĞLU, A.Rahim, **Kerpiç Saray**, Tan Matbaası, 1. bs., İstanbul, 1962, s. 80.
- , -----, **Kişisel Duygular Üstüne**, Tan Gazetesi ve Matbaası, 1. bs., İstanbul, 1962, s. 80.
- , -----, **Düş Taşları**, Tarla Yayınevi, 1. bs., İstanbul, 1966, s. 64.
- , -----, **Acılı Zamanlar**, Toker yay., 1. bs., İstanbul, 1989, s. 127.
- BANARLI, Nihat Sami, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, MEB Yay., C.2., İstanbul, 1971, s. 1366.
- BAŞARAN, İbrahim, **Eğitim Psikolojisi**, Akyıldız Matbaası, Ankara, 1986, s. 125.
- CİRAVOĞLU, Öner, **Çocuk Edebiyatı**, Esin Yayınevi, 3. bs., İstanbul, 1999, s. 204.
- ÇINARLI, Mehmet, **Güneş Rengi Kadehlerle**, Mars Matbaası, 1. bs., Ankara, 1958, s. 63.
- , -----, **Gerçek Hayali Aştı**, Hisar Yay., 1. bs., Ankara, 1969, s. 71.
- , -----, **Halkımız ve Sanatımız**, Hisar Yay., 1. bs., Ankara, 1970, s. 115.
- , -----, **Bir Yeni Dünya Kurmuşum**, Hisar Yay., 1. bs., Ankara, 1974, s. 111.
- , -----, **Sanatçı Dostlarım**, Ötüken Neşriyat, 1. bs., İstanbul, 1979, s. 308.
- , -----, **Zaman Perdesi**, Dergah Yay., 1. bs., İstanbul, 1983, s. 205.
- , -----, **Aynı Yolda**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 1986, s. 123.

- , -----, **Altmış Yılın Hikâyesi**, Kitabevi Yayınevi, 1. bs., İstanbul, 1999, s. 365.
- DEMİRAY, Kemal, **Türkçe Çocuk Edebiyatı**, MEB Basımevi, 12. bs., İstanbul, 1969, s. XII+170.
- DOĞAN, Erdal, **Edebiyatımızda Dergiler**, Bağlam Yay., İstanbul, 1997, s. 223.
- EMİROĞLU, Öztürk, **Cumhuriyet Döneminde Hisar Topluluğu ve Edebî Faaliyetleri**, Kültür Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 2000, s. XV+530.
- , -----, **Hisar'da Kültür ve Sanat Konuşmaları**, Kültür Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 2001, s. XIII+334.
- , -----, **Türkiye'de Edebiyat Toplulukları**, Akçağ Yay., 2. bs., Ankara, 2003, s. 208.
- ERDEM, K. Aydın, **Çoban Ateşleri Gözlerin**, Ankara Neşriyatı, Ankara, 1962, s. 32.
- , -----, **Döner Dolaplarda**, Bütün Türkiye Yay., 1. bs., Ankara, 1968, s. 45.
- , -----, **Kırlangıç Ormanı**, Antoloji Yay., 1. bs., Ankara, 1981, s. 73.
- , -----, **Sevgi Üstüne**, Günce Yay., 1. bs., Ankara, 2000, s. 100.
- ERMAN, Nüzhet, **Yeşil**, Ülkü Yay., İstanbul, 1945, s. 68.
- , -----, **A Benim Cânım Efendim**, Ayyıldız Matbaası, 1. bs., Ankara, 1958, s. 79.
- , -----, **Anadolu 1970**, Ceylan Yay., 1. bs., İstanbul, 1970, s. 72.
- , -----, **Hem Hürriyet-Hem Ekmek**, Bilgi Yay., Ankara, 1974, s. 118.
- , -----, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, Kültür Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 1981, s. 119.
- , -----, **Osman Gazi'den Mustafa Kemal'e Her Gün Yeni Doğarız**, Minpa Matbaacılık, 1. bs., Ankara, 1996, s. XIII+263.
- ERTEPINAR, Coşkun, **Deniz Üstü**, Kamil Matbaası, 1. bs., Sivas, 1935, s. 32.

- , -----, **Dönölmez Zaman İçin**, Özvatan Basımevi, 1. bs., İskenderun, 1949, s. 62.
- , -----, **Kaderden Yana**, Yıldız Matbaası, 1. bs., Ankara, 1956, s. 56.
- , -----, **Mevsimlerin Ötesinden**, Doğu Matbaacılık, 1.bs., Ankara, 1962, s. 95.
- , -----, **Güzel Dünya**, Güvendi Matbaası, 1. bs., Ankara, 1969, s. 112.
- , -----, **Şu Dağlar Bizim Dağlar**, Güvendi Matbaası, 1. bs., Ankara, 1973, s. 96.
- , -----, **Zaman Bahçesinde**, Damla Yayınevi, 1. bs., İstanbul, 1978, s. 256.
- , -----, **Destan Atatürk**, Kültür Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 1981, s. 63.
- , -----, **Çocuk ve Papatyalar**, MEB Basımevi, 1. bs., İstanbul, 1986, s. 62.
- , -----, **Dorukta Rüzgâr Var**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 1986, s. 125.
- , -----, **Tek Adam**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 1988, s. VIII+40.
- , -----, **Küçük Dünyanın İçinden**, MEB Yay., 1. bs., İstanbul, 1990, s. 127.
- , -----, **Şiir İkliminde Bir Ömür**, Tekışık Matbaası, 1. bs., Ankara, 1995, s. 748.
- , -----, **Şiir Dünyasındaki Yerim Üzerine**, Grafik Ofset Matbaacılık, 1. bs., Ankara, 1997, s. 750.
- , -----, **Yunus Bahçesinde Açan Gül**, MEB Yay., 2. bs., Ankara, 2005, s. 80.

- GEÇER, İlhan, **Büyüyen Eller**, Örnek Matbaası, 1. bs., Ankara, 1954, s. 63.
- , -----, **Belki**, Ajans Türk Matbaası, 1. bs., Ankara, 1960, s. 63.
- , -----, **Bir Bulut Geçti**, Hisar Yay., 1. bs., Ankara, 1973, s. 79.
- , -----, **Yeşil Çağ**, Kültür Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 1976, s. 25.
- , -----, **Hüzzam Beste**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 1986, s. VII+88.
- GENÇOSMANOĞLU, N. Yıldırım, **Kürşad İhtilali Destanı**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1970, s. 95.
- , -----, **Malazgirt Destanı**, Ötüken Yay., İstanbul, 1971, s. 84.
- , -----, **Bozkurtların Destanı**, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., 3. bs., İstanbul, 1979, s. 323.
- , -----, **Kopuzdan Ezgiler**, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul, 1979, s. 119.
- , -----, **Destanlarda Uyanmak**, Cönk Yay., İstanbul, 1984, s. 139.
- , -----, **Alp-Erenler Destanı**, Kültür Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 1990, s. XI+97.
- , -----, **Bozkırların Destanı**, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., 4. bs., İstanbul, 2002, s. 304.
- , -----, **Destanlar Burcu**, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., 3. bs., İstanbul, 2004, s. 296.
- GÖKŞEN, E. Naci, **Çocuklar İçin Edebiyat**, Bakış Matbaası, 1. bs., İstanbul, 1960, s. 84.
- , -----, **Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız**, Yeni Matbaa, İstanbul, 1966, s. 191.
- GÜNYOL, Vedat, **Sanat ve Edebiyat Dergileri**, Alan Yay., İstanbul, 1986, s. 84.
- İNAL, Ayhan, **Gece Yarısı**, Çağrı Yay., 1. bs., Ankara, 1965, s. 63.
- , -----, **Yasak Sevgi**, Ajans Türk Matbaası, 1. bs., Ankara, 1970, s. 95.

- , -----, **Dostlarım**, Ayyıldız Matbaası, 1. bs., Ankara, 1977, s. 62.
- , -----, **İstanbul'a Benziyorsun**, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1985, s. 64.
- , -----, **Bir Yağmur Sonrası**, Sistem Ofset, 1. bs., Ankara, 1986, s. 101.
- , -----, **Ölümsüzlük Türküsü**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 1987, s. XV+248.
- , -----, **Gönül Destanı**, Veli Yay., 1. bs., İstanbul, 1992, s. 96.
- İNAL, Yaşar Faruk, **Çiganka**, Elif Yay., 1. bs., İnegöl, 1961, s. 35.
- , -----, **Nuran Öğretmen**, Şark Matbaası, 2. bs., Ankara, 1976, s. 64.
- , -----, **Kasabam**, Güven Matbaası, 1. bs., Kırklareli, 1992, s. 47.
- , -----, **Tahtakuşlar**, Dilem Yayınevi, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 96.
- , -----, **Mostar Köprüsü**, Kırklareli Valiliği Yay., 1. bs., Kırklareli, 1995, s. 79.
- , -----, **Türk'ün Yaşam Atlası**, Ata-Ner Matbaacılık, 1. bs., Bursa, 1998, s. 63.
- KANTEMİR, Enise, **Çocuk Edebiyatının Sorunları**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Ankara, 1982.
- KAPLAN, Mehmet, **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 2**, Dergâh Yay., 3. bs., İstanbul, 1997, s. 490.
- KARAER, M. Necati, **Sevmek Varken**, Hisar Yay., 1. bs., İstanbul, 1972, s. 165.
- , -----, **Güvercin Uçurmak**, Hisar Yay., 1. bs., İstanbul, 1977, s. 125.
- , -----, **Kuşlar ve İnsanlar**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 1982, s. 77.
- , -----, **Kerem ile Aslı**, Dergâh Yay., 1. bs., İstanbul, 1985, s. 207.
- , -----, **Ses Mimarlarımız'dan**, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., 1. bs., İstanbul, 1995, s. 48.
- KAVCAR, Cahit, **Edebiyat ve Eğitim**, Engin Yay., 3. bs., Ankara, 1999, s. XI+252.

- MARDİN, Yusuf, **Üç Yaprak**, 1. bs., İstanbul, 1948, s. 47.
- , -----, **Bir Semtini Sevmek**, Ajans Türk Matbaacılık, 1. bs., Ankara, 1972, s. 80.
- MİNNETOĞLU, İbrahim, **İstanbul Fethi**, Ülkü Basımevi, 1. bs. İstanbul, 1953, s. 65.
- , -----, **Kıbrıs Destanı**, Ayyıldız Matbaası, 1. bs., Ankara, 1958, s.16.
- , -----, **Ağvan**, Hatipoğlu Yay., 1. bs., İstanbul, 1960, s. 95.
- , -----, **Sevgiler**, Eko Matbaası, İstanbul, 1979, s. 419.
- , -----, **Gülümse**, Sistem Matbaacılık, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 277.
- , -----, **Uyum**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 171.
- OĞUZKAN, A. Ferhan, **Çocuk Edebiyatı**, Anı yayıncılık, 7. bs., Ankara, 2001, s. 396.
- ORAL, Ayla, **Dönüşü Olmayan Yol**, Hisar Yay., 1. bs., Ankara, 1973, s. 62.
- OZANSOY, M. Faik, **Bir Daha**, Doğan Kardeş Yay., 1. bs., 1959, s. 43.
- , -----, **Yakarış**, Doğan Kardeş yay., 1. bs., 1959, s. 22.
- , -----, **Yakınma**, Hisar yay., 1. bs., Ankara, 1968, s. 38.
- , -----, **Kaybolan Dünya**, Hisar Yay., 1. bs., Ankara, 1971, s. 64.
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük**, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., 2. bs., C. 1, İstanbul, 2000, s. XV+884.
- ÖZAKMAN, Turgut, **Şu Çılgın Türkler**, Bilgi Yay., 84. bs., İstanbul, 2005, s. 748.
- ÖZDEMİR, Nureddin, **Hayat Şiir**, Ahenk Matbaası, 1. bs., İstanbul, 1949, s. 32.
- , -----, **Yağmur Sonrası**, İstanbul Yayınevi Matbaası, 1. bs., İstanbul, 1955, s. 64.
- , -----, **Yitik Sevgi**, Arı Matbaası, 1. bs., Ankara, 1959, s. 64.
- , -----, **Vakit Geçti Yorgunum**, Eroğlu Matbaası, 1. bs., Ankara, 1981, s. 130.

- PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali, **Aydınlık İçinde**, Yenilik Basımevi, 1. bs., İstanbul, 1955, s. 61.
- , ----, **Pembe Beyaz**, Türk Sanatı Yay., 1. bs., İstanbul, 1955, s. 47.
- , ----, **Karanfilli Saksı**, Işıl Basımevi, 1. bs., İstanbul, 1958, s. 61.
- , ----, **Sırtımızda Kızgın Güneş**, AP Yay., 1. bs., Ankara, 1965, s. 31.
- SÂMANOĞLU, Gültekin, **Alacakaranlık**, Hisar Yay., 1. bs., Ankara, 1970, s. 143.
- , -----, **Uzun Vuran Gölge**, Baha Matbaacılık, 1. bs., İstanbul, 1983, s. 78.
- SELEKLER, H. Macit, **Sulh ve Diğer Şiirler**, Hüsnütabiat Basımevi, 1. bs., İstanbul, 1944, s. 104.
- , -----, **İyilik**, Gün Matbaası, 1. bs., İstanbul, 1956, s. 112.
- SEVER, Sedat, **Çocuk ve Edebiyat**, Kök Yayıncılık, 1. bs., Ankara, 2003, s. XI+208.
- SOYUER, Halil, **Aylak İnsanlar Kenti**, Eroğlu Basımevi, 1. bs., Ankara, 1965, s. 55.
- , -----, **Kin**, Türkiye Metal-İş Federasyonu Yay., 2. bs., Ankara, 1966, s. 25.
- , -----, **Kör Kuyu**, Nam Matbaası, 1. bs., İstanbul, 1970, s. 65.
- , -----, **Akşamüstü**, Ogun Kardeşler Matbaacılık, 1. bs., Ankara, 1975, s. 46.
- , -----, **Gönül Dağları**, 1. bs., İstanbul, 1990, s. 240.
- , -----, **Sonbahar Çiçekleri**, 1. bs., İstanbul, 1993, s. 96.
- , -----, **Sorma Hiç**, Minpa Matbaacılık, 1. bs., Ankara, 1994, s. 101.
- , -----, **Zaman Akıp Gidiyor**, 1. bs., Ankara, 1994, s. VIII+133.

- , -----, **Sevgi Çiçekleri Şiirler-Nesirler**, Minpa Matbaacılık, 1. bs., Ankara, 1996, s. 140
- , -----, **Kader Fashı**, Minpa Matbaacılık, 1. bs., Ankara, 1997, s. 128.
- , -----, **Yürektir Sevginin Vatanı**, Minpa Matbaacılık, 1. bs., Ankara, 1998, s. 157.
- , -----, **Sevgi Seli**, 1. bs., Ankara, 2000, s. 94.
- , -----, **Sevgi Bağları**, 1. bs., Ankara, 2001, s. 80.
- SUBAŞI, M. İlyas, **Bu Yüreğin Ülkesinde**, Kayseri Olay Matbaacılık, 1. bs., Kayseri, 1981, s. 86.
- , -----, **Sevgi Donanması**, Kültür ve Sanat Yay., 1. bs., Kayseri, 1982, s.80.
- , -----, **Sevdakâr**, MEB Yay., 1. bs., İstanbul, 1988, s. 96.
- , -----, **Bir Sır Gibi**, Se-da Yay., 1. bs., Kayseri, 1991, s. 78.
- ŞENGEZER, Nazmi, **Hisar ve Türk Edebiyatı Dergilerinde Şiir Teorisi Yazıları I-II**, Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale, 1997, s. XII+489.
- ŞENTÜRK, Ahmet Tufan, **Sarhoş Dünya**, Suat Osmanoglu Yay., Ankara, 1958, s. 64.
- , -----, **Allah Versin**, Ayyıldız Matbaası, 1. bs., Ankara, 1969, s. 61.
- , -----, **Çakırdikeni**, Ayyıldız Matbaası, 1. bs., Ankara, 1971, s. 60.
- , -----, **İnsanlık Şarkısı**, Ayyıldız Matbaası, 1. bs., Ankara, 1976, s. 96.
- , -----, **Hepsinden Güzel**, Güven Matbaası, 1. bs., Ankara, 1986, s. 56.
- , -----, **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**, Güven Matbaası, 1. bs., Ankara, 1988, s. 45.
- , -----, **Sevgiyle**, Güven Yayınevi, Ankara, 1988, s. 94.

- , -----, **Şölen**, Kültür Bakanlığı Yay., 1. bs., İstanbul, 1991, s. X+148.
- , -----, **Selâm Size Tüm İnsanlar**, Kültür Bakanlığı Yay., 1. bs., Ankara, 2000, s. XX+340.
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi, **99 Soruda Çocuk Edebiyatı**, Çocuk Vakfı Yay., 3.bs., İstanbul, 2000, s. 288.
- TANPINAR, A. Hamdi, **Yahya Kemal**, Dergâh Yay., 2. bs., İstanbul, 1982, s. 224.
- , -----, **19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, Çağlayan Kitabevi, 7. bs., İstanbul, 1988, s. XIV+638.
- , -----, **Edebiyat Üzerine Makaleler**, Dergâh Yay., 4. bs., 1995, s. 547.
- TOZ, Hıfzı, **Hisar Dergisi Hakkında Bir Değerlendirme Çalışması (Şiir)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1994, s. III+123.
- TUNCER, Hüseyin, **Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı I**, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 1996, s. II+650.
- UMRAN, Sedat, **Meş'aleler**, Kardeşler Basımevi, 1. bs., İstanbul, 1949, s. 62.
- , -----, **Leke**, Soyut Yay., 1. bs., Ankara, 1970, s. 182.
- , -----, **Gittin Taş Atarak Denizlerime**, Akabe Yay., 1. bs., İstanbul, 1990, s. 78.
- , -----, **Aynada Gün Doğumu**, İz Yay., 1. bs., İstanbul, 1995, s. 56.
- , -----, **Parmak Uçlarımdaki Yangın**, Yaşayan Kitaplar, 1. bs., İstanbul, 1995, s. 63.
- , -----, **Altın Eşik**, İz Yay., 1. bs., İstanbul, 1999, s. 68.
- , -----, **Kırık Ayna**, Yaba Yay., 1. bs., İstanbul, 2000, s. 64.
- YAĞCIOĞLU, Halim, **Anzelha**, Son Havadis Matbaası, 1. bs., Ankara, 1955, s. 75.
- , -----, **Destan Türk**, Türkiye Kemalist Yazarlar ve Sanatçılar Derneği Yay., Ankara, 1973, s. 100.

-----, -----, **Altın Günlerin Eşiğinde**, Yeditepe Yay., 1. bs., İstanbul, 1976, s. 74.

-----, -----, **Atatürk'ten Son Mektup**, Ademhan Yay., 1. bs., Ankara, 1985, s. 43.

YALÇIN, Alemdar, AYTAÇ, Gıyasettin, **Çocuk Edebiyatı**, Akçağ Yay., 2. bs., Ankara 2003, s. 286.

YALÇIN, Nevzat, **"A" Sokağı**, Hisar Yay., 1. bs., Ankara, 1969, s. 78.

-----, -----, **Güneş ve Adam**, Hisar Yay., 1. bs., İstanbul, 1977, s. 95.

-----, -----, **En Eski En Uzak**, Önel Verlag Yay., 1. bs., Bonn, 1988, s. 135.

-----, -----, **Daha Yeni Daha Yakın**, Önel Verlag Yay., 1. bs., Bonn, 1991, s. 119.

YEŞİL, Cemal, **Rübailer**, Devlet Matbaası, 1. bs., Ankara, 1950, s. 79.

YÜZENDAĞ, Ahmet, **Büyük Özlem**, Emel Matbaacılık, 1. bs., Ankara, 1972, s. 79.

YILLIKLAR

Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987 (haz. Mustafa Ruhi ŞİRİN), Gökyüzü Yay., İstanbul, 1987, s.362.

Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988 (haz. Mustafa Ruhi ŞİRİN), Gökyüzü Yay., İstanbul, 1988, s. 375.

Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1989 (haz. Mustafa Ruhi ŞİRİN), Gökyüzü Yay., İstanbul, 1989, s. 400.

MAKALELER :

ACAROĞLU, Türker, "Dergiciliğimiz", **Türk Dili drg.**, C. XXIII, S. 233, Şubat 1971, s. 289-294.

ÇINARLI, Mehmet, "Hep Aynı Metod", **Hisar drg.**, S. 50, Haziran, 1954, s. 2-3.

-----, -----, "Bir Mucize Mi Bekleniyor?", **Hisar drg.**, S. 26, Ankara, Şubat 1966, s. 6.

-----, -----, "Yirmibirinci Yıla Girerken", **Hisar drg.**, S. 150, Mart 1970, s. 3.

- , -----, “Çeyrek Asır Geçti”, **Hisar drg.**, S. 210, Mart, 1975, s. 3-4.
- , -----, “Hisar’dan Hatıralar”, **Türk Dili drg.**, S. 425, Mayıs 1987, s. 304-315.
- , -----, “Mektuplar X”, **Türk Dili drg.**, S. 484, Nisan 1992, s. 885-890.
- , -----, “Mektuplar XI”, **Türk Dili drg.**, S. 486, Haziran 1992, s. 1012-1017.
- , -----, “Mektuplar XII”, **Türk Dili drg.**, S. 488, Ağustos 1992, s. 131-137.
- , -----, “Mektuplar XVIII”, **Türk Dili drg.**, S. 506, Şubat 1994, s. 142-148.
- , -----, “Mektuplar XXI”, **Türk Dili drg.**, S. 514, Ekim 1994, s. 337-343.
- ÇOKUM, Sevinç, “Hisar Veda Ederse”, **Türk Edebiyatı drg.**, S. 88, Şubat 1981, s. 14-15.
- ENGİNÜN, İnci, “Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri”, **Türk Dili drg.** (Türk Şiiri Özel Sayısı IV), S. 481-482, Ocak-Şubat 1992, s. 565-615.
- GEÇER, İlhan, “Sanata Dargın Mıyız?”, **Hisar drg.**, S. 28, Ağustos 1962, s. 15.
- , -----, “Toplumcu Edebiyatın Topluma Faydası”, **Hisar drg.**, S. 25, Ocak 1966, s. 5.
- , -----, İlhan GEÇER, “Çocuk Şiiri Nedir?” (haz.: Mustafa Ruhi ŞİRİN), **Türk Edebiyatı drg.**, S. 124, Şubat 1984, s. 62.
- GÜREL, Zeki, “Çocuk Edebiyatı Kavramı Üzerine”, **Millî Eğitim drg.**, S. 126, Ocak-Şubat-Mart 1985, s. 46-47.
- OKAY, Orhan, “XX. Yüzyıl Yeni Türk Şiiri (1900-1923): Edebî Topluluklar”, **Türk Dili drg.** (Türk Şiiri Özel Sayısı IV), S. 481-482, Ocak-Şubat 1992, s. 286-312.
- OZANSOY, Munis Faik, “Yeni Yılın Eşiğinde Hisar”, **Hisar drg.**, S. 112, Ocak 1967, s. 3.

-----, -----, “Radyoda Hisar Saati” (haz. Rıdvan ÇONGUR), **Hisar drg.**, S. 113, Şubat 1967, s. 17.

ÖZBAY, Hüseyin, “Hisar’ın Düşündürdükleri”, **Türk Edebiyatı drg.**, S. 120, Ekim 1983, s. 46-47.

SÂMANOĞLU, Gültekin, “Şiirimizi Çıkmaza Sokanlar”, **Hisar drg.**, S. 82, Ağustos 1980, s. 20.

YALÇIN, Alemdar, “Garipçiler ve Hisarcılar”, **Türk Edebiyatı drg.**, S. 121, Kasım 1983, s. 37-40.

YALÇIN, Nevzat, “Bir Dönem Kapandı”, **Hisar drg.**, S. 277, Aralık 1980, s. 6-7.

YÜKSEL, Nevzat, “Çocuk Edebiyatı Üzerine Mustafa Ruhi Şirin’le”, **İslami Edebiyat dergisi**, S.3., İstanbul, 1985, s. 11-12.

ANSİKLOPEDİ MADDELERİ

BAKIRCIOĞLU, Ziya, “Dergâh”, **Türk Dili ve edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergâh Yay., C.2, İstanbul, 1977, s. 245-246.

-----, -----, “Dergi”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergâh Yay., C. 2, İstanbul, 1977, s. 246-249.

BİRİNCİ, Necat, “Dergi”, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, Tercüman Yay., İstanbul, 1985, s. 136.

ÇINARLI, Mehmet, “Hisar”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergâh Yay., C. 4, İstanbul, 1981, s. 243.

ÖZKIRIMLI, Atilla, “Çocuk Edebiyatı”, **Türk Edebiyatı Ansiklopedisi**, Cem Yay., C. 2, İstanbul, 1990, s. 325-331.

VARLIK, Bülent, “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yay., C.1, s. 112-125.

DİZİN

A

- A. Rahim Balcıoğlu, 55, 112
A.Rahim Balcıoğlu, 44, 91, 232
Abdullah Ziya Kozanoğlu, 18
Abdurrahim Balcıoğlu, 74, 116, 151
Abidin Mümtaz Kısakürek, 45
Acı Nokta, 170
Afşın Beğ, 105
Afyonkarahisar Zafer Anıtı Önünde, 83
Ağaç Diyor Ki, 236, 237
Ağrı, 40, 249
Ağlama Çocuğum, 208
Ağlayan Ağaç, 234, 235
Ağrı, 97
Ağustos Böceği ile Karınca, 16
Ah Bu On Kasım'lar, 74, 75
Ahi Evren, 105
Ahmet Hamdi Tanpınar, 23
Ahmet Haşım, 27
Ahmet Hikmet Müftüoğlu, 18
Ahmet Kutsi Tecer, 28, 33
Ahmet Mithat Efendi, 16, 23
Ahmet Oktay, 30
Ahmet Tufan Şentürk, 44, 108, 112, 114, 117, 121, 125, 134, 156, 157, 171, 198, 207, 212, 213, 217, 222, 236, 243
Ahmet Yüzendağ, 80, 104, 113, 141, 176, 199, 238
Aile Ağacı, 140
Aka Gündüz, 18
Akdemir Akmut, 146, 147
Akşam Üstü Düşünceleri, 160
Akşamla Gelen, 43, 266
Akşemseddin, 105
Alacakaranlık, 43, 129, 130, 139, 160, 170, 233, 273
Alemdar Yalçın, 47
Ali Canip Yöntem, 26
Ali Ekrem Bolayır, 18
Ali Püsküllüoğlu, 146, 180, 190, 209
Ali Ulvi Elöve, 17
Alp Erenler Destanı, 105
Altın Işık, 18
Ana Vatan Üstüne, 86, 87
Anadilimiz, 48
Analar, 151, 152, 153, 154
Ankara, 13, 23, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 45, 46, 47, 48, 49, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 83, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 94, 95, 97, 98, 99, 101, 103, 104, 108, 109, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 136, 139, 140, 141, 144, 146, 147, 148, 151, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 170, 171, 172, 174, 175, 176, 178, 183, 185, 188, 189, 192, 195, 196, 198, 199, 201, 203, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 215, 216, 217, 218, 220, 221, 223, 228, 229, 230, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 249, 250, 253, 255, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276
Ardahan, 93
Arı ile Sivrisinek, 16
Arif Nihat Asya, 97
Atatürk, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 89, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 106, 107, 258, 259, 268, 269, 274, 276

Atatürk Bulvarı, 115
Atatürk'ten Son Mektup, 69, 71, 72
Atlı Han, 18
Attila İlhan, 30, 45
Avcı, 16
Ay ve Çocuk, 229
Aydemir Akmut, 44
Ayhan İnal, 37, 44, 57, 61, 102, 199
Ayhan Sariismailoğlu, 43
Ayla Oral, 43, 44, 141, 223, 232
Ayşem'le Okul Dönüşü, 168, 169
Ayşemin Ateşi Var, 213

B

Baba Lüferle Balıkçı, 43
Baba Yüreği, 155
Babacığım, 118, 156
Bağdat, 16
Bahar Duyguları, 244
Bahar, Bayram ve Çocuk, 241
Bahara Şakıma, 240, 241
Bahattin Karakoç, 44
Basiret, 23
Bayrak, 69, 95, 97, 98, 99, 100, 193, 259
Bebeğin Uykusu, 173
Bekir Çiftçi, 30
Bekir Sıtkı Erdoğan, 32, 33, 35
Ben Değil Miyim, 170, 171
Beni Sevmek Demek, 71, 72
Beş Haftada Balonla Seyahat, 16
Beş Hececiler, 28
Beşir Ayvazoğlu, 44, 137
Binbir Gece Masalları, 179
Bir Bulut Geçti, 43, 188, 201, 240, 270
Bir Dünya Düşünürüm, 109
Bir Sansar ile Horoz ve Tavuk, 16
Bir Ulusun Şerefidir Bayrak, 96, 97
Bir Yağmur Sonrası, 254, 255, 271
Bir Yeni Dünya Kurmuşum, 43, 108, 112, 126, 159, 267
Biz, 5, 38, 49, 65, 73, 94, 139, 141, 181, 193, 194, 219
Bolu Dağları ve Köroğlu, 83
Botan Vadisinde, 83
Bugün 27 Aralık, 63
Bunalım, 43
Bursa, 32, 79, 106, 271
Büyük Mecmua, 28
Büyük Özlem, 80, 81, 94, 104, 113, 114, 141, 176, 199, 238, 239, 250, 276
Büyüyen Eller, 200, 201, 270

C

Cahit Külebi, 43
Cahit Okurer, 51
Cahit Uçuk, 19
Can Çiçeği, 164, 165
Cem'imle Ben, 164
Cem'in Serçesi, 218, 219
Cemal Süreya, 30
Cemal Yeşil, 182
Cenap Şehabeddin, 25

Cervantes, 111
Cevdet Kudret Solok, 28
Charles Perrault, 14
Cinler Padişahı, 180, 181
Coşkun Ertepinar, 44, 53, 54, 57, 59, 63, 79, 82, 84, 93, 101, 109, 115, 119, 127, 137, 142, 155, 160, 164,
177, 191, 203, 205, 209, 210, 214, 218, 219, 224, 225, 228, 229, 233, 240, 241, 248, 250, 257
Cumhuriyet'in İlanı, 78

Ç

Çağ Sürgünü, 43, 266
Çalışmak ve Öğrenmek, 194
Çamların Alinyazısı, 234, 235, 236
Çanakkale-Yemen, 155
Çocuğa Şefkat, 159
Çocuğun Diyalogu, 230, 231
Çocuğun Uykusu, 174
Çocuk, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 26, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 66, 101,
121, 128, 141, 149, 160, 161, 162, 168, 171, 175, 190, 203, 204, 206, 210, 211, 219, 225, 229, 241, 243,
267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 275, 276, 277, 278
Çocuk Bahçesi, 26
Çocuk Şiirleri, 17, 18
Çocuk ve Emziği, 175
Çocuklar I, 90, 217, 252, 253
Çocuklar II, 61, 121
Çocuklar III, 61, 113
Çocuklar İçinde Bir Çocuk, 127
Çocuklar ve Papatyalar, 54, 55, 57, 64, 79, 83, 102, 111, 143, 193, 194, 215, 218, 225, 227
Çocuklar VII, 252
Çocuklarımıza Neşideler, 17
Çocukların Diliyle, 80
Çocukluğa Özlem, 132
Çocukluğum, 129, 133, 134, 135
Çocukluğumdan Çizgiler, 135
Çocukluk Arkadaşlarım, 134
Çocukluk Yıllarına Özlem, 125, 252

D

Dar Saat, 43, 266
Dede Korkut, 105
Define Adası, 9
Defne, 39, 266
Denize Düşen Taşlar, 43
Dergâh, 27, 271, 275, 278
Destan Atatürk, 63
Devrim, 39
Don Kişot, 111
Dönüşü Olmayan Yol, 43, 223, 232, 272
Duvak, 43, 117, 122, 123, 153, 154, 176, 189, 190, 267
Dünyamızın Çiçeği, 57

E

Ece Ayhan, 30
Ede Balı, 105
Edebiyat-ı Cedide, 24, 25
Edip Cansever, 30
Edirne, 84
Ellerinden Öperim Anacığım, 146
Elma, 238, 239
Emil, 16

Enis Behiç Koryürek, 18, 28, 33
Enver Naci Gökşen, 7, 15, 51
Erciyes'e Yakarış, 83
Ermenek, 114, 117
Erzincan, 93
Erzurum, 93
Esat Sabri Siyavuşgil, 28
Eski Günler, 130, 188
Eskici, 201
Eşek ile Tilki, 16
Ey Derd, 152
Ey Hisar, 40
Ezop, 16

F

Falih Rıfkı Atay, 18
Farkında Mısın, 154
Faruk Nafiz, 18, 27, 28
Faruk Nafiz Çamlıbel, 18, 28
Fazıl Hüsnü Dağlarca, 19
Fecr-i Âti, 25, 26, 44
Fenelon, 16
Fidancık, 233
Fikret Hakan, 30
Fikret Sezgin, 35
Fuat Köprülü, 18

G

Garip, 29, 30, 41, 44, 45
Gazi Ertuğrul Beğ, 105
Gazi Osman Beğ, 105
Genç Kalemler, 26, 28, 44
Genç Osman, 105
Gerçek Hayali Aştı, 43, 115, 127, 159, 267
Gökyüzünün Sevgisi, 226
Gönül Kocamaz, 134
Gözden Göze, 234
Güliverin Seyahatleri, 9
Güliverin Seyahatnamesi, 16
Gültekin, 18, 38, 39, 48, 79, 80, 129, 130, 138, 139, 160, 166, 170, 184, 201, 203, 233, 273, 278
Gültekin Sâmânoğlu, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 43, 44, 48, 129, 160, 165, 170, 184, 202, 233
Gültekin Sâmânoğlu, 32
Güvercin Uçurmak, 43, 271
Güzellikler, 115, 222

H

H. Macit Selekler, 94
Hacı Bayram Veli, 105
Hacı Bektaş Veli, 105
Halide Edip Adivar, 18
Halide Nusret Zorlutuna, 28
Halil Soyuer, 35, 44, 60, 82, 93, 121, 141, 160, 169, 170, 215, 222, 230, 245, 247
Halim Yağcıoğlu, 44, 69, 71, 78, 81, 95, 98, 100, 124, 259
Halit Fahri Ozansoy, 18, 28
Halit Ziya, 25
Halka Doğru, 26
Halkımız ve Sanatımız, 43, 45, 267
Hamit Macit Selekler, 44, 76, 86, 95, 99, 125, 254, 259
Hasan İzzet Arolat, 35

Hatıralar, 131, 277
Hayriyye, 15
Hecenin Beş Şairi, 28
Hep Mustafa Kemal, 69, 70
Her Gece, 170
Hilmi Yavuz, 30
Hisar, 4, 5, 21, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 63, 69, 77, 81, 91, 95, 96, 99, 100, 104, 105, 107, 109, 114, 119, 121, 122, 125, 133, 137, 141, 142, 155, 158, 159, 163, 164, 170, 171, 183, 191, 200, 205, 208, 209, 210, 211, 214, 217, 223, 224, 233, 239, 240, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278
Hisar'a Veda, 40
Hoca Ahmet Yesevî, 105
Horoz ile İnci, 16
Huriye Öniz, 19
Hüseyin Rahmi Gürpınar, 18
Hüsün ve Şiir, 26
Hz. Muhammet, 146

I

II. Yeniler, 29, 30

İ

İbiş'in Rüyası, 43
İbrahim Alaattin Gövsa, 17
İbrahim Minnetoğlu, 44, 56, 57, 59, 62, 72, 92, 123, 139, 149, 161, 166, 186, 198, 203, 206, 210, 213, 216, 221, 236, 246, 251
İbret, 23
İğde Ağacı Diyor Ki, 233, 234
İki Mustafa Kemal Var Eşi Menendi Yok, 65
İkinci Dönüş, 43
İlhan Berk, 30
İlhan Geçer, 32, 35, 36, 37, 40, 43, 44, 45, 48, 52, 80, 123, 130, 188, 194, 200, 239
İpsizler, 43
İskender Fahrettin Sertelli, 19
İsmail Gerçeksöz, 43
İspinoz Kuşu, 220
İstanbul, 7, 8, 11, 14, 15, 16, 17, 20, 23, 24, 25, 27, 34, 35, 36, 39, 47, 48, 52, 55, 56, 57, 59, 60, 62, 64, 73, 74, 76, 79, 80, 83, 85, 87, 91, 92, 93, 94, 96, 100, 101, 102, 106, 107, 110, 111, 112, 115, 116, 117, 119, 121, 122, 123, 125, 128, 133, 134, 135, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 171, 173, 174, 175, 176, 178, 179, 181, 182, 184, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 198, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 213, 215, 216, 218, 219, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 232, 233, 234, 236, 237, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 249, 250, 251, 252, 254, 255, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 278
İstanbul Pastahanesi, 32, 34, 35, 36
İstiklâl Marşı, 98, 99
İsviçre Günleri, 43
İzmir, 93, 95, 96, 275

K

Kahramanın Doğumu, 63
Kahramanın Ölümü, 63, 64
Kalbim, 254
Kale, 35
Kanarya, 223
Kara Kuş Yavrusu ile Karga, 16
Karga ile Tilki, 16
Kars, 93

Kasımdan Kasıma, 63, 64
Kastamonu Kalesinde, 83
Kaybolan Dünya, 43, 146, 272
Kaynak, 45
Kayserili Doktor Rüştü, 15
Kazım Nami Duru, 18
Kemal Özer, 30
Kenan Hulusi Koray, 28
Kerim Aydın Erdem, 37, 44, 60, 75, 76, 89, 90, 91, 135, 146, 157, 211, 217, 252
Kırın Tepesindeki Ağaca Övgü, 234
Kırlangıç, 16, 76, 135, 147, 158, 268
Kıssadan Hisse, 16
Kış, 119, 244, 245
Kızıl Elma, 17
Kızılay, 115
Kızılırmak Köyünde Kızılıрмаğa Sesleniş, 83
Kızıltuğ, 18
Kim Derdi Ki, 202, 203
Kirli Gurur, 124
Konya, 33, 93
Konya Askerî Lisesi, 33
Köprüaltı Çocukları, 123
Kötülüğe Gazel, 247, 248
Köy Çocuğu, 118
Köyüm ve Ben, 134
Köyümüz, 119
Kurbağa ile Öküz, 16
Kurt ile Kuzu, 16
Kutalmışoğlu Gazi Süleyman Beğ, 105
Kutsal Vatan, 84, 85
Kuzu, 16, 252
Küçük Dünyanın İçinden, 116, 121, 127, 128, 138, 142, 165, 186, 192, 249, 269
Küçük Prenses, 159

L

La Fontaine, 16, 17
Lamartine, 17
Lütfiye, 15

M

M. Fahri Oğuz, 43
Mahmut Nedim, 16
Malazgirt'te Uyuyan Gün, 83
Masal Gibi, 127
Masal Gülü, 177, 178
Mavi, 29, 30, 45, 46, 218
Mavi Hareketi, 29, 30
Mecmua-ı Fünun, 24
Mehmet Çınarlı, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 40, 43, 44, 45, 48, 107, 112, 114, 117, 126, 127, 159, 202
Mehmet Emin, 16, 26
Mehmet Emin Yurdakul, 17
Mehmet Zeki Akdağ, 43, 44
Mektep Şiirleri, 18
Melih Cevdet, 29
Melih Cevdet Anday, 29
Merkez-i Arza Seyahat, 16
Meşe ile Saz, 16
Metin Sâmancı, 39
Mevlana, 105

Mevsimler, 63, 149, 239, 245, 246, 252
Mevsimler Ötesinden, 63
Mevsimlerin Ötesinden, 63, 64, 143, 235, 269
Millî Mecmua, 28
Millî Tettebbular, 26
Muallim Naci, 16, 25
Muammer Lütfî Bahşı, 28
Muhbir, 23
Muhsin İlyas Subaşı, 44, 55, 57, 108, 124, 148, 196, 230, 243, 247
Munis Faik, 32, 33, 34, 35, 38, 43, 44, 47, 48, 145, 146, 277
Munis Faik Ozansoy, 32, 33, 34, 35, 38, 43, 44, 47, 48, 145
Musavver Malumat, 25
Mustafa Miyasoğlu, 43
Mustafa Necati Karaer, 32, 33, 35, 37, 38, 40, 43, 44, 77, 134
Mustafa Necati Öngay, 19
Mustafa Ruhi Şirin, 8, 9, 15
Muzaffer Erdost, 30
Mübeccel Gönen, 11
Mümeyyiz, 19

N

Nabi, 15
Nabî, 15
Nâbizâde Nazım, 16
Namık Kemal, 81
Nasreddin Hoca, 250
Necip Fazıl Kısakürek, 28
Necmettin Halil Onan, 28
Nevzat Yalçın, 43, 44, 48, 135
Nezih Bayman, 39
Nilüfer Tuncer, 19
Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, 44, 105
Nuhbetü'l-Etfal, 15
Nureddin Özdemir, 56, 61, 85, 86, 133, 140, 163, 243
Nüzhet Erman, 32, 33, 44, 59, 77, 94, 95, 96, 174, 178, 188, 229, 243, 259

O

Oduncu ile Azrail, 16
Oğlum Emrah'a, 160, 161
Oğuz Arıkanlı, 30
Oktay Rıfat, 29
Oktay Rıfat Horozcu, 29
Okul Çağı, 193
Okullu Oldum, 195, 196
Orda Bir Çocuk Burda Ben, 162
Orhan Hançerlioğlu, 45
Orhan Seyfi Orhon, 18, 28, 33
Orhan Veli, 29, 31, 45
Orhan Veli Kanık, 29
Osman Attila, 44, 74
Osman Fehmi Özçelik, 35, 36, 44
Osman Kirişcioğlu, 37
Oyun İçinde Oyun, 185, 186

Ö

Öğretmenim, 192, 196, 199
Öğüt, 184
Öksüz, 150
Ölmeyen Atatürk, 69

Ömer Bedrettin, 28
Ömer Lütfi Mete, 44
Ömer Seyfeddin, 26
Ömer Seyfettin, 18
Özdemir Nutku, 30
Özlenen Köy, 116

P

Papatyaların Anneler Günü, 143
Papatyaların Gözünde On Kasım, 64
Pazar Postası, 30, 45
Peyami Safa, 45
Pınar'ı Uykuya Davet, 173, 174

R

Rakım Çalapala, 19
Raman Dağlarında, 83
Recaizade Mahmut Ekrem, 16, 25
Resim, 154, 157, 158, 199
Reşat Nuri Güntekin, 18
Rıdvan Çongur, 48
Rize, 85, 86
Robenson Crosoe, 9
Rüştü Selekler, 254
Rüya Çağrısı, 43

S

Salkım Söğütler Yeşerirken, 144, 145
Saltuk Beğ, 105
Samsundan Dolmabahçeye, 73
Satı Bey, 17
Savaşsız Ellinci Yıl, 79, 80
Sebahattin Engin, 43
Sedat Umran, 44, 58, 133, 175, 190, 223, 245, 251
Selahattin Batu, 43
Selanik, 26, 69
Selimiye, Koca Sinan Edirne, 84
80 Günde Devriale, 16
Servet-i Fünun, 24, 25, 28, 44
Sevgi Bağları, 214, 264, 274
Sevgi Çiçekleri, 60, 161, 214, 264, 274
Sevgi Donanması, 108, 196, 214, 264, 274
Sevgi Gücü, 215, 216
Sevgi Seli, 214, 264, 274
Sevgi Üstüne, 61, 90, 91, 211, 214, 217, 253, 264, 268
Sevgiler, 57, 93, 123, 140, 149, 150, 187, 188, 204, 207, 209, 213, 214, 221, 222, 237, 264, 272
Sevgiler Satıyorum, 209
Sevgili Öğretmenim, 199
Sevgiyle, 113, 117, 118, 121, 162, 192, 207, 214, 264, 274
Sevmek Varken, 43, 214, 264, 271
Sezai Karakoç, 30
Siracettin Hasircioğlu, 18
Sivas, 122, 189, 268
Sonbahar Duyguları, 33
Suphi Aytimur, 34
Sümbülzade, 15
Sümbülzade Vehbî, 15
Süt, 43, 199
Süt Güğümü, 199

Ş

Şehit Babam Çanakkale Yolunda, 156
Şermin, 17
Şiir Demeti, 18
Şiirimizde Ana, 152
Şiirimizi Çıkmaza Sokanlar, 48, 278
Şimdi, 115, 130, 139, 140, 147, 167, 235
Şinasi, 16
Şu Çılgın Türkler, 95, 96, 272
Şu Dağlar Bizim Dağlar, 65, 83, 84, 116, 218, 229, 236, 269
Şükrü Enis Regü, 19

T

Tablo, 138
Tan Sesleri, 17
Tanpınar, 23, 24
Tarık Buğra, 43
Tasvir-i Efkar, 23
Tedirginler, 43
Tedisat-ı İptidaiye Mecmuası, 17
Tefekkür, 16
Teoman Civelek, 30
Tercüman-ı Ahval, 23
Tercüman-ı Hakikat, 23
Tercüme-i Hikâye-i Robinson, 16
Tevfik Fikret, 17, 25
Tevfik Koraltan, 40
Toprak Konuşuyor, 87, 88
Toroslara Sesleniş, 91
Trabzon'da Denize Karşı, 83
Turgut Özakman, 95
Turgut Uyar, 30
Türk Çocuğu Diyor Ki, 93
Türk İkizleri, 19
Türk Korsanları, 18
Türk Ruhu, 92, 93
Türk Sazı, 17
Türk Yurdu, 26, 37
Türk'ün Yaşam Atlası, 79, 105, 106, 271
Türkçe Şiirler, 17, 26
Türkiye, 14, 18, 23, 24, 31, 48, 72, 75, 77, 78, 82, 87, 88, 91, 93, 97, 100, 124, 195, 268, 273, 275, 278
Türkiyem Türkiyem Ana Toprak, 81, 82

U

Ulus, 36
Uzat Ellerini Yavrucuğum, 162, 208, 210

Ü

Ülkü Tamer, 30
Ümran Kıratlı, 30
Üsküdar'da Bir Çocuk, 210

V

Vakanüvis Lütfü, 16
Vakay-i Tıbbiye, 24
Van, 93
Varlık, 29
Vasfi Mahir Kocatürk, 28

Vehbi, 15
Victor Hugo, 17

Y

Yağmur Çocuğu, 229, 230
Yağmur Senfonisi, 228, 229
Yahya Akengin, 43, 44, 146, 148
Yahya Benekay, 35, 44
Yahya Kemal, 18, 27, 49, 275
Yahya Kemâl, 27
Yahya Kemal Beyatlı, 18
Yakınma, 43, 272
Yakup Kadri, 18, 27
Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 18
Yalnızlık, 43, 135, 267
Yankılanacak Sesimiz, 118
Yarın, 28
Yarıya Çekilen Bayrak, 76
Yaşamak Nefes Almaktır, 209
Yaşar Faruk İnal, 44, 53, 67, 78, 87, 88, 89, 95, 97, 103, 105, 106, 112, 131, 151, 161, 195, 208, 210, 211, 220, 237, 244, 257, 259
Yaşar Nabi Nayır, 28
Yaşasın Cumhuriyet, 80, 81
Yavuz Bülent Bakiler, 43
Yavuz Bülent Bâkiler, 44, 122, 135, 152, 154, 162, 175, 189
Ye Kürküm Ye, 250
Yedi Meşale, 28, 29, 44
Yeditepe, 30, 276
Yeni Hayat, 18
Yeni Mecmua, 26, 28
Yeni Ufuklar, 45
Yıkanır Işıklar, 232, 233
Yılmaz Gruda, 30
26 Ağustos 1071, 106
22 Ağustos 1922 ve Sonrası, 106
23 Nisan Türküsü, 102, 103
Yirmi Üç Nisan, 101, 102
Yunus Emre, 105, 110
Yusuf Mardin, 44, 223
Yusuf Ziya Ortaç, 18, 28, 33
Yürektir Sevginin Vatanı, 214, 216, 223, 247, 264, 274

Z

Zaman Saati, 43
Zıpzip, 133, 134
Ziya Gökalp, 17, 26, 28
Ziya Osman Saba, 28
Ziya Paşa, 16
Zonguldak, 85, 86